

INSTITUUT VOOR DE
VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN
WAGENINGEN

6^E BESCHRIJVENDE
RASSENLIJST
VOOR

GROENTEGEWASSEN

[INCLUSIEF VROEGE AARDAPPEL, AARDBEI, TABAK,
GENEESKRACHTIGE EN AROMATISCHE KRUIDEN]

1954

REDACTEUR, DR. O. BANGA

PRIJS f 1.75

INHOUD

	Blz.
Voorwoord van de Directeur van de Tuinbouw	2
Inleiding	3
Redactionele mededelingen	3
Medewerkers aan de rassenlijst	3
Commissies Practijkproeven	3
Aanduidingen en afkortingen	8
Aanmelding van nieuwe rassen van groentegewassen bij de Raad voor het Kwekersrecht, ter inschrijving in het Centraal Rassenregister	9
Deelneming aan de Practijkproeven	9
Beschrijvingen van de gewassen, rassen en selecties	11
Register	168

VOORWOORD

Ieder jaar weer staat de tuinder voor de moeilijke beslissing om uit de vele rassen, welke worden aangeboden, die te kiezen die onder de omstandigheden, welke op zijn bedrijf heersen, de meeste voldoening zullen geven.

Het aantal teleurstellingen met nieuwe rassen en selecties was in het verleden zeer groot en men hield zich dan ook maar liever aan de veilige kant door alleen de oude beproefde rassen te gebruiken, waarvan men wist wat men er aan had.

Ook nu nog zijn er tuinders, die deze gewoonte getrouw blijven. Zij sluiten daarmee echter de mogelijkheid van hogere productie en betere kwaliteit, welke andere of nieuwe rassen in zich dragen, af.

Gelukkig neemt het aantal van deze tuinders af. Wat zou er ook van onze tuinbouw terecht komen als wij bij het oude blijven en niet steeds trachten met een nog betere kwaliteit aan de markt te komen, nog afgezien van het feit, dat door het kiezen van meer productieve rassen de kostprijs wordt gedrukt, waardoor de concurrentie op de buitenlandse markt voor ons gemakkelijker wordt.

Het is voor de tuinders ondoenlijk zelf alles te onderzoeken en te vergelijken en het beste uit te zoeken.

Het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen heeft indertijd deze taak op zich genomen. Door de grote staf van bekwame medewerkers, die beschikt over uitgebreide terreinen en kassen en de meest moderne hulpmiddelen, is het Instituut hier toe ook in staat.

De in 1953 in praktijkproeven en andere proefnemingen opgedane ervaringen zijn in deze nieuwe druk opgenomen en verwerkt.

Nu de kruidenteelt in ons land zich langzamerhand begint uit te breiden en goede perspectieven biedt, zullen de teelttechnische adviezen, welke bij de kruiden worden gegeven, belangrijke diensten kunnen bewijzen, vooral aan de nieuwe kruidentelers, die nog geen ervaring met de teelt hebben.

Het uitgebreide register zal het opzoeken van de beschrijvingen van de vele rassen en selecties van groenten, vroege aardappelen, aardbeien, geneeskrachtige en aromatische kruiden en tabak vergemakkelijken.

Het feit, dat de 5e Rassenlijst, welke in 1952 verscheen, reeds zo spoedig was uitverkocht, is wel het beste bewijs hoezeer deze Gids door de praktijk gewaardeerd wordt en hoe de Rassenlijst tot de onmisbare inventaris van de teler is gaan behoren.

De Directeur van de Tuinbouw,
F. W. HONIG

INLEIDING

Redactionele mededelingen

De gewassen zijn alphabetisch gerangschikt. De gewassen, welke tot de kruiden worden gerekend, zijn onder deze groepsnaam opgenomen.

Voor de betekenis van de letters A, B enz. zie men pag. 8.

Zo nodig staat achter de rasnaam de kweker vermeld en meestal het jaar waarin het kwekersrecht werd verkregen.

Ten gerieve van de gebruikers namen wij uit de Rassenlijst voor Landbouwgewassen wederom het hoofdstuk over Vroege Aardappelen en enkele beschrijvingen van erwten en koolrapen over. Wij betuigen hiervoor onze hartelijke dank.

Medewerkers aan deze rassenlijst

Hieronder volgt een opsomming van de personen die de verschillende gewassengroepen hebben bewerkt:

Knol- en wortelgewassen door Dr O. Banga.

Ui en sjalot door Dr C. W. C. van Beekom, Rijkslandbouwconsulent en deskundige van de Stichting Nederlandse Uien-Federatie te Middelharnis.

Blad- en stengelgewassen door Ir J. Sneep.

Koolgewassen door Ir J. R. Jensma en Ir J. Sneep.

Groenten met vleizige vruchten door Ir J. M. Andeweg.

Bonen en erwten door Ir J. M. Andeweg, Ir R. P. Lammers, deskundige van de Peulvruchten Studie Combinatie en Mej. A. Veenbaas, hoofd afd. Voedingsonderzoek van het Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek. De overzichten van de belangrijkste ziekten van deze gewassen zijn van de hand van Ir N. Hubbeling, onderzoeker aan het Instituut voor Plantenziektenkundig Onderzoek.

Tabak door Ir L. F. J. M. van der Ven, Rijkstuinbouwconsulent voor Tabaksaangelegenheden.

Geneeskrachtige en aromatische kruiden door Ir G. Elzenga.

Aardbei door Mej. Ir H. G. Kronenberg.

Verder ontvingen wij in een of andere vorm medewerking van tal van personen uit vakkringen en uit de ambtelijke wereld.

Wij betuigen hiervoor onze hartelijke dank.

Commissies Practijkproeven

Een belangrijke groep van medewerkers aan de inhoud van deze rassenlijst vormden ook de leden van de verschillende commissies, die de selecties in de praktijkproeven hebben beoordeeld. De samenstelling van deze commissies volgt hieronder.

Commissie Practijkproeven Tomaten 1948-1949

Dr O. Banga, voorzitter; Jac. v. Nieuwkerk, H. de Ruiten, F. N. Stekelenburg en G. Valk, voor de tuinders in Zuid-Holland; C. Bakker, G. M. Ruhé, H. G. Ruhé, W. Stricker en G. J. Vergeer, voor de tuinders te Sloten; J. M. Kaptein, H. H. G. v. d. Lee, C. Outhof en J. C. v. Vuurde, voor de tuinders te Vleuten; J. J. v. d. Berg, J. Bruinsma, A. W. Sluis (N.V. C. W. Pannevis),

Rijk Zwaan, voor de zaadproducenten; K. V. Kuyvenhoven, C. J. N. Mulder, voor de exporteurs; A. van Staalduinen, voor het U.C.B.; Ir G. T. Grooters, W. Duys, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; Ir P. Knoppin, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Utrecht; Ir G. W. v. d. Helm, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Amsterdam; Ir A. de Zeeuw, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te 's-Gravenhage; Ir J. M. Andeweg en J. H. Ruyten, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Berlikumer wortel 1949

Dr O. Banga, voorzitter; J. A. Ursem, D. Dekker en G. Groen, voor de worteltelers in N.-Holland; J. Hoekstra, I. Stap, D. Wiersma, voor de worteltelers in Friesland; D. Barten, Ids H. Bierma, B. J. Hiemstra, Rijk Zwaan, voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, voor de N.A.K.G.; Dr C. Rietsema, Ir W. A. Wiebosch, J. Betzema, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; Ir A. P. v. d. Hoek, P. Smeding, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Leeuwarden; J. L. van Bennekom, H. Joustra en de voorzitter, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Bak- en Zomerwortelen 1949-1950

Dr O. Banga, voorzitter; C. H. Bakker, A. v. Diemen, P. v. d. Voort, voor de worteltelers te Sloten; Ant. de Klerk, A. v. Namen, Anth. Valk, voor de worteltelers te Zwijndrecht; J. Bouten, Th. Ebers, J. Hendrikkx, voor de worteltelers te Venlo; J. Hofsteenge, G. Redeker, Th. Wilbrink, J. W. Wiechers (Chef proeftuin), voor de worteltelers te Sappemeer; K. Bakker (Coöp. „West-Friesland”), A. W. Sluis (Pannevis), D. v. d. Sluis, J. Vis Jr, voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, H. Hoogenboom, P. Bruin, voor de N.A.K.G.; Ir G. W. v. d. Helm, J. L. A. te Meij, L. de Haan, A. Th. Jansen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Amstelveen; Ir D. Kers Hzn, J. v. Veen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Barendrecht; C. Crommentuyn, H. Hendrikkx, W. Nagels, H. J. P. Verhaegh, G. M. J. Versleyen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Maastricht; Ir H. Burgmans, F. Gooijert, J. Huisman, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Groningen; J. L. van Bennekom, H. Joustra en de voorzitter, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Platronde en Ronde Krotten 1949-1950

Dr O. Banga, voorzitter; H. Biemans, M. Lange, A. Lips, A. Schraven, voor de krotentelers in N.-Brabant; B. Boerema, J. Koenes, H. Lip (Chef Proeftuin), voor de krotentelers in Groningen; D. Barten (Jac. Jong), J. Nanninga (Zwaan en de Wiljes), P. J. Sluis (Abr. Sluis), A. R. Zwaan (A. R. Zwaan en Zn), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; Ir C. A. M. A. van Gils, J. J. van Hapere, M. H. Welten, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Vught; Ir H. Burgmans, F. Gooijert, J. Huisman, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Groningen; J. L. van Bennekom, H. Joustra en de voorzitter, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Tuinbonen 1949-1950

Dr O. Banga, voorzitter; J. Bark, J. van Baarsen, T. Pauw, voor de tuinders te Z.O. Beemster; C. W. v. d. Hoorn, H. H. Mus, H. Schellingerhout, P. v. d. Voort, voor de tuinders te Sloten; C. de Boer (Gebr. v. Namen), N. Prins, F. de Vries (F. de Vries en Zn), A. R. Zwaan (A. R. Zwaan en Zn), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, P. Bruin, voor de N.A.K.G.; Dr G. Rietsema, Ir W. A. Wiebosch, J. Betzema, C. Hoedjes, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; Ir G. W. v. d. Helm, J. L. A. te Mey, L. de Haan, J. de Haan, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Amsterdam; Ir N. Hubbeling, A. C. v. d. Giessen, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Pronkbonen 1950

Dr O. Banga, voorzitter; P. Bekius, J. Hofsteenge, D. Pronk, Ir J. J. Schutter, voor de tuinders te Hoogezand-Sappemeer; J. A. Jongerius, A. C. Koot, J. v. d. Wilt, voor de tuinders te Vleuten; C. de Boer (Gebr. v. Namen), L. Kamstra, W. Vreeken Jr, voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, P. Bruin, voor de N.A.K.G.; Ir B. K. Bartelds, Ir P. Knoppjen, A. Baas, R. Jellema, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Utrecht; Ir H. Burgmans, F. Gooyert, S. J. de Vries, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Groningen; Ir N. Hubbeling, A. C. v. d. Giessen, N. G. Uilenburg, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Flakkeese Winterwortelen 1950 en 1951

Dr O. Banga, voorzitter; D. Dekker, C. Groen, D. Molenaar, J. Ursem, voor de worteltelers in Noord-Holland; M. Steenpoorte, Gebr. Weststrate, voor de worteltelers in Zeeland; M. Maas, uit Veilingskringen; D. Barten (Jac. Jong), Ids H. Bierma, A. J. Th. Hendrikse (D. J. v. d. Have), M. v. Zielst, voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, P. Bruin, W. Duys, H. J. Groot, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; M. Wattel, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Goes; J. Betzema, C. Hoedjes, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; M. C. R. O. Ancery voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; J. L. van Bennekom en de voorzitter, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Boerenkool 1949-1950 en 1950-1951

Dr O. Banga, voorzitter; P. Daams, A. W. Geelen, Frater Maximilianus, voor de boerenkooltelers in Gelderland; G. Dekkers, C. v. Nijnatten, W. Verdonk, C. Vergouwen, voor de boerenkooltelers in Noord-Brabant; T. Pauw, voor de boerenkooltelers in Noord-Holland; W. H. G. Ammerlaan, J. Kosterman, A. J. Verheul, L. J. Verhoef (Chef Proeftuin), voor de boerenkooltelers in Utrecht; J. G. Wijnings (Hero), voor de verwerkingsindustrie; Chr. v. Elzacker (Veilingsdirecteur) uit veilingskringen; J. A. v. d. Berg, J. J. v. d. Berg (Gebr. v. d. Berg), J. J. Meddens (Nunhem), A. W. Sluis (C. W. Pannevis), R. Zwaan, J. v. Dok (Rijk Zwaan), voor de zaadproducenten; W. Duys, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; Ir G. W. v. d. Helm, S. J. Castelein, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Amstelveen; Ir H. J. A. Slits, Ir C. A. M. A. v. Gils, B. A. Eggermond, Th. v. d. Heyden,

INLEIDING

C. Roozen, J. B. Vinkenvleugel, M. H. Welten, C. J. de Wild (Hoofd R.K. Lagere Tuinbouwschool), voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te 's-Hertogenbosch; J. Betzema, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; Ir J. H. M. v. Stuivenberg, Ir C. Dorsman, P. Couwenberg, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; Ir P. Knoppien, A. Baas, R. Jellema, P. H. Lensselink, G. J. Schmidt, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Utrecht; Ir J. Sneep, A. Kraai, C. M. Rodenburg, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Spitskool 1949-1950 en 1950-1951

Dr O. Banga, voorzitter; P. Daams, voor de spitskooltelers in de Betuwe; P. Bekius, H. J. Geling, J. Hofsteenge, J. Jonker, Ir J. P. Schutter, J. W. Wiechers (Chef Proeftuin), voor de spitskooltelers in Groningen; Joh. v. d. Berg, A. J. Bos, P. Roos, J. A. Vonk, voor de spitskooltelers in de omgeving van Rotterdam; D. Barten, D. Barten Jr, K. Kramer (Jac. Jong), N. Veldhuyzen van Zanten, N. Groot Jzn, P. Groot Jzn (Sluis en Groot), R. Zwaan, J. v. Dok, R. v. Dok, A. Vijn (Rijk Zwaan), J. Lub, F. Nanninga, D. G. Stel (Zwaan en de Wiljes), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, J. Engelen, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; Ir H. Burgmans, F. Gooyert, S. J. de Vries, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Groningen; Ir J. H. M. v. Stuivenberg, M. C. R. O. Ancery, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; Ir A. de Zeeuw, A. Markus, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Naaldwijk; Ir J. Sneep, R. van Dam, A. Kraai, C. M. Rodenburg, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Vroege en Herfst Rode Kool 1950 en 1951

Dr O. Banga, voorzitter; C. Beerepot, D. Braas, D. Dikstaal, Th. Langenberg, C. Ruiter, voor de tuinders te Berkhout; J. v. d. Berg, Kl. Ooteman, W. Valentijn, G. Visser, voor de tuinders te Hoogkarspel; Th. Buurman, R. Buurman, G. Visser, H. Visser, voor de tuinders te Huissen; P. A. Beemsterboer, S. Duif, H. Groen, J. Groen, A. Schuur, J. Tamis, voor de tuinders te Sint-Pancras; C. Beemsterboer (Beemsterboer), D. Barten, D. Barten Jr (Jac. Jong), Ir Toppinga (Gebr. Sluis), P. Bruyn, N. Groot Jzn, J. Veldhuyzen van Zanten (Sluis en Groot), C. Wit (J. Wit & Zn), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, P. Bruin, W. Duys, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; J. Betzema, N. Basjes, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; M. C. R. O. Ancery, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; Ir J. Sneep, R. v. Dam, A. Kraai, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Spruitkool 1950-1951 en 1951-1952

Dr O. Banga, voorzitter; K. Dobber, C. Koeman, T. Pauw, P. Slot, H. Waterhout, voor de spruitkooltelers in de Beemster; Tj. Buwalda, K. Tillema, J. Scholtens, C. Stiekema, S. v. d. Velde, M. Vos, voor de spruitkooltelers in Groningen; G. Dekkers, C. v. Nijnatten, H. Verdonk, C. Vergouwen, voor de spruitkooltelers in Oudenbosch; C. de Klerk, D. v. Vliet, voor de spruitkooltelers op de Zuid-Hollandse Eilanden; J. Wijnings (Hero), voor de verwerkingsindustrie; Chr. v. Elzacker (Veilingdirecteur) uit veulings-

kringen; J. A. v. d. Berg, J. J. v. d. Berg (Gebr. v. d. Berg), Jos. Huizer (Jos Huizer), J. J. Meddens, L. v. d. Berk (Nunhem), A. W. Sluis (Pannevis), R. Zwaan, J. v. Dok (Rijk Zwaan), voor de zaadproducenten; G. Bruin, W. Duys, J. Engelen, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; C. A. den Otter, C. Smitstra, voor de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst voor de Zuid-Hollandse Eilanden; S. J. Castelein, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Amstelveen; J. v. Veen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Barendrecht; Ir H. Burgmans, Ir P. J. Winterdijk, F. Gooyert, A. J. Buist, J. Huisman, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Groningen; Ir H. J. A. Slits, Ir C. A. M. A. v. Gils, P. H. Bakker, J. B. Vinkenvleugel, M. H. Welten, C. J. Wild (Hoofd R.K. Lagere Tuinbouwschool) en nog enkele anderen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te 's-Hertogenbosch; Ir W. A. Wiebosch, J. Betzema, C. Hoedjes, C. Valentijn, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; Ir J. Sneep, A. Kraai, C. M. Rodenburg, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Peulen 1951 en 1952

Dr O. Banga, voorzitter; J. v. Berk, P. v. Delft, E. Meurder, voor de peulentelers te Drunen; L. Egberts, Th. den Haan, voor de peulentelers te Roelofarendsveen; Jac. v. d. Meer Dzn, J. J. Meddens, E. A. Geelen (Nunhem), A. R. Zwaan, Ir L. Hertog, J. Broer, J. Gijsman, J. Knappers, H. Pieters, H. J. Zwaan (A. R. Zwaan & Zn), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, P. Bruin, W. Duys, voor de N.A.K.G.; J. Bedet, J. de Haan, L. de Haan, A. v. Velzen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Amstelveen; Ir C. A. M. A. v. Gils, J. M. Bruystens, C. Langerwerf, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te 's-Hertogenbosch; Ir J. M. Andeweg, Ir N. Hubbeling, A. v. Kooten, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Ronde Rode Radijs 1951 en 1952

Dr O. Banga, voorzitter; A. Nederpel, W. v. Spelden, A. Storm, Jos. Valentin, B. M. Vink, voor de radijstelers te Loosduinen; H. Droogendijk, C. Euser, A. de Klerk, A. v. Namen, W. v. Turenhout, A. Valk, voor de radijstelers te Zwijndrecht; G. Iemenschot, P. v. Raalte, B. A. Vulkers, H. Vulkers, voor de radijstelers te Zwolle; H. During (Veilingkeurmeester) uit veilingskrings; J. A. v. d. Berg (Gebr. v. d. Berg), Jos Huizer, N. Groot Jr, N. Veldhuizen van Zanten (Sluis en Groot), A. R. Zwaan, J. Knappers, R. Zwaan (A. R. Zwaan & Zn), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; L. de Haan, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Amstelveen; J. v. Veen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Barendrecht; S. J. Tolsma, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Apeldoorn; L. G. Nederpel, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Naaldwijk; J. L. v. Bennekom en de voorzitter, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Lange Kroten 1951 en 1952

Dr O. Banga, voorzitter; A. A. Bakker, D. Molenaar, S. P. Schouten, C. Smit, voor de krotentelers te Hensbroek; C. Kooyman, F. M. Kooyman, W. Kranendonk, A. v. Namen, A. Valk, voor de krotentelers in de omgeving van Rotterdam; J. H. Ha-

INLEIDING

bers, T. Kouwen, B. v. 't Land, L. J. v. 't Land, B. A. Vulkers, H. Vulkers, voor de krotentelers te Zwolle; H. Daring, M. Jansen op de Haar, H. J. Veldman, uit Veilingskringen; D. Barten (Jac. Jong), J. Koopman („West-Friesland”), R. Zwaan, A. Vijn (Rijk Zwaan), voor de zaadproducenten; P. Bruin, W. Duys, H. Hoogenboom, J. G. Zwaal, voor de N.A.K.G.; Ir D. Bloemsmma, H. Stein, Sj. Tolsma, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Apeldoorn; J. v. Veen, C. J. v. d. Ven, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Barendrecht; J. Betzema, C. Hoedjes, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; G. J. A. v. Soest, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; J. L. v. Bennekom en de voorzitter, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Bewaar Rode Kool 1951-1952 en 1952-1953

Dr O. Banga, voorzitter; F. Dalstra, W. Kamphuis, K. J. Oldenburger, L. Roeters en G. J. v. Wijk, voor de rodekooltelers in Groningen; P. J. v. d. Berg, S. de Boer, B. Frederiks, J. de Jong, Jac. de Groot, C. Muller, K. v. Nienes en C. v. Wonderen, voor de rodekooltelers aan de Langendijk; K. L. Dikstaal en G. Visser, voor de rodekooltelers in De Streek; D. Kraaima uit Veilingskringen in Groningen; C. Beemsterboer, F. Beemsterboer, J. Beemsterboer (C. Beemsterboer), D. Barten, K. Kramer (Jac. Jong), N. Groot Jzn (Sluis en Groot), C. Wit en O. Wit (Wit en Zoon), voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, G. Bruin, P. Bruin, W. Duys, J. v. Engelen en H. Hoogenboom, voor de N.A.K.G.; Ir H. Burgmans, Ir P. J. Winterdijk, F. Gooyert, J. Huisman en H. F. Rozenboom, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Groningen; J. Betzema, C. Hoedjes en J. P. Koomen, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; Ir R. v. d. Heide, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; O. Wiersma, voor het I.B.V.T.; Ir J. R. Jensma, Ir J. Sneep, A. Kraai en D. Wiering, voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Vroege Witte Kool 1952 en 1953

Dr O. Banga, voorzitter; C. Beemsterboer, P. Beemsterboer, B. Frederiks, C. Groen, P. Groot, C. Gutter, H. Klay, C. Muller, M. Nieuwland, voor de wittekooltelers aan de Langendijk; Th. Stoop (zuurkoolfabriek Avenhorn), voor de verwerkingsindustrie; J. A. v. d. Berg, J. J. v. d. Berg (Gebr. v. d. Berg), D. Barten, K. Kramer (Jac. Jong), K. Bakker, J. Koopman („West-Friesland”), C. Duys, J. Knapper (A. R. Zwaan en Zn), voor de zaadproducenten; N. C. Basjes, J. Betzema, C. Hoedjes, J. P. Koomen, voor het Rijkslanbouwconsulentschap te Hoorn; M. C. R. O. Ancery, G. J. A. v. Soest, J. Versteden, voor het Rijkstuinbouwconsulentschap te Kesteren; P. Bruin, W. Duys, Ir G. T. Grooters, voor de N.A.K.G.; Ir J. R. Jensma, A. Kraai, Ir J. Sneep, D. Wiering, voor het I.V.T.

AANDUIDINGEN EN AFKORTINGEN

Letters vóór een rasnaam:

A = Algemeen aanbevolen ras.

B = Beperkt aanbevolen ras.

O = Onbelangrijk ras, dat echter voor een zeer beperkt doel nog van waarde wordt geacht.

Deze aanduidingen gelden soms voor landelijk gebruik, maar meestal voor een bepaalde teeltwijze. Zo kan eenzelfde ras b.v. voor zomerteelt een A hebben en voor vroege teelt een B.
N = Nieuw of hier te lande nog weinig bekend ras.

Afkortingen ná een rasnaam:

K = Kweker.

Kw.r. = Kwekersrecht. Dit betekent, dat het ras is ingeschreven in het Centraal Rassenregister en dat de betreffende kweker er kwekersrecht op heeft.

Het bijgevoegde jaartal geeft aan, wanneer het kwekersrecht is ingegaan.

V = Verkoper van zaad van het ras, die hiertoe door de kweker speciaal is gemachtigd.

Intr. = Introductie door de persoon wiens naam na Intr. wordt genoemd.

Andere afkortingen:

pr.pr. = Practijkproeven.

Personen, die een selectie voeren, die in de Practijkproeven is goedgekeurd, zijn gerechtigd in hun prijscourant achter de naam van deze selectie de letter P. met een jaartal te plaatsen; dit betekent dat de selectie in het genoemde jaar in de Practijkproeven is goedgekeurd.

AANMELDING VAN NIEUWE RASSEN VAN GROENTEGEWASSEN BIJ DE RAAD VOOR HET KWEKERSRECHT, TER INSCHRIJVING IN HET CENTRAAL RASSENREGISTER

1. Voor inschrijving komen alleen in aanmerking nieuwe rassen, d.w.z. rassen, die voldoen aan de volgende drie voorwaarden:
 - a. Op het moment van indiening van de aanvraag is er nog geen voortkwekingsmateriaal van in de handel gebracht;
 - b. De in te schrijven rassen zijn voldoende te onderscheiden van andere rassen;
 - c. Zij zijn in voldoende mate raszuiver.
2. De mogelijkheid bestaat, dat men materiaal van een nieuw ras al vóór de indiening van de aanvraag aan telers uitgeeft ter beproeving. Om latere moeilijkheden te voorkomen, vrage men hiervoor echter eerst de goedkeuring van de Raad voor het Kwekersrecht, Bezuidenhoutseweg 215, Den Haag.
3. Om inschrijving te verkrijgen, vrage men eerst een stel aanvraagformulieren plus beschrijvingsbladen voor zijn gewas aan bij de Raad voor het Kwekersrecht, Bezuidenhoutseweg 215, Den Haag. De Raad zendt deze tegen een bepaalde vergoeding toe en geeft aanwijzingen, hoe men verder moet handelen.

DEELNEMING AAN DE PRACTIJKPROEVEN

Uitnodigingen tot deelneming aan de practijkproeven worden in overleg met de N.A.K.G., op grond van de lijst van bij de N.A.K.G. toegelaten selectiebedrijven, door het I.V.T. verzonden.

De zaadmonsters worden opgehaald door de N.A.K.G., welke de monsters doorzendt naar het I.V.T., waar ze ingedeeld worden in rassengroepen. Vervolgens worden de monsters door de

INLEIDING

Directeur van het Rijksproefstation voor Zaadcontrlé overgestort in zakken, waarop alleen een nummer voorkomt. Daarbij legt hij uiteraard een lijst aan, waarop voorkomt van welke firma een bepaald nummer is. Deze lijst wordt onder zegel bewaard en pas geopend, wanneer de proeven afgelopen zijn en de commissie de aanbevelenswaardige nummers op haar eindvergadering heeft aangewezen.

De commissies worden samengesteld door het I.V.T. en bestaan steeds uit tuinders, zaadproducenten, vertegenwoordigers van de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst, de N.A.K.G. en het I.V.T.

Alle deelnemers krijgen steeds gelegenheid een of meer proeven te komen bezichtigen en hun oordeel over de waarde van de diverse nummers uit te spreken. Dit oordeel wordt door het I.V.T. als adviserend beschouwd.

In principe loopt een praktijkproef over twee jaren en wordt op verschillende plaatsen in het land aangelegd. Na zes jaar wordt voor hetzelfde gewas opnieuw begonnen.

Onder het hoofd „Commissies Praktijkproeven” kan men zien, voor welke gewassen reeds Praktijkproeven zijn gehouden.

De lopende cyclus ziet er voorlopig (wijzigingen voorbehouden) als volgt uit (de plusjes geven aan in welke jaren voor een bepaald gewas Praktijkproeven zullen lopen):

Gewassen	Jaren							
	'52	'53	'54	'55	'56	'57	'58	'59
Boerenkool					+	+		
Consumptieraap		+	+					
Knolseiderij		+	+					
Komkommer Groene					+	+		
Witte			+	+				
Kroot Platte + Crosby				+	+			
Ronde						+	+	
Lange						+	+	
Kropsta (Meikoningin)			+	+				
Pronkboon				+	+			
Radijs Rond Rood						+	+	
Rond Wirpunt		+	+					
Halflang				+	+			
Rode Kool Vroeg					+	+		
Herfst					+	+		
Bewaar					+	+		
Savoye Kool Groen Vroeg			+	+				
Herfst			+	+				
Winter			+	+				
Spinazie Vroeg							+	+
Zomer							+	+
Spitskool					+	+		
Spruitkool					+	+		
Stoksnijboon		+	+					
Tomaat			+	+				
Tuinboon				+	+			
Ui		+		+		+		+
Witlof			+	+				
Witte Kool Vroeg	+	+					+	+
Vr. Herfst + R. v. E.	+	+					+	+
Late Herfst + Succes	+	+					+	+
Bewaar	+	+					+	+
Wortel A'damse Bak				+	+			
Nantes						+	+	
Winter-				+	+			

AARDAPPEL

(Met toestemming overgenomen uit de 29e Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen)

Vroege consumptieaardappelen worden in hoofdzaak als tuinbouwgewas geteeld. Daarom wordt alleen deze groep van aardappels hier vermeld. De vroegrooibaarheid is hierbij een zeer belangrijke eigenschap. hoe vroeger geroid kan worden, des te hoger vaak de prijs, die voor het product gemaakt kan worden en des te groter in het algemeen de kans is op het slagen van een nagewas of van een tussenteelt. De vroegrijpende rassen zijn in de regel in vergelijking met de later rijpende matig productief en minder goed houdbaar.

Eersteling is reeds tientallen jaren het belangrijkste ras. De verbouw van Rode Eersteling is beperkt gebleven. Naast deze rassen maakt de laatste jaren Doré enige opgang. De consumptiekwaliteit van dit ras is bij vroeg rooien beter dan die van Eersteling, doch het heeft minder mogelijkheden voor export.

A — Eersteling — K: W. Sim, Greenmyre, Schotland.

Dit zeer vroege ras is nog steeds de belangrijkste vroege aardappel voor consumptie en export. Wordt vooral op kleigrond verbouwd, doch is ook bruikbaar voor zandgronden.

De opbrengst is bij zeer vroeg rooien zeer goed, in uitgerijpte toestand in vergelijking met Eigenheimer matig. Smaak bij zeer vroeg gebruik goed; later in vergelijking met andere rassen matig. Het vitamine C-gehalte is hoog.

De langovale, vlakogige, geelvezelige knollen hebben een zeer mooie regelmatige vorm. Wegens vlugge spruitvorming weinig duurzaam.

Aanvankelijk vlug ontwikkelend, middenhoog, iets slap, behoorlijk dekkend, tamelijk grootbladig loof, dat zich na afvriezen moeilijk herstelt. Leent zich zeer goed voor tussenteelt.

Zeer vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Onvatbaar voor A-virus; *) besmet met X-virus. Zeer vatbaar voor „stengelbont”, kringrigheid en andere knolgebreken. Vatbaar voor wratziekte.

Het pootgoed is zwak. Na veel en vooral laat spruitverlies ontstaan bij uitplanten in koude grond gemakkelijk „onderzeeërs”. Verdraagt zeer zorgvuldig snijden.

A — Doré — K: I. H. Bierma, Holwerd.

Iets na Eersteling rijpende vroege consumptieaardappel, die bij zeer vroeg rooien een goede opbrengst geeft en dan kruimig

*) Onder A-virus wordt verstaan het virus, dat in verschillende rassen het „gewone” mozaïek veroorzaakt o.a. in de Lichte Industrie.

op schotel en al goed van smaak is. Wordt bij rijp rooien gemakkelijk te los in de kook en voldoet dan in de regel niet voor consumptie. Geeft op kleigrond betere resultaten dan op zand- en dalgrond.

De geelvezige knollen, welke op verschillende gronden iets bruingeel van schil zijn en soms tamelijk verspreid door de grond zitten, hebben een mooi regelmatige, ovale vorm en zijn vlakogig. Rijp gerooid komen soms nogal holle knollen voor, vooral op zandgrond. Het pootgoed eist een zeer zorgvuldige bewaring; is sterk geneigd tot onderzeeërvorming. Vooral bij dit vroege ras verdient het gebruik van grote poters aanbeveling.

Matig vlug ontwikkelend, middenhoog, vrij stevig, smalbladig, vrij goed dekkend loof; herstelt zich moeilijk na vorstschade. Nogal vatbaar voor *Phytophthora* in het loof, echter weinig in de knol. Zeer vatbaar voor schurft. Onvatbaar voor wratziekte.

Is, wat mozaïek betreft, moeilijk op peil te houden.

B — Rode Eersteling — K: H. J. Brandsma, Stiens, I. H. Bierma, Holwerd en A. H. Matthijs, Koewacht (Z.-VI.).

Onderscheidt zich van Eersteling door een donkerrode schil. De opbrengst is gemiddeld wat lager, de sortering echter gunstiger. De smaak is soms iets beter dan van Eersteling; meer kruinig.

Het loof is iets steviger en ijler; vooral bij het opkomen rood aangelopen. Wat gevoeliger voor droogte en windbeschadiging. Leent zich zeer goed voor tussenteelt. Evenals bij Eersteling is het pootgoed zeer gevoelig voor ongunstige omstandigheden tijdens de bewaring en bij het poten.

N — Barima — K: Ver. Proefschooltuin „West-Friesland”, Hoorn.

Zeer vroegrijpende, lichtgeelvezige aardappel, die, onder gunstige omstandigheden bij zeer vroeg rooien, in vergelijking met Eersteling belangrijk hogere opbrengsten kan geven met een grovere sortering. De knollen zijn evenwel minder mooi gevormd en dieper van ogen, terwijl de consumptiekwaliteit, vooral bij vroeg rooien, iets minder goed is. Weinig duurzaam.

Vlug ontwikkelend; later een matig loofrijk, iets slap, matig dekkend gewas. Is gevoelig voor magnesiumtekort, terwijl de indruk werd verkregen, dat dit ras zich na vorstschade moeilijk herstelt. Leent zich zeer goed voor tussenteelt. Zeer vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol en voor kringrigheid. Zeer vatbaar voor X-virus. Onvatbaar voor wratziekte.

AARDBEI

AANBEVELENSWAARDIGE RASSEN

Deutsch Evern. In de handel gebracht door Soltwedel te Deutsch Evern bij Hamburg. In 1903 gewonnen door J. Böttner te Frankfurt am Oder.

Groeikracht matig. Tamelijk winterhard.

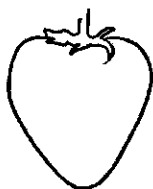
Blad vlak, lichtgroen; middelste blaadje veel langer dan breed. Bladsteel afstaand behaard. Veel uitloperplanten; uitlopers rood. Zeer gevoelig voor aardbeimijt, virus en aaltjes; weinig gevoelig voor Verticillium. Bloemen tweeslachtig met veel goed stuifmeel. Zeer vroeg. Veel kans op schade door nachtvorst. Geselecteerde klonen goed vruchtbaar.

Vruchten vroeg, eerste vruchten vrij groot; latere, en die van meerjarige pollen, vrij klein; vrij lang kegelvormig; kleur aantrekkelijk fris helderrood, inwendig wit, iets roodachtig, vrij sappig; goed van smaak; vrij kwetsbaar.

Plukt moeilijk zonder dop; zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlies. Zeer gevoelig voor Botrytis (vruchtrot). Voor verse consumptie en inblikken; matig geschikt voor invriezen.

Soms 2e bloei in het najaar. Voor volle grond en onder glas; bij voorkeur als éénjarige teelt. Leent zich ook goed voor najaarsteelt na een kortedag-behandeling in Mei-Juni.

Oberschlesien (Moulin Rouge). Gewonnen in Duitsland door O. Schindler, vermoedelijk tussen 1914 en 1920.

Groei vrij sterk; slechts vrij weinig uitlopers.

Kan vruchtbaar zijn. Winterhard. Blad zwak gegolfd; middelste blaadje even lang als breed; bladsteel afstaand behaard, haren vaak iets benedenwaarts gericht. Ontwikkeling van uitlopers vrij gering. Kleur uitlopers bruinig-oranje. Gevoeligheid voor aardbeimijt, aaltjes en bladplekken vrij gering; vrij gevoelig voor virus, zeer gevoelig voor Verticillium en zwart wortelrot. Lange forse bloeiwijzen. Bloem tweeslachtig;

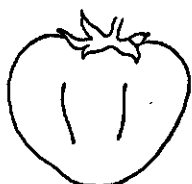
kwaliteit stuifmeel tamelijk slecht.

Bloei middentijds, waardoor vrij geringe kans op nachtvorstschade. Rijping middentijds. Plukt moeilijk zonder dop. Vrucht groot, kegelvormig, helderrood, inwendig oranje. Tamelijk stevig; vrij sappig, smaak matig, iets zuur. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlies. Gevoelig voor zonverbranding. Door mooi uiterlijk veel gevraagd voor verse consumptie. Uitsluitend voor de volle grond.

Jucunda. Gewonnen omstreeks 1854 door J. Salter te Hammersmith, Engeland.

Deutsch Evern. Uitsluitend voor verse consumptie en teelt onder glas. In de volle grond vruchten te klein.

Madame Moutot (Madame Kooi). Franse aardbei, vermoedelijk uit het begin van deze eeuw.

Forse groeier. Kan vruchtbaar zijn. Blad vlak, blauw-groen; middelste blaadje ongeveer even lang als breed; bladsteel sterk, afstaand, behaard. Vrij veel uitloperplanten; uitlopers bruinig-oranje.

Gevoeligheid voor aardbeimijt en bladvlekken vrij gering, vrij gevoelig voor virus, gevoelig voor meeldauw en *Verticillium*; zeer gevoelig voor aaltjes. Sterke neiging tot voorjaarsbont.

Bloei vrij laat; bloemen tweeslachtig; vaak veel slecht ontwikkelde meeldraden en betrekkelijk weinig goed stuifmeel.

Misvormde vruchten komen nogal eens voor. Grote gevoeligheid voor nachtvorst, ook van de nog gesloten knoppen.

Vruchten vrij laat rijp; is vrij moeilijk zonder dop te plukken; lelijk van uiterlijk; zeer groot en grof, zeer onregelmatig van vorm; kort kegelvormig tot hoogronde; de grote vruchten sterk geribd en breed kamvormig; kleur ongelijkmatig rood; vruchtvlees oranje-rood; vrij stevig; soms hol; matig sappig tot iets droog, vaak melig; matig tot goed van smaak. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlees. Voor verse consumptie; ongeschikt voor invriezen. Uitsluitend volle grond, bij voorkeur op klei; voorzichtigheid met N-bemesting is geboden. Veel geteeld in Frankrijk, Zwitserland en Zuid-Duitsland.

Auchincruive Climax (kortweg Climax genaamd). Gewonnen in 1939 en geïntroduceerd in 1947 door R. D. Reid (Department of Agriculture for Scotland) te Auchincruive in Schotland.

Speciaal gekweekt op resistentie tegen de roodwortelrot-zwam (*Phytophthora fragariae*), een ziekte, die hier te lande nog niet voorkomt.

Forse groeier; vroeg en veel uitlopers, rood gekleurd; productief. Blad vlak, vrij donkergroen, sterk getand; middelste blaadje ongeveer even lang als breed; beharing bladsteel afstaand.

Gevoelig voor aardbeimijt, zwart wortelrot en witte vlekziekte (*Mycosphaerella fragariae*), vrij gevoelig voor virus. Sterke neiging tot voorjaarsbont, waardoor soms erg degenererend.

Bloemen onder het blad; bloei vrij laat; vaak een tweede bloei in de nazomer. Meeldraden goed ontwikkeld. Vruchten laat; moeilijk doppend; vrij groot; mooi van uiterlijk; regelmatig kort kegelvormig; helderrood met oranje vruchtvlees; vrij stevig, sappig, goed van smaak met duidelijk aroma. Goed zowel voor verse consumptie als voor verwerking. Goed voor invriezen. Uitsluitend voor de volle grond.

BEPROEVENSWAARDIGE RASSEN

Bowa. Gewonnen door de Proeftuin der Centrale Tuinbouwcommissie te Zaltbommel en geïntroduceerd in 1952.

Groei fors; tamelijk veel uitlopers; bruinrood van kleur. Uitsluitend geschikt voor de volle grond. Blad sterk gegolfd, iets komvormig; middelste blaadje iets langer dan breed; bladsteel afstaand behaard. Slechts weinig gevoelig voor meeldauw en bladvlekken; matig gevoelig voor aaltjes en aardbeimijt. Bloei middentijds. Gevoelig voor nachtvorst. Bloemen tweeslachtig; slechte zetting van de latere bloemen in de tros.

Vrucht rijpt vroeg tot middentijds; niet doppend; vruchten vrij groot; afgerond kegelvormig, lichtrood; vruchtvlees wit en matig stevig; op zandgrond vrij zacht; vrij sappig; goed van smaak.

Minder gevoelig voor vruchttrot dan Deutsch Evern. Voor verse consumptie; niet voor de fabriek.

Macherauch's Frühernte

Gewonnen op het Max Planck Institut in Duitsland, en in 1951 in de handel gebracht.

Groei krachtig; blad donkergroen; middelste blaadje langer dan breed. Veel uitloperplanten. Gevoelig voor meeldauw en aaltjes.

Bloei zeer vroeg. Bloemen tweeslachtig. Vruchten zeer vroeg rijp; aan vrij korte vruchtstelen. Regelmatig, lang kegelvormig, iets halsvormig. Ze kunnen tamelijk gemakkelijk zonder dop worden geplukt. Vruchtkleur kersrood; vruchtvlees witachtig. Stevigheid goed. Smaak goed; zoet met een duidelijk aroma. Weinig gevoelig voor vruchttrot.

Verse consumptie. Te beproeven in de volle grond en onder glas.

Af te voeren:

Roem van Ieperenburg

Voldoet alleen onder zeer gunstige omstandigheden, op veen en vochtige zandgrond. Te laat voor glasteelt.

Roem van Breda

Afgevoerd wegens grote gevoeligheid voor vruchttrot en kwetsbaarheid der vruchten.

EIGENSCHAPPEN VAN DE AARDBEIRASSEN IN CIJFERS EN LETTERS

Rassen per groep in volgorde van rijptijd	Plant						Bloem							Vrucht						
	Groei-kracht	Liflopers ontwikkeling	Vruchtbaarheid	Winterhardheid	Weerstand tegen nachtvorst	Weerstand tegen virus	Weerstand tegen Verticillium	Bloei-tijd	Rijp-tijd	Geslacht- heid voor glasteelt	Pik zonder dop	Grootte	Litter- tyk	Slevig- heid	Smaak	Geslacht- heid voor pulp	Geslacht- heid voor invriezen			
Aanbevelenswaardige rassen:																				
Deutch Evern	3	5	4	3	1	1	4	1	5	4	3	4	3	4	3	3	3			
Cbereschlesien	4	2	4	3	3	2	2	3	2	2	4	5	3	2	2	3	3			
Jucunda	4	3	4	2	4	2	2	5	1	5	3	3	3	3	4	3	3			
Aanvullende rassen:																				
Madam Lefber	4	4	4	4	1	5	2	1	4	1	4	4	2	1	1	1	1			
Laxton van Glanerbrug (Roem van Apeldoorn)	3	4	4	4	1	4	2	1	3	1	2	3	3	3	1	1	1			
Madame Moutot	5	4	4	3	1	2	2	4	1	3	5	2	3	2	2	2	1			
Authincruive Climax	4	5	4	—	4	3	2	3	1	3	4	4	3	3	3	3	3			
Beprovenswaardige rassen:																				
Fowa	4	5	3	—	1	—	—	3	1	2	4	4	2	4	1	1	—			
Macherauch's Frühernte	4	5	4	—	1	—	2	1	4?	3	3	4	4	4	—	—	—			
Af te voeren:																				
Roem van Ieperenburg																				
Roem van Breda																				

Telwijzing: In het algemeen geeft een hoog cijfer een gunstige ontwikkeling van de betrokken eigenschap aan, bij bloeitijd en rijptijd vrucht:

1 = vroeg; 5 = laat.

ANDIJVIE

(Cichorium endivia L.)

Andijvie wordt van oudsher in hoofdzaak voor het binnenlands verbruik geteeld.

Er zijn breedbladige andijvierassen en rassen met smal, krullend blad.

De eerstgenoemde zijn het beste geschikt voor consumptie in gekookte toestand, terwijl laatstgenoemde bij gebruik in rauwe toestand het best tot hun recht komen. Daar andijvie in Nederland in hoofdzaak gekookt gegeten wordt, worden hier practisch uitsluitend breedbladrasen geteeld en hiervan zijn er voor ons slechts twee van werkelijk belang.

Alle in Nederland bekende andijvierassen zijn gevoelig voor vernalisatie, d.w.z. dat zij bij verblijf in jeugdtoestand bij temperaturen van omstreeks 0 tot 10° C doorschieten, voordat zij voldoende krop gevormd hebben. Daarom kan in de volle grond gewoonlijk niet voor eind Mei worden gezaaid. Sommige telers wachten hiermee zelfs tot de langste dag.

Daar het andijviegewas verder gevoelig is voor vorst, kan als regel niet meer na half Juli voor een vollegrondsteelt gezaaid worden. Bij latere zaai is de kans groot dat het gewas ontijdig door vorst vernietigd wordt.

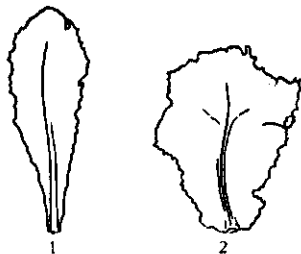
Wil men telen voor of na de bovenaangegeven grenzen, dan moet men voor de gehele teelt of voor een onderdeel ervan glas te hulp roepen.

Vollegrondsandijvie, die in de zomer oogstbaar wordt, z.g. zomerandijvie, kan wat zachter van blad zijn dan de z.g. winterandijvie, die in herfst of winter gesneden wordt. Deze laatste moet iets harder en stugger van blad zijn, omdat zij anders bij donker, vochtig weer te spoedig op het veld gaat rotten.

Voor de teelt onder glas wenst men over het algemeen vlug groeiende, volle kroppen met weinig los buitenblad.

In vele partijen andijvie komen enige „wilde” planten voor. Dit zijn verbasteringen met andere, in Nederland onbekende, rassen. Sommige telers zijn van oordeel, dat overjarig zaad minder „wilde” of vroegschietende planten levert. Deze veronderstelling is echter in het algemeen niet juist.

De zaadteelt van andijvie is in het Nederlandse klimaat zeer riskant. Het zaad rijpt eerst laat en naast de gewone moeilijkheden, die hierdoor ontstaan, bestaat het gevaar, dat de kiem tijdens de rijping van het zaad reeds gevernaliseerd

1 = Blad van Breedblad Volhart
2 = Blad van Nummer Vijf

wordt, waardoor de planten, die eruit voortkomen, zeer snel schieten.

Voor een afbeelding, die het verschil tussen andijviezaad enerzijds en witlof- en cichoreizaad anderzijds weergeeft, wordt verwezen naar pag. 158.

BREEDBLADIGE RASSEN

A — Nummer Vijf (Monarch, Perfecta, Zomerkrop)

Blad vrij kort en breed, aan de voet vrij plotseling smaller wordend, vrij mals. Kleur groen tot enigszins geel-groen, aan de onderzijde bleek-groen.

Bladhouding vrij opgericht, waardoor de plant zich minder uitspreidt dan die van Breedblad Volhart Winter, en het hart eerder „vol” wordt.

Groeit wat sneller dan Breedblad Volhart, is echter door het zachtere blad minder bestand tegen ongunstige weersomstandigheden dan dit laatste ras. Verder gevoeliger voor bladverlies en niet zo geschikt voor langdurig vervoer.

De krop toont in de veilingkist minder dan Breedblad Volhart Winter, omdat het onderende, door de enigszins opgerichte bladhouding, smal is en het buitenblad vaak afgepeld moet worden.

Zeer geschikt voor zomerandijvie, maar op normale gronden ook voor alle andere teelten.

Door de goede kwaliteit van het product zeer gewild. Momenteel het meest geteelde ras in Nederland.

Tot Nummer Vijf mag ook gerekend worden Nummer Zes of Herfstkoning.

Oorspronkelijk stond dit ras tussen Nummer Vijf en Breedblad Volhart in. Thans gelijkt het echter zoveel op Nummer Vijf, dat het hiermede gelijk te stellen is.

A — Breedblad Volhart Winter (Haarlems Volhart, Zwijndrechts Volhart, Tuinders Volhart, Gewone Volhart, Gewone Vroege Volhart, Breedblad Late Krop, Utrechtse Reuzenstruik, Groene Volhart)

Blad lang en vrij smal, vrij stug, kleur donkergroen. Bladhouding afstaand, waardoor de plant een enigszins platte indruk maakt en het hart lang „leeg” blijft.

Vrij goed bestand tegen ongunstig herfstweer en daardoor geschikt voor de herfstteelt in de volle grond.

Kan beter tegen verzending dan Nummer Vijf en kan in de late herfst en winter zelfs korte tijd in de schuur worden opgeslagen.

Geniet voor inzouten de voorkeur, omdat het blad weinig slinkt.

In het grondras komen verschillende selecties voor, die vooral in uniformiteit kunnen verschillen.

ANDIJVIE/ARTISJOK

Naast de Breedblad Volhart Winter komt nog voor de **Breedblad Volhart Zomer** (Vroege Krop, Courte de Paris).

Dit type onderscheidt zich van de Breedblad Volhart Winter op morfologisch gebied voornamelijk door het iets kortere blad. Verder is het minder tegen ongunstige weersomstandigheden en nachtvorst bestand, zodat het gebruik ervan tot de zomerteelt beperkt moet blijven.

Wordt in Nederland betrekkelijk weinig meer gebruikt.

GEKRULDBLADIGE RASSEN

Voor rauwkost als andijviesla (fiber). In hoofdzaak in particuliere tuinen en volkstuinten geteeld. Beperkte hoeveelheden worden ook door hotels, ziekenhuizen e.d. inrichtingen afgenomen.

B — Groene Krul (Fijne Krul)

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig; de plant is groter dan de Kleine Groene Krul.

O — Kleine Groene Krul

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig; de plant is groter dan de Moskrul, maar kleiner dan de gewone Groene Krul.

Voor particulieren.

O — Groene Moskrul

Klein, fijn plantje; er is geen bladschijf meer over, deze is geheel opgesplitst in tot de bladnerf gaande „krullen”.

Voor particulieren.

O — Gele Krul (Altijd Gele Fijne Krul)

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig. Bladkleur geelgroen. Over het algemeen minder oogstzeker, maar iets malser dan de Groene.

Voor particulieren.

ARTISJOK

(*Cynara scolymus* L.)

Men oogst van de artisjok de bloemhoofdjes nog voordat de kleur van de bloemblaadjes zichtbaar is en eet de vlezig bloembodem en de vlezige delen van de omwindselblaadjes. Vermenigvuldiging is mogelijk door zaad of door scheuren in 5-6 delen. Daar de rassen meestal niet zaadvast zijn, kan scheuring voordelig zijn, vooral als men het uitgangsmateriaal in de buurt heeft. Uit het zaad plegen echter naast minder goede planten ook heel goede te komen, zodat zaai, gecombineerd met zaailingselectie, eveneens tot goede resultaten kan leiden. Men zoekt uit de zaailingen bij voorkeur de planten met

een gedrongen groei en zo weinig mogelijk stekels. Verder zoekt men naar de planten met de zwaarste knoppen, de vlezigste schubben en de dikste bloembodems.

In de winter de overblijvende delen van de planten zorgvuldig tegen de vorst beschermen.

Men plante de artisjok op een beschutte, niet te vochtige plaats.

B — Groene van Laon

Hoogte van het gewas 80-100 cm. Grote bloemknoppen met brede, vlezige knopschubben en grote, vlezige bloembodem. Sterk ras. Vrij goed te overwinteren. Productief. Wat laat rijp.

B — Camus de Bretagne

Hoogte van het gewas 100-130 cm. Grote bloemknoppen met brede, dikke bloembodem. Iets vroeger dan Groene van Laon.

B — Violette Franse

Hoogte 70 cm. Bloemknoppen klein. Bloembodem klein en dik. Vroeg. Vooral om rauw te eten.

ASPERGE

(*Asparagus officinalis* L.)

De asperge is tweehuizig, d.w.z. de planten hebben of vrouwelijke of mannelijke bloemen. Uiteraard heeft dus steeds kruisbevruchting plaats. Hierdoor treedt een geweldige verbastering op. Daar de rassen bovendien zeer heterogeen van samenstelling zijn is het moeilijk om bij asperge van scherp-omlijnde assen te spreken; men spreke liever van populaties.

Door de vormenrijkdom van de oorspronkelijke rassen zijn op de plaatsen, waar men zelf zaad gewonnen heeft, vaak andere typen ontstaan, die speciaal in kwaliteit van het oorspronkelijke ras afwijken.

Deze twee omstandigheden in aanmerking nemend, geven wij hieronder met enig voorbehoud de omschrijving van de „rassen”.

De zeer heterogene samenstelling van onze aspergerassen heeft ook tot gevolg, dat de groei-kracht en daardoor de productie van plant tot plant sterk verschilt. In verband hiermede is het zeer aanbevelenswaardig bij het zaaien de zaden op onderlinge afstanden van 10 cm te leggen. Hierdoor wordt het mogelijk in de herfst de planten op het zaaibed reeds stuk voor stuk op groei-kracht te beoordelen en de zwakke groeiers tijdig te verwijderen. Zodoende wordt voorkomen, dat zwakke planten, die hun gehele leven zullen achterblijven, in de bedden komen.

De eisen, die in Nederland aan asperges gesteld worden zijn: dik, helderwit, recht, gesloten, naaldscherpe kop en geen schubben op de stengel.

A — Roem van Brunswijk (Brunswijker, Brunswijker Reuzen, Erfurter Reuzen, Bergen op Zoomse)

Top vast en gesloten; wit, maar in het licht spoedig blauw wordend. Witvlezig. Een hoog percentage zware stengels. Middelvroeg tot laat. Ontstaan uit de gewone, Hollandse asperge. Te Bergen op Zoom teelt men een plaatselijke selectie van de Roem van Brunswijk. De Roem van Brunswijk is het meest geteelde ras in Nederland.

B — Vroege van Argenteuil

Top spits; wordt niet gauw blauw. Niet zo'n groot percentage dikke stengels als Roem van Brunswijk, maar van fijnere kwaliteit. Vroeg, productief, loof blijft lang groen. Ontstaan uit de gewone Hollandse asperge. Gevoeliger voor weersinvloeden dan Roem van Brunswijk. Daardoor in een koud voorjaar niet vroeg en bij invallend koud weer in groei achterblijvend.

B — Mary Washington

Zeer spitse top, zeer goed gesloten. Schubben nauwelijks afzonderlijk te zien. Stengels bros. Mals, dunne schil. Wordt niet gauw blauw. Vroeg. Daar de planten eerder versleten zijn is de opbrengst, vooral van oude planten, lager dan van Roem van Brunswijk.

Loof blijft lang groen. Vrij ongevoelig voor aspergeroest; gevoelig voor Fusarium.

AUGURK

(*Cucumis sativus* L.)

De augurk wordt speciaal in de omgeving van Venlo en Roermond, in O. N.-Brabant, in de Venen en in de omgeving van de Beemster geteeld; hoofdzakelijk voor de conservenindustrie in binnen- en buitenland. De export vindt meestal plaats in verse toestand, de augurken worden dan in het buitenland geconserveerd.

Gladde augurken zijn beter bestand tegen vervoer in verse toestand dan scherpe, daar de doorntjes van deze laatste gemakkelijk kneuzen, waardoor zwarte wondjes ontstaan. Daartegenover draagt de scherpe augurk aan trossen, waardoor hij iets productiever is dan de gladde, welke de vruchten afzonderlijk draagt.

De belangrijkste ziekten van de augurk zijn:

- a. Vruchtvuur (*Cladosporium cucumerinum*), het z.g. plekken van de vruchten of stippel.
- b. Mozaïekziekte, al of niet gepaard met verwelking.

Van het vruchtvuur behoeft men geen last te hebben, als men maar de resistente rassen uitzoekt. Tegen de mozaïekziekte daarentegen is nog niet veel te doen zolang nog niet over resistente rassen beschikt kan worden. Alleen het ras Delikatess is hiervoor betrekkelijk weinig gevoelig. Men verwarre

overigens de verwelking, die met de mozaïekziekte samengaat, niet met de verwelkingsziekte, die te Roelofarendsveen plaatselijk voorkomt en die door een schimmel wordt veroorzaakt. Voor deze laatste zijn, voor zover bekend, alle rassen even gevoelig en is vruchtwisseling de aangewezen remedie.

Vroeger teelde men in Limburg veel de Oude Venlose, een matig scherpe (ruige) augurk, die zeer vatbaar was voor vruchtvuur. In de jaren tussen 1910 en 1920 is men toen overgegaan op de *Venlose Nietplekker*, een uit Duitsland afkomstig, gladvruchtig ras, dat minder gevoelig was voor vruchtvuur. Dit ras heeft algemeen opgang gemaakt en is het uitgangsras geworden voor verschillende selecties, die nog aanzienlijk minder vatbaar zijn voor het plekken. Het is vooral de heer J. H. Tercken te Baarlo geweest, die op dit gebied zeer verdienstelijk werk heeft verricht.

A — Baarlose Nietplekker (Ras VI) — K: J. H. Tercken, Baarlo

Gewonnen uit de Venlose Nietplekker en in 1937 in de handel gebracht. Tamelijk sterke groei. Vrucht mooi groen, lang, slank en recht, glad, fijn behaard, geselecteerd op fijne pluk, maar ook voor grove pluk geschikt. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Goede opbrengst. Wordt algemeen geteeld.

De thans — meestal onder de naam Venlose Nietplekker — in de handel voorkomende selecties van het nietplekkertype vertonen bijna alle zeer veel overeenkomst met het Ras VI van Tercken.

B — Delikatess (Baldur Delikatess, Duitse Augurk)

Fors gewas, vrucht donkergroen, lang en slank, glad, wit behaard. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Ontleent zijn waarde aan het feit, dat hij minder vatbaar is voor mozaïekziekte dan de selecties uit de Venlose Nietplekker. Speciaal voor grove pluk. Voor fijne pluk later en minder productief, doordat er te weinig vruchten aan komen. Op de klei worden in ongunstige jaren de vruchten krom. Op veengrond moet de plantafstand iets ruimer zijn dan bij andere rassen.

N — Ras VII — K: J. H. Tercken, Baarlo

Gewas iets grover dan van Ras VI, iets resistenter tegen ongunstige weersomstandigheden. Begin van de pluk iets later, gaat wat langer door. In het algemeen iets minder gevoelig voor mozaïek dan Ras VI.

BINDSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *romance* Gars.)

Een slasoort met betrekkelijk smalle, rechtopstaande bladen, glanzend en knappend, met zware nerven. Bij de meeste rassen sluit de krop niet uit zichzelf, maar moet hij worden dichtgebonden.

Sommige rassen zijn in staat een vrij losse krop te vormen.

BINDSLA/BLEEKSELDERIJ

Overigens bestaan er overgangsvormen tussen de uitgesproken bindslavormen en de echte kropsla.

Alle herkomsten van bindsla, welke in 1946, 1947 en 1948 beproefd zijn, schoten bij vollegrondszaai in het voorjaar, nog voor ze oogstrijp waren, door.

Personen, die in de zomer een iets knappende sla verkiezen boven botersla, kan aangeraden worden, de Amerikaanse ijsslarassen te beproeven; in de eerste plaats *Great Lakes* en daarnaast *New-York* en *Imperial*.

B — Parijse Gele Zelfsluitende (Paris White Cos, Blonde Maraichère)

Zaadkleur wit; blad opstaand, iets gebobbeld, zonder anthocyaan; krop zelfsluitend, tamelijk vast, bleekgroen, inwendig witachtig, van goede kwaliteit, zacht van smaak en knappend van structuur; iets later schietend dan Parijse Groene.

B — Parijse Groene (Paris Green Cos)

Zaad kleur wit; blad opstaand, matig dik, een weinig gebobbeld, aan de rand golvend, zonder anthocyaan; krop iets kleiner dan die van de Parijse Gele Zelfsluitende, iets driehoekig, vast, groen, van goede kwaliteit, tamelijk zacht en iets bitter van smaak, knappend van structuur.

BLEEKSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *dulce* (Mill.) DC)

Dit gewas wordt geteeld om de sterk ontwikkelde bladstelen, welke in gebleekte toestand een uitstekende groente verschaffen. De teelt is in Nederland niet zeer omvangrijk, zij concentreert zich in hoofdzaak in de omgeving van Veur, Loosduinen en Vinkeveen.

In bleekselderij zijn 3 hoofdgroepen te onderscheiden: de rassen met geelgroene bladstelen, die met donkergroene bladstelen en die met groenviolette bladstelen.

De laatste twee groepen komen in Nederland niet in aanmerking.

A — Goudgele Zelfblekende (Chemin Doré, Doré amélioré, Goudgele stelen)

Bladeren met lange, geelgroene bladstelen. Rechtstandig in groei, waardoor de bladstelen zich enigszins zelf bleken.

Om een fijne kwaliteit te krijgen is kunstmatig bleken toch nodig.

B — Golden Plume

Selectie uit voorgaand ras. Bladstelen wat korter en dikker.

B — Van Senten

Plaatselijk ras, geselecteerd door D. van Senten te Vinkeveen. Gelijkvormig, goede groei. Zwarte struiken. Matig lange bladstelen. Wordt bij Vinkeveen geteeld op de grond (niet in greppeltjes) zonder bleken; voor verse consumptie en voor de conservenindustrie.

BLOEMKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.)

De rassenkeuze bij bloemkool hangt in de eerste plaats af van de teeltwijze. Men kan in hoofdzaak vier teeltwijzen onderscheiden:

1. Weeuwenteelt. — Zaai omstreeks eind September in koude bak, soms ook in de volle grond.
2. Vrijsterteelt. — Zaai omstreeks Januari-Februari in koude bak en uitplanting in hoofdzaak in de volle grond.
3. Vollegrondsteelt van zomerbloemkool. — Zaai in Maart of April-Mei, bij voorkeur in koude bak en uitplanting in Mei en Juni.
4. Herfstbloemkool. — Zaai begin Juni, bij voorkeur in koude bak, uitplanten 2e week Juli. In de streken, waar Alphatypen in de herfst geteeld worden, zaait men deze tot eind Juni, waarbij tot begin Augustus uitgeplant wordt.

Voor weeuwenteelt kiest men bij voorkeur vroege rassen met betrekkelijk weinig blad, vooral wanneer men ze in kas of warenhuis wil telen. Tegenover het voordeel van de vroegheid staat het nadeel van een kleinere kool en een grotere gevoeligheid voor boren. De vroege rassen eisen daarom veel zorg en een ongestoord doorgaande groei. Dit geldt des te meer naarmate zij vroeger zijn.

Latere rassen zijn over het algemeen gevoeliger voor klemharten.

Bij vrijsterteelt komt het product later op de markt, zodat men een mooiere kool moet aanbieden om een behoorlijke prijs te halen. Bovendien is het gewas in de volle grond meer afhankelijk van het weer dan onder glas en moet de kool sterker zijn tegen warmte en tegen slecht weer. Men kiest hiervoor bij voorkeur iets minder vroege, maar iets forsere rassen met een grotere kool.

Voor vollegrondsteelt voor oogst in herfst en winter heeft men rassen nodig, die de volle zomerwarmte goed kunnen doorstaan. Over het algemeen zijn dit nog weer wat zwaardere rassen dan die, welke voor de vrijsterteelt worden gebruikt.

Bij bloemkool zijn zeer vele rassen en selecties in omloop, terwijl het aantal namen ontstellend groot is. Hierdoor is het juist bij bloemkool zo moeilijk een gedetailleerd advies te geven. Uitgebreide proeven zijn thans opgezet om de bestaande chaos van namen op te lossen.

Teelt onder staand glas.

A — Erfurter Dwerg

Hieronder wordt verstaan een ras met opgericht lang, vrij smal en glad blad. Kool wit met fijne korrel en zonder wratten.

De meest gebruikte selecties gaan onder de naam *Veentje* (Eersteling, Ideaal, Witwonder) en leveren op een vroeg tijdstip een matige en vrij kleine kool. Dit type is door zijn vroeg-

heid en zijn opgerichte bladstand geschikt voor combinatie met andere gewassen.

Men zij er evenwel op bedacht dat onder de naam Veentje soms ook selecties worden opgeleverd die in vroegheid en uiterlijk vrijwel gelijk zijn aan Alpha.

Bladrijkere en latere selecties in deze groep worden geleverd als *Erfurter Dwerg*, terwijl ook *Remme* en *Delftse Kortpoot* hier toe gerekend kunnen worden. Deze zijn evenwel practisch geheel door andere rassen verdrongen en bezitten voor teelt in kassen geen specifieke voordelen.

A — Vroege Alpha-achtige typen

De nadelen van de voor kasteelt veel gebruikte Veentjes, zoals de kleine, soms losse kool, de gevoeligheid voor boren en hartloosheid deden vele tuinders overgaan op selecties, welke deze bezwaren niet bezitten. Men kwam toen tot selecties die in uiterlijk het best beschreven kunnen worden als *Vroege Alpha-achtige typen* (Vedeslez type C, Climax, etc.). Deze hebben in het algemeen een grotere en vastere kool dan Veentje, doch zijn iets later en bladrijker, wat hen voor combinatieteelten minder geschikt maakt.

Daarnaast wordt ook voor kasteelt gebruikt het ras *Verbeerde Vroege Mechelse*, in de huidige vorm voor het eerst in de handel gebracht door Rijk Zwaan.

Rijenteelt

A — Alpha (Edelweiss, Eminent, Favoriet, Globe, Glorie, Kolderman, Pionier, Purity, Record, Robusta, Speciaal, Sel. Stolk, Superba, Tempo, Victoria, Vlieland, Westlandia). Voor het eerst onder de naam Alpha in het verkeer gebracht in 1926 door de Fa. F. de Vries en Zn, Alphen a. d. Rijn.

Moet een selectie zijn uit Zesweekse. Vroeg tot middelvroeg, golvend, sterk gevouwen, afstaand blad. Kool crème-wit, vast, matig grove korrel, grove wratten.

Schift niet gemakkelijk en schiet traag. Zeer geschikt voor rijenteelt en voor vroege weeuwenteelt in de volle grond doch gevoelig voor klemharten. Het is, door zijn goede koolkwaliteit een van de meest geteelde rassen.

A — Vroege Alpha-achtige typen

Voor beschrijving zie boven.

Weeuwenteelt in de vollegrond

A — Alpha

Voor beschrijving zie boven.

A — Vroege Alpha-achtige typen

Voor beschrijving zie boven.

B — Verbeterde Mechelse

Dit is een sterk verbeterde selectie uit het oude Mechelse type waarvan o.m. de kale bladsteel is weggewerkt. Het blad is donkergroen, golvend en iets afstaand, vaak aan de rand wat naar binnen gebogen. Kool crème-wit, vast, met grove korrel en wratten.

De vroegheid varieert, doch valt in doorsnee gelijk met of iets eerder dan de vroegste Alpha-achtige typen. De geringe gevoeligheid voor klemharten betekent evenwel een belangrijk voordeel. Hier staat tegenover de grotere gevoeligheid voor boren, wat door een latere zaai misschien kan worden tegengegaan. Ook geschikt voor rijenteelt.

Vrijsterteelt**A — Lecerf**

Een uit Frankrijk afkomstig ras met donkergroen, sterk gevouwen blad met sterk golvende bladrand. Vrij goed zelfdek-kend. Kool crème-wit, groot, grofkorrelig en traagschietend. Het wordt dikwijls in het blad geëxporteerd en is dan zeer goed tegen transport bestand. Heeft soms last van holle stronken. Kan ook als weeuw worden geteeld maar heeft dan nog al eens last van hartloosheid.

De beste resultaten worden verkregen op goed opdrachtige gronden, men kan dan omstreeks half Augustus een zeer goede kwaliteit kool leveren.

Vele herkomsten zijn van zeer matige kwaliteit, daar het ras gewoonlijk in weeuwenteelt wordt geselecteerd. Door toepassing van een verbeterde veredelingsmethodiek is op dit punt wel verbetering te verwachten.

B — Alpha

Voor beschrijving zie onder rijenteelt. Op goed-vochthoudende gronden levert dit ras in de zomer een zeer goede kool. Op zware en droge gronden mislukt de teelt echter steeds. Niet op veen. Selectie in vrijsterteelt kan de geschiktheid van dit ras voor de zomer waarschijnlijk sterk vergroten.

Herfstteelt**A — Lecerf**

Zie onder vrijsterteelt. Veel gebruikt na vroege aardappelen, sla, peen, enz. Gevoeliger voor koud en nat weer dan reuzenbloemkool. Daarom bij voorkeur niet later dan Juni of Juli planten en dan bij voorkeur op niet te zware grond. De kwaliteit van de kool voldoet bij deze teelt beter dan bij vrijsterteelt.

B — Alpha

Zie voor beschrijving onder rijenteelt. Voldoet in sommige streken voor de vollegrondsteelt van herfstbloemkool zeer goed, o.a. in Zuid-Holland. Men zaait dan tweede helft Juni. In de Streek voldoet Lecerf echter beter. Alpha is aanzienlijk vroeger dan Lecerf.

Rassen uit de groep Italiaanse Reuzen

Deze rassen onderscheiden zich door een zeer forse groei, zeer groot blad, een matig lange tot lange poot en een grote, ronde, witte, zeer harde, middelmatig fijnkorrelige kool. Er zijn rassen, waarbij meer of minder paarskleuring van de kool voorkomt. Zij eisen een goede, niet te lichte grond en een zorgvuldige behandeling. Als ze te vroeg geteeld worden, schiften zij gemakkelijk. Zij zijn behoorlijk resistent tegen ongunstig weer, kunnen een droge nachtvorst verdragen, maar gaan te gronde aan een vorstperiode van meerdere dagen achtereen, ook al is deze niet bijzonder streng. De vroegste rassen zijn omstreeks begin October oogstbaar, de laatste niet voor December.

A — Flora Blanca — K: Rijk Zwaan te Rotterdam. Kw.r. 1951

Onderscheidt zich van de bestaande rassen in de groep Reuzenbloemkool door de afstaande bovenste bladheft en sterk golvende bladrand.

Kolen mooi, vrij bonkig, in het begin van de oogstperiode nog wel eens last van schift of witte doorwas. Is vroeger dan Tussensoort. Voldoet in de Streek, en ook op andere plaatsen in het land, goed.

A — Tussensoort (Middelvroeg Reuzen)

Wordt in de Streek geteeld. Bij zaai begin Juni en uitplanting in Juli, oogstbaar omstreeks November-December. Blad enigszins afstaand. Kool mooi, vrij bonkig, in 't begin van de oogstperiode nogal eens paars gekleurd.

B — Allerheiligen

Bij uitzaai begin Juni, oogstbaar in October-November. Oorspronkelijk minder bladrijk en minder grote kool dan Tussensoort.

Thans door selectie in de richting van Tussensoort gebracht. Is echter wat vroeger en wat kleiner dan de meeste herkomsten van Tussensoort.

BOERENKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *acephala* DC.f. *laciniata* (L.) Schulz)

De eisen, die de gebruiker aan boerenkool stelt, komen hoofdzakelijk neer op een goede winterhardheid en een fijne kroezing. Nu zijn deze beide eigenschappen moeilijk met elkaar te combineren. De uitgesproken fijngekroesde rassen zijn niet winterhard en laten zelfs in November reeds een groot deel van hun bladeren vallen. Daardoor hebben deze rassen nooit een algemene verbreiding gevonden. De grove rassen zijn wel winterhard, maar kunnen niet aan de eis, die de consument aan de fijnheid van de kroezing stelt, voldoen. De grove rassen worden daarom hoofdzakelijk geteeld als veevoer voor geiten, kippen en konijnen. Tussen de uitersten zeer fijn en zeer grof

bevindt zich een groep van middelfijngekroesde typen. Deze groep heeft vertegenwoordigers bij de lage, de middelhoge en de hoge rassen. Nu hebben de lage rassen wel betekenis in landen waar veel sneeuw valt. Ze zijn dan goed beschermd tegen vorst. Maar in ons natte klimaat en op onze natte grond hebben ze het grote nadeel, dat hun bladeren in de modder hangen en daardoor spoedig tot rotting overgaan. De hoge rassen heffen hun bladeren wel ver boven de grond, maar hebben het nadeel, dat ze veel wind vangen, waardoor ze vaak omwaaien en reeds in de herfststormen veel bladeren verliezen.

Rekening houdend met alle bovengenoemde factoren is men in Nederland voor de beroepstuinbouw terechtgekomen op middelhoge, middelmatig fijngekroesde boerenkool, en wel Westlandse Herfst voor herfstgebruik en Westlandse Winter voor wintergebruik. Naast deze twee rassen hebben de andere, althans voor de beroepstuinder, vrijwel geen betekenis.

A — Westlandse Herfst — grondras

Hoogte \pm 65 cm. Veel blad, dat reeds in de herfst vrij fijn gekroesd is. Kleur normaalgroen. Bladstelen vrij kort. Dichte, platte koppen. Matig winterhard. Voor oogst van October tot December. Op schrale grond dient vroeg gezaaid te worden.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-'50 EN 1950-'51

Naam	Selectie van
Soort Drijver	L. P. Duivestein, Loosduinen
Westl. Winterharde, Middelhoge Fijngekrulde	C. W. Pannevis, Delft
Westlandse of Amsterdamse Halfhoge . . .	Sluis & Groot, Enkhuizen
Westlandse	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg
Westlandse Middelhoge	Rijk Zwaan, Rotterdam

De laatstgenoemde selectie kan, hoewel ze haar hoogtepunt in de herfst reeds bereikt, ook in de winter nog gebruikt worden.

A — Westlandse Winter — grondras

Hoogte \pm 70 cm. Veel blad dat in de herfst vrij grof gekroesd is, maar in de winter fijner wordt. Bladkleur normaal tot donkergroen. Bladstelen vrij lang. Vrij dichte kop. Behoorlijk winterhard. Voornamelijk voor oogst van December tot en met Februari.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-'50 EN 1950-'51

Naam	Selectie van
Westlandse Halfhoge Winterharde . . .	Jo's Reyers, Zwijndrecht
Westlandse Halfhoge Fijngekrulde . . .	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes

O — Halfhoge Moskrul (Halfhoge Extra Fijngekrulde Niet Winterharde)

Hoogte \pm 65 cm. Zeer fijngekroesde bladeren, waarvan het bovenste deel sterk naar beneden omgebogen is, waardoor de indruk van een hazenpootje ontstaat.

Is reeds in September en October zeer fijngekroesd, maar laat reeds eind October-begin November een groot deel van de bladeren vallen. Is niet winterhard.

Alleen geschikt voor particulieren, die reeds vroeg in de herfst boerenkool willen eten.

O — Tongblad (Tongvormige Halfhoge Extra Fijngekrulde, Hamburger Markt, Lerchenzungen)

Hoogte ± 65 cm. Fijngekroesd, lang, smal blad. Bladkleur donkergrijsgroen. Behoorlijk winterhard, maar vrij geringe opbrengst. Voor particulieren, vanwege de sierlijke groeiwijze.

O — Hoge Groene Grofgekrulde (Westerwoldse)

Hoogte ± 100 cm. Grof tot vrijwel niet gekroesd. Fors groeiend gewas. Voor menselijke consumptie minder gezocht. In hoofdzaak geteeld voor groenvoer in de winter voor kippen, konijnen, geiten e.d.

O — Bonte of Sierkool

Hoogte uiteenlopend van laag tot halfhoog, met bontgekleurde, meer of minder fijngekroesde bladeren. Wordt voor beplanting van winterperken gebruikt. De bladeren kunnen dienen tot versiering van fruitschalen.

BONEN

De tot het geslacht *Phaseolus* behorende bonen zijn als volgt in te delen:

1. Slaboon of Princesseboon *Phaseolus vulgaris* L.
2. Spekboon *Phaseolus vulgaris* L.
3. Snijboon *Phaseolus vulgaris* L.
4. Pronkboon *Phaseolus coccineus* L.
(*Phaseolus multiflorus* Lam.)

Bij deze groepen onderscheidt men stam- en stokbonen. De stambonen zijn doorgaans, in vergelijking met de stokbonen, vroeger en stellen meestal minder eisen aan bodem, bemesting, verzorging en hulpmiddelen (stokken of draden en touw). Ze zijn in de regel snel afgedragen, terwijl zij een kleinere oogst voortbrengen. Vaak geven zij peulen van minder goede kwaliteit dan de stokbonen, wegens aantasting door schimmelziekten tengevolge van hogere luchtvochtigheid en geringe verdamping vlak bij de grond.

Dikwijls zijn ziekten of plagen de oorzaak van mislukking van de bonenteelt. Voor zover resistentie tegen bepaalde ziekten mogelijk is, dient men daarmee bij de rassenkeuze en teeltwijze rekening te houden. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste ziekten.

Virusziekten

Bolmozaïek
Phaseolus-virus 1

De bladeren krijgen een lichtgroene, dofke mozaïektekening, vooral tussen de nerven en aan de randen. Bovendien rollen de bladeren

op een karakteristieke wijze naar beneden om. Een gedeelte van de zaden van zieke planten levert zieke kiemplanten op. Zaadontsmetting hiertegen heeft geen resultaat. Na het zuigen op zieke planten kunnen gevleugelde bladluizen het virus gemakkelijk overbrengen op gezonde planten. Bij resistente en weinig vatbare rassen ziet men geen zaadovergang van het virus. Bij zeer vatbare rassen is gezond zaad nauwelijks te telen; naast mozaïekverschijnselen ziet men ook sterke groeiremming en oppervlakkige necrose, waarbij de bladeren opbobbelen en bros (steengrauw) worden. Bij wind kunnen ze dan veel schade lijden. Ook kan mozaïektekening of streping van de peulen voorkomen (aaltstreep).

Zwarte vaatziekte De vaatbundels in wortels, stengels, blade-
Phaseolus-virus 1 ren, bloemen en vooral ook in de peulen worden bruinzwart. Peulwand en zaadhuid vertonen vaak een bruinzwarte adering. Kenmerkend is een grijze kleur van de peulen met zwarte buik- en rugnaad.

Bovengenoemde verschijnselen komen tijdens warm weer, bij bodem- en luchttemperaturen boven 20° C, voor bij enige voor rolmoozaïek resistente, (overgevoelige) bonenrassen, indien bladluizen het virus van elders overbrengen. Bij koel weer en goede groeivoorwaarden ziet men deze ziekte doorgaans niet.

Scherp mozaïek, Een opvallend scherp begrensde fijne mozaïektekening, waarbij de bladeren niet ineen-
topnecrose rollen, maar hoogstens wat klein en oneffen
Phaseolus-virus 2 van oppervlak zijn, is waar te nemen aan de groeitoppen, nadat zich bij oudere bladeren tevoren op steengrauw gelijkende symptomen hebben ontwikkeld. Bij de peulen ziet men ook een opvallende, scherpe en vlekkerige mozaïektekening, waarbij deze vaak iets bobbelig of oneffen worden. Bij weinig gevoelige rassen, ziet men hoogstens een zwakke mozaïektekening in de groeitoppen. Bij zeer gevoelige rassen, zoals bijv. Dubbele Witte z. dr. stamslaboon, ontstaat een zeer sterke groeiremming gevolgd door afsterving van de groeitoppen (topnecrose) en bloeistengels. Als de kiemplanten worden aangetast sterven de planten vaak reeds voor de bloei af; ook een aantasting tijdens de bloei kan nog tot oogstmislukking leiden.

Besmette gladiolen vormen doorgaans de besmettingsbron, waaruit gevleugelde bladluizen het virus putten en verspreiden. Ook enige klaversoorten kunnen als winterwaardplant fungeren. Het virus gaat niet met het zaad over.

Stippelstreep Dit virus veroorzaakt roodbruine vlekken en
Nicotiana-virus 11 strepen in stengels en peulen. De bladeren

verwelken gedeeltelijk, waarmee een rode verkleuring van hoofdnerven en pleksgewijs ook van de zijnerfen, tot de fijnste vertakking toe, gepaard gaat. Tenslotte sterven alle stengels, bloemtrossen en bladeren zodanig in, dat algehele verwelking en verdorring van de planten daarvan het gevolg is. Het virus wordt niet door bladluizen overgebracht, ook is zaadovergang nooit gebleken. Het virus blijkt te overwinteren in vochtige gronden, van waaruit de besmetting optreedt.

Pronkbonen zijn resistent, alle andere bonen vatbaar, zij het in verschillende mate.

Bacterieziekten

Vetvlekkenziekte Op de bladeren, stengels en peulen donker-
Pseudomonas groene vetachtige vlekken, die bij indrogen
phaseolicola vaak roodachtig verkleuren. Overgang met aangetaste zaden, verspreiding van de bacteriën met wegsplattend regen- of dauwdruppels. De meeste sla- en snijbonen zijn resistent. Pronkbonen zijn dikwijls nogal vatbaar, maar lijden meestal niet veel schade.

Schimmelziekten

Vlekkenziekte Diep ingezonken, donkerbruine vlekken op
Colletotrichum stengels en peulen. Om de vlekken dikwijls
lindemuthianum een oranje verkleuring. Tengevolge van pleksgewijze aantasting van de bladnerven ontstaan hoekige, donkerbruine bladvlekken. Ook op de zaden don-

kerbruine vlekken. Uitlezen of ontsmetten van de zaden bieden geen afdoende bestrijdingskansen. Bij zeer vatbare rassen sterven de kiemplanten, die uit de aangetaste zaden groeien, dikwijls vlak voor of nadat ze boven de grond komen af. Er zijn physiologisch verschillende vormen (physio's) van de schimmel. Pronkbonen zijn geheel resistent.

Roest
Uromyces phaseoli
typica

In de voorzomer witte vlekken aan de onderzijde van de bladeren of op de stengels. In de nazomer talrijke roestbruine, verstuivende sporenhoopjes op de bladeren; verspreiding van de sporen door de lucht en tenslotte massale ontwikkeling van bruinzwarte sporenhoopjes met wintersporen. Bij zeer vatbare rassen kan men ook aantasting van de peulen waarnemen. De wintersporen overwinteren op oude bonenstokken, zodat het gebruik van nieuwe of goed ontsmette stokken aanbeveling verdient, terwijl verreweg de voorkeur dient te worden gegeven aan palen en draden met touw. Er bestaan een groot aantal physio's van deze schimmel. Zelfs pronkbonen kunnen door enige physio's worden aangetast.

Spikkelziekte
Ascochyta
boltschauseri,
Ascochyta
phaseolorum

Beide schimmels veroorzaken in de nazomer roestbruine spikkels op stengels, bladeren en peulen, die op de duur tot een oppervlakkige bruine verkleuring samenvloeien. Op de verdorrende bladeren en rijpe peulen ontstaan zeer kleine, bolvormige, vruchtlichaampjes met sporen in concentrische ringen. De zaden vertonen grijsbruine, groenachtige vlekken, en kunnen de aantasting op de jonge kiemplanten overbrengen. Uitlezen of ontsmetten van de aangetaste zaden bieden onvoldoende bestrijdingskansen. Practisch alle bonenrassen zijn vatbaar.

SLABOON

Ruim de helft van de geteelde slabonen is bestemd voor directe consumptie, een betrekkelijk klein gedeelte wordt geëxporteerd, het overige deel wordt door de verwerkende industrie opgenomen.

De industrie begint pas met verwerking indien op een ononderbroken aanvoer gerekend kan worden.

Voor conservering in blik kan men alleen witzadige rassen of rassen met lichtgevlamde of citroengele zaden gebruiken, daar de overige gekleurdzadigen troebelingen en verkleuringen geven.

De conserven- en diepvriesindustrie verlangen rechte, ronde of ovaalronde, niet al te dikke, groene slabonen zonder draad, mals, vlezig en zonder vlies.

Voor directe consumptie worden bijna even hoge eisen gesteld, alleen in het voor- en naseizoen wordt bij beperkt aanbod ook genoegen genomen met mindere kwaliteit. Een spreiding van de oogst en daardoor kans op betere prijzen kan verkregen worden door het toepassen van verschillende teeltwijzen.

Van de teelt kan in het algemeen gezegd worden, dat een boon van een diep losgemaakte, goed vochthoudende grond houdt en zeer dankbaar is voor enige beschutting, in het bijzonder bij vroege teelt. Het moet sterk afgeraden worden ieder jaar op hetzelfde perceel bonen te verbouwen, terwijl het zaaien in de buurt van gladiolen ook funeste gevolgen kan hebben (zie pag. 31).

STAMSLABOON

Bij stamslabonen kan men in hoofdzaak de volgende vier teeltwijzen onderscheiden:

- a. vroege teelt onder glas.
- b. vroege teelt vollegrond, al of niet onder glas voorgekweekt.
- c. normale teelt vollegrond; zaai in Mei.
- d. late teelt vollegrond; zaai in Juni of Juli.

1 = Servus zonder draad 2 = Saxa zonder draad 3 = Vroege Wagenaar met draad

Voor elk der genoemde teeltwijzen worden hieronder de meest geschikte rassen genoemd. In een aparte rubriek worden speciaal voor particuliere teelt geschikte rassen vermeld.

Vroege teelt onder glas

Hiervoor zaait men eind Maart tot begin April, liefst in een verwarmde kas. Zodra de eerste echte blaadjes zich beginnen te ontvouwen, wordt uitgeplant. Wanneer men voor de teelt onder platglas rassen gebruikt, die weinig gewas maken, kan men het glas er langer ophouden en daardoor vroeger plukken. Verder is het van groot belang een ras te kiezen, dat in korte tijd plukrijp is, want hoe vroeger men komt, des te hoger liggen de prijzen.

A — Dubbele Witte z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 36. Wordt allerwege geteeld onder platglas en in warenhuizen. Het gewas kan dan echter wel eens gaan ranken, hetgeen een bezwaar is, omdat het glas dan dikwijls gelicht moet worden als de bonen nog maar net in bloei staan en het gewas kan dan gemakkelijk wind- of vorstschade oplopen.

O — Vroege Wagenaar m. dr.

Voor beschrijving zie pag. 34. Wegens grote vroegheid plaatselijk nog iets geteeld. Wordt echter nagenoeg verdrongen door rassen van betere kwaliteit.

N — Servus z. dr. — K: I.V.T. (Ir N. Hubbeling). Kw.r.: 1952.

In 1952 aan zaadfirma's afgegeven ter vermeerdering en verhandeling.

Laag compact gewas. Geeft voldoende gewas op veengronden en opdrachtige zandgronden, blijft op zware klei en droge zandgrond doorgaans te fijn. Peulen zwak gebogen, 10-13 cm lang, rond, lichtgroen, met lange snavel. Op tijd geplukt zonder vlies, malser en sneller gaar dan Dubbele Witte z. dr. De smaak is echter flauwer en zoeter. In overrijpe toestand sterk verblekend, ook hierom op tijd plukken. Zeer vroeg.

Zaad langovaal, grijsviolet gemarmerd (gevlamd). Resistent tegen rolmozaïek, matig vatbaar voor scherpmozaïek, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte. Zeer vatbaar voor zwarte vaatziekte. Daar deze ziekte pas optreedt bij grondtemperaturen boven 20° C is het gevaar hiervoor bij glasteelt nihil.

Is gevoeliger voor ongunstige omstandigheden dan Vroege Wagenaar m. dr., vereist daarom wat meer zorg bij het opkweken.

Wegens zeer gedrongen groeiwijze, fijn blad en grote vroegheid, speciaal geschikt voor de teelt onder platglas en voor tussencultuur in warenhuizen. De rijafstand dient op $\frac{2}{3}$ van Dubbele Witte z. dr. genomen te worden. De opbrengst kan dan even hoog zijn en wordt in kortere tijdsduur geleverd, zodat slechts 2 à 3 keer geplukt behoef te worden.

Vroege teelt vollegrond

Voor deze teelt wordt in April gezaaid, direct in de vollegrond of, als men nog vroeger wil zijn, eerst onder glas en daarna buiten uitgeplant. Hiervoor kiest men gewoonlijk gekleurdzadige rassen, omdat verschillende hiervan sterker zijn bij lagere temperaturen of ongunstige weersomstandigheden. Ook Dubbele Witte z. dr. leent zich uitstekend voor vervroegde teelt, mits in de tweede helft van April onder glas gezaaid en buiten uitgeplant wordt.

A — Dubbele Witte z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 36.

Zaai in perspotten, stenen potten, kistjes of i.d. onder glas. Uitplanten in volle grond. De plantafstand kan in het algemeen wat kleiner genomen worden dan bij directe zaai in de vollegrond, omdat het gewas zich minder sterk vegetatief ontwikkelt.

B — Vroege Wagenaar m. dr. (Venlose Vroege Gele m. dr.)

Matig hoog opgaand gewas. Peulen recht, ongeveer 15 cm lang, ovaal, lichtgroen. Moet in jeugdige toestand geplukt worden, anders vliezig.

Zaad niervormig, beigegeel.

Vanwege vroegheid en sterkte in Limburg nog iets geteeld, doch verdwijnt hoe langer hoe meer.

Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte.

B — Saxa z. dr. (Saxa o.F., Wagenaar z. dr.)

Middelmatig hoog gewas. Peulen zwak gebogen, 10-14 cm lang, rond, lichtgroen, worden niet hard en vliezig, zoals die van Wagenaar m. dr.

Tamelijk rijkdragend en weinig later dan Vroege Wagenaar m. dr. Zaad langovaal, beigegeel. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte.

In de handel komen selecties voor die verschillen vertonen in bloemkleur, kleur navelring en vroegheid.

N — Servus z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 34. Indien onder glas voorgekiemd wordt en daarna in de vollegrond uitgeplant (eventueel in perspotten) kan men zonder veel risico (geen kans op zwarte vaatziekte) zeer vroeg een behoorlijke oogst verkrijgen.

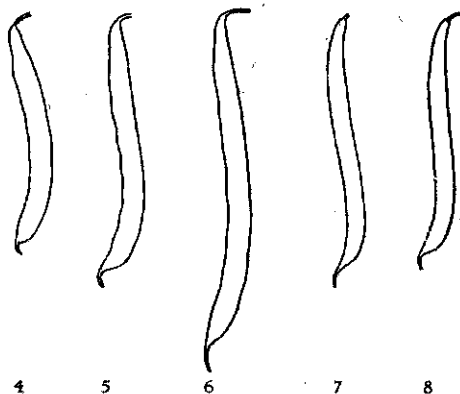
N — Golden May (501) — K: Th. en P. Koomen, Spanbroek Kw.r.: 1952

Gewas als Saxa z. dr., met witte bloemen.

Peul als Saxa z. dr. (zie fig. 2) recht tot zwak gebogen, 11-13 cm lang, rond, lichtgroen, zonder vlies en zonder draad. Vroeg, consumptiekwaliteit goed. Zaad langovaal tot langwerpig, zwavelgeel, sterk glanzend. Matig vatbaar voor rol- en scherpmozaïek en vlekkenziekte, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

Normale teelt

Hiermede wordt bedoeld de hoofdteelt, waarbij gezaaid wordt in Mei, de voor zwarte vaatziekte vatbare rassen bij voorkeur in de eerste helft van Mei. Bij deze teelt heeft men de minste risico's en de grootste opbrengst. Daar de aanvoer het grootst is als deze bonen aan de markt komen is de prijs dan vaak op zijn laagst. De conservenindustrie koopt de benodigde bonen hoofdzakelijk van deze teelt.

4 = Dubbele Witte z. dr. 5 = Furore z. dr. 6 = Groninger Weeschil m. dr.
7 = Voorluk z. dr. 8 = Probator z. dr.

A — Dubbele Witte z. dr.

Middelmatig hoog, nogal slap gewas.

Peulen zwak gebogen, 10-12 cm lang, breedovaal, glad, normaalgroen van kleur, vast, vlezig, mals blijvend en zeer smakelijk. Productief.

Zaad ovaal, wit.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte en vlekkenziekte. Zeer gevoelig voor Phas. virus 2, dat topnecrose kan verwekken, in het bijzonder nabij gladiolen.

Het meest geteelde slabonenras in de volle grond, zowel voor vers gebruik als conserven.

B — Furore z. dr. — K: Rijk Zwaan, Rotterdam, Kw.r.: 1948

Sterk, fors, grootbladig gewas, sterker vertakt dan Dubbele Witte z. dr., dient daarom wat ruimer gezaaid te worden. Peulen recht tot zwak gebogen, 12-14 cm lang, breedovale doorsnee, lichtgroen, in overrijpe toestand sterk verblekend, zodat op tijd geplukt dient te worden. Is iets flauwer en lichter van kleur dan Dubbele Witte z. dr. Zaad ovaal met iets afgeplatte uiteinden, wit.

Onvatbaar voor rolmozaïek. Matig vatbaar voor zwarte vaatziekte, vlekkenziekte en roest. In streken waar deze ziekten hevig optreden, dient de teelt ontraden te worden.

De vatbaarheid voor topnecrose in de nabijheid van besmette gladiolen, komt vrijwel overeen met die van Dubbele Witte z. dr.

O — Groninger Weekschil m. dr. (Ostfriesische Speck m. F.)

Hoog, fors gewas met grote, lichtgroene bladeren.

Peulen zwak gebogen, 14-16 cm lang, rond, dik en vlezig, licht tot normaalgroen van kleur.

Zaad groot, zwak niervormig, gevuld, wit, dikwijls met gele navelring.

Tamelijk vatbaar voor rolmozaïek, practisch onvatbaar voor vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor vlekkenziekte. Wordt in Groningen op beperkte schaal geteeld. Ook gebruikt om met schil en al gedroogd te eten. Van dit type komen in Groningen selecties voor, die verschillen in lengte en breedte van de peulen en in hoogte van gewas. Ostfriesische Speck behoort tot het type met de langste peulen.

N — Voorluk z. dr. — K: Ver. Proefschooltuin „West-Friesland”, Hoorn. Kw.r.: 1952. In 1952 aan zaadfirma's afgegeven ter vermeerdering en verhandeling.

Vormt een laag gewas, waarvan de lichtgroene bladeren vlak bij de grond zijn uitgespreid, met lange, aanvankelijk boven het gewas uitstekende bloeiwijzen. Peulen recht tot zwak gebogen, 11-14 cm lang, rond, lichtgroen, glad. Pas bij het afrijpen van de zaden is enige uitpuiling van de peulwand te zien. Volkomen vliesloos, zodat zij in overrijp stadium nog zeer mals zijn, hoewel zij dan sterk verbleken. De peulen zitten vaak in trossen bij elkaar en zijn zeer gemakkelijk te plukken.

Goed van kwaliteit en smaak.

Zaad langovaal tot langwerpig met kantige rugnaadzijde, wit. Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek, vevlekkenziekte en vlekkenziekte. Heeft niet veel last van roest.

N — Probator z. dr. — K: Wed. P. de Jongh, Goes. Kw.r.: 1953

Matig vertakt, tamelijk fijn gewas met kleinere bladeren dan Dubbele Witte z. dr.

Peulen van het type Dubbele Witte z. dr., zwak gebogen, 10-13 cm lang, breedovaal, normaalgroen van kleur, zonder vlies en zonder draad. Kwaliteit goed.

Is wat vroeger plukbaar dan Dubbele Witte z. dr., kan in het algemeen iets nauwer gezaaid worden. Zaad langovaal, wit.

Weinig vatbaar voor rolmozaïek, vevlekkenziekte en vlekkenziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek.

Late teelt vollegrond

Hiervoor kiest men thans algemeen die rassen, welke resistent zijn tegen rolmozaïek. Tevens is het van belang om rassen te nemen, welke in zo kort mogelijke tijd plukrijp zijn, in verband met de toepassing als nateelt van bijv. vroege aardappelen, tuinbonen e.d.

B — Furore z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 36. Bruikbaar voor late teelt wegens resistentie tegen rolmozaïek. Dient ongeveer begin Juli te worden gezaaid.

N — Servus z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 34. Door zijn resistentie tegen rolmozaïek en zijn vroegrijpheid geschikt voor late zaai. Vol doet het best op veengronden en opdrachtige zandgronden. Kan tot ongeveer half Juli worden gezaaid. In warme nazomers kan een zaaisel van eind Juli nog resultaat opleveren.

N — Voorluk z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 36. Beproevenswaardig voor late teelt vanwege de resistentie tegen rolmozaïek en roest. Dient ongeveer begin Juli te worden gezaaid.

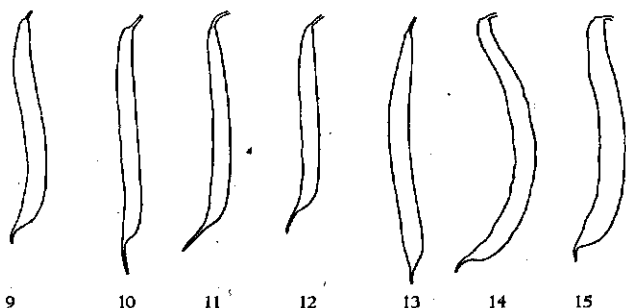
Teelt door particulieren

De op de vorige pagina's genoemde stamslabonenrassen zijn merendeels ook bruikbaar voor particulieren. Vooral *Dubbele Witte z. dr.* wordt om zijn goede smaak en productiviteit veel gebruikt. Bij zaai na eind Mei levert dit ras moeilijkheden op door vatbaarheid voor rolmozaïek.

Voor vroege teelt worden door particulieren soms wasbonen geteeld, welke in April in de vollegrond worden gezaaid. Genoemd kunnen worden *Brittle Wax z. dr.*, welke wit zaad met een zwarte vlek heeft en *Mont d'Or* met zwart zaad.

Hieronder wordt nog een wat uitvoeriger beschrijving ge-

geven van enkele rassen, die in het voorafgaande niet genoemd werden. Het betreft hier rassen welke vanwege hun prima consumptiekwaliteit zeer geschikt zijn, hoewel ze veel plukwerk vergen.

9 = Perfect z. dr. 10 = Fruca Media z. dr. 11 = Fruca Simplo z. dr.
12 = Fruca Minor z. dr. 13 = Favoriet 14 = Brittle Wax z. dr. 15 = Mont d'Or

**B — Fruca Media z. dr. — K: C. N. Vreeken Sr, Dordrecht.
Kw.r.: 1948**

Opgaand, donkergroen gewas. Bij onvoorzichtig plukken breken de planten soms af of vallen om.

Peul ongeveer recht met lange snavel, 9-12 cm lang, rond, donkergroen. Goede consumptiekwaliteit. Productief, laat. Zaad niervormig, wit.

Het ras ondervindt weinig schade van aantasting door rolmozaïek en is resistent tegen zwarte vaatziekte, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vlekkenziekte en kan derhalve gedurende de gehele zomer geteeld worden.

**B — Fruca Simplo z. dr. — K: C. N. Vreeken Sr, Dordrecht.
Kw.r.: 1951**

Gewas als Fruca Media. Peul recht met lange snavel, 9-11 cm lang, rond, donkergroen, smaller en dunner dan Fruca Media. Goede consumptiekwaliteit, tamelijk laat. Zaad langovaal, wit.

Vatbaarheid voor ziekten als Fruca Media, kan derhalve gedurende de gehele zomer geteeld worden.

Het ras *Fruca Minor* (Kw.r. 1948) heeft iets kortere en dunner peulen dan Fruca Simplo.

O — Perfect z. dr. — K: Daniël Vriend, Andijk.

Tamelijk rankend gewas. Peulen zwak gebogen, 10-12 cm lang, plat, sterk ingesnoerd, normaalgroen. Tamelijk laat. Zaad klein, ovaal, wit.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek en topnecrose. Matig vatbaar voor vlekkenziekte. Voor vetvlekkenziekte praktisch onvatbaar.

Eist goede, vochtige, niet te lichte grond. Weinig oogstzeker. Wordt nog slechts plaatselijk geteeld.

N — Favoriet — K: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1952

Enkele stamslaboon. Vrij gezond, tamelijk sterk gewas. Peul als van stokslaboon Rentegevers z. dr., recht of zwak gebogen, 11-13 cm lang, vrij breed, zonder vlies en zonder draad, donkergroen. Draagt in trossen, veel peulen per plant. Is iets vroeger plukrijp dan Perfect z. dr.

Zaad klein, ovaal, wit. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte.

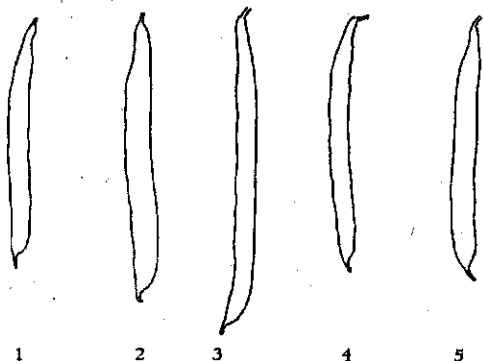
STOKSLABOON

Naar de dikte van de peulen te verdelen in enkele en dubbele stokslabonen.

De aantasting van stokslabonen door schimmels is doorgaans, behalve in natte zomers, van weinig betekenis. Van virusziekte hebben de vatbare rassen soms veel te lijden, zodat meer en meer resistente rassen worden geteeld.

ENKELE STOKSLABONEN

De hieronder genoemde rassen zijn minder productief dan de dubbele stokslabonen, maar omdat hun kwaliteit hoger wordt gewaardeerd, brengen zij gewoonlijk een betere kilogramprijs op. Ze vergen echter meer plukwerk dan de dubbele. De zaden zijn klein en wit.

1 = Non Plus Ultra z. dr. 2 = Ideaal z. dr. 3 = Voorburgers z. dr.
4 = Progress z. dr. 5 = Mechelse Markt z. dr.

B — Non Plus Ultra z. dr. (Excelsior z. dr., Franse Trosprinces z. dr., Parelros z. dr., Preferent z. dr.) — Omstreeks 1925 uit Frankrijk geïmporteerd door de N.V. v.h. Jo's Reyers, Zwijndrecht.

Peulen ongeveer recht, 11-13 cm lang, tussen de zaden sterk ingesnoerd, lichtgroen, draagt in trossen van 6-8 peulen. Kwaliteit zeer goed, mals. Rijkdragend. Tamelijk vroeg plukbaar. Matig vatbaar voor rolmozaïek. Draagt lang door. Goed voor vers gebruik en conserven. Van de enkele trosprincessen het meest geteelde ras.

BONEN

B — Ideaal z. dr. (Verbeterde Enkele z. dr., Ras Valk) — K: A. Zwaan Jr, Enkhuizen.

Peulen recht, 12-14 cm lang, breder dan Non Plus Ultra, tussen de zaden ingesnoerd, lichtgroen, draagt in trossen van 6-8 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Vroeg. Matig bestand tegen mozaïekziekten. Geschikt voor vers gebruik.

B — Voorburgers z. dr. (Rentegevers z. dr.) — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg.

Peulen recht tot zwak gebogen, slank, 15-17 cm lang, tussen de zaden ingesnoerd, normaalgroen, draagt in trossen van 6-8 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Middentijds. Vrij slecht bestand tegen mozaïekziekten. Voor vers gebruik en conserveren. Ook geschikt voor teelt op zware gronden en veengrond.

B — Progress z. dr. — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951

Peulen recht of zwak teruggebogen, 11-13 cm lang, tussen de zaden ingesnoerd, normaalgroen; draagt in trossen van 8-10 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Tamelijk laat plukbaar.

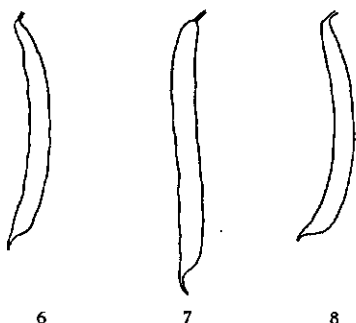
Matig vatbaar voor rolmozaïek.

Geschikt voor conserveren en vers gebruik. Kan ook voor late teelt goed gebruikt worden, aangezien bij zaai in de 2de helft van Juni, groei en vruchtzetting sneller plaats vinden.

B — Mechelse Markt z. dr. Geïntroduceerd door de Hollandse Zaadhandel te Mechelen.

Lijkt veel op Non Plus Ultra z. dr., peul echter wat breder. Is ook wat vroeger. Productief. Vormt de eerste peulen vlak bij de grond, maar draagt niet zo lang door. Goed bestand tegen mozaïekziekten; hierdoor ook geschikt voor late zaai.

DUBBELE STOKSLABONEN

6 = Westlandia z. dr. 7 = Mentor z. dr. 8 = Vroege Juli z. dr.

A — Westlandia z. dr. (Westlandse Dubbele z. dr.) — K: Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.

Peul recht tot zwak gebogen, 11-12 cm lang, rond, lichtgroen, verblekend, in trossen van 4-6 peulen. Dient op tijd ge-

plukt te worden, daar de peulen soms iets vliezig worden. Kwaliteit goed. Productief. Tamelijk vroeg.

Zaad langovaal, met schuin afgeknotte uiteinden, weinig glanzend, wit. Matig gevoelig voor rolmozaïek, tamelijk gevoelig voor topnecrose.

A — Aromata z. dr. (voorheen Mentor z. dr.) — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1953

Peul ongeveer recht, 12-14 cm lang, rond, lichtgroen, dikvlezig, mals, draagt in trossen van 4-6 peulen. Kwaliteit zeer goed. Rijkdragend. Tamelijk vroeg.

Dient op tijd geplukt te worden, daar de zaden anders sterk uitpuilen. Doorgaans spoedig afgedragen. Zaad ovaal met breed afgeknotte uiteinden, wit.

Resistent tegen rolmozaïek. Vatbaar voor zwarte vaatziekte, topnecrose, vlekkenziekte en roest.

Door de sterke groei en het grootbladige gewas, zijn iets minder zaden per stok nodig. Vanwege de onvatbaarheid voor rolmozaïek zeer geschikt voor late teelt (zaai 2de helft Juni-begin Juli).

B — Vroege Juli z. dr. (Triumphator z. dr., Express z. dr., Dubbele Tros z. dr.)

Onder bovenstaande namen is een dubbele stokslaboon in de handel, die veel lijkt op Westlandia z. dr.. Peul doorgaans een weinig gebogen, 11-12 cm lang, rond, lichtgroen, weinig verblekend, in trossen van 4-6 peulen. Dient op tijd geplukt te worden, daar de peulen anders iets vliezig kunnen worden. Kwaliteit goed. Tamelijk vroeg. Productief. Zaad ovaal met smal afgeknotte uiteinden, glanzend wit.

Tamelijk gevoelig voor mozaïekziekten.

SPEKBONEN

De spekboon is een grove stokslaboon, die, wegens betrekkelijk grote afmetingen van zijn scheden, tevens als snijboon gebruikt kan worden. Hij is over het algemeen productiever dan de gewone slabonen, terwijl zijn smaak uitstekend is. Hoewel hij hier geleidelijk aan meer bekend wordt, is hij tot nu toe hoofdzakelijk geteeld voor export naar Duitsland en wel speciaal in de omgeving van Venlo. In de omgeving van Rotterdam zijn de spekbonen bekend als „Duitse bonen“.

A — Phenomeen m. dr. — Een selectie uit de Rijnse Spek. Na de bevrijding werd door Ir W. G. v. d. Kroft een iets breder en platter type als Phenomeen uit Duitsland geïmporteerd, dat algemeen ingang vond, mede wegens geringere vatbaarheid voor rolmozaïek.

Onder de naam Phenomeen of onder andere namen zijn selecties in omloop, welke onderling vrij grote verschillen in peulvorm en ziekeresistentie vertonen.

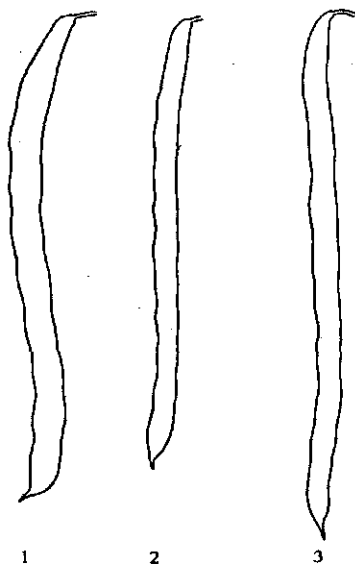
Peul recht, nabij de top zwak gebogen, 23-26 cm lang, ovaal, dikvlezig, normaalgroen, tamelijk lang mals blijvend, zodat meestal slechts driemaal geplukt behoeft te worden.

Kwaliteit goed. Productief. Vrij laat.

Zaad niervormig, middelmatig breed, wit.

Weinig vatbaar voor rolmozaïek. Vatbaar voor topnecrose, roest en vlekkenziekte. Kan daardoor nadelig in zijn opbrengst beïnvloed worden.

Wordt geteeld voor vers gebruik en conserven; voor dit laatste doel is het bezit van draad geen nadeel, mits op tijd geplukt wordt, daar de draad dan nog niet aanwezig is.

1 = Phenomeen m. dr. 2 = Mombacher Spek m. dr. 3 = Animo m. dr.

A — Animo m. dr. — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1950

Peul is een lang Mombacher Spek-type, recht, 24-27 cm lang, rond, dikvlezig, blijft vrij lang mals en wordt niet zo spoedig hol als Mombacher Spek, normaal- tot donkergroen.

Begint zeer laag te dragen, zeer lange trossen van 6-8 stuks.

Kwaliteit goed. Productief. Midentijds.

Zaad tamelijk smal, niervormig, wit.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte en topnecrose. Tamelijk vatbaar voor roest en vlekkenziekte. Wordt geteeld voor vers gebruik en conserven.

B — Mombacher Spek m. dr. (Ras Peters)

Peul recht, 20-23 cm lang, rond, dikvlezig, normaalgroen. De peulen worden spoedig hard en hol, zodat vaker geplukt moet worden. Kwaliteit matig. Is iets vroeger, doch minder productief dan Phenomeen.

Zaad langovaal met zwak afgeplatte uiteinden, wit.

Onvatbaar voor rolmozaïek. Zeer vatbaar voor zwarte vaatziekte, topnecrose, roest en vlekkenziekte.

SNIJBOON

De snijbonen eisen een goede bodem en verzorging. In ons land worden uitsluitend witzadige rassen met groene peulen geteeld. De algemeen geteelde rassen zijn met draad en vaak niet vrij van vlies of perkament als bij droog, zonnig weer niet op tijd geplukt wordt. De hoop is gevestigd op nieuwe rassen, die weinig of geen vlies bevatten. Voor de conserven- en diepvriesindustrie dient in het plukstadium practisch geen draad of perkament aanwezig te zijn.

Voor vers gebruik behoeft draad geen bezwaar te zijn.

STAMSNIJBONEN

Tengevolge van sterke vatbaarheid van stamsnijbonen voor vlekkenziekte en mozaïekziekten, is het verschil in kwaliteit tussen de peulen van stok- en stamsnijbonen meestal groter dan bij de slabonen. Daarom worden stamsnijbonen voor de teelt in het volle seizoen weinig gebruikt. Zij vinden vrijwel uitsluitend toepassing voor vroege teelt onder glas of in de volle grond. De rassen zijn gerangschikt naar de vroegrijpheid en de lengte der peulen.

B — Eerste Pluk m. dr. (Vroege Juni m. dr., Juniboon m. dr.)
Selectie uit Noordster m. dr.

Peulen iets gebogen, 16-18 cm lang, matig breed, spoedig hard en vliezig. Rijkdragend en zeer vroeg. Door zijn vroegheid en gedrongen groeiwijze geschikt voor vroege teelt onder glas. Teelt in de volle grond riskant door de grote vatbaarheid voor rolmozaïek, topnecrose en vlekkenziekte.

B — Noordster m. dr.

Peulen meestal vrij recht, 17-19 cm lang, matig breed, vrij mals. Tamelijk vatbaar voor rolmozaïek, topnecrose en vlekkenziekte. Wegens iets hogere groei iets minder geschikt voor glasteelt dan Eerste Pluk m. dr. Van dit ras zijn tegenwoordig veel selecties in de handel met bredere peulen.

O — Uitkijkers m. dr. (Hoogstammige m. dr.)

Peulen vrij recht, ongeveer 20 cm lang, breed, vrij spoedig vliezig. Draagt in lange trossen. Rijkdragend. Aanzienlijk later dan Noordster m. dr.. Zaad iets plat, niervormig, wit met meestal gele navelring.

Matig vatbaar voor mozaïekziekten. Lijdt minder van schimmelaantasting, omdat de peulen hoog hangen, zodat ze de grond niet zo gauw raken. Mede hierdoor blijft de vorm der peulen ook langer goed.

O — Brede z. dr. — K: Daniël Vriend, Andijk. In 1914 door Turkenburg te Bodegraven in de handel gebracht.

Peulen meestal golvend, breed en dik, draadloos, mals. Opbrengst meestal zeer matig. Zeer laat; zaad plat, breed, niervormig, wit, dikwijls met gele navelring.

Zeer vatbaar voor virusziekten en vlekkenziekte.

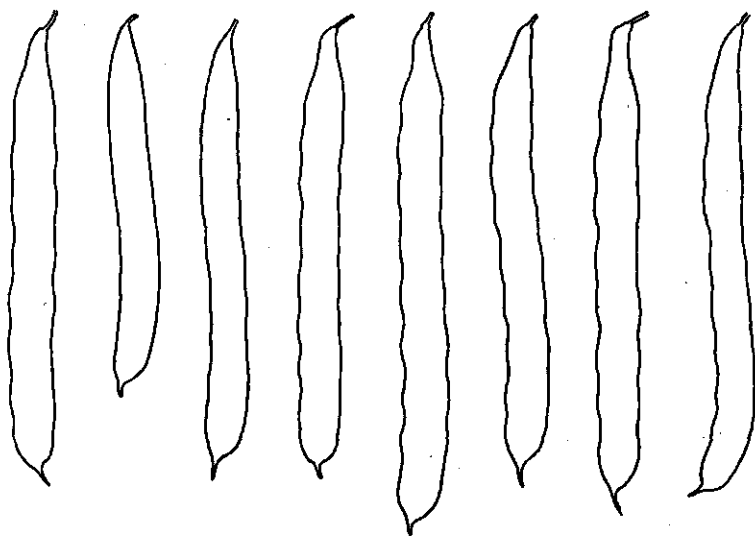
Geschikt voor particulier gebruik in streken waar de kans op ziekten gering is.

STOKSNIJBONEN

De stoksnijbonen worden geteeld in de volle grond, of voor vroege of late teelt in kassen en warenhuizen. Voor de teelt onder glas komen speciaal de vroege rassen in aanmerking. De snijbonen hebben dikwijls nogal van mozaïekziekten te lijden. De oude rassen worden plaatselijk verdrongen door nieuwe, minder vatbare, die in een jong plukstadium praktisch zonder draad zijn.

De teelt kan zowel aan stokken als aan touw geschieden. Op plaatsen waar het terrein wat beschut ligt, voldoet de teelt aan touw zeer goed. In winderige streken gebruikt men liever stokken, omdat men daar aan touw nogal windschade krijgt. Een voordeel van de teelt aan touw is, dat men het materiaal beter kan ontsmetten tegen spint, roest e.d.

De namen worden bij snijbonen nogal eens door elkaar gebruikt. Getracht wordt, om door een praktijkproef hierover tot overeenstemming te komen.

1 = Verschoor m. dr. 2 = Vroege Veense m. dr. 3 = Allervroegste m. dr.
4 = Infra 5 = Supra 6 = Bébé 7 = Walcheria m. dr. 8 = Veense z. dr.

STOKSNIJBONEN MET DRAAD

A — Verschoor m. dr. (Vermeer m. dr., Nummer Acht) — Gewonnen uit één van de Verbeterde Veense typen. K: J. Vermeer, Nieuw-Hardinxveld. Door de Zeeuw te Barendrecht geïntroduceerd als Ras Verschoor.

Krachtig groeiend, tamelijk dicht gewas.

Peul recht, 22-25 cm lang, 22-23 mm breed, plat, vlezig,

mals, lichtgroen. Kwaliteit goed. Productief. Laat. Zaad nier-vormig, wit.

Tamelijk vatbaar voor mozaïekziekten.

Draagt de peulen in trossen van ± 6 stuks, hoog aan de plant. Buiten de Venen in bepaalde centra de meest geteelde stoksnijboon, zowel voor conserven als vers gebruik. Wordt op zware gronden wel voor kasteelt gebruikt, hoewel dan pas betrekkelijk laat geoogst kan worden.

Er bestaan nog selecties Veense m. dr., die vanaf de grond regelmatig langs de stengel verdeeld trossen van 2—4 peulen dragen.

A — Combine — Samengesteld uit twee rassen *Infra* en *Supra*. K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r. 1950.

Peul recht tot zwak gebogen, 22-26 cm lang, 20-24 mm breed, mals en, mits op tijd geplukt, practisch zonder draad.

Supra heeft iets langere peulen, die ook breder zijn dan die van *Infra* en is iets vroeger. Bovendien draagt de *Supra* de meeste peulen vrij hoog, terwijl *Infra* de hoofdproductie vrij laag draagt en reeds vanaf de grond peulen vormt. De peulen van *Supra* zijn iets malser en lichter van kleur, de zaden iets platter en breder dan van *Infra*. Vrij laat.

Zaad wit.

Beide typen komen in eigenschappen veel met Ras Verschoor overeen, doch onderscheiden zich daarvan door resistentie tegen rolmozaïek en vatbaarheid voor zwarte vaatziekte en topnecrose.

Late teelt is goed mogelijk, indien eind Juni-begin Juli gezaaid wordt en geen gladiolen in de nabijheid worden geteeld. Ook voor vroege of late glasteelt wordt wel *Combine* gebruikt.

Beide typen worden thans ook afzonderlijk verhandeld.

B — Vroege Veense m. dr. (Kassnijboon)

Peul recht, 18-20 cm lang, matig breed, lichtgroen, vroeg. Zaad wit. Rijkdragend op vochtige, goed doorlatende veen-grond. Zeer vatbaar voor mozaïekziekten, waardoor de volle-grondsteelt buiten de Venen geheel mislukt. Begint reeds laag te dragen.

Alleen in de Venen te gebruiken voor vroege en zeer vroege vollegrondsteelt. Voor teelt onder glas ook in andere streken bruikbaar. Van dit ras bestaan verschillende selecties, welke uiteenlopen in vroegheid en peulafmetingen.

B — Allervroegste m. dr. (Huissense, Primo, Golden Primus, Excelsior, Eerste v. d. Markt, Clasina m. dr.)

Peul recht of zwak gebogen, 20-22 cm lang, 19-21 mm breed, tamelijk donkergroen, spoedig vliezig. Dient daarom op tijd en vaak geplukt te worden. Rijkdragend. Zeer vroeg. Zaad nier-vormig, wit.

Matig vatbaar voor rolmozaïek.

Wordt voornamelijk gebruikt voor vroege teelt in de volle-grond. Ook voor teelt onder glas, doch bij snel opgroeien der planten dragen deze onderaan minder peulen dan Vroege Veense m. dr. Goed geschikt voor vervroegde vollegrondsteelt.

Allervroegste wordt ook wel geleverd onder de naam Eersteling m. dr. Het oude type Eersteling is evenwel zeer vatbaar voor rolmozaïek en levert daarom voor vollegrondsteelt vaak teleurstelling op. Voldoet voor kasteelt goed; is dan iets vroeger dan Allervroegste en draagt van de grond af.

Peul wat korter en iets lichter van kleur.

B — Bébé — K: A. H. W. Bulten, Aalten. Kw.r.: 1951

Peul recht, 22-25 cm lang, 18-22 mm breed, normaalgroen. Wordt sneller stug dan Verschoor, moet dus op tijd geoogst worden en is dan vrijwel zonder draad. Vrij laat. Zaad wit.

Weinig gevoelig voor rol- en scherpmozaïek, onvatbaar voor zwarte vaatziekte en topnecrose. Hierdoor kan dit ras nog met succes naast besmette gladiolen geteeld worden, en is het ook geschikt voor late teelt bij zaai in Juni.

N — Walcheria m. dr. — K: M. Wattel te Middelburg. In de handel gebracht door de Firma Wed. P. de Jongh te Goes in 1949.

Peul 21-24 cm lang, 20-23 mm breed, normaalgroen. Kwaliteit goed indien op tijd geplukt wordt. Oogst middelmatig laat. Zaad wit.

Matig vatbaar voor rolmozaïek en scherpmozaïek.

STOKSNIJBONEN ZONDER DRAAD

B — Veense z. dr. (Vroege Veense z. dr.) — K: A. R. Zwaan & Zn, te Voorburg

Peul 20-24 cm lang, 18-20 mm breed, smaller en dikker dan Verschoor, glanzend groen. Oogst laat, matig rijkdragend. Zaad wit.

Matig vatbaar voor rolmozaïek en topnecrose.

Wegens draadloosheid geschikt voor conserven, hoewel men tegenwoordig dikwijls spekbonen voor dit doel verwerkt.

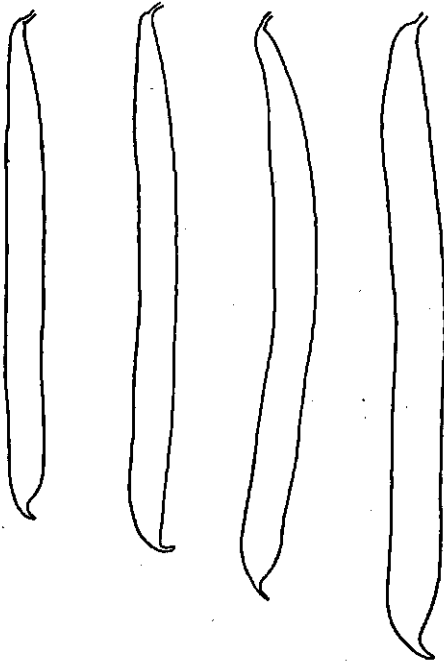
PRONKBOON

De pronkboon is grover dan de stoksla- en stoksnijboon, maar hij is sterker tegen de meeste ziekten en meer bestand tegen ruwe weersomstandigheden. Daarom wordt hij vanouds vaak als windkering om snijbonen, augurken, tabak enz. gebruikt. Van enige rassen voldoen de peulen echter zo goed als snijboon, dat zij, wegens hun grotere opbrengst en oogstzekerheid, op zand-, veen- en zeer zware kleigrond in sterke mate de gewone snijboon hebben kunnen verdringen en in grote omvang volvelds worden geteeld.

De roodbloeiende en de bontbloeiende rassen worden geteeld voor export van de zaden naar Engeland; ze vinden in ons land enige afzet bij particulieren.

De pronkbonen zijn onvatbaar voor virusziekten en hebben doorgaans ook weinig van schimmelziekten te lijden. Indien onvoldoende vruchtwisseling wordt toegepast, komt soms verwelkingsziekte (*Fusarium*) voor. Verder zijn vooral de roodbloeiende nogal vatbaar voor vetvlekkenziekte.

WITBLOEIENDE RASSEN

1 = Universalis 2 = Smalle Snijpronker 3 = Witbloeiende Langschedige
4 = Witbloeiende Reuzen

A — Smalle Snijpronker — grondras; oorspronkelijk gewonnen door C. N. Vreeken, Dordrecht; in 1927 geïntroduceerd onder de naam *Erecta*; daar deze naam tevens als handelsmerk is ingeschreven, is hij niet bruikbaar als naam voor het grondras.

Normaal gewas, witbloeiend. Peulen recht of zwak gebogen, 25-29 cm lang, smal, groen, vlezig. Zaad vrij groot, tamelijk smal, wit. Uitstekend bruikbaar als snijboon, mits op tijd geplukt. Over het algemeen iets minder mals dan Witbloeiende Langschedige. Voor vers gebruik en conserven.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950

Naam	Selectie van
Emergo	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen
Emergo	Gebr. v. Namen, Dordrecht
Selecta	C. W. Pannevis, Delft
Emergo	Gebr. Sluis, Enkhuizen
Emergo	Struik & Co., Enkhuizen
Emergo	P. v. d. Veld, Lisse
Erecta	C. N. Vreeken, Dordrecht
Emergo	P. Vriend & Zn., Andijk (O)
Emergo	Rijk Zwaan, Rotterdam

B — Witbloeiende Langschedige — grondras

Normaal gewas. Vrij lange tot lange peulen, die breder, ruwer en meestal lichter groen en malser zijn dan van de selecties van de Smalle Snijpronker. Zaad vrij groot, tamelijk breed, wit. Uitstekend als snijboon, mits op tijd geplukt. Daar de peulen niet zo spoedig vliezig en hard worden als die van Smalle Snijpronker, is dit ras speciaal geschikt voor particulieren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950

Naam	Selectie van	Peullengte	Opmerkingen
Witbloeiende Langschedige	Gebr. v. Namen Dordrecht	± 30 cm	Tamelijk laat, blijft in opbrengst achter bij Smalle Snijpronker
Witbloeiende Langschedige	Fred. Singer Wijdenees	26-28 cm	Tamelijk vroeg, tamelijk fors gewas. Tamelijk resistent tegen vetlekkenziekte

B — Universalis — K: C. N. Vreeken, Dordrecht.

Fijn gewas. Witbloeiend. Peulen recht, 25-27 cm lang, zeer smal. Matig productief. Laat. Zaad matig groot, smal, wit.

Voldoet meestal op veenachtige grond (o.a. IJsselmuiden) waar Smalle Snijpronker te grof en te wild groeit. Toch kan Universalis, ook op veengrond, onder minder gunstige omstandigheden terechtkomen.

Goedgekeurd in de praktijkproeven 1950.

B — Witbloeiende Reuzen — grondras

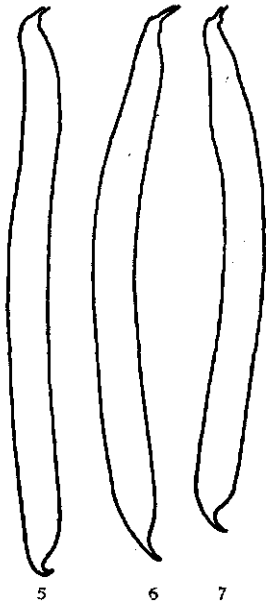
Grof gewas. Lange tot zeer lange, brede peulen. Over het algemeen malser dan Smalle Snijpronker; daarom geschikt voor particulieren. Dit type wordt in de omgeving van Groningen ook door tuinders geteeld, zij het op beperkte schaal. Wegens de brede peulen uitsluitend geschikt voor vers gebruik.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950

Naam	Selectie van	Opmerkingen
Witbloeiende Verbeterde Lange Reuzen	C. W. Pannevis, Delft	Zeer brede peul, tamelijk laat
Selectie Dussel	Proeftuin Paterswolde	Brede peul, vroeg

ROODBLOEIENDE RASSEN

De roodbloeiende rassen zijn buiten de praktijkproeven gelaten, daarom worden hiervan slechts enkele algemeen bekende rassen genoemd.

0 — Prijswinner (Prizewinner)

Peulen zwak gekromd, 25-30 cm lang, vrij smal. Zaad roodpaars met weinig zwarte strepen. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

0 — Roodbloeiende Langschedige (Scarlet Emperor)

Peulen matig tot zeer lang, breed. Zaad violet met veel zwarte strepen en stippen, met zwarte vlek om de navel. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

0 — Tweekleurige (Bontbloeiende, Painted Lady)

Vlag donkerrood, zwaarden wit tot lichtrose. Zaad beige, met donkerbruine stippen en strepen en donkerbruine vlek om de navel. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

5 = Prijswinner

6 = Roodbloeiende Langschedige

7 = Tweekleurige

BROCOLI

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L. f. *cymosa* Duch.)

Brocoli is een soort bloemkool, die geheel in de volle grond wordt geteeld en, al naar de uitgekozen rassen in de herfst de winter of het voorjaar geogst kan worden.

Vroeger was de kwaliteit meestal slecht, maar in verschillende landen met zachte winters, waar de teelt een belangrijke plaats inneemt, heeft men door selectie bereikt, dat de brocoli, wat kwaliteit betreft, zeer na aan de bloemkool komt. Dit is vooral in Frankrijk en Engeland het geval.

In ons land is er echter weinig werk van gemaakt, daar de teelt bij ons in weerwil van allerlei voorzorgen, zeer wisselvallig is gebleken. Het winterklimaat is hier in de regel niet zacht genoeg. Op Walcheren gaat het nog het beste.

Herfstrassen hebben bij ons geen betekenis, daar er in de herfst voldoende bloemkool aan de markt komt. Alleen de maanden Januari, Februari en Maart, wanneer er geen bloemkool wordt aangevoerd, zouden geschikt zijn voor het veilen van brocoli.

Daar de brocoli niet winterhard genoeg is, om onze winters normaal op de volle grond te doorstaan, wordt momenteel gezocht naar de mogelijkheden van dit gewas bij teelt in een koud warenhuis. Zaaït men in de eerste week van Augustus, dan kan men sommige rassen omstreeks half Maart oogsten.

Dit tijdvak valt precies tussen twee teelten van tomaten in. Voor de teelt op de vollegrond op Walcheren kunnen genoemd worden:

- O — Middelvroege Brocoli**
Voor oogst in het vroege voorjaar.
- O — Late Brocoli**
Voor oogst in het voorjaar.

CHINESE KOOL

(*Brassica cernua* (Thbg) Forb. & Hemsl.; *Bras. pekinensis*
(Lour.) Rupr.)

Toen een aantal jaren geleden met de teelt van deze koolsoort op verschillende plaatsen in ons land begonnen werd, brachten de in kleine hoeveelheden aangeboden producten een behoorlijke prijs op. Toen de teelt zich uitbreidde, bleek echter, dat het publiek deze groente niet erg gunstig opnam en de prijzen bleven betrekkelijk laag.

Deze kool kan als nateelt gebruikt worden. Begin Juli tot begin Augustus op de blijvende plaats gezaaid. Verplanten is niet aan te bevelen, daar hierdoor de koolvorming zeer vertraagd wordt. Wordt deze groente vroeger gezaaid, dan vormen vele planten bloemstengels, voor ze oogstbaar zijn.

A — Cantonner Witkrop (Granaat, Torpedo)

Vormt een lange, smalle krop. Bladeren donkergroen. Schiet bij te vroege zaai gemakkelijk door. Zeer vatbaar voor knolvoet.

CONSUMPTIERAAP

(*Brassica campestris* L. var. *rapa* (L.) Hartm.)

Men onderscheidt Meirapen, die begin Maart (of later) gezaaid worden en dan omstreeks eind Mei (of later) geoogst kunnen worden, en Herfstrapen, die omstreeks 10 Augustus worden gezaaid en omstreeks eind October gerooid worden. Meirapen worden ook vroeg onder glas geteeld.

MEIRAPEN

A — Platte Witte Mei

Loof iets fors, ingesneden. Knol platrond, nogal hoekig, wit, soms iets groen aan de kop. Is na de twee Italiaanse rassen en na de Amerikaanse Roodkop oogstbaar.

A — Platte Gele Mei

Loof kort tot iets fors, ingesneden. Knol platrond, geel. Geelwit vlees.

B — Italiaanse Vroege Platte Witte

Loof kort, rechtopstaand, heelbladig. Knol platrond, niet zo hoekig als de knol van de Platte Witte Mei, wit. Fijne penwortel. Zeer vroeg oogstbaar.

CONSUMPTIERAAP/DOPERWT

B — Italiaanse Roodkop

Gelijk aan bovenstaand ras. Alleen is de bovenste helft van de knol roodpaars gekleurd.

B — Amerikaanse Roodkop

Loof kort, heelbladig. Knol platrond, nogal hoekig, wit, de bovenste helft roodpaars. Vroeg.

B — Sneeuwbal

Loof vrij fors, ingesneden. Knol vrijwel bolrond, iets spits toelopend, zuiver wit. Later dan Platte Witte Mei.

B — Petrofskische

Loof kort, ingesneden. Knol meer platrond, diepgeel. Geel-wit vlees.

HERFSTRAPEN

A — Ronde Gele Herfst (Zandraap)

Loof vrij kort, ingesneden. Knol iets afgeplat, geel, vrij vroeg.

A — Goudbal

Loof kort tot iets fors, ingesneden. Knol hoogrond, diepgeel.

B — Ronde Witte Roodkop

Loof vrij fors, ingesneden. Knol rond, soms iets tolvormig, wit met roodpaarse kop.

B — Ronde Witte Groenkop

Als boven, maar knol wit met groene kop.

DOPERWT

(*Pisum sativum* L.)

Doperwten zijn de onrijp geogoste zaden van erwten. De doperwt wordt geteeld voor vers gebruik en voor conserven. Daar de rassenkeuze samenhangt met teeltwijze en bestemming van het product, is bij de hierna volgende rasbeschrijvingen een onderverdeling gemaakt in:

teelt voor conserven	pag. 52
handelsteelt voor vers gebruik	pag. 60
teelt voor particulieren	pag. 66

De groeihoogte van erwten is sterk afhankelijk van uitwendige omstandigheden. Vochthoudende zand- en veengronden en daarmee overeenkomende gronden leveren veel stro (of lang stro), de meeste zware kleigronden en droge zandgronden leveren weinig stro. Verder hangt de strolengte af van het weer (meer of minder neerslag, etc.) en de zaaitijd. Rassen, die op weinig stroleverende gronden niet hoger dan ruim 60 cm worden, worden tot de *stamerwten* gerekend, de langere rassen tot de *rijserwten*.

De *kreukerwten* rassen zijn in het zaai-bed onder ongunstige

omstandigheden (koude natte grond, lage kiemkracht en vitaliteit) zeer vatbaar voor bacterie- en schimmelaantasting. Behandeling van het zaaizaad met *T.M.T.D.*- of *Chinon*-bevattende middelen, komt hieraan in belangrijke mate tegemoet en dient als beslist *noodzakelijk* te worden beschouwd. Overigens is het effect bij vroege zaai, vooral bij zwakke partijen, niet geheel afdoende.

Een verdere verbetering in de opkomst van kreukerwten kan worden verkregen bij een hogere grondtemperatuur, dus bij een iets latere zaai.

Rondzadige erwten zijn weinig vatbaar voor de genoemde rotting door schimmel- en bacterieaantasting. Toch kan ook bij zwakke zaaizaadpartijen behandeling met *T.M.T.D.*- of *Chinon*-bevattende middelen worden aangeraden.

Doperwten worden dikwijls aangetast door ziekten. De belangrijkste hiervan zijn de voet- en vaatziekten, welke een ernstige oogstdepressie of zelfs een misoogst kunnen veroorzaken. Een deel der rassen bezit resistentie tegen voetziekte en/of vaatziekte, het verdient dus aanbeveling hierop bij de rassenkeuze te letten.

Voetziekte Het eerste symptoom van de vooral in de westelijke kleigebieden optredende voetziekte is een gele verkleuring van de top bij verspreid in het veld staande planten.

De zieke planten blijven sterk in groei achter, in de loop van het seizoen neemt het aantal zieke planten toe en hierdoor kan de opbrengst sterk verminderd worden. Het is nog niet geheel duidelijk of deze voetziekte moet worden toegeschreven aan schimmelaantasting (*Fusarium*) of dat virusziekten hierbij een rol spelen.

Bij ongunstige groeiomstandigheden zoals natte grond, nachtvorst, stuivende zandgrond kunnen andere voetziekten ontstaan door *Botrytis cinerea* of andere halfparasitaire schimmels. Hierbij treedt dikwijls rotting van stengelvoet en wortels op en zijn inwendige roodachtige verkleuringen algemeen.

**Amerikaanse
Vaatziekte**
Fusarium oxysporum
forma pisi ras I

Aangetaste planten verwelken en vallen uiteen. De bladeren rollen op, verkleuren grijs en verdorren, te beginnen onder aan de stengels. Meestal ontstaan roodbruine verkleuringen in de stengels. Het gewas sterft vroeg af (Juni).

Teelt voor conserven

De conservenindustrie verwerkt thans uitsluitend volvelds geteelde doperwten, welke veel goedkoper zijn dan rijdsdoperwten.

De omvang van het erwtenareaal voor de conservenindustrie kan ruwweg op 2500 ha worden getaxeerd. Dit vereist ruim 500 ton zaaierwten.

De rassenkeuze wordt door verschillende factoren bepaald, waarvan hier enkele in het kort worden besproken.

Het streven is er op gericht om productieve, oogstzekere rassen van prima consumptiekwiteit te telen en te verwerken. Daar komt nog bij, dat men een aantal rassen wenst van uiteenlopende rijpingstijd, om op die manier een — economisch noodzakelijke — oogstspreading te verkrijgen. Al kan men zich desnoods behelpen met rassen met gele zaadlobben, toch is het urgent om te beschikken over groen zaadlobbige rassen, die geen gele doperwten kunnen opleveren.

De blikconservenindustrie stelt andere eisen dan de vriesconservenindustrie.

Voor de snelvriesconservering worden kreukerwtenrassen met niet te grove, donkergroene, zachte, sappige erwten verlangd.

Bij de blikconservenindustrie valt een uitgesproken voorkeur minder waar te nemen. Zowel *rondzadige* als *gekreuktzadige* rassen bieden mogelijkheden. Ook wat *grofheid* betreft zijn de eisen uiteenlopend. Een en ander hangt samen met de afzetpositie t.a.v. binnen- en buitenland.

Het verwerken van „landbouwdoperwten” dient gezien te worden als een tussenfase, die net zolang (of zelfs langer) zal duren tot een sortiment goede speciale doperwtenrassen beschikbaar is; *beschikbaar* betekent hierbij tevens, dat er voldoende zaaizaad verkrijgbaar is. Het verwerken van „landbouwdoperwten” heeft als bezwaar, dat de consumptiekwaliteit gemiddeld slechts matig is. Bij tijdig oogsten kan een behoorlijk goede kwaliteit worden verkregen, doch bij later oogsten verkrijgt men een melig product, dat bovendien gemakkelijk gelling geeft.

De praktijk wijst uit, dat de industrie slechts in staat is een kleine hoeveelheid „landbouwdoperwten” op tijd te verwerken.

Toch is voor de industrie de verwerking van „landbouwdoperwten” zeer aantrekkelijk, omdat men het product in de erwteenteeltgebieden voor het uitzoeken heeft; dit in tegenstelling tot de teelt van speciale doperwtenrassen, die op contract geteeld worden, hetgeen voorshands betekent, dat de industrie de meeste risico draagt.

De akkerbouwer zal pas dan bereid zijn speciale rassen op contract te telen op een voor beide partijen speculatieve wijze, wanneer hij deze rassen kent en wanneer ze zodanig oogstzeker zijn, dat ze min of meer hetzelfde financiële resultaat opleveren als „landbouwdoperwten”.

De oogstzekerheid wordt door verschillende factoren bepaald, waarvan resistentie tegen de gewone voetziekte, de Amerikaanse vaatziekte en tegen nachtvorst zeer belangrijk zijn. In dit verband kan ook gewezen worden op de goede resultaten welke verkregen werden bij de bestrijding van de wormstekigheid door bespuitingen met parathion (zie o.a. Techn. Berichten P.S.C. no. 63, 1953).

Over de teeltwijze dient nog het volgende te worden opgemerkt.

Bij de teelt van doperwten voor „de groene pluk” dient men een kleinere rijenafstand en grotere zaaizaadhoeveelheid te bezigen dan bij de teelt voor zaaizaad. Zal men b.v. van Keldon Wonder op een vruchtbare kleigrond voor zaaizaadteelt 200 à 225 kg per ha zaaien op 33 cm rijenafstand, dan is dit voor de groene pluk respect. 225 à 250 kg per ha en 25 cm rijenafstand.

De keuze van zaaizaadhoeveelheid en rijenafstand wordt verder voornamelijk bepaald door *habitus* en *vroegheid* van het gewas, vruchtbaarheid van de grond, de plaatselijke klimatologische gesteldheid en natuurlijk de kiemkracht en vitaliteit

van het zaaizaad. Ten slotte speelt de *korrelgrootte* van het zaaizaad een belangrijke rol bij de bepaling van de benodigde gewichtshoeveelheid per ha.

De mate van stro-ontwikkeling, nl. strolengte en -massa, alsmede de strostevigheid, zijn belangrijke eigenschappen voor volvelds te telen en — zoals overwegend geschiedt — machinaal te dorsen doperwten.

De conservenfabrikant heeft in principe liefst zo weinig mogelijk stro per ha, omdat dit minder transport geeft en de capaciteit van de dorsmachine gunstig beïnvloedt. Toch kan het stro niet te kort zijn, omdat dan geen voldoende opbrengst wordt verkregen en moeilijkheden bij het machinaal maaien ontstaan. Het ideaal ligt bij 40 à 50 cm strolengte. Vanzelfsprekend draagt kleinbladigheid bij tot een relatief geringe stromassa.

De stevigheid van stro is zeer belangrijk, doch sinds de methodiek van het machinaal maaien aanzienlijk is verbeterd (o.a. pickup zwadmaaiër), kan hierop vooral bij de vroege rassen al heel wat worden toegegeven, althans zo lang geen betere rassen beschikbaar zijn.

Hetzelfde geldt ook enigszins voor de strolengte. Zo kan b.v. het zeer vroege ras Alaska, dat slap en vrij lang stro heeft, toch wel volvelds worden geteeld.

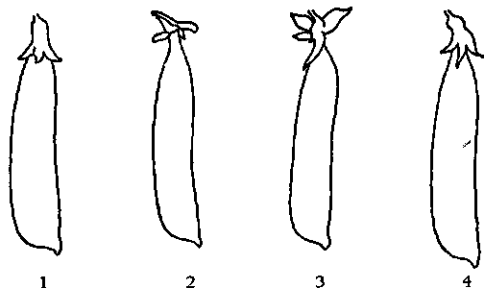
Naarmate rassen later rijpen, wordt de eis voor stevig stro dringender, omdat de kansen op rotting door veel neerslag verder in het seizoen toenemen.

Ten slotte is er een bijzondere omstandigheid, die invloed op de strolengte heeft, nl. de zaaitijd. Bij zeer late zaai is het stro in het algemeen korter en daardoor steviger. De in België gebruikelijke eind Mei-zaai van Serpette Cent Pour Un levert een vrij kort en stevig gewas op.

De hieronder opgenomen rassen zijn ingedeeld naar vorm (ronde- of kreukerwten) en naar de tijd van rijping (vroeg, hoofdseizoen, laat).

Ronde erwten	vroeg	B-Alaska B-Avanti B-Gloire de Quimper B-Venlose Lage	groenzadig groenzadig groenzadig geelzadig
	hoofdseizoen	B-Finette B-Unica B-Servo B-Rondo B-Stijfstro	groenzadig groenzadig groenzadig groenzadig groenzadig
	laat	B-Stamkrombek Gele N-Fin des Gourmets	geelzadig groenzadig
Kreukerwten	vroeg	B-Kelvedon Wonder	groenzadig
	hoofdseizoen	N-Wyola N-Wando	groenzadig groenzadig
	laat	B-Lincoln B-Onward	geelzadig groenzadig

Ronde erwten, vroeg

1 = Alaska 2 = Avanti 3 = Gloire de Quimper 4 = Venlose Lage

B — Alaska

Lang (80-120 cm), slap, ijl, lichtgroen gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen klein met 6-7 kleine, lichtgroene erwten. Het rijpe zaad is klein, rond, lichtgroen en glad, behoudens een kleine deuk. Zeer vroeg rijpend en matig productief, rijpt soms ongelijk af.

Matig gevoelig voor nachtvorst en weinig vatbaar voor gewone voetziekte. De meeste selecties zijn resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

Onder de naam Alaska zijn selecties met uiteenlopende strolengte in de handel. Uitsluitend het kortste type kan volvelds geteeld worden.

De consumptiekwaliteit is goed, misschien iets beter dan van Venlose Lage. Wordt de laatste jaren op beperkte schaal voor blikconserven geteeld.

B — Avanti — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Het korte gedrongen gewas (30-40 cm) vertoont veel gelijkenis met Venlose Lage. Snel afbloeiend en zeer vroeg afrijpend. Veelal éénpeuldig, peulen klein, zwak gebogen met 6-7 matig grote erwten, die iets groter zijn dan van Venlose Lage. Het rijpe zaad is matig groot, rond, glad en groen. Vroeg rijp en productief.

Iets gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit is vrij goed tot goed, een weinig grover, weker en zachter dan Venlose Lage; in een rijper stadium neiging tot troebeling.

B — Gloire de Quimper — K: Tézier Frères, Valence-sur-Rhône, Frankrijk

Dit ras lijkt in groeieigenschappen op Avanti. Veelal éénpeuldig, peulen klein, recht, met 6-7 matig grote erwten, die iets kleiner zijn dan van Avanti

Iets gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit is goed, smaak wat beter dan van Venlose Lage, structuur echter wat zachter.

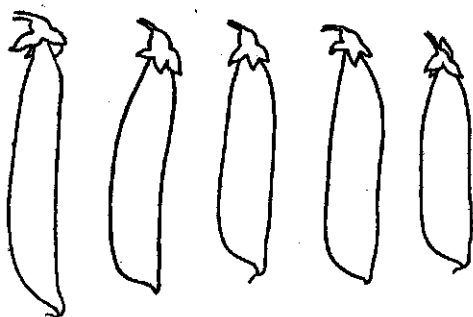
B — Venlose Lage

Kort tot vrij kort (30-60 cm), stevig gewas. De in de handel voorkomende selecties variëren in groeihoogte. Overwegend tweepeulig, peulen klein, stomp, met 6 matig grote erwten. Het rijpe zaad is matig groot, rond, glad en geel. In droge jaren kan op zwaardere kleigronden het stro zo kort blijven, dat machinaal maaien moeilijkheden oplevert. Door een flinke stikstofbemesting kan hieraan tegemoet worden gekomen. Indien het gedurende de bloei koel en voldoende vochtig is, kan de bloei aanzienlijk langer dan normaal doorgaan, met als gevolg veel langer stro en latere rijping.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte. Enkele selecties zijn resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit is goed, bij te laat oogsten komen gele erwten voor.

Ronde erwten, hoofdseizoen

5 = Finette 6 = Unica 7 = Servo 8 = Rondo 9 = Scijstro

B — Finette K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Iets slap gewas (60-90 cm lang). Overwegend tweepeulig, peulen 8-10 cm lang met 6-7 kleine erwten. Het rijpe zaad is klein, rond, iets gedeukt, lichtgrijsgroen. Productief.

Iets vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, weinig gevoelig voor nachtvorst.

De consumptiekwaliteit is goed, structuur goed of zeer goed, smaak wat flauw.

B — Unica *) en Mansholt's Pluk.

Unica — K: P. J. Hylkema, Mensingeweer.

Mansholt's Pluk — K: Dr R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.)

Kort tot vrij kort, stevig gewas. Vlug en gelijkmatig afbloeiend, stro niet altijd regelmatig bezakkend. Overwegend tweepeulig, peul 8 cm lang met 8 erwten. Het rijpe zaad is klein, rond, groen, soms iets gedeukt. Verlangt een vruchtbare bodem en schoon land. Is aan te bevelen voor gescheurde graslanden. Voldoet ook goed op zandgrond. Blijft op zware

en niet vochthoudende gronden aan de korte kant. Aanbevolen wordt dit ras dicht te zaaien en kleine rijenafstand te geven.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit is vrij goed, nogal week en zacht; in een rijper stadium spoedig melig en troebeling van het vocht.

B — Servo *) — K: P. J. Hylkema, Mensingeweer

Gewas wat langer en slapper dan Unica, vrij robuust en bladrijk en daardoor vroege en goede grondbedekking. Bloeit iets langer door en rijpt ook even later. Overwegend tweepeuldig, peulen kort met 7-8 lichtgroene erwten. Het rijpe zaad is iets groter dan van Unica, rond en groen. Oogst vrij laat. Heeft de laatste jaren vooral op zwaardere kleigronden en op zand- en dalgronden Unica belangrijk in opbrengst overtroffen. Is voor de westelijke klei te weinig oogstzeker.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit is ongeveer als van Unica.

B — Rondo *) — K: Centraal Bureau, Rotterdam

Stro wat langer en iets minder stevig dan van Unica. Wat bladrijker en vroeger grondbedekkend. Bloeit opvallender en wat langer. Overwegend tweepeuldig, peulen kort met 7 vrij grote erwten. Het rijpe zaad is vrij groot, kogelrond en lichtgrijsgroen. Door de geringe vatbaarheid voor voetziekte is de teelt op de westelijke klei sterk toegenomen. Geeft daar gemiddeld de hoogste opbrengsten. Gaf de laatste jaren ook op zandgrond goede resultaten. Op de noordelijke klei- en op dalgrond blijft de opbrengst gemiddeld beneden die van Unica.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Kwalitatief minder dan Unica en Servo door meerdere neiging tot gelering.

B — Stijfstro *) — K: Centraal Bureau, Rotterdam

Vrij lang, stevig, vrij bladrijk, open gewas. Aanvankelijk traag ontwikkelend, maar geeft later toch een goede grondbedekking. Heeft vooral wegens het stevige stro en de hoge peulaanzetting enige belangstelling in verband met betere geschiktheid voor machinaal maaien. Gaat echter op zeer vruchtbare gronden tegen de rijping ook wel legeren en is dan moeilijk machinaal te maaien. Vrij veel zaaizaad en nauwe rijenafstand gewenst. Moet vooral vroeg gezaaid worden. Bloeit lang door en is later rijp dan Unica, Servo en Rondo. Overwegend tweepeuldig, peulen klein met 6-7 erwten. Het rijpe zaad is vrij groot, rond, iets lichtgroen.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Kwaliteit voor de blikconservenindustrie iets minder dan van Unica, doch vindt door de latere rijping hiervoor wel afzet.

*) Beschrijvingen gedeeltelijk overgenomen uit de Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

Ronde erwten, laat

B — Stamkrombek Gele (Serpette Cent Pour Un)

60-90 cm lang, vrij slap gewas. Overwegend tweepeulig, peulen behoren tot het krombektype met 7 à 8 erwten. Productief. Kan, indien niet tijdig wordt geoogst, in zeer korte tijd veel gele doperwten opleveren, de kwaliteitszekerheid is dus gering. Het rijpe zaad is klein, rond, zwak gedeukt, geel. Geschikt voor late zaai. Geeft dan, vooral op zwaardere grond, een niet te lang, tamelijk stevig gewas, dat niet spoedig aangetast wordt door meeldauw.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Resistent tegen voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwiteit van de blikerwt is, in het bijzonder wat betreft de structuur, zeer goed; de smaak is onder gunstige omstandigheden goed.

10

10 = Stamkrombek Gele

N — Fin des Gourmets — K: Tézier Frères, Valence-sur-Rhône, Frankrijk

De groeiwijze van dit ras komt enigszins overeen met die van Stamkrombek Gele, met dit verschil, dat het blad wat grover is. Overwegend tweepeulig, peulen vrij lang, iets gebogen en spits met 7 à 9 middelmatig grote erwten. Productief.

Matig gevoelig voor nachtvorst en matig vatbaar voor voetziekte. Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

Kan als groenzadige tegenhanger van Stamkrombek Gele worden beschouwd. De consumptiekwiteit van de blikerwt was bij een eerste beproeving vrij goed tot goed; de structuur was goed, de smaak minder goed dan van Venlose Lage.

11

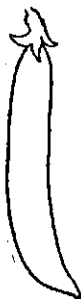
11 = Fin des Gourmets

Kreukerwten, vroeg

B — Kelvedon Wonder

50-80 cm lang, vrij open, matig stevig gewas. Karakteristiek voor de groeiwijze van dit ras is, dat de jonge plant aanvankelijk als een ijl en fijn plantje vlug opgroeit, daarna vrij plotseling forsere bladeren en stengels vormt. Gedeeltelijk tweepeulig, peulen vrij groot, spits, iets gebogen met 7-9 olijfgroene, vrij grote, zeer zoete erwten. Bij volle stand zeer productief. Het rijpe zaad is matig groot, lichtgroen, gekreukt en cilindrisch. De kiemkracht en vitaliteit van het zaad laten nogal eens te wensen over. Er blijken bovendien nogal vrij grote selectieverschillen in dit ras te bestaan.

Zeer gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

12

12 = Kelvedon Wonder

Wordt tegenwoordig veel voor vriesconserven gebruikt, omdat de donkere, olijfgroene kleur in overeenstemming is met de eisen, die de vriesconservering stelt. De consumptiekwaliteit is zeer goed. Er is overigens behoefte aan een goede vervanger van dit zo weinig oogstzekere ras.

Kreukerwten, hoofdseizoen

N — Wyola — K: Asgrow, New Haven, Connecticut, U.S.A.

Lang (70-100 cm), fors, vrij slap gewas. Tweepeuldig, peulen klein, stomp en hoogzittend, met 7-9 vrij kleine, donkergroene erwten. Het rijpe zaad is matig groot, gekreukt, groen. Productief.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Tamelijk vatbaar voor voetziekte, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

Goed kwaliteitstype voor vriesconserven, voorziet in de behoefte aan een kleine doperwt. Zal vervangen moeten worden door rassen met korter en steviger stro.

13
13 = Wyola

N — Wando — K: Vegetable Breeding Lab., Charleston, U.S.A.

Lang (70-100 cm), fors, iets slap gewas. Overwegend tweepeuldig, peulen tamelijk klein, recht, stomp met 6-8 matig grote, donkergroene erwten. Productief. Het rijpe zaad is middelmatig groot, gekreukt, lichtgroen.

Weinig gevoelig voor nachtvorst, meestal vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte. Wordt, hoewel te lang en te fors, wegens de goede tot vrij goede kwaliteit, als laat ras op enige schaal voor vriesconserven geteeld. Dient echter zo spoedig mogelijk te worden vervangen.

14
14 = Wando

Kreukerwten, laat

B — Lincoln

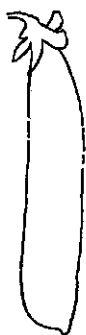
Zich aanvankelijk zeer traag ontwikkelend, 60-90 cm lang, vrij slap gewas. Veelal eenpeuldig, peulen groot met 8 à 9 matig grote erwten. Productief. Het rijpe zaad is matig groot, gekreukt, cilindrisch tot iets hoekig, groenachtig-geel.

In het voorjaar is het jonge gewas vrij vatbaar voor valse meeldauw. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Tamelijk resistent tegen voetziekte. In de handel komen selecties voor die vatbaar, onvatbaar of gedeeltelijk vatbaar zijn voor de Amerikaanse vaatziekte.

De indruk is verkregen, dat de selecties kwalitatief nogal verschillen. De betere hebben, mits tijdig geoogst, een goede tot vrij goede kwaliteit

15
15 = Lincoln

16

16 = Onward

en zijn geschikt voor blikconserven. Worden ook (bij gebrek aan beter) voor vriesconserven gebruikt. Bij te laat oogsten komen gele erwten voor.

B — Onward

Zich aanvankelijk traag ontwikkelend, ± 60-80 cm lang, slap gewas. Veelal éénpeulig, peulen grof, ± 10-11 cm lang, met 6-8 grove, donkergroene erwten. Matig productief.

Het rijpe zaad is groot, hoekig, lichtgroen.

Weinig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Wordt op beperkte schaal voor de vriesconservenindustrie geteeld.

Handelsteelt voor vers gebruik

Met het in gebruiknemen van dorsmachines, waarmee groen-gemaaide volvelds geteelde stamerwten met gewas en al worden verwerkt, is na 1945 de conservenmarkt voor rijserwten geheel uitgevallen. Dit heeft tot gevolg gehad, dat vroeger veel geteelde rassen, zoals bijv. Conservenkonigin, hun betekenis verloren hebben. De teler voor vers gebruik moet zijn afzet thans geheel richten naar de vraag van de particuliere verbruikers. Hoewel er gedurende de gehele zomer wel vraag blijft naar verse doperwten, zijn vroeger en late rassen het belangrijkste, omdat deze hun opbrengst kunnen geven op een tijdstip, waarop de prijs behoorlijk is. Bij de afnemers kan men vaak een voorkeur voor krombekpeulen waarnemen. Dit komt waarschijnlijk, omdat de krombekvorm gemakkelijk te herkennen is en men uit ervaring weet, dat deze een goede consumptiekwiteit doperwten oplevert en gemakkelijk dopt.

Het is belangrijk, dat de gebruikte rassen niet te veel plukwerk vragen. Daarom moeten de peulen liefst niet te klein zijn en heeft tweepeuligheid voordelen.

Het erwtengewas blijft op zware of droge grond veel korter dan op voedzame, opdrachtige gronden. Dikwijls zijn weinig stroleverende rassen op zware grond te weinig productief.

De rassenkeuze hangt vaak samen met plaatselijke teeltgebruiken. Op verschillende plaatsen in ons land worden erwten gebruikt in combinatie met andere groentegewassen. In Venlo teelt men bijv. stamerwten in combinatie met augurken. Aan de hierbij gebruikte erwtenrassen wordt de eis gesteld, dat ze niet te veel stro opleveren en liefst na enkele plukken geruimd kunnen worden. In de Venen vindt combinatie met augurken of snijbonen plaats; de in de Venen gebruikte vroeger rijserwtenselecties worden meestal door de tuinders zelf in stand gehouden. In Kennemerland worden de late, hoogopgroeïende en veel gewas opleverende Raspers of Princedoppers en Blauwschokkers voor de combinatieteelt gebruikt. Deze rijserwten hebben hier de functie van windschut. Ook elders ziet men wel rijserwten gecombineerd met andere gewassen om deze wat luwte te verschaffen.

Gevoeligheid voor nachtvorst en vatbaarheid voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte zijn bij de rassenkeuze van belang. Ook moet, vooral voor kreukerwten, gewezen worden op de noodzaak van ontsmetting van het zaaizaad met zgn. kiem-beschermende middelen (zie hierover uitvoeriger pag. 51).

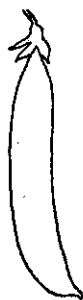
Hieronder zijn de, voor de handelsteelt voor vers gebruik, meest geschikte rassen opgenomen, ingedeeld volgens de lengte van het gewas (stam of rijs), de zaadvorm (rond of gekreukt) en de tijd van rijping (vroeg, matig laat of laat).

Stam rond	vroeg	B-Eminent O-Venlose lage	groenzadig geelzadig
	matig laat	O-Unica O-Servo O-Rondo O-Stijfstro	groenzadig groenzadig groenzadig groenzadig
Stam gekreukt	vroeg	A-Kelvedon Wonder O-Wonder van Amerika O-Wonder van Witham	groenzadig groenzadig groenzadig
	laat	O-Lincoln	geelzadig
Rijs, rond	vroeg	A-Alaska, Haarsteegse A-Vroege Mei B-Meikoningin B-Nunhem's Lentekrombek O-Vroegste Gele Krombek	groenzadig geelzadig geelzadig geelzadig geelzadig
	matig laat	B-Boordevol B-Conservenkonigin B-Mechelse Krombek B-Vlijmse Krombek	groenzadig groenzadig groenzadig geelzadig
	laat	B-Verbeterde Witte Krombek O-Princedopper, Rasper Ruige Gele	geelzadig geelzadig
Rijs, gekreukt	matig laat	B-Senator B-Bliss Abundance B-Delikatess	groenzadig groenzadig groenzadig
Rijs, capucijner	laat	B-Blauwschokker O-Amsterdammer of Beemster	bruinzadig bruinzadig

Stam, rond, vroeg

B — Eminent (Petit Provençal, Provençaalse, Kleine Rheinländerin, Matador, Meteor, Pannevis' Extra)

Vrij kort (± 50 cm), matig gedrongen, tamelijk stevig gewas. Overwegend éénpeulig, peulen recht tot iets gebogen met spits toelopende punt, 8-9 cm lang met 7-9 grote erwten. De donkergroene peulen en gedopte erwten lijken veel op die van Kelvedon Wonder, de erwten worden echter spoedig melig en zijn niet zoet. Productief en vroeg. Het rijpe zaad is groot, niet zuiver rond, glad en lichtgroen. Wordt, evenals Kelvedon Wonder, in Venlo en omgeving gebruikt als voorteeft van augurken. Wordt ook op andere plaatsen geteeld voor vers gebruik. Gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

17

17 = Eminent

DOPERWT

O — Venlose Lage

Voor beschrijving zie pag. 56. Wordt niet veel meer geteeld voor vers gebruik, geeft veel plukwerk door de kleine peultjes

Stam, rond, matig laat

O — Unica, Servo, Rondo, Stijfstro

Plaatselijk worden deze rassen geteeld en op veilingen aan-gevoerd.

Voor beschrijving zie pag. 56 en 57.

Stam, gekreukt, vroeg

A — Kelvedon Wonder

Voor beschrijving zie pag. 58. Peullengte 8-10 cm. Wordt al-gemeen geteeld voor vers gebruik. Goede kwaliteit.

18

18 = Wonder
van Amerika

O — Wonder van Amerika

Kort (35-50 cm), gedrongen stevig gewas. Over-wegend tweepeulig, peul zwak gebogen, 7-8 cm lang met 6-8 matig grote erwten. Wat later dan Kelvedon Wonder. Indien te laat geplukt, wordt de smaak enigszins bitter.

Het rijpe zaad is tamelijk groot, gekreukt, licht-groen. Minder gevoelig voor nachtvorst dan Kelvedon Wonder, vatbaar voor voetziekte en Ameri-kaanse vaatziekte. Wordt weinig meer geteeld.

19

19 = Wonder
van Witham

O — Wonder van Witham

Vrij kort (45-50 cm), stevig, tamelijk fijn, ge-drongen gewas. Overwegend éénpeulig, peulen recht, aan de top zwak gebogen, 8-9 cm lang met 7-8 matig grote erwten per peul. Oogst middel-vroeg.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte en soms resistent tegen Ameri-kaanse vaatziekte.

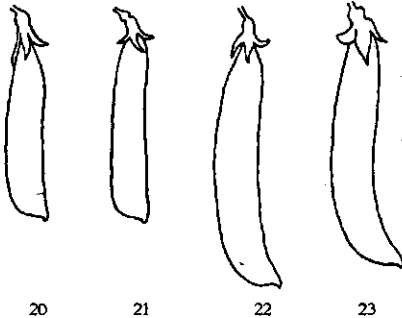
Wordt weinig meer geteeld. Op plaatsen waar men veel last heeft van Amerikaanse vaatziekte, zou men voorlopig de resistente selecties van dit ras kunnen telen inplaats van Kelvedon Wonder.

Stam, gekreukt, laat

O — Lincoln

Voor beschrijving zie pag. 59. Wordt weinig geteeld voor vers gebruik. Als voor Amerikaanse vaatziekte onvatbare selecties gekozen worden, goed bruikbaar op plaatsen waar men veel last heeft van deze ziekte.

Rijs, rond, vroeg

20 = Vroege Mei 21 = Meikoningin 22 = Nunhem's Lentekrombek
23 = Vroegste Gele Krombek

A — Alaska en Haarsteegse

Voor beschrijving van Alaska zie pag. 55. Peullengte 6-7 cm. Van Alaska en Haarsteegse komen selecties voor die onderling min of meer in hoogte verschillen. De naam Haarsteegse wordt meestal gebruikt voor de even vroege, maar iets hoger groeiende selecties (tot \pm 120 cm). Onder de naam Lentedopper worden dikwijls minder vroege typen aangeboden, die ongeschikt zijn voor vroege teelt.

**A — Vroege Mei (Eerste Vroege Mei, Prins Albert, Vroege Veen-
se of Amsterdamse)**

Matig lang (100-130 cm), tamelijk slap, niet vertakt gewas. Peulen recht of zwak gebogen met recht afgeknotte top, 7,5 tot 8,5 cm lang met 6-8 matig kleine erwten per peul. Vroeg en productief. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad en geel.

Gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

Van vroege Mei zijn verschillende selecties in omloop, die in eigenschappen, zoals vroegheid, hoogte, tweepeuligheid, lengte en vulling van de peulen, min of meer variëren. In de Venen zijn tuindersselecties in omloop, meestal onder de naam Vroege Veen-
se, welke zich behalve door grote vroegheid onderscheiden door lange stelen.

B — Meikoningin

Vrij lang (120-160 cm), weinig stevig gewas. Peul recht of zwak gebogen, 6,5-7,5 cm lang met 6-7 matig kleine erwten. Vroeg en productief. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad, geel. Gevoelig voor nachtvorst. Meestal vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

B — Nunhem's Lentekrombek

Matig lang (80-120 cm), tamelijk fijn, „smaragdgroen” gewas (zonder wasbedekking). Overwegend tweepeulig, peulen

zwak gebogen krombektype met spitse top, 8-9 cm lang, licht-smaragdgroen met 7-8 matig kleine erwten. Vroeg en productief. Zeer goede kwaliteit voor vers gebruik. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad en geel.

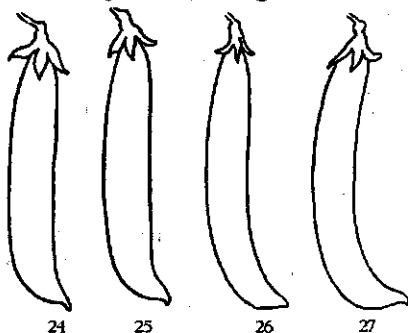
Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

O — Vroegste Gele Krombek (Allervroegste Meikrombek, Superba, Saxa, Eersteling)

Vrij lang (100-150 cm), matig stevig gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen zwak gebogen krombektype met spitse top, 7-9 cm lang met 6-8 matig grote erwten per peul. Vroeg. Spoedig melig. Het rijpe zaad is matig groot, rond, glad, geel.

Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Rijs, rond, matig laat

24 = Boordevol 25 = Conservenkonigin 26 = Mechelse Krombek
27 = Vlijmse Krombek

B — Boordevol — K: Groenteselectiebedrijf Nunhem

Vrij lang gewas (\pm 150 cm). Overwegend tweepeuldig, peulen krombekachtig, 9-10 cm lang met 7-10 kleine erwten. Productief. Wat vroeger dan de overige rassen in deze groep. Het rijpe zaad is klein, rond, lichtgrijsgroen.

Meestal vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, matig gevoelig voor nachtvorst.

B — Conservenkonigin

Vrij lang gewas (150-200 cm). Overwegend tweepeuldig, krombekachtig, 9-10 cm lang met 8-10 kleine erwten.

Productief, vrij laat. Werd vroeger veel gebruikt door de conservenfabrieken. Het rijpe zaad is klein, rond, lichtgrijsgroen.

Gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

B — Mechelse Krombek (Marktveroveraar, Parijse Groene Krombek, Serpette de Paris)

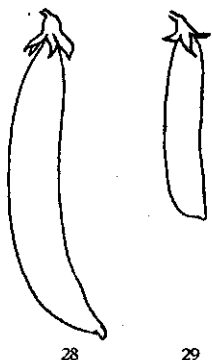
Lang gewas (150-200 cm). Overwegend éénpeuldig, peulen krombektype, zeer lichtgroen, \pm 10 cm lang met 8-10 matig

grote erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij groot, rond, glad, lichtgrijsgroen. Gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar (?) voor voetziekte, meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B — Vlijmse Krombek (Roi des Serpettes)

Vrij lang (± 150 cm), smaragdgroen gewas (zonder wasbedekking). Overwegend éénpeulig, peulen krombektype, 9-11 cm lang met 8-10 kleine erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad en geel.

Gevoelig voor nachtvorst, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte. Door de handel wordt tegenwoordig meestal de niet-wasloze Verbeterde Witte Krombek geleverd.

28

29

28 = Verbeterde Witte Krombek 29 = Pringedopper, Rasper Ruige Gele

Rijs, rond, laat

B — Verbeterde Witte Krombek (Serpette amélioré)

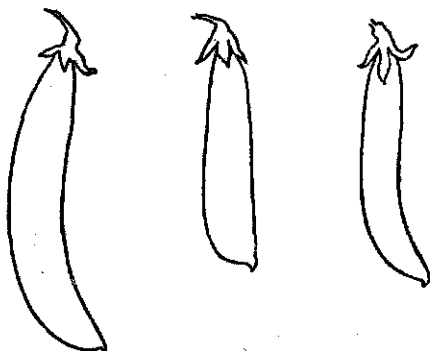
Lang gewas (150-200 cm). Overwegend éénpeulig, peul krombektype, 11-12 cm lang met 8-10 vrij kleine erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad en geel.

Soms vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

O — Pringedopper, Rasper Ruige Gele

Zeer lang (180 cm en langer), fors gewas. Wordt plaatselijk (Kennemerland) gebruikt als windschut. Het rijpe zaad is groot, rond, geel. Er is ook een Rasper Ruige Groene met ronde, groene zaden. Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

Rijs, gekreukt, matig laat

30

31

32

30 = Senator 31 = Bliss Abundance 32 = Delikatess

B — Senator (Nunhem's Suikerzoete)

Matig lang (100-120 cm), vrij grof, matig stevig gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen matig gebogen, met spitse punt, 10 cm lang met 7-8 grote erwten. Productief. Zeer gevoelig voor nachtvorst. Meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B — Bliss Abundance

Matig lang (90-120 cm), sterk uitstoelend, weinig vertakkend gewas. Overwegend tweepeuldig, 7-8 cm lang met 7-8 vrij grote erwten. Productief. Het rijpe zaad is gekreukt, cilindrisch, lichtgroen.

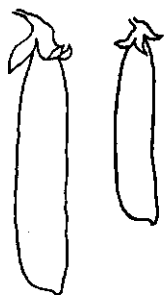
Matig gevoelig voor nachtvorst.

Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

B — Delikatess

Matig lang (90-130 cm), fijn, slap gewas. Overwegend éénpeuldig, peul zwak gebogen met spitse punt, 8,5-9 cm lang met 8-9 erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij klein, gekreukt, lichtgrijsgroen. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Rijs, capucijner, laat

33

34

33 = Blauwschokker
34 = Amsterdammer
of Beemster

B — Blauwschokker

Lang (tot \pm 200 cm), fors gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen blauwviolet, 8-9 cm lang met 8 erwten. Productief. Wordt vrij veel als doperwt gebruikt. Het rijpe zaad is groot, iets plat cilindrisch, gekreukt, bleekbruin met witte navel en heeft als capucijner een goede consumptiekwaliteit.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte, meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

O — Amsterdammer of Beemster

Lang gewas (tot \pm 200 cm), met groene, iets violet aangelopen peulen, sporadisch geheel violet-blauw.

Teelt voor particulieren

De particuliere tuinder heeft in de eerste plaats belang bij een doperwt van goede kwaliteit. Goede productiviteit is gewenst, maar terwille van een goede kwaliteit kan men desnoods soms genoegen nemen met een wat minder opbrengend ras. Vroegheid levert voor de particuliere tuinder geen bijzondere voordelen op, dit neemt echter niet weg, dat velen graag vroeg eigen doperwten hebben.

Voor vers gebruik wordt vaak de voorkeur gegeven aan kreukerwten, omdat deze zoeter smaken; voor wecken zijn

echter in het algemeen de rondzadige rassen wat beter geschikt, mits op tijd geplukt.

Hieronder zijn de voor particulieren meest geschikte rassen opgenomen, ingedeeld volgens de lengte van het gewas (stam of rijs), de zaadvorm (rond of gekreukt) en de tijd van rijping (vroeg, matig laat, laat).

Ontsmetting van het zaaizaad is vooral bij kreukerwten belangrijk (zie hierover pag. 51).

Stam, gekreukt	vroeg	A-Kelvedon Wonder B-Wonder van Amerika B-Wonder van Witham	groenzadig groenzadig groenzadig
	laat	B-Lincoln B-Onward	geelzadig groenzadig
Rijs, rond	vroeg	A-Alaska, Haarsteegse A-Vroege Mei A-Meikoningin A-Nunhem's Lentekrombek	groenzadig geelzadig geelzadig geelzadig
	matig laat	A-Boordevol A-Conservenkonigin A-Vlijmse Krombek B-Mechelse Krombek	groenzadig groenzadig geelzadig groenzadig
	laat	B-Verbeterde Witte Krombek	geelzadig
Rijs, gekreukt	matig laat	A-Senator A-Deikatess B-Bliss Abundance	groenzadig groenzadig groenzadig
Rijs, capucijner	laat	B-Blauwschokker	bruinzadig

Stamerwten

Kelvedon Wonder heeft op voedzame, opdrachtige grond soms kort rijs nodig. Zeer goede kwaliteit, het meest geschikt voor vers gebruik.

Wonder van Amerika laagste stamerwt met gekreukte zaden. De erwten worden gauw iets bitter.

Wonder van Witham. Wat later dan Kelvedon Wonder.

Lincoln heeft op voedzame, opdrachtige grond soms kort rijs nodig. Voor weck de meest geschikte kreukerwt.

Onward. Grofzadige kreukerwt, goede erwt voor vers gebruik.

Rijserwten

Alaska en Haarsteegse. Weinig productief op te droge of zware gronden.

Vroege Mei. Op vochtige voedzame grond voldoende gewas en voldoende productief. Op droge of zware gronden kan beter **Meikoningin** genomen worden.

Nunhem's Lentekrombek. Op droge en zware grond te weinig productief. Zeer goede smaak.

Boordevol en Conservenkonigin zijn productief en geven

EIERPLANT/ENGELSE WINTERSPINAZIE KARDOEN

kleine, smakelijke erwten, die vooral geschikt zijn voor de weck.

Vlijmse Krombek, Mechelse Krombek en Verbeterde Witte Krombek zijn productieve rassen, die wat later komen.

Delikatess, Senator en Bliss Abundance zijn gekreuktzadige, wat latere rassen. Senator geeft wat minder plukwerk door de grotere peulen, de erwten zijn grover maar van even goede kwaliteit.

Blauwschokker. Heeft blauwviolet peulen. Productief. Heeft een iets wrange smaak, zoals tuinbonen bezitten. Voor diegenen, die van deze smaak houden, hebben deze erwten een goede kwaliteit voor vers gebruik.

Voor uitvoerige beschrijvingen van de genoemde rassen zie men pag. 55 t/m 66.

EIERPLANT

(*Solanum melongena* L.)

De eierplant of aubergine wordt geteeld om zijn vruchten. Evenals de tomaat groeit hij het best onder glas, daar hij warmte nodig heeft.

B — Lange Violette

Fors gewas, 75-100 cm hoog, vruchten violet, tot 15 cm lang.

B — Halflange Violette

Gewas 40-50 cm hoog, vrucht violet, peervormig, tot 8 cm lang.

ENGELSE WINTERSPINAZIE

(*Rumex patientia* L.)

De planten zijn overblijvend en tegen strenge vorst bestand. De jonge bladeren ontwikkelen zich reeds zeer vroeg, soms al in Februari en geven dan een verse groente, die als spinazie wordt gegeten. Afzonderlijke rassen zijn van dit gewas niet bekend.

KARDOEN

(*Cynara cardunculus* L.)

De kardoen (cardons) is een overblijvende plant, die éénjarig wordt geteeld. Het gaat om de bladstelen, welke in gebleekte toestand op de wijze van asperges worden gegeten. Ook de vlezige wortelstok is goed voor consumptie geschikt. De rassen onderscheiden zich naar de breedheid en de volheid van de bladstelen en kunnen al of niet gedoornd zijn.

B — Van Tours

Hoogte 1 m. Dikke, volle bladstelen, maar gedoornd. Kwaliteit goed.

KARDOEN/KNOLSELDERIJ/KOMKOMMER

B — Spaanse

Wordt iets hoger dan Van Tours. Bladeren niet gedoornd.

B — Volribbige Zonder Doornen

Hoogte 70 cm. Wordt bij droogte en onvoldoende voedsel gemakkelijk hol, schiet dan ook voortijdig in het zaad.

KNOLSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *rapaceum* (Mill.) D.C.)

Van de knolselderij dient de knol in hoofdzaak voor het kruiden van soepen. Bij gebrek aan snijselderij kan men ook het blad als toekruid gebruiken. Geteeld wordt de knolselderij overal in ons land, waar men een vochthoudende, voedzame grond van goede structuur aantreft, het meest echter in de buurt van Venlo, op het eiland IJsselmonde en bij Bergen op Zoom, verder bij Beverwijk, Naaldwijk, IJsselmuiden e.a. plaatsen.

Wat de vorm van de knol betreft zijn er in hoofdzaak twee typen:

- a. Een van huis uit vrij grove knol met afgeronde schouder en een iets breder uitstaande, ongeveer platte basis. Slechte selecties hebben wortels op zij van de knol; soms zo erg, dat de inplanting van het loof en het begin van de wortelzone aan elkaar grenzen. Bij goede selecties is de loofinplanting betrekkelijk smal en komen alleen onder de knol wortels voor. Verder is er o.m. verschil in hoeveelheid loof en in de hoogte van de knol.
- b. Een bolvormige of afgeplat bolvormige knol met de wortels beperkt tot een smalle zone onder de knol en met fijn loof.

Overigens zullen wij pas mededelingen over goede Nederlandse selecties kunnen doen, zodra de thans lopende praktijkproeven voor de knolselderij beëindigd zijn.

KOMKOMMER

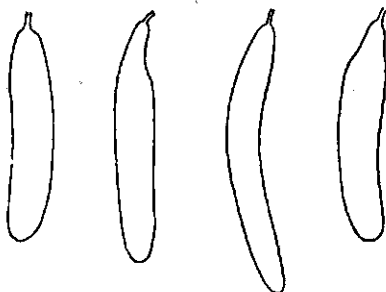
(*Cucumis sativus* L.)

De totale aanvoer van platglaskomkommers is veel groter dan die van kaskomkommers. Platglaskomkommers worden dus verreweg het meest geteeld. Vollegrondskomkommers vindt men bijna alleen bij particulieren. Voor de bak heeft men de keuze uit groene, witte en gele rassen. De binnenlandse afnemers gaven vanouds de voorkeur aan de gele en witte (in het midden-Westen vooral aan de gele, in het Noorden, Oosten en Zuiden vooral aan de witte); de groene komkommers winnen hier thans echter steeds meer terrein.

De buitenlandse afnemers vragen groene komkommers en in geringe mate ook witte. In de kas worden alleen groene komkommers geteeld.

PLATGLAS; WITTE

Kunnen als regel een lagere temperatuur verdragen dan gele en groene komkommers. In hoofdzaak zonder of met weinig broeimest geteeld.

1 = Westlandse Halflange Witte 2 = Betuwse Witte 3 = Lange Witte
4 = Witte Bruid

A — Westlandse Halflange Witte (Delftse Halflange Witte)

Halflange vruchten ($\pm 35-37$ cm). Vruchten vrij goed van vorm, soms iets kantig; met een stompe, korte hals, wrattig. Rijkdragend.

In 1949 werden raszuivere selecties ontvangen van:

Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.	Rood en Co., Loosduinen.
L. P. Duivestein, Loosduinen.	P. Rood en Zn., Bovenkarspel.
Coöp. „West Friesland“, Wijdenes.	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.
E. Flinterman, Heteren.	D. v. d. Sluis, Honselersdijk.
S. N. Groot, Enkhuizen.	Jac. Sluis Sr., Haarlem.
N.V. „Hollandia“, Honselersdijk.	Gebr. Sluis, Enkhuizen.
H. v. Kampen Jr., Pijnacker.	N.V. Struik en Co, Enkhuizen.
N.V. C. W. Pannevis, Delft.	Gebr. Vis, Enkhuizen.
D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht.	v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.

A — Lange Witte

Vruchten vrij lang (± 45 cm) en vrij dun, wratten wat minder groot dan van Westlandse Halflange Witte, blad groter. Enkele dagen later dan Westlandse Halflange Witte.

Sommige firma's leveren dit type onder de naam Halflange Witte, (de begrippen lang en halflang zijn relatief). Alba en Edelweisz behoren ook tot het type Lange Witte.

In 1949 werden raszuivere selecties ontvangen van:

Bolhuis, Groningen.	C. N. Vreeken, Dordrecht.
N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht.	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg.
„Nunhem“, Haalen.	N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.

B — Betuwse Witte

Vruchten gewoonlijk iets langer dan van Westlandse Halflange Witte (± 40 cm), met weinig en kleine wratten, glad, op dwarse doorsnede ongeveer driehoekig, hals vrij lang en

dun. Onder minder gunstige omstandigheden groeit de top van de vruchten vaak onregelmatig uit. Blad donkergroen, matig groot met vrij lange, spitse eindlob. Vroeg oogstrijp.

Dit type werd onder allerlei namen ontvangen. Om tot een uniforme benaming te komen, werd door het I.V.T. de naam Betuwse Witte voorgesteld, waarmee de betrokken zaadproducenten accoord gingen.

In 1949 werden raszuivere selecties ontvangen van:

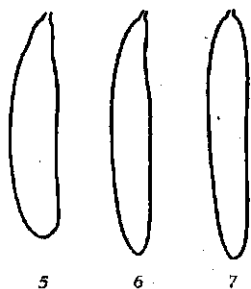
Degen, Lent.	N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht.
Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.	N.V. C. W. Pannevis, Delft.
E. Flinterman, Heteren.	J. P. Rood, Wateringen.
R. Loenen, Deventer.	N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.

N — Witte Bruid — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951.

Vruchten halflang (± 37 cm) met meestal een kort halsje en weinig, vrij kleine wratten. Vruchten veel gladder dan van Westlandse Halflange Witte. Rijkdragend.

Het gewas ontwikkelt zich vlak en minder fors dan de Westlandse Halflange Witte en vereist daardoor minder snoei. Om voldoende groei in het gewas te houden kan het aanbeveling verdienen reeds vroegtijdig met overbemesting te beginnen.

PLATGLAS; GELE

5 = Lentse Half. Gele
6 = Amsterd. Lange Gele
7 = Venus

Beter bestand tegen lage temperatuur dan groene, ook iets sterker tegen ziekten.

Het oorspronkelijke type van Lentse Gele komt niet meer voor. Dat van de Amsterdamse Gele nog sporadisch. Dit type is echter ongewenst, omdat het onder glas geen vrucht zet, in het gunstigste geval stek. In de plaats van deze oude typen zijn verbeterde selecties hiervan gekomen, die echter de oorspronkelijke namen behouden hebben.

A — Lentse Halflange Gele (Leidse Halflange Gele, Roem van Vleuten)

Halflange vruchten, ± 35 cm. Mooi van kleur, zwaar. Op lichtere gronden te veel tweede soort, omdat de vruchten dan te klein blijven.

Tamelijk dunne, korte, halflange hals. Rijkdragend. Willige groeier.

A — Amsterdamse Lange Gele (Westlandse Lange Gele, Veurse Gele, Zwijndrechtse Lange Gele)

Tamelijk lange vruchten (± 40 cm), goede vorm, slanker dan Lentse Halflange Gele. Tamelijk dunne, halflange hals; wat minder productief.

KOMKOMMER

B — Venus (Halflange Gele) — K: Rijk Zwaan, Rotterdam.
Kw.r.: aangevraagd

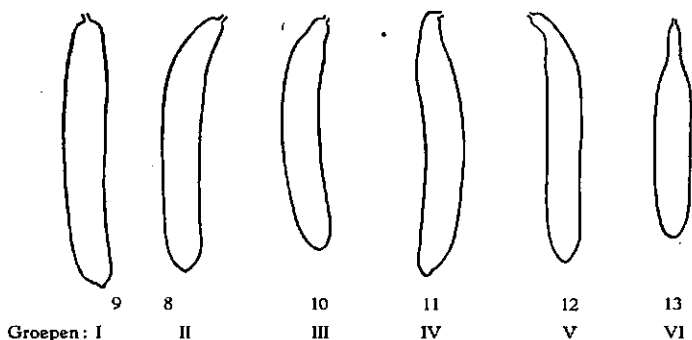
Tamelijk lange vruchten (35-40 cm). Heldergeel, slank, enigszins conisch toelopend, op dwarse doorsnede zuiver rond. Weinig zwarte stekelharen („doorntjes”), die niet op wratjes staan. Sterk, laagblijvend gewas, grootbladig. Vruchtbaar. Om voldoende groei in het gewas te houden, kan het aanbeveling verdienen reeds vroegtijdig met overbemesting te beginnen.

PLATGLAS; GROENE

Bij de in 1950 en 1951 op de proeftuin van het I.V.T. genomen proeven, waarbij bijna alle Nederlandse selecties van groene platglaskomkommers onderling vergeleken werden, bleek dat er nog steeds een zekere verwarring heerst in de naamgeving. De namen *Improved Telegraph* en *Spiers* worden nog veel gebruikt, maar over de eigenschappen, welke de met deze namen aangeduide komkommers moeten hebben, is men het niet eens. Het was hierdoor niet mogelijk met de belanghebbende selectiebedrijven overeenstemming te verkrijgen over de naamgeving.

De verschillen tussen de selecties zijn meestal niet groot genoeg om van duidelijk omschreven rassen te spreken. Daarom zullen in het hieronder volgende overzicht de selecties ingedeeld worden in een zestal groepen; elk van deze groepen omvat een aantal selecties, die in de belangrijkste kenmerken, zoals vruchtvorm, vrucht kleur, gevoeligheid voor koustrepen etc., veel op elkaar gelijken.

In fig. 8 t/m 13 zijn typische vruchtvormen uit de groepen I t/m VI afgebeeld.

Van links naar rechts hebben de vruchten steeds meer hals, in dezelfde volgorde wordt de gevoeligheid voor koustrepen groter (zeer weinig tot sterk), met uitzondering van Spotvrije (matig sterk). De overige verschillen zullen hieronder apart bij de groepen vermeld worden. Bij elke groep zijn de hiertoe behorende raszuivere selecties vermeld, naar uit de thans beschikbare gegevens verkregen indruk over de practijkwaarde.

Groene platglaskomkommers reageren zeer sterk op uitwendige omstandigheden, zoals grondsoort, bemesting, gestoomde of niet gestoomde grond, geënte of niet geënte planten, snoei, luchten, schermen, enz. Eenzelfde selectie kan daardoor op de ene tuin goed voldoen en op de andere minder goed.

Zo is het verschil in lengte tussen de vruchten uit de zes groepen in het vroege seizoen (bijv. April-Mei) veel duidelijker dan in de maanden Juni en Juli. In laatstgenoemde maanden is het verschil in vruchtlengte meestal gering, met uitzondering van groep VI (Spotvrije).

Voor vroege teelt zijn selecties, die gemakkelijk vruchten op de „hoofdranken” geven beter geschikt (met hoofdranken worden hier bedoeld de eerste drie of vier zijstengels, die gevormd worden als de hoofdstengel getopt is).

Bij de vroegste cultuur heeft men in het algemeen de meeste last van koustrepen; hiervoor minder gevoelige selecties verdienen dan de voorkeur. De selecties, waarvan de vruchten bij vroege cultuur en ongunstige weersomstandigheden veel koustrepen hebben, zijn in de zomer dikwijls beter van kleur dan de voor koustrepen minder gevoelige selecties. Vandaar dat de goede selecties uit de groepen II en III voor de vroege teelten (warme rijen) zeker de voorkeur verdienen boven de goede selecties uit de groepen IV, V en VI, welke laatste groepen echter wel voor de latere teelten (vooral om hun vaak wat betere vruchtkleur) in aanmerking kunnen komen.

De selecties, waarvan de vruchten vaak een slecht uitgegroeide top vertonen, hebben in het algemeen minder last van zaadvruchten.

Groep I Orion (zie figuur 8)

Gewas vrij tenger met typisch krulblad. Er komen ook selecties voor met normaal blad.

Vrucht zwaar, meestal geen hals, vaak iets kantig, zeer weinig geribbeld, soms vrijwel glad, zeer weinig last van koustrepen, kleur meestal niet goed.

Oogst vroeg, opbrengst in het eerste stadium wel goed, maar later niet regelmatig, dit waarschijnlijk als gevolg van het vrij tengere gewas. Door een juiste bijbemesting zou misschien een meer regelmatige oogst te verkrijgen zijn.

Niet aan te bevelen, wordt weinig in Nederland geteeld.

Groep II. In tuinderskringen vaak aangeduid met de benaming Improved Telegraph of Telegraaf (zie fig. 9)

Gewas tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht zwaar, meestal geen hals, (steeleinde echter in veel gevallen iets meer conisch verlopend dan bij Orion) vaak iets kantig, zwak geribbeld, in het algemeen zeer weinig last van koustrepen. Kleur later in het seizoen vaak niet best, sommige selecties behouden echter ook later een goede kleur.

In het verleden gaven meerdere selecties uit deze groep veel zwaardere en langere vruchten, maar nu de handel een minder lange vrucht vraagt, wordt meer in deze richting geselecteerd.

In het algemeen zijn de selecties uit deze groep matig ge-

voelig voor het vormen van vruchten met slecht uitgegroeide top (zgn. stekvormers). Sommige selecties zijn hiervoor echter veel gevoeliger, de namen van deze selecties zijn hieronder niet opgenomen.

De vermelde selecties zijn matig gevoelig voor het vormen van zaadvruchten, afwijkingen van deze algemene regel worden bij de selecties apart vermeld.

Oogst vroeg en regelmatig.

In groep II komen selecties voor, welke tot de beste groene bakkomkommers gerekend kunnen worden, speciaal voor de vroege teelten.

Lange Groene Broei — Rijk Zwaan, Rotterdam

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), weinig zaadvruchten.

Middellange Donkergroene Platglas — N.V. Struik & Co, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur goed (zachtgroen).

Lange Donkergroene Broei — Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes

Productief, vruchtkleur tamelijk goed (normaalgroen).

Spiers Broeikomkommer — Zaadteelt „Hem” te Hem

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), iets gevoeliger voor koustrepen, vruchtoppervlak soms gladder en dan moeilijk te onderscheiden van „Groene Standaard” (groep III).

Spiers Broeikomkommer Groene — Jac. Sluis Sr, Haarlem

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen), vruchtoppervlak soms iets gladder en dan moeilijk te onderscheiden van „Groene Standaard” (groep III).

Donkergroene Broei Improved Telegraph — Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk

Productief, vruchtkleur vrij goed (normaalgroen), iets gevoeliger voor stekvorming.

Spiers Donkergroene Broei — Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk

Productief, vruchtkleur matig goed (normaalgroen).

Improved Telegraph — Jac. Sluis Sr, Haarlem

Productief, vruchtkleur matig goed (normaalgroen).

Primus Middellange Groene — A. Zwaan Jr, Enkhuizen

Zeer productief, vruchtkleur matig goed (normaal groen), iets gevoeliger voor koustrepen, vruchtoppervlak soms iets gladder en dan moeilijk te onderscheiden van „Groene Standaard” (Groep III).

Groep III Groene Standaard en hierop gelijkende selecties (fig. 10)

Gewas matig tot tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht minder zwaar en wat korter dan de selecties uit groep II, in de regel weinig hals, oppervlak vrijwel glad, weinig last van koustrepen, kleur onder gunstige teeltomstandigheden goed. Bij minder gunstige teeltomstandigheden vooral bij latere teelten in de zomer echter gevoelig voor wankleurig. O.a. door te zwaar schermen kan de kleur van *Groene Standaard* sterk in ongunstige zin beïnvloed worden en dan bepaald slecht zijn; er komen in deze groep ook selecties voor, die op het schermen, wat de kleur betreft, slechts zeer weinig reageren. In het algemeen tamelijk weinig gevoelig voor stekvorming en het vormen van zaadvruchten.

De namen van de selecties uit deze groep, die onder de gebruikelijke omstandigheden slecht van kleur zijn, werden hieronder niet opgenomen.

Oogst vroeg en regelmatig.

Wordt in sommige streken graag geteeld om zijn minder zware vruchten, welke onder gunstige groeiomstandigheden goed gekleurd zijn en reeds gesneden kunnen worden, voordat ze geheel uitgegroeid zijn.

Broeikomkommer Groene Standaard — S. N. Groot, Enkhuizen
 Zeer productief, vruchtkleur bij gunstige teeltomstandigheden goed (hardgroen).

Spiers Broeikomkommer — S. N. Groot, Enkhuizen
 Zeer productief, vruchtkleur goed (hardgroen), iets meer stek dan Groene Standaard.

Spiers Donkergroene — Ned. Zaadcentrale, Poeldijk
 Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), iets heterogeen.

Verbeterde Halflange Groene — A. Vogelaar, Poeldijk
 Zeer productief, vruchtkleur matig (zachtgroen), geeft iets meer stek dan Groene Standaard, vaak iets meer en iets langere hals. Iets heterogeen. Wat vruchtkleur betreft, reageert deze selectie weinig op meer of minder schermen.

Groep IV Tussentype van Groep II en Groep V (zie fig. 11)

Gewas tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht zwaar, soms vrij zwaar, meestal matig veel hals, oppervlak meestal matig sterk geribbeld, over het algemeen matig gevoelig voor koustrepen, kleur over het algemeen goed. Wat kleur en hals betreft, komen er in deze groep aanmerkelijk grote selectieverschillen voor. Zo komen er selecties in voor, die bepaald slecht van kleur kunnen zijn, de namen van deze selecties zijn hieronder niet opgenomen.

De vruchten van meerdere selecties uit deze groep zijn soms erg lang en gevoelig voor het vormen van vruchten met slecht uitgegroeide top (stekvormers). Als men zorgt voor goede teeltomstandigheden en het gewas een zorgvuldige behandeling geeft, zal men meestal weinig last ondervinden van deze kwaal.

Oogst meestal vrij vroeg en regelmatig.

Eminent — C. W. Pannevis, Delft

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen), vruchten vaak erg lang en zwaar, tamelijk gevoelig voor koustrepen. Voor de vroegste teelt minder aan te bevelen wegens de grote gevoeligheid voor stekvorming (slecht uitgroeiende vruchtop). Voor wat latere teelten aanbevelenswaardig, mits zorgvuldig behandeld.

Perfecta — Rijk Zwaan, Rotterdam

Productief, heeft wat meer hals dan de overige genoemde selecties, vruchtkleur goed (hardgroen), tamelijk weinig gevoelig voor stekvorming, minder gevoelig voor koustrepen.

Broeikomkommer Donkere Spiers — Hollandia, Honselersdijk

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), sterk gevoelig voor stekvorming, vereist dus een zorgvuldige behandeling. In deze selectie komen planten voor die gladdere, op Groene Standaard gelijkende vruchten geven.

Excelsior — C. W. Pannevis, Delft

Zeer productief, vruchtkleur vrij goed (normaalgroen), sterk gevoelig voor stekvorming (als Eminent), vereist dus zorgvuldige behandeling.

Groep V In tuinderskringen vaak aangeduid met de naam Spiers (zie fig. 12)

Gewas matig tot tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht tamelijk zwaar met veel hals, oppervlak variërend van tamelijk zwak tot tamelijk sterk geribbeld, meestal weinig gevoelig voor stekvorming, meestal sterk gevoelig voor koustrepen, er komen echter ook selectieverschillen voor. Vruchtkleur over het algemeen goed, soms zeer goed. Ook in deze groep kwamen echter enkele selecties voor die een minder goede kleur hadden. Oogst vrij vroeg en regelmatig.

Om zijn gevoeligheid voor koustrepen in het algemeen min-

KOMKOMMER

der geschikt voor zeer vroege teelten. Komt door zijn meestal betere vruchtkleur wel in aanmerking voor latere teelten.

Donkere Improved Telegraph — C. W. Pannevis, Delft

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen).

Improved Telegraph — Fa Andr. Visser, Steenwijk

Tamelijk productief, vruchtkleur goed (hardgroen).

Rollisons Telegraph Broeikomkommer — Fa Andr. Visser, Steenwijk

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen).

Spiers Donkergroene — Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen).

Spiers Donkere — C. W. Pannevis, Delft

Tamelijk productief, iets minder hals, vruchtkleur goed (normaalgroen), soms enige neiging tot slecht uitgroeien van de top, wat minder gevoelig voor koustrepen.

Spiers — N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), wat minder gevoelig voor koustrepen.

Donkere Engelse Primus — C. W. Pannevis, Delft

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen).

Spiers Lange Donkergroene — N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), zeer sterk gevoelig voor koustrepen.

Spiers Donkere — J. P. Rood, Wateringen

Tamelijk productief, vruchtkleur tamelijk goed (normaalgroen), weinig zaadvruchten.

Improved Telegraph Extra Lange Groene — N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur tamelijk goed, weinig zaadvruchten.

Groep VI Spotvrje (zie fig. 13)

Wordt in het algemeen gebruikt voor kasteelt. Er zijn van dit ras echter ook platglasselecties in de handel, de teelt hiervan is in Nederland van weinig betekenis.

Gewas matig krachtig ontwikkeld, met kleiner en lichter gekleurd blad dan de reeds behandelde groepen en hun selecties.

Vrucht aanmerkelijk korter en minder zwaar, zeer veel hals, oppervlak sterk geribbeld, meestal matig gevoelig voor koustrepen, kleur over het algemeen tamelijk goed. De vruchten blijven onder platglas vaak te klein van stuk.

Spotvrje (sel. platglas) — C. W. Pannevis, Delft

Zeer productief, vruchtkleur goed (normaalgroen), weinig last van slecht uitgroeivende vruchtop, geeft gemakkelijk zaadvruchten.

KAS; GROENE

A — Spotvrje

Uit Engeland ingevoerd onder de naam Spottedisease Resister. Weinig gevoelig voor bladvuur (zolang er goede groei in het gewas is). Rijkdragend. Mooie, tamelijk lange, slanke vruchten.

VOLLEGROND

De teelt van vollegrondskomkommers is slechts van belang voor particulieren.

A — Gele Tros

Gladde, vlezige, iets zwart behaarde, tot ongeveer 25 cm lange, vrij dikke vruchten, met veel kleine wratten.

KOOLRAAP

(Brassica napus L. var. napobrassica (L.) Rchb.)

Bij de koolraap onderscheidt men witte en gele rassen. De meeste witte, enkele uitgezonderd, dienen uitsluitend voor veevoer. De gele zijn, behalve voor het vee, ook voor menselijke consumptie geschikt. Zij worden voornamelijk slechts in Friesland en in de Bommelerwaard voor dit doel geteeld. In Friesland is het de Friese Gele Koolraap, met de daaruit gewonnen selecties, die op de voorgrond treedt. In de Bommelerwaard teelt men de Brakelse Gele Koolraap en de laatste tijd ook de Friese. Verder wordt van de zijde van verschillende selectiebedrijven vooral de Hollandse Roodkop Fijnbladige als een goede koolraap voor consumptie aanbevolen.

De hier volgende beschrijvingen zijn overgenomen uit de 27e Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen. Voor aanbevelenswaardige selecties zie men de laatst uitgegeven Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

A — Friese Gele Koolraap — grondras

Ronde tot ovale, geelvezige knol met even paarse of bronskleurige kop en fijne hals. Consumptiewaarde zeer goed. Bewaarbaarheid soms minder goed. Zeer goede drogestof-opbrengst. Spreidend, lichtgroen loof, dat weinig grondbedekking geeft.

A — Hollandse Roodkop Fijnbladige — grondras

Ronde, soms ovale, geelvezige knol met rode of paarse kop. Geringe halsvorming. Vaak zeer goede consumptiewaarde en bewaarbaarheid. Er komen echter ook zeer slecht bewaarbare selecties voor. Drogestof-gehalte matig. Drogestof-opbrengst vrij goed, soms zeer goed. Het loof is half opstaand, middelmatig ontwikkeld en blauw aangelopen.

KOOLRABI

(Brassica oleracea L. var. gongylodes L.)

De stengel van de koolrabiplant is verdikt tot een stengelknol, welke gegeten wordt. Deze behoort kogelrond of min of meer platrond te zijn. Minder gewenst is de peervorm. De bladeren zijn langgesteeld en op de stengelknol ingeplant. Er zijn rassen, geschikt voor teelt onder glas, voor vroeg buiten en voor de zomerteelt. Ook in het najaar kan men koolrabi eten. Zomerteelt is echter riskant, wegens sterke aantasting door de koolvlieg. Vindt bij de binnenlandse consument over 't algemeen weinig waardering. Kan als bloemkool worden gegeten.

VROEGE RASSEN

A — Dvorsky's Treib

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig,

KOOLRABI/KROOT

kleine, fijngesteelde bladeren. Het is een selectie uit de Prager Fijne Witte Broei (Prager Weisse Treib). Voor vroege teelt onder glas.

A — Roggli's Freiland

Een Zwitsers ras van Gebr. Roggli te Hilterfingen. Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Weinig, breed ovale bladeren van blauwgroene kleur. Vroeg, korte groeiperiode. Resistent tegen vorst. Schiet bij teelt in de vollegrond niet gauw door.

De ervaring met de teelt onder onverwarmd glas in de late voorjaarsmaanden en de daaropvolgende vollegrondsteelt is in het Westland en ook elders uitstekend geweest.

A — Prager Fijne Witte Broei

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig, fijn blad. Heeft een snelle groei en vormt zeer malse knollen. De uit dit ras gewonnen Dvorsky's Treib heeft een nog iets kortere groeiperiode en nog fijner blad. Overigens gelijken ze veel op elkaar.

LATE RASSEN

B — Goliath Witte Reuzen

Knol groot, vrij grof, enigszins ovaalrond. Bladeren groot, fors, met dikke stelen. Kan vrij lang blijven staan zonder hou-
tig te worden. Teelt in de nazomer.

B — Goliath Blauwe Reuzen

Dezelfde kenmerken als Goliath Witte Reuzen. Knol en blad-
stelen blauw-violet gekleurd.

KROOT

(*Beta vulgaris* L. var. *rubra* L.)

Uit een oogpunt van voedingswaarde treedt de kroot niet bijzonder op de voorgrond. Er zit wat suiker in de knol, maar de calorieënwaarde van een maaltje krotten komt niet boven die van het gemiddelde van de koolsoorten uit. Vitamine A zit er niet in. Als bron van vitamine C is de kroot lang niet te verwaarlozen, maar de koolsoorten, sla en b.v. ook snijbiet, zijn een rijkere bron. Het kalkgehalte is matig groot. Het ijzergehalte is behoorlijk, maar niet zo hoog als dat van spinazie, postelein of raapstelen.

Toch behoort de kroot tot de groenten, die in vrijwel ieder gezin af en toe op tafel komen. Door de betrekkelijk gemakkelijke teelt, vindt men hem ook in vrijwel alle particuliere groentetuintjes.

Als men de knol te oud laat worden, gaat de kwaliteit bij de meeste rassen sterk achteruit. Daarom moet men de knol-

len in jeugdige toestand oogsten. Als ze een diameter van ongeveer 5 cm hebben, kan men daarmee reeds beginnen. Een knolletje van Egyptische weegt dan misschien 40 à 50 g, een knolletje van Detroit misschien zowat 60 à 70 g. Bij een diameter van 7 cm wordt het knolgewicht bij Egyptische al 110 à 150 g, bij Detroit ongeveer 200 g. Zwaarder moeten ze feitelijk al niet worden. Wel kan het ene ras langer staan dan het andere, maar men doet toch in het algemeen verstandig, de knollen niet te oud te laten worden.

De waardering van de kroot hangt zeer nauw samen met het bezit van zijn anthocyaan-kleurstoffen, waardoor hij aan schotels, en vooral ook aan allerlei slaatjes, door zijn kleur een grotere aantrekkelijkheid kan geven.

Dit laatste is in het bijzonder van belang voor hotels, restaurants en cafetaria's. Voor deze doeleinden worden in Amerika grote hoeveelheden krotten ingeblikt. Dan heeft men ze ieder ogenblik, als men ze nodig heeft, bij de hand. In Nederland worden nog vrij wat knollen door speciale bietenkokers gekookt. Voor hen is een goede kleur eveneens van belang.

De hoeveelheid kleurstof van de kroot is afhankelijk van de erfelijke aanleg (sommige typen of selecties bezitten meer dan andere) en van de groeiomstandigheden (bij snelle groei is de kleur licht, bij langzame groei donker). Door dit laatste is dezelfde kroot in de herfst, als de planten langzaam gaan groeien, donkerder van kleur dan in de zomer, wanneer zij snel groeien.

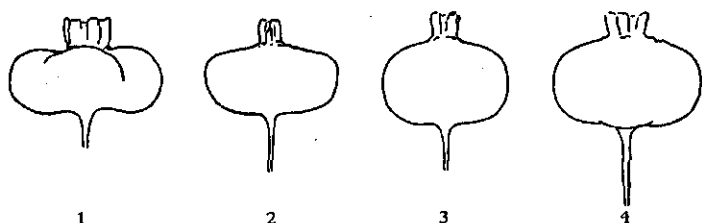
Van verschillende selecties wordt hieronder het „kleurgetal 1 : 100” opgegeven. Dit betekent de kleurstofconcentratie op de golflengte 520, gevonden met behulp van een lumetron, in perssap dat 100 × verdund is. Hoe hoger het kleurgetal is, hoe meer kleurstof aanwezig is.

VROEGE KROTEN

Hierbij gaat het vooral om snelle groei en resistentie tegen voortijdig doorschieten bij teelt in het (nog koude) voorjaar. Temperaturen tussen 5 en 10° C werken het doorschieten het sterkst in de hand, maar naarmate de dag langer wordt, kunnen ook minder lage temperaturen het schieten bevorderen. Daarom is koud weer in Mei en Juni, als de dagen lang worden, vaak nog gevaarlijker voor het doorschieten, dan het normale koude weer in Maart en April. Gewoonlijk worden ook de vroegste teelten niet vóór eind Maart gezaaid, dikwijls later. Daar onder glas de temperatuur hoger is dan buiten, kan men hier vroeger zaaien.

De verschillende typen van Egyptische voldoen het best aan de eisen voor vroege teelt. De platte vorm is bovendien voordelig bij de verkoop per bos, welke bij vroege krotten veel wordt toegepast, daar het gewicht hierbij geen rol speelt, en de brede, platte vorm spoediger volume suggereert.

De platte typen hebben een knolindex $l/d < 0,63$ (l = de lengte of hoogte van de knol, d = de diameter van de knol); voor de dikplatte is de knolindex $l/d = 0,63-0,69$.

1 = Egyptische Plat Hoekig 2 = Egyptische Plat Niethoekig 3 = Egyptische Dikplat Kortloof 4 = Egyptische Dikplat Gewoon Loof

Kortlooftypen van Egyptische

Vroege knolvorming, maar ook vroeg overrijp. Daarom speciaal voor zeer vroege oogst in open grond, voor teelt onder glas en voor tussenteelt.

A — Gladoro — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951.

Kort fijn loof. Fijne, dikplatte, niet of weinig hoekige knol (fig. 3), zeer snel groeiend, vroeg oogstbaar.

A — Egyptische Platte Kortloof — grondras

Kort fijn loof. Fijne, platte, iets of weinig hoekige knol, zeer snel groeiend, vroeg oogstbaar. Van dit grondras is in de Practijkproeven 1949-1950 één selectie goedgekeurd, nl. de *Egyptische Platronde* van Jos Huizer Azn te Rijsoord.

UITSLAG PRACTIJKPROEVEN 1949-1950

	Groeisnelheid	Kleurgetal 1 : 100
Gladoro	+ +	42
Eg.-Huizer	+ +	35

Typen van Egyptische met normaal loof

Iets later oogstbaar dan de kortloof typen, maar ook later overrijp. Kunnen daarom iets langer staan zonder de goede smaak te verliezen. In hoofdzaak voor gewone vroege open grond cultuur.

A — Egyptische Platte Normaal Loof — grondras

Middelmatig zwaar loof. Knol plat. Selecties met extreem hoekige knollen komen onder de goedgekeurde niet meer voor. Men selecteert algemeen in de richting van een niet-hoekige knol (fig. 2), maar niet iedereen heeft dit reeds geheel bereikt. Huid glad. Vleeskleur paarsrood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Selectie van	Groeisnelheid	Hoekigheid	Kleurgetal 1:100
Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+ +	iets hoekig	36
Bulten's Zaadh. Aalten		niet hoekig	39
Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	+	niet hoekig	40
Gebr. v. Namen, Dordrecht		niet hoekig	43
P. Pik, Enkhuizen		iets hoekig	54
Gebr. Sluis, Enkhuizen		iets hoekig	55
Sluis & Groot, Enkhuizen		niet hoekig	42
S. v. d. Stok, Nwe Niedorp		niet hoekig	42

A — Egyptische Dikplatte Normaal Loof — grondras

Middelmatig zwaar loof. Knol dikplat, niet hoekig (fig. 4).
Huid glad. Vleeskleur paarsrood. Groeit in het begin matig
snel, later sneller.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Selectie van	Groeisnelheid	Kleurgetal 1:100
Gebr. Oudijk, Waddinxveen	+	43
Rijk Zwaan, Rotterdam	+	55

ZOMERKROTEN

Het gaat nu niet zozeer om vroegheid, maar om goed^e vorm
en goede vleeskleur.

Kwaliteitskrotten

Knol min of meer bolvormig. Vleeskleur meer of minder
intens bloedrood.

5

Detroit of Kogel

A — Detroit of Kogel — grondras

Middelmatig zwaar tot tamelijk fijn loof.
Knol bolvormig, soms iets afgeplat of iets hoog
bolvormig. Huid glad met grijze kurkstrepen.
Vleeskleur bloedrood. Groeit iets langzamer
dan Egyptische. Behalve voor afzet in verse
toestand ook geschikt voor krottenkokers en
voor inmaak.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Loof	Kleurgetal 1:100
Ronde Kogel	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	Tam. fijn	65
Glorie	C. de Boer, Z. Scharwoude	Middelmat.	56
Vroege Ronde Kogel	Coöp. „W.-Friesl.", Wijdenes	Middelmat.	63
Vuurkogel	„Nunhem”, Haalen	Middelmat.	67
Vuurkogel	Gebr. Oudijk, Waddinxveen	Middelmat.	60
Vuurbal	Abr. Sluis, Enkhuizen	Tam. fijn	62
Detroit	Sluis en Groot, Enkhuizen	Tam. fijn	66
Detroit	Gebr. Vis, Enkhuizen	Tam. fijn	61
Vroege Ronde	G. J. Wouda, Oranjewoud	Middelmat.	56
Bravo	Zwaan & de Wiljes, Scheemda	Middelmat.	57
Vroege Ronde	A. Zwaan Jr, Enkhuizen	Middelmat.	70
Ronde Kogel	H. Zwaan, Enkhuizen	Tam. fijn	59
Vuurkogel	Rijk Zwaan, Rotterdam	Tam. fijn	63

KROOT

A — Perfected Detroit — grondras; oorspronkelijk gewonnen door J. M. Lupton & Son, Eugene, Oregon, U.S.A.

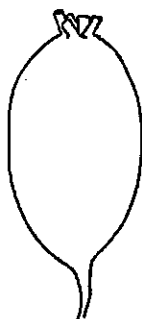
6

Perfected Detroit

Tamelijk zwaar loof. Knol meestal iets afgeplat bolvormig, vaak met iets wigvormige basis. Huid zeer grijs. Vleeskleur buitengewoon donker. Kwaliteit van het vlees zeer goed, vermoedelijk beter dan van enige andere kroot; blijft ook bij het ouder worden van de knol nog lang goed; de knollen kunnen daardoor lang staan zonder hun kwaliteit te verliezen. Groeit tamelijk langzaam. Zeer geschikt voor extensieve teelt ten behoeve van de conservenfabriek en voor bietenkokers. Tevens zeer geschikt voor particulieren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Loof	Kleurgetal 1:100
Griebowskaja . . .	Sluis & Groot, Enkhuizen	Tam. zwaar	72
Ronde Kogel . . .	Zwaan & de Wiljes, Scheemda	Tam. zwaar	65

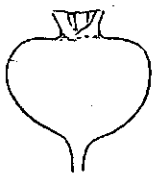

7

Granaat

B — Granaat — grondras

Middelmatig zwaar loof. Knol ongeveer cilindervormig, ± tweemaal zo lang als dik, met afgeronde basis. Daarom speciaal geschikt om tot schijfjes te worden gesneden, voor inmaak in zuur. (Daar dit ras nog niet in praktijkproeven is opgenomen, kunnen geen selecties worden genoemd.)

8

Crosby

Krotten met grote oogstzekerheid

In landen waar het klimaat voor knolgewassen minder gunstig is dan in Nederland speelt de *Crosby* een grote rol, daar dit ras onder verschillende omstandigheden sterker schijnt te zijn dan de Detroittypen. Men probeert wel door kruising een combinatie te bereiken van de grote oogstzekerheid van de Crosby en de kwaliteitseigenschappen van de Detroittypen.

WINTERKROTEN

Hiervoor gebruikte men vroeger uitsluitend lange krotten. De zeer lange, zoals *Vertus* (ook wel als *Zwijndrechtse* aangeduid) waren wegens hun moeilijke rooibaarheid op de mees-

te plaatsen reeds lang vervangen door iets minder lange rassen, zoals de Bleekblad Ondergrondse en de Bleekblad Bovengrondse. Tegenwoordig verliezen ook deze weer terrein ten bate van de ronde krotten.

Overigens is de echte Bleekblad Ondergrondse ondertussen meer en meer verdrongen door de Bleekblad Bovengrondse, daar deze laatste gemakkelijker te rooien is. Men wenst niet een al te ver boven de grond uitstekende kop; hij moet juist zover boven de grond komen, dat de kop nog goed met de hand te grijpen is.

Naast de Bleekblad Bovengrondse staat de Zwolse als een wat slankere, gladdere biet, die meer dan de Bleekblad Bovengrondse geschikt is om als een betrekkelijk kleine, fijne biet te worden geoogst. Soms is hij aan de punt echter iets minder gevuld dan de Bleekblad Bovengrondse.

In de Practijkproeven Lange Krotten 1951-1952 zijn alleen de rassen Bleekblad Bovengrondse en Zwolse als type goedgekeurd.

Van Bleekblad Ondergrondse waren slechts twee selecties aanwezig, maar deze waren onvoldoende zuiver. Verder werden de Vertus, de Lange Donkerrode Zwartblad, de Non Plus Ultra en de Deventer voor tuindersgebruik niet aanbevelenswaardig geacht.

Ronde krotten

Ronde krotten kunnen nog ruim een maand later worden gezaaid dan lange. Daardoor lenen zij zich beter voor nateelt na een ander gewas. Zij zijn behoorlijk te bewaren, en zijn zowel bij het rooien als bij het koken gemakkelijker dan lange krotten.

Voor goedgekeurde selecties zie men onder „Zomerkrotten“.

Lange krotten

Grotere opbrengst dan ronde krotten en goede bewaarbaarheid en kwaliteit, maar nemen het veld een heel seizoen in beslag.

A — Bleekblad Bovengrondse — grondras

Loof middelmatig zwaar, bleekgroen, in de herfst meer rood. Knol tamelijk lang, goed gevuld. Vleeskleur bloedrood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van
30	Bleekblad b. d. gr.	C. Beemsterboer, Warmenhuisen
26	Marktkoning	C. de Boer, Zuid-Scharwoude
37	Bleekblad b. d. gr.	Coöp. „West-Friesland“, Wijdenes
25	Bleekblad b. d. gr.	Jos. Huizer, Rijsoord
15	Bledo I	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
20	Bledo II	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
42	Bleekblad b. d. gr.	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude
41	Bleekblad b. d. gr.	Andries Visser, Steenwijk
31	Bleekblad b. d. gr.	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg
29	Bleekblad b. d. gr.	Rijk Zwaan, Rotterdam

KROOT/KROPSLA

A — Zwolse — grondras

Loof middelmatig zwaar, tamelijk rood. Knol tamelijk lang, slank met iets afgeronde schouders, met gladde huid, aan de punt soms iets minder gevuld dan de Bleekblad Bovengrondse. Vleeskleur bloedrood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van
18	Zwolse	Abr. Sluis, Enkhuizen
23	Zwolse	Rijk Zwaan, Rotterdam

KROPSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *capitata* L.)

Naar hun gevoeligheid voor de daglengte, d.i. voor de lengte van de dagelijkse lichtperiode, die zij genieten, vallen de slarassen uiteen in daglengtegevoelige en daglengteongevoelige rassen. De eerste schieten bij een lange dag voortijdig door en vormen alleen bij een korte dag kroppen, zodat zij alleen in de korte dagen van herfst, winter en voorjaar kunnen worden geteeld. De daglengteongevoelige rassen zijn in staat om bij een lange dag te kroppen. Daarom is het niet te verwonderen, dat de meeste broei-, herfst-, winter- en voorjaarsrassen daglengtegevoelig, en alle zomerrassen daglengteongevoelig of althans weinig gevoelig zijn.

In Nederland wordt, onder uiteenlopende omstandigheden van klimaat en bodem, het gehele jaar door sla geteeld. De cultuur vindt zowel in warme kassen, warenhuizen, warme en koude bakken, als in de volle grond plaats. Toch is het aantal rassen, dat hierbij van werkelijke betekenis is, gering. Bijna alle onder glas geteelde sla en ook die, welke het meest voor de vroegste volleggrondsteelten wordt gebruikt, is Meikoningin of een van haar selecties, terwijl voor de zomerteelt overwegend Zwart Duits of Attractie wordt gekozen.

Vroeger teelde men ook nog rassen als Vroege Steenkrop, Le Duc en Kardoos, uitgesproken broeirassen, met kleine, vroeg sluitende kroppen, die zich ook bij grote warmte in de bak nog vrij behoorlijk kunnen vormen en waarvan men er 28-40 per éénruiter kan plaatsen. Deze rassen zijn bijna geheel uit de cultuur verdwenen. Hiervoor worden o.a. de volgende oorzaken opgegeven. Ten eerste zijn ze niet meer gewild door de handel, omdat de kroppen te klein en te weinig „lawaaiig” zijn, en ten tweede worden de bakken, doordat minder broeimest beschikbaar is, minder warm en deze rassen vertonen alleen bij flinke warmte een voldoende ontwikkeling.

De laatste tijd hoort men nog al eens klachten over misvormde, gele kroppen. Dit moet geweten worden aan een virus, dat gedeeltelijk met zaad overgaat en door luizen verder verspreid wordt.

Voor zover bekend zijn alle gangbare rassen er vatbaar voor.

Het is gebleken, dat zaad, afkomstig van een mozaïekzieke plant slechts voor $\pm 4\%$ de ziekte meeneemt in de jonge planten. Zorgt men derhalve reeds van het jonge stadium af voor een goede luizenbestrijding en vroegtijdige verwijdering van zieke planten, dan kan uitbreiding van de mozaïekziekte tegengegaan worden.

Teeltwijze	Zaaidatum	Ras	Opmerkingen
Vroege stooksla	3de en 4de week Sept.	Meikoningin	ter plaatse zaaien
Stooksla	3de week Oct.	Meikoningin	
Broeisla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin	
Koude warenhuissla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin	
Koude rijensla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin	
Gelichte sla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin (Attractie)	
Weeuwen vollegrondssla	3de week Oct.-half Nov.	Meikoningin (goede Victoria sel.)	
Zomersla	1 Maart-eind Juni	Zwart Duits, Attractie (Glorie v. Nantes) (Resistent)	ter plaatse zaaien
Vroege Herfstteelt vollegrond	1ste en 2de week Juli	Wonder v. Voorburg, Attractie	ter plaatse zaaien
Late Herfstteelt vollegrond	$\pm 18-26$ Juli	Attractie, Meikoning.	ter plaatse zaaien
Herfstteelt onder glas	$\pm 15-22$ Aug.	Meikoningin, Attractie	
Late Herfstteelt onder glas	24-28 Aug.	Meikoningin, Kampioen	

Rassen voor glasteelt en voor vollegrondsteelt

in voor- en najaar

Deze rassen mogen bij lange daglengte gerust doorschieten, daar zij steeds bij korte daglengte worden geteeld. Moeten in staat zijn om bij betrekkelijk weinig zonlicht toch een vaste krop te vormen. Niet zaaien na half Februari of vóór eind Juli.

A — Meikoningin — K: Firma Max Kretschmer te Görlitz. Intr.: ± 1902

Zaadkleur wit; het blad bevat enig anthocyaan (roodkleuring bij koude); vormt mooie vaste kroppen met zachtgroene bladeren; schiet bij teelt in de lange zomerdagen tamelijk snel door.

Meest gebruikte ras voor teelt onder koud of warm glas, voor gelichte sla, herfstteelt onder glas, waarvoor het prac-

tisch het enige geschikte ras is, en voor de vroege vollegrondsteelt in het voorjaar.

Bij late herfststeelt worden de kroppen los. Het ras is ook bruikbaar voor de herfststeelt in de vollegrond, wanneer tussen 18 en 26 Juli ter plaatse gezaaid wordt.

Er bestaan selecties uit dit ras, die zich onderscheiden door een iets strakkere vorm van de bladeren, wat minder „lawaaï” en een iets blankere krop. Deze lenen zich meer speciaal voor de broei. Andere selecties uit dit ras, die een iets wildere groei vertonen, zijn meer in het bijzonder voor de vollegrondsteelt en voor gelichte sla geschikt.

Dit laatste type groeit van onder iets breder uit en toont daardoor goed in de veilingkist. De krop is inwendig iets minder vast van bouw. Tot dusver heeft dit type bij proeven goede resultaten opgeleverd bij de herfststeelt onder glas, voorjaarsteelt in een koud warehouse en als gelichte sla op zware en vrij zware gronden. Als herkomsten van dit type kunnen genoemd worden: Verbeterde Meikoningin van Jos. Huizer, Selectie Timmers van H. van Noort, Pannevis' Glory en Meesterproef van P. Rood & Zoon.

B — Victoria (Blanke Meikoningin, Excelsior, Lentebode, No 20, Reuzen Mei, Vorbote)

Zaadkleur wit; het blad is vrij van anthocyaan (kleurt niet rood); vormt bij voorjaarsteelt een behoorlijke krop, die aantrekkelijk geelgroen van kleur is. Schiet iets eerder door dan Meikoningin. Heeft bij glasteelt, vooral in de herfst, nogal last van randen.

Blondine en *Twello's Vroegste Gele* zijn te beschouwen als goede selecties uit het ras Victoria.

Geschikt voor vroege weeuwenteelt.

Opgemerkt dient nog te worden, dat onder Blanke Meikoningin ook wel eens Kampioen geleverd wordt.

B — Kampioen — K: Sluis en Groot, Enkhuizen. Intr.: 1935

Zaadkleur wit. Het blad is vrij van anthocyaan en is iets donkerder groen dan dat van Meikoningin. Schiet iets later door. Heeft in een proef als late herfstsla onder glas wel voldaan. Is echter wat gevoeliger voor vorst en de krop is van anderen aanmerkelijk smaller. Het ras geeft de indruk, dat het in de winter met minder licht toe kan dan Meikoningin.

B — Attractie

Dit zomerras is ook bruikbaar voor de herfststeelt onder glas. Op vochtige grond treedt daarbij nog al eens „wit” op (valse meeldauw).

Is ook bruikbaar voor gelichte sla in het voorjaar. Voor de beschrijving zie men onder zomerteelt.

B — Wonder van Voorburg

Dit ras voldoet voor de vroege herfststeelt op de vollegrond (zaai vanaf begin tot omstreeks 20 Juli) over het algemeen

goed. Het heeft dan weinig last van randen en blijft ondanks het korter worden van de dagen toch goed doorgroeien.

Bij herfstteelt onder glas veel last van randen. Voor de beschrijving zie men onder zomerteelt.

O — Laibacher Eis

Zaadkleur wit. Bladeren bros en knappend, sterk getande bladranden en vrij dikke nerven. Bladkleur geelgroen met anthocyaan. Schiet vrij laat door. In de omgeving van Elburg en Harderwijk gebruikt voor weeuwenteelt. Is ook bruikbaar voor zomersla.

Rassen voor zomerteelt

A — Zwart Duits

Zaadkleur zwart. Het blad is lichtgroen, mals en enigszins gebobbeld. Krop is vast en heeft weinig omblad. Nadat de krop rijp geworden is vormt de plant onder de krop vaak zijscheuten.

Het ras is matig vatbaar voor valse meeldauw en voor randen. Doordat het blad zacht is, minder bestand tegen langdurig vervoer. Schiet in de zomer niet spoedig door. Wordt speciaal gebruikt voor zaai ter plaatse in de vollegrond van begin Maart tot eind Juni.

Dateert op zijn minst van 1873 en is nog altijd een belangrijk zomerras.

A — Attractie

Zaadkleur wit; geen anthocyaan in het blad; vormt grote, vaste kroppen, met iets gegolfd, wat stug blad, dat wat donkerder van kleur is dan dat van Zwart Duits; schiet in de zomer niet spoedig door.

Een uit Amerika afkomstig ras, dat over geheel Europa en Amerika gebruikt wordt.

Geschikt voor vollegrondsteelt in de zomer. Groter % eerste soort dan Zwart Duits. Echter enige dagen later oogstrip. Op vochtige grond wel eens last van roest. Weinig last van randen. Kan beter tegen vervoer dan Zwart Duits.

Nogal gevoelig voor mozaïekziekte, waardoor het ras terrein verliest aan Zwart Duits.

B — Wonder van Voorburg (Triumphator, Franse Import)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; vormt goede kroppen van brede, geelgroene bladeren, die zachter zijn dan die van Attractie. Schiet in de zomer niet spoedig door, maar de krop staat korter dan bij Attractie en Zwart Duits; is bij volledige ontwikkeling ongeveer gelijk oogstrip met Attractie. De krop wordt, als hij voldoende ruimte heeft, groot. Gevoelig voor rand, ongunstige weersomstandigheden en wind. Een aantrekkelijk ras, dat gehandicapt wordt door zijn grote gevoeligheid voor randen. Als zomerras derhalve alleen bruikbaar op gronden, waar men geen last heeft van randen.

KROPSLA/KRUIDEN

O — Glorie van Nantes (Wonder van Feltham, Productiva, Nr 42, Kwekerstrots, enz.)

Zaadkleur wit; het blad bevat geen anthocyaan (kleurt niet rood) en is wat donkerder grijsgroen en stugger dan dat van Zwart Duits. De krop is wat later oogstrijp in vergelijking tot laatstgenoemd ras. Schiet laat. Vrij vatbaar voor valse meeldauw („wit”).

Dit oude ras wordt, omdat het minder te lijden heeft van de mozaïekziekte dan *Attractie*, momenteel vooral in de omgeving van Venlo onder allerlei namen, als zomersla, geteeld. Geheel resistent is *Glorie van Nantes* echter ook niet.

N — Resistent — Selectie van Gebr. Sluis te Enkhuizen uit een Oostenrijks grondras. Intr.: 1938

Zaadkleur zwart. Bladeren bevatten geen anthocyaan, zijn vrij dik en stug en vrij donkergroen van kleur. Vormt in de zomer vaste kroppen. Betrekkelijk weinig gevoelig voor rand; wel gevoelig voor valse meeldauw en andere schimmelziekten. Is later rijp dan *Attractie* en schiet ook later door. Wordt in de omgeving van Amsterdam geteeld.

Rassen voor winterteelt

Na de uitbreiding van de teelt van sla onder glas, is de cultuur van z.g. wintersla van zeer weinig belang geworden.

O — Limburgse Winter

Zaadkleur wit; het blad bevat anthocyaan. In September gezaaid haalt dit ras het er bij een niet te strenge winter in Limburg op de volle grond door. In het voorjaar levert het dan vrij vroeg een vrij behoorlijke krop.

KRUIDEN

De kruiden omvatten een groep van geneeskrachtige, aromatische en aanverwante gewassen, welke de grondstoffen leveren voor de geneesmiddelen-, de cosmetische-, de likeur- en andere industrieën.

De voornaamste teeltcentra in ons land zijn gelegen rondom de plaatsen: Westergeest (Fr.), Ommen, Doornspijk, Wijchen, Zaltbommel, Veghel, Gemert en Doetinchem.

Gewoonlijk delen we de kruiden in naar het gedeelte van het gewas, waarvoor het geteeld wordt en spreken we van wortel-, blad-, kruid-, bloem- en zaadgewassen.

Sommige kruiden kunnen tot meerdere groepen behoren, wanneer bijv. zowel de wortel als het bovengrondse kruid waardevol zijn.

WORTELGEWASSEN

Engelwortel

(*Archangelica officinalis* Hoffm. — *Umbelliferae*)

Tweejarig gewas, dat éénjarig geteeld wordt. In het eerste jaar wordt het 1-2 m hoog, in het tweede 2-3 m hoog. Zaad verliest binnen enkele maanden grotendeels zijn kiemkracht. In Juli direct na het oogsten het bijna rijpe zaad zaaien. Geogst worden de wortels en soms de bladstelen. De gedroogde wortels moeten aromatisch van geur zijn en op het breukvlak vuilwit van kleur. Minimumgehalte aan aetherische olie moet 0,27 % zijn.

Bladstelen worden eind Juli-begin Augustus geogst. Ze moeten stevig aanvoelen (geen jonge stelen) en zo dikwandig mogelijk zijn. Bovendien moeten ze voldoende lang zijn en niet krom.

Geselecteerd wordt op oliegehalte, wortelopbrengst en dikwandigheid der bladstelen.

Valeriaan

(*Valeriana officinalis* L. — *Valerianaceae*)

Tweejarig gewas. In het eerste jaar 40-50 cm hoog; in het tweede jaar bereikt de bloemstengel een hoogte van \pm 150 cm. De plant heeft een korte wortelstok met bijwortels en plant zich voort door zaad en door uitlopers. Bloeiwijze: meervoudige, schermvormige tros met rose-witte bloempjes.

Plantmateriaal wordt uit zaad opgekweekt, dat in Juni-Juli gezaaid wordt. Het zaaibed moet doorlopend vochtig blijven tot enige weken na de ontkieming. Ook wordt plantmateriaal in de natuur gezocht. Van belang is, dat het zaaizaad aan de tros volkomen uitgerijpt is alvorens het geogst wordt.

Ook wordt plantmateriaal gewonnen door de uitlopers te verzamelen. Bij voorkeur worden deze in de herfst weer uitgezet.

Valeriaan is het best te telen op goede humushoudende zandgronden met voldoende vochtvoorziening.

Minimum gehalte aan aetherische olie in de gedroogde wortels moet 0,8 % bedragen.

Vegetatieve selectie wordt verricht ter verkrijging van een kloon met voldoende dikke bijwortels en een zo hoog mogelijk gehalte aan vluchtige olie.

Chinese rabarber

(*Rheum palmatum* L. — var. *tanguticum* Tschirsch — *Polygonaceae*)

Overblijvend gewas met grote, handnervige bladeren en rijkvertakte, samengestelde bloeiwijze. De plant wordt \pm 1 m hoog, terwijl de bloemstengel een hoogte van 3 m kan bereiken.

Chinese rabarber wordt door middel van zaad vermeerderd. Het is nog een zeer heterogeen gewas, waarin vele typen voorkomen. De teelt is 2-3 jarig. Getracht wordt door zelfbestuiving

één lijn te krijgen. Bovendien wordt geselecteerd op een eenvoudige wortelvorm. De wortel is zeer sterk vertakt, wat lastig is bij het rooien. Geprobeerd wordt een gewas te kweken, dat een meer bietvormige wortel heeft.

Heemst

(*Althaea officinalis* L. — *Malvaceae*)

Plant 1-1,25 m hoog. Kan geteeld worden uit zaad, maar meer gebruikelijk is de vermeerdering door middel van wortelscheuten. Rose-witte bloem; viltig behaard, donkergroen blad. Een goede kloon is geselecteerd door de proeftuin Buitenpost. Deze heeft een forse groei en een goede, lange en grove wortel.

Lavas

(*Levisticum officinalis* Koch — *Umbelliferae*)

Lavas is een overblijvende plant, welke tijdens de bloei ruim 2 m hoog kan worden. Het éénjarig gewas wordt 60-80 cm hoog. Gezaaid wordt in Juli op zaaibed. In het volgend voorjaar wordt uitgeplant. Soms ook ter plaatse in het voorjaar gezaaid. Het gewas groeit goed op zandgronden met een regelmatige vochtvoorziening.

Paardenbloem

(*Taraxacum officinale* Web. — *Compositae*)

Een laag overblijvend gewas, dat overal als onkruid voorkomt. Het wordt voornamelijk geteeld om de wortel, soms om het blad. Het verdient aanbeveling in Maart te zaaien. Het 1-jaar oude zaad kiemt vaak matig. Door het zaad een week tot tien dagen in vochtig zand voor te kiemen, bevordert men de kiemsnelheid. Vers gewonnen zaad kiemt veel gemakkelijker; men kan dan echter pas in Mei zaaien. Het nadeel hiervan is, dat men met een 1-jarige teelt veel te weinig opbrengst aan wortels krijgt.

Geselecteerd wordt op een eenvoudiger wortelvorm. De huidige veel voorkomende vorm is lang en zeer sterk vertakt, wat moeilijkheden bij het rooien geeft.

Men zie ook onder Molsla op pag. 95.

Alant

(*Inula helenium* L. — *Compositae*)

Het gewas is reeds zeer regelmatig. Vermeerdering door zaad of scheuring. Zaai in Juni-Juli. Wortelooft in de herfst van het daarop volgende jaar. Wortel is knolvormig.

Mierikswortel

(*Cochlearia amoracia* L. — *Cruciferae*)

Wordt geteeld om de wortel en vermenigvuldigd door scheuring. De wortel moet recht en dik zijn. Selectie is een kwestie van het winnen van een goede kloon.

BLADGEWASSEN

Vingerhoedskruid

(*Digitalis purpurea* L. — *Scrofulariaceae*)

Dit is een 2-jarig gewas. In het eerste jaar wordt de hoogte ± 40 cm, in het tweede jaar bereikt de bloemstengel een hoogte van ± 2 m. In het eerste jaar kan men het blad 2 à 3 maal oogsten. In het tweede jaar kan men zaad telen.

Geselecteerd wordt met de bedoeling een ras te winnen met een hoog gehalte aan glycosiden, een hoge bladopbrengst, niet te lange bladstelen en een zo groot mogelijke resistentie tegen roest.

Wollig Vingerhoedskruid

(*Digitalis lanata* Ehr. — *Scrofulariaceae*)

Ook dit is een 2-jarig gewas, dat in het eerste jaar om zijn blad geteeld wordt. De teelt is ongeveer gelijk aan die van *Digitalis purpurea*, alleen moet het met nog grotere zorg gebeuren. Oogst: 1 à 2 maal per jaar.

Dit gewas heeft nog een enorme variabiliteit. Vooral bladbreedte en vorm variëren erg. Het gehalte van de *D. lanata* aan glycosiden is beduidend hoger van dan *D. purpurea*. Getracht wordt door lijnselectie rassen te verkrijgen met betere vorm en hopelijk ook met een hoger gehalte.

Bilzenkruid

(*Hyoscyamus niger* L. var. *biennis* — *Solanaceae*)

Het materiaal is nog al erg heterogeen. De opkweek uit zaad is betrekkelijk lastig. Het gewas vraagt een lichte, warme, humushoudende grond met een goede vochtvoorziening. Een goede ontwatering van de grond in de winter is een eerste vereiste. Het gewas is erg kalklievend.

KRUIDGEWASSEN

Doodkruid

(*Atropa belladonna* L. — *Solanaceae*)

Een overblijvende plant, die $\pm 1,5$ m hoog kan worden, met recht opstaande stengels met lancetvormige bladeren. Er bestaan 3 rassen, nl. met paarse, gele en geel-paarse bloemkleur.

De geelbloemige planten hebben absoluut groene stengels. De paars- en paars-geelbloemige planten hebben tevens paarsgetinte stengels.

Het gehele bovengrondse kruid kan 2 maal per jaar geoogst worden zodra de plant bloeit en de eerste bessen gevormd zijn.

Geselecteerd wordt momenteel op hoge opbrengst en een hoog gehalte aan alkaloiden.

Dragon*(Artemisia dracunculus L. — Compositae)*

Overblijvende plant, te vermeerderen door afleggen of scheuren.

Men onderscheidt:

- a. Russische Dragon; een type, dat vrij fors is, zowel smal- als breedbladig kan zijn en waarvan het aroma goed is.
- b. Duitse Dragon, is alleen te scheuren. Dit type is veel bladrijker, heeft kleiner en fijner blad, maar is minder geurig.

Pepermunt*(Mentha piperita L. — Labiatae)*

Wordt vermeerderd door uitplanten van jonge worteluitlopers. We bezitten reeds een 13-tal klonen, waaronder 1 Amerikaanse, die de hoofdproducent van de Amerikaanse olie zou zijn. Tot nu toe is het ons ook met dit materiaal niet gelukt hier een goede olie te krijgen. Misschien een kwestie van klimaat? Bovendien vormt de roestbestrijding in de pepermunt een probleem.

Driekleurig Viooltje*(Viola tricolor L. — Violaceae)*

Het gewas is 20-30 cm hoog en 1-jarig. Gezaaid wordt in het voorjaar in Maart. Het wordt in volle bloei geogst. Het gewas is nogal gevoelig voor Valse meeldauw. Bij zaadteelt moet men oppassen geen andere violensoorten in de buurt te hebben, daar gemakkelijk bastaardering optreedt.

Gezegende distel*(Carduus benedictus L. — Compositae)*

De plant is fors en groeit gemakkelijk. Stelt geen hoge eisen aan de grond. Zaaïen in Maart-Juni. Niet veel variatie. Kan als nateelt na vroege aardappels geteeld worden.

Hyssop*(Hyssopus officinalis L. — Labiatae)*

Overblijvend gewas; hoogte \pm 50 cm. Vermeerdering door zaaien en scheuren. Er zijn blauwe, rose en witbloeiende typen. Het blauwbloeiende type wordt gevraagd. Eist een losse, niet slempige grond. Tijdens het begin van de bloei oogsten.

Melisse*(Melissa officinalis L. — Labiatae)*

Gewas wordt 60 à 70 cm hoog, is overblijvend en kan 3 à 4 jaar blijven staan. Vermeerdering zowel door zaad als door scheuring. Oogst tegen de bloei; in een gunstig jaar kan soms 2 \times geogst worden.

Basielkruid

(*Ocimum basilicum* L. — *Labiatae*)

Fijnere en grovere rassen komen voor. Hoogte van de plant varieert van 20-45 cm. Vermeerdering uitsluitend door zaad. Wordt in April gezaaid en kan dan in Juli-Augustus geogost worden. Vereist een grond met goede structuur.

BLOEMGEWASSEN

Roomse Kamille'

(*Anthemis nobilis* L. — *Compositae*)

Overblijvend gewas, dat 30-40 cm hoog wordt. De bloemen zijn wit en geheel gevuld. Vegetatieve vermeerdering. Bloeit van Juni tot September. Oppassen voor uitvriezen. Voorzichtig zijn met stikstof.

Goudsbloem

(*Calendula officinalis* L. — *Compositae*)

Wordt gezaaid in het voorjaar. De plant wordt 50-60 cm hoog. Bloeit van Juni tot September en wordt 2 à 3 maal per week geogost.

Rassen: Orange King, Oranje Quils en Radio. Oranje Quils bloeit het langst door.

ZAADGEWASSEN

Koriander

(*Coriandrum sativum* L. — *Umbelliferae*)

Het meest verbouwd wordt het Hongaarse ras, uitgegeven door de Proeftuin te Buitenpost. Het heeft een kleine, over het algemeen blanke korrel met een gehalte van $\pm 0,6\%$ olie. Vrij stevig stro in vergelijking met andere rassen.

Opbrengst 1000-1800 kg per ha. Wordt in April gezaaid en in Augustus geogost.

MAIS

(*Zea mays* L.)

Van de maïs zijn er twee botanische variëteiten, die veel in de tuinbouw worden geteeld. Dat zijn:

- a. Suikermaïs (*Zea mays* L. var. *saccharata* (Koern.) Asch & Graebn.)
- b. Pofmaïs (*Zea mays* L. var. *everta* Bail.)

De suikermaïs wordt geteeld om de onrijpe (zgn. melkrijpe) kolven. Men kan deze in hun geheel op de wijze van asperges toebereiden, of zich uitsluitend tot de maïskorrels bepalen. Deze laatste eet men zo rauw van de kolf, of men gebruikt ze

MAIS/MELOEN

op de wijze van doperwten. In plaats van zetmeel bevatten de korrels van suikermais veel dextrine en wat suiker, waardoor zij zoet zijn. Suikermais wordt geteeld op de wijze van gewone mais, alleen met dit verschil, dat men iedere plant afzonderlijk in het oog moet houden, om de kolven in het juiste stadium te kunnen oogsten.

Pofmais is een harde maissoort, die kolven met kleine korrels voortbrengt, bij welke het glazige gedeelte van de korrel over het melige deel overweegt. Er zijn rassen met spitse korrels en andere met ronde. De kolven van de pofmais moeten geheel rijp zijn, voordat men ze kan oogsten.

MELOEN

(*Cucumis melo* L.)

De meloenen kunnen voor een groot gedeelte in drie groepen worden verdeeld:

a. **Netmeloenen.** Deze zijn gekenmerkt door een kurkachtig net op het oppervlak van de schil. De planten zijn meestal vrij sterk bestand tegen ziekten. De opbrengst is over het algemeen goed en de vruchten kunnen goed tegen vervoer, maar de smaak is gewoonlijk matig. De vruchten van de rassen van deze groep worden veel voor export gebruikt.

b. **Gladde Meloenen.** Weinig netvorming op de schil. Vrucht meestal weinig geribd. Vorm meestal iets hoogronde. Smaak vaak zeer goed, meestal zeer zoet. De planten zijn over het algemeen niet zo goed bestand tegen ziekten, de bestuiving baart soms moeilijkheden en de soms dunne schil maakt dat de vruchten spoedig barsten en slecht tegen een lang vervoer bestand zijn. De meeste rassen van deze groep dienen dan ook voor de binnenlandse consumptie.

c. **Cantaloupen.** Dit is een groep van rassen met ronde, platronde, of, zeer zelden, langgerekte vruchten, die zeer sterk geribd zijn en op de ribben vaak vele wratten bezitten. De smaak is meestal goed, maar de vruchten zijn slechts enkele dagen na de oogst goed te houden. Daarna worden ze melig.

De rassen van deze groep zijn alleen voor het binnenlands gebruik van belang en worden weinig meer geteeld.

Een aantal rassen zijn ontstaan door kruising tussen rassen van verschillende van deze groepen.

NETMELOENEN

Voor allerlei teelwijzen geschikt. Onder warm en koud platglas, ook wel onder staand glas, al of niet verwarmd.

A — Enkele Net (Westlandse Enkele Net)

Vroeg rijp, zet gemakkelijk, vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant. Geen kwaliteitsras.

MELOEN/MOLSLA

A — Gekruiste Net

Vroeg rijp, zet gemakkelijk, vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant, iets groter dan die van Enkele Net. Geen kwaliteitsras.

A — Dubbele Net (Westlandse Net)

In de regel wat later rijp dan Enkele Net, zet gemakkelijk vrucht, 3-4 per plant. Vruchten gemiddeld zwaarder dan van Enkele en Gekruiste Net. Geen kwaliteitsras.

GLADDE MELOENEN

A — Suikermeloen Witte (Guernsey Conqueror)

Stookkas (warenhuis), opgeleid aan touw; ook koude kas. Warm en koud platglas. 't Meest geschikte ras voor de eerst genoemde teeltwijze. Tamelijk laat. Vruchten van uitstekende kwaliteit, 4 à 5 per plant, soms scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk.

A — Oranje Ananas (Tijgerananas)

Wordt laat geplant, b.v. eind Mei, onder platglas, veelal zonder broeimest. Vrij laat rijp. Vruchten fijne kwaliteit, 3 à 5 per plant, soms scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk. Krachtig groeiend ras, heeft iets minder last van vroegtijdig afsterven.

B — Groene Ananas (Amerikaanse Kleine Groenvlezige Ananas)

Ongeveer als Rode Ananas, behalve dat de kleur van het vruchtvlees anders is.

B — Rode Ananas (Amerikaanse Kleine Roodvlezige Ananas)

Vrij laat onder platglas, veelal zonder broeimest. Vruchten fijne kwaliteit, 5-8 per plant, tere schil. Niet sterk.

CANTALOUPEN

O — Karbonkel

Vrij laat onder platglas geplant. Vruchten van matig goede kwaliteit, weinig per plant. Scheurt spoedig bij de steel. Soms scheef door onvoldoende bevruchting.

MOLSLA

(*Taraxacum officinale* Weber)

Van de gewone paardebloem heeft men rassen met grotere, bredere bladeren gekweekt. De bladeren worden gebleekt en rauw als sla of gekookt als witlof gegeten. Sinds de opkomst van de witlofteelt van geen belang meer.

Men zie ook onder Paardenbloem op pag. 90.

B — Verbeterde Grootbladige (Volhart)

NIEUW-ZEELANDSE SPINAZIE/PAPRIKA

NIEUW-ZEELANDSE SPINAZIE

(*Tetragonia tetragonoides* (Pall.) O. Kuntze (= *T. expansa* Mur.)

Een grote plant, waarvan de bladeren gedurende de gehele zomer geplukt kunnen worden om ze op de wijze van spinazie te eten.

Afzonderlijke rassen zijn van dit ras niet bekend.

PAPRIKA

(*Capsicum frutescens* L. (*Cap. annum* L.)

Behalve hier en daar door liefhebbers, wordt paprika (of peper), ook door beroepstuinders voornamelijk in het Westland geteeld. Dit geschiedt meestal in warenhuizen.

In Nederland is het gebruik van paprika bij het publiek weinig bekend. In het buitenland heeft het gewas veel meer bekendheid en men heeft daar dan ook een groot aantal rassen en selecties. De waarde van dit gewas berust vooral op zijn hoog gehalte aan vitamine C. Men kan twee vormen onderscheiden:

- a. rassen met zoete (niet scherpe) vruchten;
- b. rassen met scherpe vruchten.

ZOETE PAPRIKA

A — Zoete Westlandse

Tamelijk hoog opgroeiende planten. Grote, hoekige vruchten met ingezonken kelkholte en ingedeukte neus. Voor de teelt in kassen en warenhuizen.

SCHERPE PAPRIKA

A — Westlandse Lange Rode

Selectie uit Spaanse Lange Rode. Vruchten iets langer dan bij deze laatste.

B — Spaanse Lange Rode

Hangende vruchten, gem. 10-12 cm, aan de basis 2-3 cm in doorsnede. Helrode kleur.

PASTINAAK

(*Pastinaca sativa* L. var. *hortensis* (Mill.) Ehrh.)

Een grote, vlezige, witte winterwortel, die in de winter op dezelfde wijze als de rode winterwortel gebruikt kan worden. Voorheen een exportartikel naar Engeland.

A — Lange Holkruin

B — Platronde

B — Lange Guernsey (Parson's Guernsey)

PEULEN

(*Pisum sativum* L. var. *saccharatum* Ser.)

Verschillende erwtenrassen zijn gekenmerkt door de eigenschap, dat ze geen of weinig vlies ontwikkelen in hun peulen. Daardoor kunnen deze laatste, als zij onrijp geplukt worden, als groente worden gegeten.

Rassen, die niet geheel vrij van vlies zijn, dienen op tijd geplukt te worden.

Evenals bij de doperwten zijn ook hier de rassen te verdeelen in:

Stampeulen tot \pm 60 cm hoog.

Rijspeulen hoger dan ruim 60 cm.

VROEGE STAMPEULEN

O — De Grace

Laag tot ruim 50 cm hoog, vrij stevig, fijn gewas. Overwegend tweepeulig, peulen recht met spitse top, 6-7 cm lang, lichtgroen. Dient op tijd geplukt te worden omdat zich spoedig een vliezige perkamentlaag in de peulwand ontwikkelt. Oogst vroeg, tamelijk productief. Het rijpe zaad is rond, zwak gedeukt, geel.

Kan ook op vochthoudende, lichte grond zonder rijst geteeld worden. Voor *particulieren*.

1

1 = De Grace

O — Stam of Kruip

Laag tot ruim 60 cm hoog, vrij stevig, fijn gewas.

Overwegend éénpeulig, peulen zwak tot matig gebogen met spitse top, \pm 7 cm lang, normaalgroen, zeer mals, weinig vliezig. Consumptiekwaliteit beter dan van De Grace.

Oogst middentijds, komt na de Grace, draagt lang door, productief, goed volvelds te telen.

Het rijpe zaad is rond, matig gedeukt, geel.

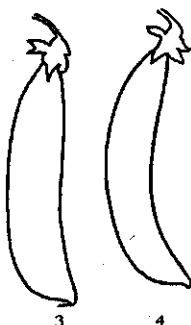
Van Stam of Kruip bestaan lagere en hogere, vroegere en latere selecties.

2

2 = Stam of Kruip

LATE STAMPEULEN

3 = Lage Grijsz Roodbloeiende - 4 = Dwars Grey Sugar

B — Lage Grijsz Roodbloeiende (Blauwbloeiende peul)

Middelmatig lang, tot ruim 100 cm (doorgaans te hoog als stampeul).

Overwegend tweepeulig, peulen zwak gebogen met stompe top, \pm 8 cm lang, normaalgroen.

Consumptiekwiteit goed. Blijft na het koken wat hard (z.g. knappend) en iets rinsig van smaak, hetgeen door vele mensen zeer geapprecieerd wordt.

Oogst laat. Productief. Geschikt voor *particulieren*. Het rijpe zaad is rond, glad, ge-deukt, blauwgrijs gespikkeld.

Een overeenkomstig type is het ras *Dwars Grey Sugar*, dat zeker aanbevelenswaardig is voor *particulieren*. Voor Nederland is dit ras nieuw. Peulen sterker gebogen dan van

Lage Grijsz Roodbloeiende. Is geheel zonder vlies, zodat deze peulen niet precies op tijd geplukt behoeven te worden.

5 = Pum Peul

N — Pum Peul — K: Prof. S. J. Wellensiek, Wageningen. Kw.r.: 1951

Middelmatig lang (90-100 cm), sterk vertakt gewas. Overwegend tweepeulig, peulen zwak tot matig gebogen, met spitse top, 8-9 cm lang, normaalgroen, geheel zonder vlies, zodat deze ook in volwassen stadium nog mals zijn en dus niet precies op tijd geplukt behoeven te worden.

Oogst laat. Productief.

Het rijpe zaad is klein, rond, glad, crème-geel. Alleen voor *particulieren* als late peul aan te bevelen.

VROEGE RIJSPEULEN'

A — Recordgroep

In deze groep kunnen onderscheiden worden:

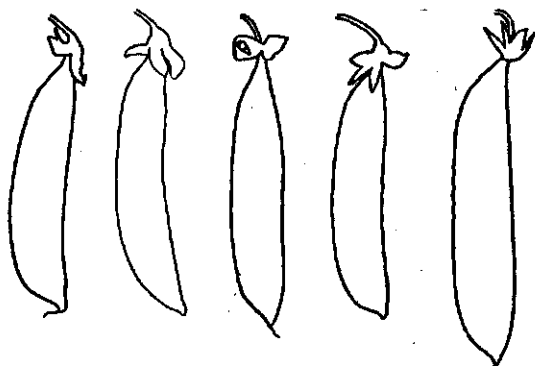
- a. Recordtype
- b. Herauttype
- c. Suikerpeultype

a. Recordtype

Overwegend tweepeulig, peulen 7-8 cm lang, recht tot zwak gebogen, afgeronde stompe top. Consumptiekwiteit goed indien op tijd geoogst wordt. Zodra de peul iets ouder wordt, vormt ze direct een taaie perkamentlaag en kookt dan moeilijk gaar.

PEULEN

Van Record zijn selecties in de handel, die, in grotere mate dan de hieronder vermelde selecties, vooral onderaan de plant, veel slecht uitgegroeide peulen leveren.

6 = Recordgroep 7 = Morgenster 8 = Lentebode
9 = Vroege Hendrikspeul 10 = Norrlands Express

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Record	Gebr. Bongaerts, Beeqden
Record	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen
Record	„Nunhem“, Haelen
Record	Vreeken, Dordrecht
Pronto	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

b. Herauttype

Lijkt veel op Record. Heeft wat grotere, mooiere peulen. Consumptiekwaliteit ongeveer als van Record. Had in 1953 meer schade door nachtvorst dan Record.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Heraut	Jac. v. d. Meer Dzn, Roelofarendsveen

c. Suikerpeultype

Peulen lichter groen dan van Record en Heraut, wat kleiner dan van Heraut, iets meer ingesnoerd tussen de zaden en iets langere stelen. De consumptiekwaliteit is beter, daar de peulen minder vliezig zijn. Als nadeel wordt soms genoemd het voorkomen van kleine blaadjes aan de stelen van de peulen.

PEULEN

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1951-1951

Naam	Selectie van
Suikerpeul	Jac. v. d. Meer Dzn, Roelofarendsveen
Veense peul	„Nunhem”, Haelen

A — Morgenster — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Vrij fors gewas. Tamelijk tweepeulig. Peulen matig gebogen met spitse top, 8-10 cm lang, lichtgroen. Consumptiekwaliteit ongeveer als van Record. Oogst vroeg, productief.

Het rijpe zaad is rond, glad, geel.

Werd goedgekeurd in de practijkproeven 1951-1952.

A — Lentebode

Tamelijk weinig vertakt, lichtgroen gewas. Overwegend éénpeulig. Peulen recht met wigvormig spitse top, ± 8 cm lang, zeer lichtgroen.

De consumptiekwaliteit is beter dan van het Recordtype, de peulen worden minder snel vliezig.

Oogst zeer vroeg, tamelijk productief.

Het rijpe zaad is matig groot, ovaalrond, glad, crème-geel. Oud ras, dat in de Langstraat reeds zeer lang op beperkte schaal door de tuinders van zelf gewonnen zaad wordt geteeld.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Lentebode	„Nunhem”, Haelen
Lentebode	Rijk Zwaan, Rotterdam

B — Vroege Hendrikspeul

Tamelijk grof gewas. Overwegend tweepeulig. Peulen recht tot zwak gebogen met afgerond stompe top, lichtgroen, 7-8 cm lang.

De consumptiekwaliteit is goed, mits op tijd geplukt wordt.

Oogst middelmatig laat, na de hiervoor genoemde rassen.

Productief.

Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad, geel.

N — Norrlands Express

IJl, niet vertakt, zeer lichtgroen gewas. Eénpeulig, peulen zeer groot, recht met wigvormig spitse top, zeer lichtgroen, 9-10 cm lang.

Consumptiekwaliteit zeer goed, geheel zonder vlies, zodat niet precies op tijd geplukt behoeft te worden. Oogst zeer vroeg, matig productief.

Het rijpe zaad is groot, ovaal-rond, gerimpeld, crème-geel. Om de zeer goede consumptiekwaliteit aan te bevelen voor *particulieren*.

Niet te verwarren met het minder vroege peulenras Norrland.

PLUKSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *acephala* Alef.)

Daar de stengel gemiddeld pas 3 maanden na het zaaien gaat doorschieten, wordt de pluksla ook vaak gesneden (de eerste maal \pm 50 dagen na het zaaien). De planten lopen daarna opnieuw uit en leveren na \pm 25 dagen een tweede snede.

A — Australische Gele

Wit zaad. Geelgroen, fijn gekruld, enigszins bitter blad. Voor rauwe sla en stoofsla.

B — Amerikaanse Roodrand

Wit zaad. Blad groen met bruine vlekken (althans in de kou), iets gekruld, enigszins bitter.

Vanwege rode kleur bij teelt in de volle grond hoofdzakelijk voor stoofsla.

POMPOEN

(*Cucurbita maxima* Duch. en *C. pepo* L.)

Bij de pompoen komen vormen voor, die uitsluitend als sierplant gebruikt worden en andere, die eetbare vruchten leveren. Hieronder zijn alleen eetbare vermeld. De in Nederland gebezigde rassen behoren tot de twee bovenstaande, onderling niet te kruisen, soorten. De vruchten van de eerste soort bezitten een dikke, sponsachtige vruchtsteel, die van *C. pepo* een meer of minder gegroefde, 5-kantige vruchtsteel. Praktischer is de indeling volgens het groeitype: rankende en niet-rankende rassen; de rankende rassen moeten aanmerkelijk ruimere plantafstand hebben en zijn wat later dan de niet-rankende. In verse toestand zijn de vruchten niet bijzonder smakelijk, maar ze kunnen, samen met ander fruit, verwerkt in vruchtensoep en -taart of ingelegd in suiker, een smakelijk gerecht geven. Ook gestoofd met een meelsausje wordt de pompoen wel gegeten; hiervoor gebruikt men de langvruchtige rassen (Vegetable Marrows), waarvan de vrucht onrijp gesneden moet worden.

Er kan bij ons eind Mei direct buiten gezaaid worden, maar beter is om de planten als bij komkommers op te kweken en later uit te planten, in de volle grond of aanvankelijk in bakken, waarvan het glas later verwijderd wordt. De teelt is in Engeland van weinig belang en geschiedt practisch alleen door particulieren.

Niet-rankende rassen

(Summer squashes)

B — Lange, Niet Rankende Groene Gestreepte (Zucchini)

Donkergroene met lichtgroene vlekken en lengtestrepen. Plukrijp 35-40 cm, uitgegroeid 50-60 cm.

B — Lange, Niet Rankende Witte

Iets vroeger, kleiner en minder geel bij rijpheid dan de Lange Rankende Witte. Plukrijp 25-30 cm, uitgegroeid 35-40 cm.

POSTELEIN

(*Portulaca oleracea* L.)

Postelein vraagt voor zijn ontwikkeling veel warmte en vocht en wordt daarom onder warm of koud glas gezaaid. Vanaf Mei kan ook in de volle grond gezaaid worden. De plantjes zijn zeer saprijk en broos, zodat zij zich niet voor lang vervoer of voor export lenen.

Men onderscheidt de groene postelein en de gele postelein. De groene wordt het meest gebruikt, daar deze sterker is dan de gele. De gele gaat bij nat weer spoedig tot rotting over.

Postelein wordt zowel voor vers gebruik als voor conserven en voor de week geteeld.

Al naar men grove of fijne postelein wenst, zaait men dun of dik.

A — Groene Postelein

Groot, dofgroen blad. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Het meest geteelde ras.

B — Gele Postelein

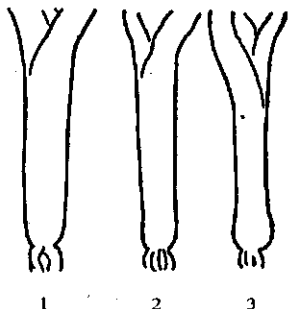
Glanzend, geelgroen blad. Mals, maar zwakker dan de Groene. Bij nat weer gemakkelijk rottend.

B — Breedblad Gele

Stengel grover en forser, bladeren iets kleiner, maar breder dan die van de Groene Postelein. Sterker dan de Gele, volgens mededelingen uit de practijk minstens even sterk als de Groene. Wordt op Walcheren zowel in de volle grond als onder glas geteeld.

PREI

(*Allium porrum* L.)

1 = Herfstreus 2 = Winterreus
3 = Brabantse Winter

In het algemeen verlangt men prei met een hoge, dikke, vaste en blanke stam. Maar in bepaalde gevallen moet men deze eis noodgedwongen meer of minder matigen, terwille van eigenschappen als vroegheid of wintervastheid.

Naar de tijd van oogsten worden de preirassen ingedeeld in zomer-, herfst- en winterprei.

De zomerprei dient in hoofdzaak als toekruid bij sla e.d. Voor dit doel kan men echter even goed nog niet volgroeide herfstprei nemen. Voor de zomerprei is derhalve geen plaats bij de beroepstuinder.

De herfstprei wordt in de nazomer en herfst geoogst en behoeft niet of slechts matig winterhard te zijn. De voor dit doel ge-

bruikte rassen worden zeer zwaar en benaderen het ideaal van een mooie preivorm het meest.

De winterprei daarentegen moet in de winter op het veld kunnen blijven staan om gedurende winter en voorjaar geogst te kunnen worden, zodat hij vóór alies winterhard moet zijn. Daar het moeilijk schijnt winterhardheid en zeer zware groei in één ras te combineren, zijn de winterpreirassen over het algemeen weer minder zwaar dan de herfstpreirassen. In het nieuwe ras Winterreus vindt men echter een ras, dat zwaar van stam wordt en tevens behoorlijk winterhard is.

Overigens komt het verschil tussen herfst- en winterprei in de teeltwijze niet altijd duidelijk naar voren. Is de prei nl. goedkoop, dan laat men de herfstprei vaak gewoon tot in de winter op het veld staan.

Krijgt men dan een zeer strenge winter, dan bevroren toch ook de gewone winterpreirassen. Alleen bij matige vorst zal men dan een verschil in wintervastheid tussen herfst- en winterprei ervaren.

HERFSTPREI

A — Herfstreus (Goliath, Olifant, Jumbo, Witte Zuil, d'Elbeuf)

Fijn zaad. Blad grijsgroen. Zeer breed en dik. Stam zeer dik en vrij kort tot matig lang, van onder enigszins taps toelopend. Zeer productief. Bij tijdig oogsten weinig afval. Matig winterhard. Het meest geteelde herfstras.

WINTERPREI

A — Winterreus (Siegfried, Westlandia, de Liège)

Fijn zaad. Blad donkergrijsgroen, breed en dik. Stam dik en recht, van onderen soms zeer zwak verdikt. Bereikt pas in de winter zijn volle ontwikkeling en kan tot diep in het voorjaar geogst worden. Behoorlijk winterhard. In zeer strenge winters bevroest dit ras echter ook.

Het meest geteelde winterras.

B — Brabantse Winter

Fijn zaad. Blad grijsgroen, matig breed en matig dik. Stam vrij kort en matig dik, van onderen duidelijk tot een knobbel verdikt.

De verschillende herkomsten van dit ras variëren zeer sterk in hun eigenschappen en ook in de winterhardheid.

RAAPSTELLEN

Raapstelen zijn de jonge bladeren en bladstelen van consumptierapen of van Chinese kool. De eerste zijn groen, de laatste geel, althans voor zover afkomstig van de rassen Pé-Tsai en Wong-Bok. Van het ras Cantonner Witkrop zijn ze bleekgroen. In de laatste tijd is ook de bladgroente *Namenia* in de handel gebracht, die geschikt is om als raapsteel genomen te worden. Dit is een vertegenwoordiger van *B. rapa*, die, dik gezaaid, raapstelen levert en dun gezaaid, na uitdunning, planten geeft, die ongeveer de grootte krijgen van een krulandijvieplant.

RAAPSTELLEN/RABARBER

Alle rassen van raapstelen hebben vaak ernstig te lijden van aardvlooien. Men bestrijde deze derhalve tijdig.

Raapstelen worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld, als tussenteelt of als voorteelt. De afzet op de binnenlandse markt is beperkt; wordt alleen gevraagd in perioden van schaarste aan verse groenten. Voor de binnenlandse markt moet het product fijn en mals zijn, hetgeen men bereikt door dik te zaaien.

A — Namenia — Intr. 1937-1938 door N.V. Gebr. van Namen.

Geschikt voor het winnen van raapstelen in het voorjaar, door betrekkelijk dik te zaaien. Echter niet te dik zaaien, daar men dan weinig gewicht krijgt en het gewas spoedig gaat rotten.

A — Gewone Groene

Bladeren en bladstelen van de consumptieraap. Deze zijn groen van kleur en enigszins behaard. Vaak wordt het consumptierapenras Platte Witte Mei voor Gewone Groene raapstelen geleverd.

O — Gele Malse

Jonge bladeren en bladstelen van Chinese kool. Kleur geelgroen of bleekgroen. Op vochtige gronden spoedig last van gele lobbladeren. Voor particulieren, die op gele, malse blaadjes prijs stellen.

RABARBER

(*Rheum rhabarbarum* L. en *Rh. rhaponticum* L.)

Rabarber kan worden vermenigvuldigd door middel van zaad of door middel van het scheuren van de moederplant. Daar de rassen niet zaadvast zijn, geeft men de voorkeur aan scheuren. Men kan een moederplant daartoe in herfst of voorjaar in zoveel delen opsplitsen als er „neuzen" aanwezig zijn.

Rassen met rode, volle, ronde stelen en niet spoedig zaadstengels vormend, genieten de voorkeur.

1

2

3

4

Dwarsdoorsneden van de bladstelen

- 1 = Goliath
- 2 = Paragon
- 3 = Victoria
- 4 = Champagne Rood

A — Goliath

Stelen zeer dik; sterk gootvormig met brede rand; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig groen, scherpzuur door een betrekkelijk laag kalkgehalte. Vormt meestal enige zaadstengels. Is laat. Toch zeer goed bruikbaar voor forcering, omdat de stelen dan roder worden dan in de volle grond en bovendien aanmerkelijk dikker zijn dan die van Paragon.

Voor directe consumptie en conservering. Het gebruik van dit ras neemt tegenwoordig in verschillende streken toe, doordat de kg-opbrengst hoger is dan van Paragon.

A — Paragon

Stelen slank, gootvormig, met een scherpe, opstaande rand, niet zeer lang; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig vrijwel groen; van goede kwaliteit. Vormt vrijwel geen zaadstengels. Is vrij vroeg. Kan buiten vervroegd worden. Behalve voor gewone consumptie zeer geschikt voor jambereiding. Kan zeer vroeg in de zomer nogmaals geoogst worden.

Is bij forcering wel vroeg, maar geeft dan vaak dunne stengels.

B — Champagne Rood

Stelen rank, zeer zwak gootvormig tot vrijwel vlak, aan de achterzijde duidelijk geribd, niet zeer lang. Uitwendig aan de stengeltop groen, naar beneden toe helderrood wordend, inwendig rood; van zeer goede kwaliteit. Vormt soms wel enige zaadstengels. Is iets vroeger dan Paragon en kan goed getrokken worden, hoewel we de stelen graag wat dikker zouden zien.

Wordt aangetroffen in Kennemerland, maar de belangstelling voor dit ras neemt ook in andere streken toe.

B — Victoria (Queen Victoria)

Stelen groen, beneden karmijnrood, inwendig groen, middelmatig dik en vrij lang. Vroeg, schiet meestal door.

B — Vroege Engelse

Waarschijnlijk afkomstig van een stuk wortel aan een steel uit een bos rabarber, die in 1911 door iemand uit Engeland mee naar Walcheren is gebracht. Synoniem met „Verbeterde Victoria”. Stelen vrij lang, enigszins gootvormig; dun en krom, doordat de plant breed uitgroeit; kleur ongeveer als Victoria. Vormt zaadstengels. Kan zeer vroeg worden geoogst. Ook geschikt voor forcering. Stelen echter minder dik dan van Goliath. Wordt weinig meer geteeld.

RADIJS

(*Raphanus sativus* L. var. *radicula* Pers.)

De vroegste radijs komt ter beschikking omstreeks Maart, wanneer het tekort aan vitamine C zeer sterk wordt. Radijs is voor het helpen aanvullen van dit tekort in Maart en daarna een belangrijke bron.

VROEGE RADIJS

Vroege radijs wordt vooral geteeld onder koud glas (plat glas, onderteelt in druivenkassen, tussenteelt bij bloemkool in het warenhuis, enz.) en in de volle grond.

Van belang is in de eerste plaats de hoeveelheid loof. Dit moet niet te zwaar zijn, maar zwaar genoeg om het bossen van de radijs mogelijk te maken. De hoeveelheid loof is niet alleen afhankelijk van het ras, maar ook van de groeiomstandigheden. In de meeste gevallen komt men het best uit met rassen, die een middelzwaar loof bezitten. Alleen onder om-

RADIJS

standigheden, die een extreem gunstige invloed op de loof-groei uitoefenen (b.v. glas op veengrond) wordt het loof van de rassen met middelmatig loof te zwaar. In die gevallen gebruikt men nog de extra kortloof typen. Deze maken dan juist genoeg loof; onder meer normale omstandigheden is het loof van deze typen te kort voor het bossen.

Verder is de gevoeligheid voor het voos-woorden van groot belang. Bij radijs, die in Maart en begin April wordt geoogst, heeft men er nog niet veel last van. Voor deze zeer vroeg geoogste radijs is snelle groei van meer belang dan grote resistentie tegen voosheid. Maar bij radijs, die eind April-Mei wordt geoogst, treedt voosheid zeer gemakkelijk op; ook nog tijdens het vervoer of tijdens het verblijf in de groentewinkel. Daarom is hiervoor resistentie tegen voosheid van meer belang dan snelle groei. Sinds A. R. Zwaan de Cherry Belle heeft gekweekt, is het niet meer nodig dat men in de grote steden eind April-Mei zoveel voze radijs ontmoet, want dit ras kan een royale grootte bereiken en dan ook nog worden vervoerd zonder voos te worden.

Het belang van de groeisnelheid is reeds genoemd. Verder zijn een goede vorm en een goede kleur dingen die bij de rassenkeuze een grote rol spelen.

A — Ronde Helderrode — grondras

Loof matig lang; knol bolvormig; kleur krachtig helder rood. Sommige selecties zijn snel of tamelijk snel voos; deze gebruikte men uitsluitend voor zeer vroege teelt. Andere hebben wat meer loof dan de meeste selecties van dit grondras; deze zijn in de regel wat later oogstrijp en dus niet zo geschikt voor de allervroegste oogst.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde		Opmerkingen
			voorjaar open grond	voorjaar waren-huis	
1	Ronde Rode Broei	W. de Zeeuw J.Gzn, Barendrecht	+	+	} Alleen voor zeer vr. teelt
24	No 6205	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
8	Ronde Rode Broei	Coöp. „W.-Friesland”, Wijdnes	+	-	
14	Ronde Rode Broei	„Hem” te Hem	+	-	
18	Saxa Broei	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
9	Ronde Rode Broei & V.gr.	Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	
21	Ronde Rode Broei	Wed. P. de Jongh, Goes	+	+	} wat meer loof
26	Vuurbal	Supergran, Overveen	+	-	
19	Non Plus Ultra	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	

A — Ronde Scharlakenrode — grondras

Loof matig lang; knol bolvormig of afgeplat bolvormig; kleur overwegend rood met paars er in. In verscheidene selecties begint het paars meer of minder te verdwijnen en vormt de kleur reeds een overgang naar helderrood. Dit is in onderstaande tabel aangegeven met ov. Onder de goedgekeurde selecties zijn er die snel of tamelijk snel voos zijn; deze gebruike men uitsluitend voor zeer vroege teelt.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van	Kleur	Gebruikswaarde		Opmerkingen
				voorjaar open grond	voorjaar warenhuis	
56	Ronde Rode Broei	Enkhuizer Zaadh. Enkhuizen	ov.	+	-	Nrs 56, 6, 37 en 10 alleen voor zeer vroege teelt. No 6 barst niet gauw.
6	Ronde Rode Broei & V.gr.	Jos Huizer Azn, Rijsoord		+	+	
37	Perozo Globe	P. Rood & Zn, Bovenkarspel	ov.	+	-	
10	Ronde Rode Broei	A. Zwaan Jr, Enkhuizen	ov.	+	+	
12	Ronde Rode Broei	H. v. Noort, Zwijndrecht	ov.	+	-	Langzaam voos
29	Ronde Rode V.gr.	Gebrs Oudijk, Waddinxveen	ov.	+	+	
31	Excelsior V.gr.	Pannevis, Delft	ov.	+	-	
34	Ronde Rode V.gr.	Jo's Reyers, Zwijndrecht	ov.	+	-	
3	Vuurkogel	Abr. Sluis, Enkhuizen		+	+	
25	Non Plus Ultra	Gebrs Sluis, Enkhuizen		+	+	
28	Ronde Rode V.gr.	Gebrs Sluis, Enkhuizen		+	-	
40	Scarlet Globe Medium	Sluis & Groot, Enkhuizen	ov.	+	-	
44	Scarlet Globe Broei	Sluis & Groot, Enkhuizen	ov.	+	+	

A — Cherry Belle — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg. Kw.r.: 1951

Loof matig lang; knol bolvormig; kleur helder scharlakenrood, soms met iets rose. Zeer resistent tegen voosheid en barsten. Bijzonder geschikt voor het leveren van een goed ontwikkelde, niet voze radijs. Goedgekeurd in de Practijkproeven 1951-1952.

A — Ronde Rode Grootwitpunt (Halfrood-halfwit, Gaudry) — grondras

Loof kort tot tamelijk lang; knol bolvormig, soms iets hoog boogvormig; kleur bovenste deel karmijnrood, onderste deel wit. Niet spoedig voos.

RADIJS

B — Ronde Scharlakenrode Extra Kortloof — grondras

Loof zeer kort, alleen onder omstandigheden die de loof-groei bijzonder sterk bevorderen lang genoeg voor het bossen; knol bolvormig of afgeplat bolvormig; kleur overwegend rood met paars er in.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van
2	Ronde Rode Kortloof	M. van Beusekom, Utrecht
23	Ronde Rode Broei	Koning & Vlieger, Goes
16	Ronde Rode Broei	Gebrs Oudijk, Waddinxveen
4	Non Plus Ultra	Jo's Reyers, Zwijndrecht
5	Ronde Rode Broei	Sluis & Groot, Enkhuizen

B — Halflange Scharlakenrode — grondras

Loof kort tot vrij fors; knol halflang cilindervormig; kleur scharlakenrood.

B — Halflange Scharlakenrode Witpunt (French Breakfast) — grondras

Loof kort tot vrij fors; knol halflang cilindervormig; kleur bovenste deel scharlakenrood, onderste deel wit.

B — Ronde Witte — grondras

Loof kort tot tamelijk kort; knol afgeplat bolvormig of bolvormig; kleur wit. Wordt bij Amsterdam geteeld, om tezamen met ronde rode radijs tot gemengd rood met witte bossen te worden gebonden.

N — Scarlet Globe — grondras

Loof matig lang tot fors; knol op lengtedoorsnee kort ovaal; kleur krachtig helder rood. Dit ras heeft in Amerika de meeste andere rassen verdrongen en is daar nu het hoofd ras.

In Nederland is men aan de kort ovale vorm niet gewend; daarom wijst men het vooralsnog van de hand. In de Practijkproeven 1951-1952 waren de tuinders het er echter over eens, dat het ras, afgezien van de ongewone vorm van de knol, een goede indruk maakte.

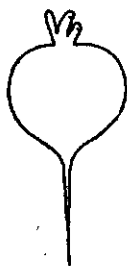
GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde		Opmerkingen
			voorjaar open grond	voorjaar warenhuis	
36	Scarlet Globe	Gebrs. Sluis, Enkhuizen	+	-	Tam. fijn loof
39	Scarlet Globe	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	-	
42	Lone Star	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
48	Cavalier Kortloof	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	

ZOMERRADIJS

Voor de teelt in de zomer kan men in principe drie groepen van rassen gebruiken.

- Rassen uit de groep van de vroege radijs, welke een grote mate van resistentie tegen voosheid bezitten, zoals Cherry Belle en Ronde Rode Grootwitpunt. Men zie hiervoor onder het hoofd „Vroege Radijs“.
- Rassen uit de groep van de zgn. Reuzen. Dit zijn langzaam groeiende rassen, die een zeer grote ronde knol vormen, welke lang kan staan zonder voos te worden. Hiervan zijn in de Practijkproeven 1951-1952 goedgekeurd de rassen Scarlet Champion en Komeet (zie hieronder).
- Rassen uit de groep van de lange radijs, zoals IJskegel.

A — Scarlet Champion — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg. Kw.r.: 1951

Loof fors; knol groot, bolvormig; kleur helder rood. Wordt niet spoedig voos.

A — Komeet — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Loof tamelijk fors; knol tamelijk groot, bolvormig; kleur helder rood. Wordt niet spoedig voos.

B — IJskegel — grondras

Loof tamelijk fors; knol lang, spits toelopend; kleur wit met een weinig groen aan de kop.

RAMENAS

(*Raphanus sativus* L. var. *niger* (Mill.) Pers.)

Zomer- en herfstramenas wordt vanaf half April gezaaid en in de zomer of de herfst geoogst. Men zaait winterramenas eind Juni-begin Juli en rooit de knollen in de herfst, vóórdát de vorst invalt.

ZOMERRASSEN

B — Delicatess

Loof vrij fors. Knol iets hoogronnd, iets stomppuntig, wit, zeer vroeg oogstbaar.

B — Zeempjes (Fijne Vroege Gele Zomer)

Loof vrij kort. Knol matig groot, platronnd, geel. Dicht bij dit ras staat de Wener Gele Zomer.

B — Ronde Zwarte Zomer

Loof fors. Knol vrij groot, platronnd, zwart.

B — Lange Zwarte Zomer

Loof fors. Knol vrij groot, halflang, spits toelopend, zwart.

B — Chinese Ronde Roserode

Loof vrij fors. Knol matig groot, ovaal, roserood tot karmijnrood.

B — Chinese Halflange Witte

Loof fors. Knol halflang, spits toelopend, wit.

B — Chinese Halflange Roserode

Loof vrij fors. Knol matig lang, cilindervormig, stomppuntig, donkerroserood.

B — Chinese Lange Witte

Loof fors. Knol vrij lang, iets stomppuntig, wit.

B — Münchener Bier

Loof fors. Knol vrij groot, tolvormig, wit.

WINTERRASSEN

A — Ronde Zwarte Winter

Loof fors. Knol vrij groot, rond, boven afgeplat, zwart.

A — Lange Zwarte Winter

Loof fors. Knol vrij lang, spits toelopend, zwart.

B — Erfurter Lange Witte Winter

Loof fors. Knol lang, spits toelopend, wit.

SCHORSENEER

(Scorzonera hispanica L.)

Een tweejarig gewas, dat als éénjarig geteeld wordt voor de wortels. Er komt practisch altijd een aantal planten in voor, dat in het eerste jaar reeds doorschiet. Daar de wortels na het vormen van de bloemstengel taai en droog worden, wordt er naar gestreefd, het percentage te vroege schieters door selectie zo klein mogelijk te maken. Het gewas is winterhard. Opneming van de wortels vóór de winter is niet noodzakelijk. Schorseneren worden in gestoofde toestand gegeten.

Van alle in Nederland geveilde schorseneren loopt er ongeveer vier vijfde deel over de veiling te 's-Gravenzande.

A — Eénjarige Nietschieters (Veurse Nietschieters, Westlandse Nietschieters)

Mooie, lange wortel van goede kleur. Loopt tamelijk stomp toe.

A — Duplex — Intr.: Gebrs Sluis, Enkhuizen

Zwaarder en productiever dan bovenstaand ras. Consumptiewaarde goed.

SJALOT

(Allium ascalonicum L.)

Sjalotten worden rauw als toekruid gebruikt of ingemaakt op de wijze van zilveruitjes. In het bijzonder de partijen, die in het vroege seizoen met name van half Juni tot half Juli geoogst worden, vinden hun bestemming als toekruid, omdat er omstreeks dit tijdstip een tekort aan uien is. Daarom gaan dikwijls reeds begin Juni de sjalotten groen gebost van de hand („sla-uitjes”) en brengen dan veelal een goede prijs op.

In tegenstelling met de ui wordt de sjalot niet door zaad maar door jonge bolletjes vermenigvuldigd. Dit heeft tot gevolg, dat het virus, dat de mozaïekzieke sjalotten of „krulbosjes” veroorzaakt, gemakkelijk van de zieke ouderplant op de zich vormende bolletjes (klisters) overgaat. Derhalve is het van de grootste betekenis, uitsluitend van gezonde planten de nakomelingschap voor plantgoed te bestemmen. Het is daarom noodzakelijk de plantgoedwinning te baseren op een nauwkeurige gezondheidsselectie.

Hier te lande zijn drie grondrassen van sjalotten aanwezig. Door de Stichting Nederlandse Uien-Federatie wordt het winnen van selecties uit deze grondrassen bevorderd.

Ouddorpse Bruine Sjalot — Grondras

Wordt vrijwel uitsluitend geteeld in de omgeving van Ouddorp (Z.-H.). Kan vroeg geplant worden. Vroeger afrijpend dan de beide volgende rassen. Matig productief. Oogstzeker. Minder gevoelig voor valse meeldauw en waarschijnlijk eveneens voor aantasting door de zo gevreesde aaltjesziekte en de uienvliegmade dan beide andere grondrassen.

SJALOT/SLUITKOOL

Noord-Hollandse Strogele Sjalot — Grondras

Wordt geteeld in Noord- en Zuid-Holland. Mag niet te vroeg worden geplant wegens gevaar van doorschieten. Fors gewas. Productief. Gevoelig voor valse meeldauw, in verband waarmee de stikstofdosering aan de lage kant moet worden gehouden.

Groningse Sjalot — Grondras

Komt in eigenschappen veel overeen met de Noord-Hollandse Strogele. Heeft enige neiging tot vorming van losse sjalotten.

SLUITKOOL

Ons belangrijkste sluitkoolgebied is de Langendijk in Noord-Holland. De Langendijker bouwers maken onderscheid tussen grage en taaie rassen. De eerste zijn snelgroeiend en maken gemakkelijk een kool, terwijl laatstgenoemde rassen trage groeiers zijn. Dit onderscheid betreft niet alleen vroege en late rassen, doch men spreekt ook ten aanzien van de late nog van meer of minder grage en taaie. Een tweede verschilpunt betreft de dikte van het blad en de nerven. Men spreekt van grof en fijn. De grove rassen zijn sterker in de groei. In het algemeen gaan de eigenschappen graag en grof samen, evenals de eigenschappen taai en fijn. Bij het selecteren van de taaie rassen moet men oppassen, dat de kool niet te fijn wordt, daar met te grote fijnheid een grotere vatbaarheid voor verschillende koolziekten en een geringere productiviteit samen gaat. De grage rassen zijn productiever dan de taaie. Het telen van de taaiste rassen op lichte gronden is niet aan te bevelen.

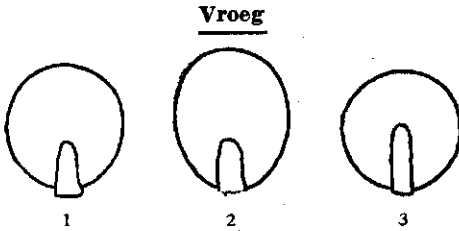
Bij de selectie van bewaarkool neemt men als regel aan, dat aan de onderkant ongeveer 5 nerven zichtbaar moeten zijn. Indien dit aantal geringer is, is een gevolg daarvan, dat reeds aan de voet der bladeren de bladschijf een grote breedte heeft verkregen, terwijl een groter aantal nerven zichtbaar wordt, wanneer de bladeren a.h.w. gesteeld zijn en de schijf pas begint op enige afstand van de stronk. Men beschouwt dit laatste als een verschijnsel van fijnheid. Verder wordt er op gelet, dat de bladeren de krop flink omsluiten, ze zijn dan vast.

RODE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. f. *rubra* D.C.)

Alle rassen van de rode kool zijn zeer gevoelig voor aantasting door verschillende ziekten en vijanden, zoals vallersziekte, draaihartigheid en luisaantasting. Zij lijden meer van groeistoornissen door een slechte bodemtoestand dan de andere koolsoorten.

De rode bewaarkool vereist bij bewaring een zorgvuldiger behandeling dan de witte en de savoye.

1 = Langendijker Vroege Rode Rond type
 2 = Langendijker Vroege Rode Hoogronde type 3 = Zenith

A — Langendijker Vroege Rode — grondras

Ronde tot hoogronde, middelgrote, vrij donkerrode kool; door de aanwezigheid van een waslaag doet de kleur aan die van blauwe druiven denken. Korte stronk. Weinig buitenblad, dat iets groen getint is. Wordt gebruikt voor weeuwenteelt of in het voorjaar onder glas gezaaid. Zaaitijd aan de Langendijk overwegend Februari onder glas.

Uitplanting in Maart-April en oogst in Juli-Augustus.

Ook in andere streken van ons land veel geteeld.

Bij de praktijkproeven, die in 1950 en 1951 met Vroege Rode kool gehouden zijn, is gebleken, dat de vroegste selecties meestal een minder goede kleur hebben dan de latere. Deze laatste leveren vaak ook een zwaardere kool. De vroege selecties hebben minder omblad dan de latere en kunnen derhalve iets nauwer geplant worden. De vroege selecties met weinig blad zijn over het algemeen gevoeliger voor ongunstige omstandigheden dan de bladrijke.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Langendijker Vroege	P. Aker, Hoogkarspel
Langendijker Vroege	Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude (Overgangstype naar Langendijker Herfst)
Langendijker Allervroegste	Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege	C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Langendijker Vroege	C. Groen, Sint Pancras
Langendijker Vroege	Wed. M. Hoogeboom, Kalverdijk
Langendijker Allervroegste	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude (Overgangstype naar Langendijker Herfst)
Langendijker Vroege	M. Nieuwland, Sint Pancras
Langendijker Vroege	N. Snekes & Zoon, Zuid-Scharwoude
Langendijker Vroege	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
Langendijker Vroege stam 25	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
Langendijker Vroegste 4002	A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg
Langendijker Vroege stam A	Rijk Zwaan, Rotterdam (Zeer vroeg type)

O — Zenith

Korte tot halflange stronk. Kleine kogelronde, diep donkerrode kool. Lange inwendige stronk. Weinig buitenblad, dat donkerrood is en heel zwak gebobbeld. De waslaag is minder op-

vallend dan bij Langendijker Vroege Rode. Wordt voor weeuwenteelt gebruikt. Later dan Langendijker Vroege. Opbrengst matig. Door de goede smaak en donkerrode kleur aantrekkelijk voor particulieren.

Middelvroeg en herfst

4

4 = Langendijker Herfst Rode

A — Langendijker Herfst Rode — grondras

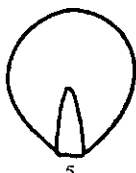
Matig lange stronk. Grote, hoogronde, vaste, donkerrode kool met iets lichtere waslaag dan Langendijker Vroege Rode. Wordt in Februari onder glas of in de tweede helft van Maart in de volle grond gezaaid, oogst September-October. Voor herfstgebruik; de kool kan na de oogst echter nog enige tijd bewaard worden.

Bij de praktijkproeven, die in 1950 en 1951 met Herfst Rode kool genomen zijn, bleek, dat Langendijker Herfst Rode enerzijds naar de vroege kant de late selecties in Langendijker Vroege Rode en anderzijds naar laat de vroege („grage”) selecties in Langendijker Bewaar Rode overlapt. Zowel het ene als het andere uiterste werd ongewenst gevonden en de betreffende selecties werden niet aanbevelenswaardig geacht.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Langendijker Herfst Rode	P. Aker, Hoogkarspel
„ „ „	C. Beemsterboer, Warmenhuizen
„ „ „	Gebr. Broersen, Harenkarspel
„ „ „	Wed. M. Hoogeboom, Kalverdijk
„ „ „	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
„ „ „	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude
„ „ „	P. Rood & Zoon, Bovenkarspel
„ „ „	Coöp. „West Friesland”, Wijdenes
„ „ „	J. Wit, Broek op Langendijk
„ „ „	A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg
„ „ „	Rijk Zwaan, Rotterdam

Bewaarkool

5

5 = Langend. Rode Bewaar

A — Langendijker Rode Bewaar

Lange stronk. Tamelijk grote, omgekeerd eironde, zeer vaste, donkerrode kool. Iets opstaand buitenblad met gekartelde bladrand. In de Noord-Hollandse koolstreek bekend onder de naam „taaie rode”. Het enige rodekoolras, dat algemeen bewaard wordt. Wordt aan de Langendijk tweede

helft Maart op de koude grond gezaaid. Wordt ook in andere streken van Nederland geteeld. Men past wel vroege zaai onder glas toe om de aantasting door de koolgalmug te ontlopen. Deze teeltwijze is echter niet altijd bevorderlijk voor de bewaarbaarheid van de kool.

Ook in dit ras komen grage en taai selecties voor. De grage typen leveren de zwaarste kolen doch bleken in de proeven minder goed bewaarbaar te zijn. Daarom werden de zeer grage typen niet aanbevelenswaardig geacht. Stelt men aan de bewaarbaarheid minder hoge eisen, dan kan men gebruik maken van de hieronder als „iets graag” aangeduide selecties, welke dus geschikt zijn voor vroeg ruimen. De uitgesproken bewaartypen zijn als „taai” aangeduid.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Type	Selectie van
Langendijker Rode Bewaar . .	iets graag	Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
„ „ „ . .	taai	C. Beemsterboer, Warmenhuizen
„ „ „ . .		Gebr. Broersen, Harenkarspel
„ „ „ . .		post Tuitjenhorn
„ „ „ . .		Gebr. Entes, Kalverdijk,
„ „ „ . .		Harenkarspel
„ „ „ . .	iets graag	A. Kalverdijk-van Rijn,
„ „ „ . .	taai	Noord-Scharwoude
„ „ „ . .	iets graag	B. v. Loenen, Zuid-Scharwoude
„ „ „ . .	iets graag	Sluis en Groot, Enkhuizen
„ „ „ . .	zeer taai	Coöp. „W.-Friesland”, Wijdenes
„ „ „ . .	en donker,	Rijk Zwaan, Rotterdam
„ „ „ . .	laat soms	
„ „ „ . .	iets los	Rijk Zwaan, Rotterdam

SAVOYE KOOL

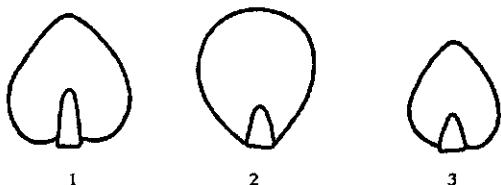
(*Brassica oleracea* L. var. *bullata* D.C. f. *sabauda* (L.) Schulz)

Savoie kool is in het algemeen sterker dan witte en rode kool en stelt minder hoge eisen aan de grond. De voorkeur van de Nederlandse consument gaat uitgesproken in de richting van de groene savoie kool, maar de gele blijft in stand, vooral omdat er hiervan goed bewaarbare rassen bestaan en van de groene niet. De Langendijker gele koolrassen zijn bovendien beter bestand tegen vervoer over grote afstanden. Vrijwel alle gele bewaarkool komt in N.-Holland (Langendijk) aan de veiling.

De andere savoie koolsoorten worden veel meer verspreid over het land geteeld, o.a. ook veel in West-Friesland, bij Amsterdam en op IJsselmonde, bij Breda, Maastricht, Groningen, in het N.W. van Friesland, bij Rijnsburg en op andere plaatsen.

GROENE SAVOYE KOOL

Groen, vroeg

1 = Spitse Vroege Groene 2 = Algo 3 = Fijne Vroege Groene

A — Spitse Vroege Groene

Kleine spitse kool. Korte stronk. Weinig buitenblad. Normaal groen. Zeer vroeg. De selectie van Rijk Zwaan, Rotterdam is uniform, en levert, de vroegheid en de geringe hoeveelheid buitenblad in aanmerking genomen, een vrij grote kool.

B — Algo

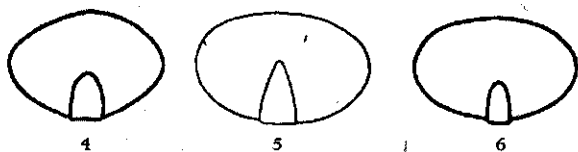
Geïntroduceerd door Jacob Jong te Noord-Scharwoude in 1938.

Korte stronk. Weinig buitenblad, grof gebobbeld. Ronde tot iets hoogronde, donkergroene kool. Vroeg. Barst snel. Dit ras is door zijn winterhardheid ook geschikt voor herfstzaai. De oogst valt dan eind Mei-begin Juni.

B — Fijne Groene

Kleine, iets hoogronde tot spitse, groene kool. Korte stronk. Naar verhouding tot de kleine kool veel buitenblad, dat het kooltje vast omsluit. Het blad is donkergroen. Zeer vroeg. Een goede selectie levert Sluis en Groot (S & G'tjes).

Groen, middelvroeg en herfst

4 = Novum 5 = Hammer 6 = Vertus (Grote Late Groene)

A — Novum

Geïntroduceerd door Jacob Jong te Noord-Scharwoude in 1936. Korte stronk. Vrij grote, iets platronde, vrij vaste, donkergroene kool, met tamelijk weinig buitenblad, dat sterk gebobbeld is. Zeer veel gebruikt voor de nateelt na vroege en middelvroege aardappels. Ons belangrijkste groene savoye-koolras.

B — Bredase Fijne

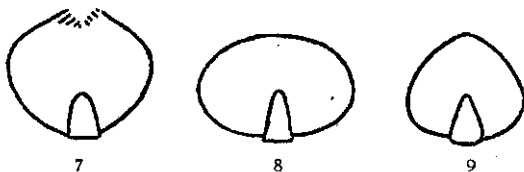
Een selectie van Sluis en Groot uit de Bredase Putjeskool, welke zich o.a. van de Bredase Putjes onderscheidt door vroegheid. Groene, fijngebobbelde, vrij grote, platronde kool met korte stronk en weinig omblad. Ook geschikt voor vroege teelt, desgewenst zelfs voor weuwenteelt. Ook voor nateelt, mits vóór de winter geoogst.

B — Hammer

Vrij korte stronk. Grote, enigszins platronde kool. Vrij veel buitenblad, dat nogal grof gebobbeld is. Normaal- tot donker-groen. Kan vrij lang op het veld blijven staan. Daarom bruikbaar om laat in de herfst te oogsten. Behoorlijk winterhard.

B — Vertus (Grote Late Groene)

Korte stronk. Vrij veel en fors buitenblad, dat donker grijs-groen is. Grote, platronde, iets lichtgroene, vrij grof gebobbelde kool. Het is voor het ras een handicap, dat er maar zo weinig uniforme selecties van in omloop zijn.

Groen Winterhard

7 = Putjeskool 8 = Winterkoning 9 = Walcherse Groene Punt

B — Putjeskool

Groen, fijn of grof gebobbelde, platronde of hoogronde kool met korte stronk en weinig tot tamelijk veel omblad.

Dankt zijn naam aan het putje aan de top van de kool, dat ontstaat, doordat de bladeren niet over elkaar sluiten, zoals bij de andere rassen, maar vóór het bereiken van de top in een omgekrulde rand eindigen.

Er zijn verschillende typen van Putjeskool en ook verschillende namen, zoals de Bredase, Zwijndrechtse, Westlandse en Deventer, maar deze namen worden meer of minder door elkaar gebruikt, terwijl de uniformiteit van vele selecties vaak heel wat te wensen overlaat.

De *Bredase* is meestal platronde van vorm en voorzien van een groot aantal buitenbladeren, die min of meer rozetachtig op de korte stronk staan.

De *Zwijndrechtse* is hoogronde van vorm en meestal laat. Het blad staat meer opgericht dan van de *Bredase*.

De *Westlandse* en de *Deventer* staan min of meer tussen de *Bredase* en de *Zwijndrechtse* in.

Onder de verschillende typen valt de *Bredase Fijne van Sluis*

en Groot op, die 1 à 1½ maand vroeger is dan alle andere onderzochte Putjeskoolherkomsten en daarom bij de categorie „Groen, vroeg” is ondergebracht. Voor vroege teelt of voor nateelt, die voor de winter klaar is, is dit een geschikt ras, daar het in verreweg de kortste tijd een kool voortbrengt, die in netto-gewicht tenminste even zwaar, maar in de meeste gevallen zwaarder is dan de andere herkomsten.

De andere typen, die onderzocht zijn, zijn alle aanzienlijk later, maar lopen verder uiteen naar hun vastheid, de fijnheid van hun bobbeling, de vorm van de kool en de hoeveelheid omblad, die zij bezitten. Daar voor deze late typen hun waarde vooral in hun graad van wintervastheid moet zitten en deze nog niet bepaald is, zullen wij een nadere classificatie nog achterwege laten.

B — Winterkoning

Lange stronk. Middelgrote, iets platronde, weinig vaste kool. Donkergroen met grijze dauwlaag. Zeer fijn gebobbeld. Veel omblad. Speciaal als nateelt en voor overwintering op het veld. Naast de Putjeskool de meest winterharde groene kool.

O — Walcherse Groene Punt

Middelmatig grote, ovaalronde, iets spitse, lichtgroene kool. Korte stronk. Matig omblad. Matig gebobbeld. Op Walcheren meest geteeld na vroege aardappelen.

GELE SAVOYE KOOL

Vroeg en middelvroeg

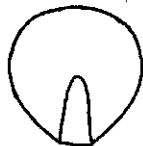
10

10 = Langend.
Vroege Gele

A — Langendijker Vroege Gele

Korte, dikke stronk. Tamelijk grote, ronde tot iets hoogronde, vaste kool met groene nerven. Tamelijk weinig buitenblad. Zeer productief. T.o.v. de gele rassen vroeg, t.o.v. de groene middelvroeg.

Herfst

11

12

11 = Langendijker Herfstgele 12 = Grote Gele Ronde

A — Langendijker Herfstgele

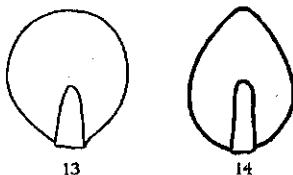
Vrij korte stronk. Tamelijk grote, ronde tot iets hoogronde, vaste kool. Tamelijk veel buitenblad. Zeer productief. Later dan Langendijker Vroege Gele. Naast het gewone geelbladige

type komen thans ook enige selecties voor, die groengeler blad bezitten.

B — Grote Gele Ronde

Grote, ronde tot iets platronde, gele kool. Matig lange stronk. Vrij veel buitenblad; minder vast dan de Langendijkerrassen. In de Bommelerwaard teelt men een vorm van dit ras onder de naam Rijnsburger Grote Gele. Door de goede smaak geschikt voor particulieren.

Laat

13 = Langendijker Gele Bewaarkool 14 = Bloemendaalse Gele

A — Langendijker Gele Bewaarkool

Vrij grote, omgekeerd eivormige, zeer vaste, geel-groene kool. Lange, zware stronk. Zwaar buitenblad. Aan de Langendijk algemeen in de koolschuren bewaard. Behalve aan de Langendijk ook in andere streken van Nederland geteeld. Van dit ras komt ook een meer groengeel type voor, dat door de fa Jac. Jong het eerst in de handel gebracht is.

B — Bloemendaalse Gele

Matig lange stronk. Vrij kleine, zeer losse, granaatvormige, goudgele kool. Tamelijk veel buitenblad. Matige opbrengst. Behoorlijk winterhard en goede smaak. Geschikt voor particulieren.

WITTE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. f. *alba* D.C.)

De vroegste witte kool, die aan de Langendijk wordt verbouwd is de Langendijker Vroege Witte, ook genoemd Poepewitte of Suikerwitte. Zolang de kool niet rijp is, is de vorm een beetje spits; bij rijpheid is hij hoogronde. Men zaait hem tegenwoordig nooit voor Februari. De oogst vangt aan in het begin van Juli. Hierop volgt de Langendijker Vroege Herfstwitte, die meer rond is en in Februari onder glas of soms ook in Maart in de volle grond wordt gezaaid. Dan komt de Langendijker Late Herfstwitte of Zuurkoolwitte aan de beurt, die rond is en groter wordt. Deze wordt eveneens in Februari onder glas gezaaid. Ten slotte komt dan de Langendijker Witte Bewaarkool. Deze wordt omstreeks einde Maart-begin April gezaaid en in Juni geplant.

De vroege kool heeft wegens het vroege tijdstip van zaaien weinig last van draaihartigheid, doch veel van de koolvlieg.

SPITSKOOL

Een zeer aparte groep binnen de witte kool vormt de spitskool. Deze apartheid wordt niet alleen veroorzaakt door de afwijkende spitse vorm van de kool, maar ook door de teeltwijze, nl. vroege weeuwenteelt, waarbij reeds van 15-23 September gezaaid wordt. In Nederland worden alleen de vroege typen geteeld.

A — Algemeen type vroege spitskool

De zeer vroege spitskool is door zijn vroegheid en geringe omvang van het buitenblad zeer geschikt voor de teelt onder glas. Een nadeel is echter, dat de kool wat klein blijft en dat deze, nadat hij rijp geworden is, spoedig barst, terwijl soms ook de randen van het blad van de kool gaan verbruinen of zelfs rotten („randen”). Dit is over het algemeen het ergst bij de extreem vroege selecties. Deze dient men derhalve steeds tijdig te oogsten. De wat latere rassen en selecties hebben van het randen en barsten meestal weinig last. Deze kunnen bovendien een grotere kool vormen. Een nadeel van de late selecties, die in de beschrijving middelvroeg genoemd zijn, is, dat de planten meestal een grotere omvang krijgen, waardoor moeilijkheden met een eventuele tussenteelt kunnen optreden.

Gezien de grote verwarring, die bestaat rond de namen *Expres* en *Eersteling*, heeft de Commissie Practijkproeven Spitskool gemeend, alle aanbevelenswaardige rassen en selecties in één groep te moeten samenvatten. Deze groep heeft ze als geheel „vroeg” genoemd, zulks ter onderscheiding van andere groepen in het wereldsortiment spitskool. Dit wil niet zeggen, dat alle hieronder genoemde rassen en selecties voor Nederlandse begrippen zeer vroeg zijn.

GOEDGEKEURDE RASSEN EN SELECTIES PR.PR. 1950-1951:

Selectie Gemeenteproeftuin Sappemeer — K.: Gemeenteproeftuin te Sappemeer. Intr. 1923. Dit is een F₁ van twee planten, die steeds vegetatief in leven gehouden worden.

Normaal spitse, vrij kleine kool (1.00-1.25 kg zwaar) met weinig buitenblad, dat een enigszins golvende bladrand heeft. Zeer vroeg. In dit ras komen steeds enige op boerenkool gelijkende bastaarden voor, die op het zaai-bed reeds herkend en verwijderd kunnen worden.

Vroege Groninger — Jac. Jong, Noord-Scharwoude

Normaal spitse, vrij grote tot grote kool. Vrij veel buitenblad; in verhouding tot de kool echter toch nog betrekkelijk weinig. Middelvroeg.

Vroegste van Allen — P. Rood & Zoon, Bovenkarspel

Slanke, vrij kleine, vaste kool met weinig buitenblad, dat blauwgroen van kleur is. Middelvroeg. In deze selectie kwamen enige planten voor, die rondachtige kooltjes vormden.

Eersteling — Abr. Sluis, Enkhuizen

Normaal-spitse, kleine kool met brede basis. Wordt 0.90-1.00 kg zwaar. Zeer weinig buitenblad. Extreem vroeg.

Little Wonder — Sluis & Groot, Enkhuizen

Normaal-spitse, vrij grote kool. Vrij veel buitenblad. Vroeg.

Expres — Sluis & Groot, Enkhuizen

Normaal-spitse, vrij grote kool met brede basis. Vrij veel buitenblad. Vroeg.

Witte Spitse — Rijk Zwaan, Rotterdam

Iets lang-spitse, middelgrote, vaste kool. Matige hoeveelheid buitenblad, dat iets blauwgroener is dan dat van de *Expres*. Vroeg.

Eersteling — Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Normaal-spitse, middelmatig grote kool. Veel buitenblad. Middelvroeg.

OVERZICHT VAN ENIGE EIGENSCHAPPEN VAN DE SPITSKOOLRASSEN EN -SELECTIES VOLGENS DE OOGSTRESULTATEN VAN DE PRACTIJK-PROEVEN 1949-1950 EN 1950-1951

Naam	Herkomst	Vroegheid	Gew. kool in kg.	Hoeveelheid buitenblad
Sel. Gemeenteproeftuin Sappemeer	Gem. proeftuin Sappemeer	3	1,00-1,20	3
Vroege Groninger	Jac. Jong	7	1,30-1,50	5
Vroegste van Allen	P. Rood & Zoon	7	1,00-1,10	1
Eersteling	Abr. Sluis	1	0,90-1,00	2
Little Wonder	Sluis en Groot	6	1,20-1,40	8
Expres	Sluis en Groot	5	1,20-1,40	5
Witte Spitse	Rijk Zwaan	6	1,20-1,40	5
Eersteling	Zwaan & de Wiljes	7	1,20-1,40	9

Legenda:

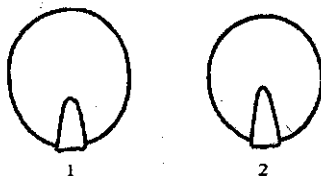
Vroegheid:

1 = zeer vroeg
7 = middelvroeg

Hoeveelheid buitenblad:

1 = zeer weinig buitenblad
9 = veel buitenblad

ROND, VROEG

1 = Langendijker Vroege Witte 2 = Gouden Akker

A — Langendijker Vroege Witte (Poepewitte, Suikerwitte)

Korte, dikke stronk. Ronde, middelgrote kool. Tamelijk weinig buitenblad. Zaai tegenwoordig niet voor Februari. Kan ook voor weeuwenteelt gebruikt worden, maar daar men dan in sommige jaren gevaar voor te vroeg doorschieten loopt, is men daarvan teruggekomen. Vroeg snijdbaar, weegt dan ± 2 kg, kan echter ook uitgroeien, tot hij ± 4 kg zwaar is. Daar hij niet spoedig barst, is men bij dit ras niet aan een korte oogstperiode gebonden.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

Naam	Selectie van
Langendijker Vroege	Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Vroege Witte EB 51	Rijk Zwaan, Rotterdam

B — Gouden Akker (Eerste Oogst, Ditmarscher Treib)

Korte stronk. Weinig omblad, dat komvormig is en vrijwel niet boven de kool uitkomt, zodat deze goed zichtbaar is. Bolronde, fijngeribde kool. Wordt wel voor weeuwenteelt gebruikt. Wil men echter het gevaar van doorschieten, wat in sommige jaren bij deze teelt vrij sterk kan optreden, ontgaan, dan zaaien men eind Januari of begin Februari. Vroeger dan het voorgaande ras. Hoogstens 3 kg zwaar. Moet op tijd gesneden worden om barsten te voorkomen.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

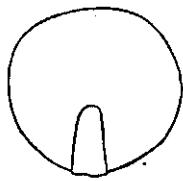
Naam	Selectie van	Rangorde vroegheid	Opmerkingen
Ditmarscher Treib . .	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	4,3	barst iets later
Ditmarscher Treib . .	„Hem”, Hem	8,6	
Gouden Akker Sel. A	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	1,7	
Gouden Akker Sel. B	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	6,2	blauwgroene blad- kleur, barst iets later
Eerste Oogst	D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	1,7	
Ditmarscher Treib . .	D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	5,5	
Gouden Akker	Jo's Reyers, Zwijndrecht	9,2	

Legenda vroegheid:

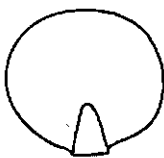
1 = vroeg

10 = middenvroeg

ROND OF PLATROND, MIDDELVROEG

3

4

5

3 = Langendijker Vroege Herfstwitte 4 = Roem van Enkhuizen 5 = Brunswijker

A — Langendijker Vroege Herfstwitte

Korte, dikke stronk. Vrij veel buitenblad. Grote, ronde, vaste kool. Ongeveer een maand eerder rijp dan Langendijker Late Herfstwitte. Overigens in eigenschappen vrij veel overeenkomst met dit laatste ras. Voor zuurkoolbereiding. In de regel als vrijsters geteeld. Zaaï Februari-Maart, oogstbaar begin Augustus-September.

A — Roem van Enkhuizen

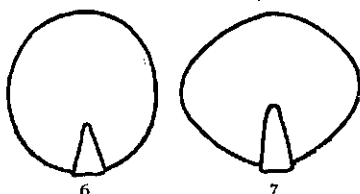
Korte stronk. Tamelijk weinig buitenblad. Tamelijk grote, bolronde, vaste kool. Goede kwaliteit. Wordt in Groningen veel als weeuwenplant geteeld. Zou voor een goede oogst met minder stikstof toe kunnen dan andere rassen. Is nog iets vroeger dan Langendijker Vroege Herfstwitte en veel minder gevoelig

voor inwendig randen dan deze. Hoewel de kool minder groot wordt, is ze toch vrij zwaar, omdat ze vaster van structuur is.

B — Brunswijker

Korte stronk met tamelijk weinig buitenblad. Grote platte kool. Voor herfstgebruik en zuurkool. Kan op lichte grond beter tegen droogte dan Langendijker Vroege Herfstwitte en Langendijker Late Herfstwitte. Alleen door particulieren gebruikt in 't Oosten en Zuiden van ons land.

ROND OF PLATROND, HERFST

6 = Langendijker Late Herfstwitte 7 = Succes

A — Langendijker Late Herfstwitte (Zuurkoolwitte, Inmaakwitte)

Korte, dikke stronk. Veel buitenblad. Grote, ronde, soms hoogronde, vrij vaste kool. Voor zuurkoolbereiding. Zaai Februari-Maart onder glas, oogstbaar September-eind October.

Verlangt goede grond en een zware bemesting. Kan dan zeer zwaar worden.

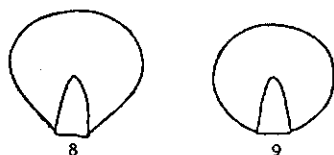
A — Succes — K: Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Intr.: 1936

Lange stronk, veel buitenblad met sterk golvende bladrand. Grote, iets platronde, vaste kool. Een typisch kenmerk is, dat de plant in sommige groeistadia soms iets rood geaderd is. Voor zuurkoolbereiding. De kool kan na de oogst ook nog enige tijd bewaard worden. Heeft minder last van „rand” dan Langendijker Late Herfstwitte. Onder „rand” wordt verstaan het voorkomen van afgestorven en bruinzwart gekleurde bladranden in het inwendige van de kool.

Door sommigen is de naam Herfstdeen wel als een synoniem voor Succes gehanteerd. Deze naam is echter misleidend, daar de Succes niets met „Denenkool” te maken heeft.

Sommige, als Herfstdeen in het verkeer gebrachte partijen, weken af van het originele type.

ROND OF PLATROND, LAAT

8 = Langendijker Witte Bewaarkool 9 = Blauwrand Kapper

SLUITKOOL/SNIJBIET

A — Langendijker Witte Bewaarkool (Deense Witte)

Vrij lange stronk. Veel buitenblad. Vrij grote, omgekeerd eironde, tot iets platronde, zeer vaste kool. Het ras, dat aan de Langendijk in de koolschuren bewaard wordt. Vele goede bewaartypen zijn o.a. gekenmerkt door een gekartelde, golvende bladrand.

O — Blauwrand Kapper

Korte stronk. Matig grote, vaak iets afgeplatte, vaste kool. Buitenblad paarsgerand. Ook het aan de zon blootgestelde deel van de kool is in de herfst paarsgekleurd. Laat. Wil overal groeien. Kan lang op het veld blijven staan zonder te barsten. Kan kort bewaard worden. Daardoor voor particulieren geschikt.

SNIJBIET

(*Beta vulgaris* L. var. *cicla* L.)

Van de snijbiet kan men op drie manieren groente verkrijgen:

- Door de planten flink uit te laten groeien, het blad af te snijden en het te ontdoen van de hoofdnerven. Het overblijvende bladmoes kan men dan als spinazie toebereden.
- Door de bladeren in jonge toestand af te snijden, zodra zij zowat een handbreed hoog zijn, en deze in hun geheel als spinazie toe te bereiden. Dit afsnijden kan men meerdere malen achtereen herhalen, mits men rassen kiest, die er tegen bestand zijn.
Dit product is malsler dan het onder a genoemde.
- Door de bladstelen en de bladnerven, al of niet gebleekt, op de wijze van asperges toe te bereiden. Hiervoor kiest men vooral rassen met brede ribben.

Behalve door particulieren wordt de snijbiet ook op kleine schaal voor de verkoop geteeld.

Bij zaai in Maart in de vollegrond is ze in Juni snijrijp.

Voor snijbiet mag geen suiker- of voederbietenzaad geleverd worden. Afgezien van een aantal morphologische verschillen in het blad is een zeer kenmerkend verschil, dat snijbiet geen tot biet verdikte hoofdwortel heeft.

RASSEN DIE HERHAALDELIJK GESNEDEN KUNNEN WORDEN

A — Gladde Groene Gewone

Groot, glad, groen blad; smalle, lichtgroene bladstelen.

B — Gladde Gele Gewone

Lichtgroen blad.

SNIJBIET/SNIJMOES/SNIJPETERSELIE

RASSEN MET ZWARE RIBBEN

A — Gladde Groene Witribbige Zilver

Middelmatig groot, donkergroen, glad blad met helderwitte nerven. Korte, brede, helderwitte bladstelen.

A — Lucullus (Goudgele Gekrulde, Gekroesde Gele)

Groot, sterk gebobbeld, rechtopgaand blad. Brede, witte, sterk gootvormige bladstelen. Veel door particulieren geteeld.

B — Gekrulde Donkergroene Witribbige

Middelmatig groot, gebobbeld, donkergroen blad met witte nerven.

B — Geelbladige Witribbige

Groot, glad, geelgroen blad. Brede, witte bladstelen.

SNIJMOES

(*Brassica napus* L. var. *pabularia* (D.C.) Rchb.)

Snijmoes is speciaal een gewas voor de volle grond, dat, in Maart gezaaid, omstreeks Juni-Juli geoogst kan worden. Daartoe worden de op de wortelhals staande bladeren iets boven de grond afgesneden. Als men de hartbladeren spaart, kan men het moes enige keren na elkaar van dezelfde planten winnen. Behalve de echte snijmoes, gebruikt men ook wel savoye kool voor dit doel.

B — Blauwe Groninger Snijmoes

In Groningen bij kleine oppervlakten algemeen geteeld.

B — Groene Gekrulde

SNIJPETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw = *P. sativum* Hoffm.)

Snijpeterselie dient voor het kruiden van spijzen en bezit daarnaast waarde voor de opmaak van schotels.

A — Gewone Snij (Amsterdamse Snij)

Fors gewas met grote, gladde bladeren. Kan dikwijls gesneden worden. Goed voor de fabriek.

B — Fijngekrulde (Moskrul, Dwerg)

Vrij laag. Donkergroen, zeer fijn gekruld blad.

B — Fijngekrulde Donkergroene

B — Kroeskop

Het laagst groeiende ras. Zeer fijn gekruld, heldergroen blad. Voor particulieren.

B — Emerald (Smaragd)

Voor particulieren.

SNIJSELDERIJ

(Apium graveolens L.)

Snij-, struik- of bosselderij dient tot het kruiden van spijzen. De voornaamste teeltcentra zijn IJsselmonde, het Westland met de Kring, Rijnsburg, de omgeving van Amsterdam, Utrecht en Noord-Oost Groningen. Verder volgen dan nog Venlo, Breda, IJsselmuiden en enige andere plaatsen.

A — Amsterdamse Fijne Donkergroene

Gedrongen groei. Donkergroen, fijn, aromatisch blad. De bladstelen zijn zeer fijn en ontwikkelen zich bij dit ras in zeer groot aantal. De plant schiet niet spoedig door. Speciaal voor de teelt onder glas. Bij Amsterdam geteeld in de bakken, waarin komkommers hebben gestaan.

A — Westlandse Fijne

Matig hoog wordend met een groot aantal bladeren. Bladeren fijn, hoewel iets grover dan van de Amsterdamse Fijne Donkergroene.

A — Gewone Snij (Lange Bos, Grove Struik)

Forse groeiwijze, grof van steel en blad. Niet zoveel bladstelen per plant als bij Amsterdamse Fijne Donkergroene. Voor voorjaarsteelt in de volle grond, speciaal voor de drogerij. Grote opbrengst.

B — Zwolse Krul

De bladeren zijn zeer fijn en diep ingesneden, zodat ze pluimvormig lijken. Zeer aromatisch. Tamelijk winterhard. Wordt bij Zwolle onder glas en in de volle grond geteeld.

B — Holpijp of Weeuwenselderij

Een fors, grof groeiend ras, dat vrij winterhard is en in België veel gevraagd wordt.

SNIJSLA

(Lactuca sativa L. var. longifolia Lam. en ook L. sativa var. capitata L.)

Het losse blad wordt in jeugdige toestand bij de grond afgesneden en heeft alleen waarde in de winter en in de vroege voorjaarsmaanden, als er geen of weinig kropsla te krijgen is. De teelt wordt derhalve door de beroepstuinder uitsluitend onder glas toegepast. Veelal gebruikt men zaad van gewone kropsla, dat dicht gezaaid wordt, b.v. van Grote Gele of Zwart Duits. Daar snijsla snel moet groeien is het gewenst steeds zaad te gebruiken met een hoge kiemenergie. De echte snijsla onderscheidt zich van de kropsla, doordat zij geen of onvolgende kroppen vormt. Snijsla kan na de eerste snede, na opnieuw uitlopen, nog een tweede snede leveren.

A — Wit Broeidunsel — witzadig**A — Zwart Broeidunsel — zwartzadig****B — Wit Dunsel — witzadig****B — Zwart Dunsel — zwartzadig**

SPINAZIE

(Spinacia oleracea L.)

Van de spinazie kent men de gladbladige rassen en rassen met gebobbeld blad. De eerstgenoemde lenen zich het beste voor de teelt van snijspinazie voor directe consumptie en van pikspinazie voor de conservenfabrieken. Doordat het blad glad is, laat het zich gemakkelijk reinigen, hetgeen voor dit doel noodzakelijk is. In Nederland pleegt men in de beroepstuinbouw alleen gladbladige spinazie te telen.

De rassen met gebobbeld blad ontleen hun betekenis speciaal aan hun geschiktheid voor vervoer. De gebobbelde bladeren komen niet zo dicht opeen gepakt te liggen en broeien daardoor niet zo gauw als de gladde. Ook vertonen zij minder neiging om te verwelken of geel te worden tijdens het vervoer.

Spinazie kan het gehele jaar door geteeld worden, maar is in hoofdzaak een groente voor het gebruik in het voorjaar en herfst. De teelt vindt derhalve voornamelijk plaats in de winter- en vroege voorjaarsmaanden en verder in nazomer en herfst.

In de tijd van eind Juni tot Augustus moet men geen spinazie op het veld hebben, daar anders in „luizenjaren” kans bestaat, dat alles aan virusziekten te gronde gaat.

Bij de teelt in winter en voorjaar onder glas kan de wolf (*Peronospora spinaciae*) zeer schadelijk worden.

Onvatbare rassen zijn er in ons land nog niet bekend. Overigens hangt alles af van de weersomstandigheden. Grote vochtigheid, gepaard gaande met een matige temperatuur zijn zeer funest.

De spinazierassen kan men verdelen in:

I. Rassen, die gevoelig zijn voor lange dagen, wat schieten betreft.

Deze groep kan men verder verdelen in:

- a. rassen, die niet winterhard zijn;
- b. rassen, die winterhard zijn.

II. Rassen, die weinig gevoelig zijn voor lange dagen, wat schieten betreft.

Deze rassen, welke bij lange dagen langzaam schieten, zijn minder geschikt voor de teelt bij korte dagen, in de herfst en de winter. De zéér trage schieters als bijv. Koning van Denemarken en Viking kunnen bij hun vegetatieve ontwikkeling niet alleen lange dagen verdragen, maar hebben deze daarvoor ook nodig.

De snelschietende rassen kunnen hun vegetatieve ontwikkeling daarentegen ook bij korte daglengte volbrengen.

SPINAZIE

Teeltwijze	Zaaitijd	Rassen
Vroege glasteelt	eind Nov.-half Dec.	Vroege selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer, Cavallius
Gewone glasteelt	half Dec. t/m Febr.	Vroege Selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer
Vroege vollegrond	Febr.-begin Maart	Vroege Selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer
Middelvroeg vollegrond	half Maart-begin April	Iets latere Selec. uit Breedblad Scherpzaad Zomer, El-de-Es, Amsterdams Reuzenblad, Advance, Nobel, Viking, Noordland, (Viroflay)
Zomerteelt	van begin April af	Viking, Noordland, Nobel, (Koning van Denemarken)
Herfstteelt	20 Aug.-1 Sept.	Breedbl. Scherpz. Zomer
Winterspinazie vollegrond	begin Sept.	Utrechtse Winter, Géant d'Hiver
Herfstteelt onder glas	tweede helft Sept.	Breedblad Scherpzaad Zomer, Cavallius

Glasteelt

A — Breedblad Scherpzaad Zomer — grondras

Blad vrij groot en vrij breed met matig spitse top; glad, heldergroen. Schiet in de zomer spoedig door. Zaad scherp. Groeit, ook bij korte dagen, vrij snel. Wordt in Nederland zeer veel geteeld. In dit grondras wordt nog een type aangeboden, met smalle, vrij lange bladeren, dat iets vroeger is en snel schiet. Doordat de bladeren rechtop staan en de bladstelen vrij lang zijn, is het gemakkelijk in een jong stadium te snijden.

Plaatselijk wordt aan dit type de naam „E z e l s o r e n” gegeven.

Uit het grondras zijn verschillende selecties gewonnen, die zich t.o.v. het uitgangsras onderscheiden door een minder groot aantal zuiver mannelijke planten, forser blad, gelijkmatiger gewas en minder snel doorschieten. Minder snel schieten gaat echter gepaard met minder snelle groei gedurende korte dagen. Daardoor zijn deze selecties beter voor de middelvroeg voorjaarsteelt dan voor de glasteelt.

Van de vroege selecties met een eigen naam kunnen genoemd worden: **Verbeterde Hollandia** (Vroeg Reuzenblad) A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg

Heraut — Gebr. Sluis, Enkhuizen

Preferent — F. de Vries en Zoon, Alphen a .d. Rijn

N — Cavallius Scherpzaad — K: Ohlsens-Enke, Kopenhagen. Intr. 1947.

Bladeren zijn lang, vrij smal, puntig en dun. Bladkleur geelgroen. Bladsteel vrij lang.

Dit ras groeit bij korte dagen sneller dan alle andere rassen. Het is echter gevoelig voor vorst. Men dient derhalve temperaturen lager dan -5°C te voorkomen.

Het schiet bij lange dagen snel door, terwijl van de grote-groei-kracht dan niets blijkt. Is minder geschikt voor teelt in bakken.

In verband met het bovenstaande is Cavallius beproevenswaardig voor de teelt in kassen en warenhuizen, waarbij eind November-half December gezaaid wordt en dan speciaal wanneer men de temperatuur enigszins in de hand kan houden.

Verder bruikbaar voor de herfstteelt onder glas (zaai vanaf half September).

N — Cavallius Rondzaad — K: Ohlsens-Enke, Kopenhagen.

Kw.r.: aangevraagd.

Een rondzadige selectie uit het voorgaande ras. Behalve het verschil in zaadvorm vrijwel gelijk daaraan. Door het ronde zaad aantrekkelijker.

Vroege vollegrondsteelt

A — Breedblad Scherpzaad Zomer en de onder „Glasteelt” genoemde selecties.

Middelvroeg vollegrondsteelt

A — Breedblad Scherpzaad Zomer met de wat minder snel doorschietende, donkerbladige selecties.

Hiervan kunnen worden genoemd:

Verbeterde Breedblad Scherpzaad Zomer — Sluis & Groot, Enkhuizen

Vroeg Reuzenblad — Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Hollandia — Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Blad donkergroen, vlezig en groot. Ook bruikbaar voor pikspinazie.

A — El-de-Es — K: Zwaan & de Wiljes, Scheemda.

Zaad scherp. Grote, vlezige, normaal groene bladeren. Schiet vrij laat door.

A — Amsterdams Reuzenblad. Geïntroduceerd in 1886 door Sluis & Groot

Zaad matig scherp. Blad groot, rond, glad en donkergroen. Is vrij laat en schiet niet gauw door.

Opgemerkt dient te worden, dat naast dit type van Sluis & Groot, door sommige firma's onder de naam Amsterdams Reuzenblad gewone selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer in de handel gebracht worden. Hierdoor is nogal enige verwarring rond dit ras ontstaan.

B — Advance — K: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg. Kw.r.: 1951

Scherpzadige selectie uit Noordland.

Grote, donkergroene, vlezige bladeren. Groeit in het latere voorjaar vrij snel en schiet toch laat door.

Degenen, die het donkergroene type van Amsterdams Reuzenblad gebruiken, kan aangeraden worden hiernaast Advance te beproeven.

SPINAZIE

B — Nobel

Groeit wat minder snel dan Breedblad Scherpzaad Zomer en El-de-Es. Levert echter een goede kwaliteit en schiet laat door. Voor beschrijving zie „Zomerteelt”.

B — Viking

Groeit minder snel dan Breedblad Scherpzaad Zomer en El-de-Es. Levert echter een zeer goede kwaliteit (donkergroene, vlezige bladeren), terwijl het ras door de dikte van de bladeren minder van wolf te lijden heeft. Schiet zeer laat door. Voor beschrijving zie men onder „Zomerteelt”.

B — Noordland

Hiervoor geldt dezelfde opmerking als voor Viking.

B — Viroflay

Rond zaad. Blad vrij groot, matig dik, glanzend, heldergroen. Groeit vrij snel en schiet snel door. Oud Frans ras. Het enige voordeel boven Breedblad Scherpzaad Zomer is het ronde zaad.

Zomerteelt

A — Viking — K: Sluis & Groot, Enkhuizen. Intr.: 1932

Zaad rond. Blad zeer groot, breed eirond, dik, glad, zeer donkergroen, zacht en vlezig. Door het dikke blad heeft dit ras wat minder te lijden van wolf dan de dunbladige rassen. Schiet zeer laat door. Speciaal geschikt voor zomerteelt, maar ook voor de teelten in het late voorjaar. Niet geschikt voor herfst- en winterteelt.

De onderzochte herkomsten van het ras Noorman, dat wel voor een synoniem met Viking doorgaat, en andere herkomsten van Viking, konden het type van Sluis en Groot op één enkele uitzondering na niet evenaren.

A — Noordland — K: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg. Intr.: 1934

Zaad rond. Selectie uit de Nobel. Komt de Viking nabij. Blad iets lichter van kleur. Schiet zeer laat door.

A — Nobel (Gaudflay, Supra, Mammouth) — K: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg. Intr.: 1926

Zaad rond. Gekweekt uit een éénhuizige plant van de Gaudry. Voor hetzelfde doel te gebruiken als Viking en Noordland; om zijn lichter gekleurd blad minder geliefd dan deze; snel groeiend. Blad zeer groot, dik, glad, heldergroen, zacht en vlezig. Niet spoedig doorschietend.

B — Koning van Denemarken — K: Thomas Madsen, Slagelse, Denemarken. Intr.: 1919

Zaad rond. Aanvankelijk geïntroduceerd als Antvorskov. Speciaal voor zomerteelt. Tamelijk vroeg snijdbaar. Blad lang gesteed, groot, dik, gladbladig, dof donkergroen; zacht en vlezig. Schiet later door dan alle bovengenoemde spinazierassen. Daarom bruikbaar voor particulieren, die geleidelijk oogsten.

Herfstteelt in de vollegrond (zaai na 20 Augustus)

A — Breedblad Scherpzaad Zomer en de selecties hieruit. Voor beschrijving zie men onder „Glaasteelt”.

Winterspinazie in de volle grond

In de winter van 1946 op 1947 is een aantal spinazierassen en herkomsten beproefd op hun winterhardheid. Het resultaat was, dat de rassen Utrechtse Winter en Géant d'Hiver (Winterreuzen), waarvan we helaas slechts één herkomst hadden, nog redelijk door deze bijzonder strenge winter heenkwamen. Alle andere rassen bleven hier ver bij achter, inbegrepen 2 herkomsten van Venlose Winter, Zenith en Wintervorst.

Sedertdien zijn op het I.V.T. talrijke proeven aangelegd om de winterhardheid van een aantal rassen en herkomsten vast te stellen. De winters zijn echter alle te zacht geweest om van enig resultaat te kunnen gewagen.

Voorlopig zijn we derhalve op bovenstaande, oude gegevens aangewezen.

B — Utrechtse Winter

Rond zaad. Blad lichtgroen, vrij smal en zwak gelobd. Bladsteel lang.

B — Géant d'Hiver (Winterreuzen)

Rond zaad. Blad normaalgroen, fors, enigszins pijlvormig. Bladsteel lang.

SPRUITKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *bullata* D.C. f. *gemmifera* (D.C.) Schulz)

Het Westland en IJsselmonde zijn de voornaamste centra van spruitenteelt. Verder worden in Benthuizen e.o., Groningen, Utrecht, Breda, in de Beemster en de streek ten Noorden van Rotterdam in belangrijke mate spruiten geteeld.

Spruiten moeten in de eerste plaats hard zijn. Verder moeten zij rond zijn en niet een lange voet vertonen, maar kort op de stam zitten. Zij moeten glad zijn, de blaadjes moeten flink om elkaar liggen en niet gerimpeld zijn. De spruiten moeten op de stam niet te dicht op elkaar staan, daar dit aanleiding geeft tot rot en het plukken wordt er door bemoeilijkt. De kleur moet groen zijn; er mogen geen gele blaadjes aanwezig zijn.

Late rassen bevroren dikwijls, voordat zij hun oogst geleverd hebben. Hierbij is winterhardheid dus een begerenswaardige eigenschap. Vroege rassen daarentegen geven nog al eens losse spruiten. Overigens spelen de groeiomstandigheden ten opzichte van de kwaliteit van de spruit een zeer grote rol.

Verscheidene telers hebben locale selecties gewonnen. Daar men bij deze zaadwinning meestal niet op het gevaar van verbastering let, bevatten deze plaatselijke rassen soms eigenschappen van alle spruitkoolrassen, die men in zo'n streek wel teelt.

HOOG**A — Roodnerf — grondras**

Hoog gewas. Bladeren groot, vlak, niet gebobbeld, donker

SPRUITKOOL

grijsgroen, iets opgericht. Bladstelen lang, sterk paars getint (veelal ook de hoofdnerf).

Spruit vast, middelmatig groot, omgekeerd eivormig, normaal tot donkergroen. Laat.

Veel geteeld ras, dat vrij goed tegen koude bestand is.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-'51 EN 1951-'52

Naam	Selectie van
Selectie Huizer	Jos Huizer te Rijsoord
Roodnerf	Gebr. P. C. & L. de Jongh te Goes
Roem van Castricum	J. Nuyens Mzn te Limmen
Roodnerf	C. W. Pannevis te Delft
Noordster, zeer laat	J. Scholtens te Eenrum
Middelvroeg, Halfhoge Kennemer, Selectie in Roem van Castricum	Rijk Zwaan te Rotterdam
Roem van Barendrecht, Middelvroeg Roodnerf-type	Rijk Zwaan te Rotterdam

A — Lierse (Westlandse) — grondras

Vrij hoog gewas. Bladeren groot, vrijwel vlak, vooral in de kop enigszins gebobbeld, normaalgroen. Vrij lange, soms paars getinte bladstelen (verbastering met Roodnerf). Spruit matig vast, middelmatig groot, omgekeerd eivormig met een neiging naar een wat langere vorm, normaalgroen. Vrij vroeg. Bij de praktijkproeven 1950-'51 en 1951-'52 werd één selectie in de Lierse aanbevelenswaardig bevonden. Hier is momenteel echter geen zaad van beschikbaar, zodat vermelding achterwege blijft.

B. — Beemster — grondras

Van dit ras zijn verschillende, vaak vrij sterk uiteenlopende selecties in omloop.

De meeste selecties zijn hoog, met grote bladeren, die vrijwel vlak en glad zijn. De spruit is vast, vrij groot en normaalgroen.

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1950-'51 EN 1951-'52

Naam	Selectie van
Beemster halfhoge	Coöp. „West-Friesland” te Wijdenes
Vrij hoog (ondanks de naam), normaalgroen. Laat.	

B — Bredase — grondras

Hoog gewas. Fors. Bladeren vrij groot, iets komvormig, enigszins gebobbeld, zeer lichtgroen. Bladstelen lang. Spruit vast, matig groot, bleekgroen, omgekeerd eivormig. Wordt veel in de omgeving van Breda geteeld. Vrij vroeg. Minder geschikt voor oogst in Januari en Februari.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-'51 EN 1951-'52

Naam	Selectie van
Bredase	J. Hoosemans-Oomen te Breda
Bredase	„Nunhem” te Haelen (L.)

HALFHOOG

De halfhoge rassen zijn opgenomen geweest in de praktijkproeven. Geen enkel ras van deze groep heeft echter de eindstreep kunnen behalen.

Nu gebleken is, dat er rassen in de hoge groep zijn, die op zeer uiteenlopende grondsoorten beter voldoen, moeten we hieruit de consequenties trekken en de halfhoge rassen afvoeren.

LAAG

N — Vroege Dwerg — grondras

Laag gewas. Bladeren middelmatig groot, donkergrijsgroen. Vormt zeer goede, vaste spruiten, die vrij dicht op elkaar staan. Is bij gewoon planten (eerste week Juni) zeer vroeg. Kan laat geplant worden bijvoorbeeld na fabriekserwtten, en is vrij ongevoelig voor weersomstandigheden. Deze laatste twee eigenschappen zijn bij andere rassen minder sterk aanwezig en vormen de aantrekkelijkheid van Vroege Dwerg.

In dit ras kunnen genoemd worden de selecties *Early Morn* van de firma A. R. Zwaan en Zoon en *Vroege Zuiltjes* van „Nunhem”.

TABAK

(*Nicotiana tabacum* L.)

De tabak behoort tot de familie der Solanaceae. Over de soortafbakening heerst geen volkomen overeenstemming; velen onderscheiden drie hoofdsoorten met ongeveer 40 variëteiten, nl.:

- I. *Nicotiana tabacum*, Virginatabak of gewone tabak.
- II. „ *macrophylla*, Marylandtabak.
- III. „ *rustica*, Viooltjes- of Boerentabak.

Bij al deze tabaksoorten treft men een groot aantal variëteiten aan, welk aantal door natuurlijke en kunstmatige kruising nog steeds vermeerdert. Kruising kan niet alleen tussen de variëteiten van één soort plaats vinden, doch deze is ook mogelijk tussen de variëteiten van *N. tabacum* en *N. macrophylla* (hoewel volgens sommigen niet vaak voorkomend). Kruising tussen *N. rustica* en de twee andere soorten schijnt vrijwel uitgesloten te zijn.

Comes deelt de cultuurvormen van de tabak slechts in twee soorten in, nl.: *N. tabacum* en *N. rustica*.

De tot *N. tabacum* behorende rassen zijn volgens hem meestal afgeleid van de zes hoofdvariëteiten: 1. var. *fruticosa*, 2. var. *lancifolia*, 3. var. *virginica*, 4. var. *brasiliensis*, 5. var. *havanensis*, 6. var. *macrophylla*.

De tot *N. rustica* behorende soorten deelt hij eveneens in zes variëteiten in, nl.: 1. var. *texana*, 2. var. *jamaicensis*, 3. var. *brasilica*, 4. var. *asiatica*, 5. var. *humilis*, 6. var. *scarba*.

Andere onderzoekers zoals Anastasia en Preiszecker, volgen een gewijzigde indeling. Wanneer we ons aan de indeling in drie soorten houden, komen we tot de volgende hoofdkenmerken van ieder:

I. *Nicotiana tabacum*, *Virginiatabak* of *gewone tabak*

De bladeren staan dicht tot betrekkelijk dicht aan de stengel en hangen meestal in rechte tot scherpe hoeken af. Vorm der bladeren lancet- tot eivormig, boven of onder het midden breder wordend. De zijnerfven staan scherphoekig op de middennerf. De bladsubstantie is dik en meestal iets blazig, of schoon variëteit en teeltwijze hierop van invloed kunnen zijn. Stengel vertakt zich in de bovenste helft. Kleur der bloemen is van bleekrose tot vleesrood, zij staan in de vorm van een schijnkrans, soms ook als een tros. Sommige variëteiten hebben een meer compacte, andere weer een meer losse bloeiwijze. De kroonbuis van de bloem is lang, recht, rolrond en bovenaan klokvormig opgeblazen. Bloemslippen zijn lang, toegespitst en in meerdere of mindere mate omgebogen. De bloei valt in Juli, het zaad is in September rijp. Deze soort komt, zoals de naam aanduidt, uit de staat Virginia, evenwel is zij in tal van andere streken ingevoerd; in Europa is zij vooral in Duitsland en Nederland algemeen verbreid. Dit vindt vooral zijn oorzaak in de omstandigheid, dat de Virginiatabak voor zijn ontwikkeling niet zulk een warm klimaat nodig heeft als b.v. de Marylandtabak.

Van de Virginiatabak kent men twee ondersoorten, nl. de ongesteelde met zittende bladeren, en gesteelde. De gesteelde zowel als de ongesteelde Virginiatabak wordt verder nog onderverdeeld naar de vorm der bladeren in verschillende variëteiten.

II. *Nicotiana macrophylla* of *Marylandtabak*

De bladeren staan aan de stengel ver van elkaar verwijderd, de hoek, welke zij met deze maken is vrijwel recht.

Bladeren zijn hartvormig, zowel breed als smal, eirond of ei-lancetvormig. Bladeren zijn geoord, d.w.z. aan de voet der bladeren bevindt zich een z.g. oortje. Zijnerfven staan vrijwel rechthoekig op de middennerf. De bladsubstantie is meestal iets blazig. De stengel vertakt zich in de bovenste helft, de plant is over het geheel forser dan die van de Virginiatabak. Kleur der bloemen is rood tot roodachtig, vorm der bloemen gelijk aan die van Virginiatabak. Het verschil hierbij is echter, dat het uiteinde van de bloemzoom bij de *N. macrophylla* zich meestal naar boven toe verlengt en verkort is toegespitst (stomper).

Aan de rand vertoont de bloemkroon (bij de oorspronkelijke vorm van *N. macrophylla* steeds, doch slechts zelden bij de variëteiten) een vijfhoek. De Marylandtabakken verlangen over het geheel warmere klimatologische omstandigheden; zoals de naam aanduidt, zijn zij afkomstig uit de staat Maryland, welke zich door hete zomers kenmerkt. In onze streken wordt de Maryland niet veel verbouwd.

Evenals bij de Virginiatabak, onderscheidt men ook hier een ongesteelde en een gesteelde ondersoort, terwijl de onderscheiding verder ook hier wordt doorgevoerd naar de vorm der bladeren.

III. *Nicotiana rustica*, *Viooltjes- of Boerentabak*

De bladeren hiervan zijn langgesteeld, rond tot ovaal van vorm, van een geelgroene tot diepgroene kleur en staan vrijwel rechthoekig op de stengel. De bladsubstantie is blazig, glad en dik, de zijnerfven staan rechthoekig op de zeer dikke hoofdnerf. In groene toestand doen de bladeren veel denken aan koolbladeren, na het plukken en drogen zijn zij vrij dun en elastisch.

De stengel vertakt zich reeds van de grond af, de plant bereikt een hoogte van ongeveer 1 m. De stengel is minder recht, bovendien harder en gladder dan die van de beide eerder genoemde soorten. De bloemkleur is geelachtig-groen tot geel, de bloembuis is kort, van het begin af opgeblazen, omgekeerd eivormig en aan de bodem ingesneden. De bloemzoom is verbreed, gevouwen en heeft duidelijk afgeronde slippen.

Het land van afstamming is niet nauwkeurig bekend. Men neemt aan, dat de *Nicotiana rustica* uit Amerika afkomstig is; ze bereikt hier echter niet haar volle wasdom hetgeen in Syrië wel het geval is. In onze streken wordt de *N. rustica* weinig verbouwd, alhoewel zij de minste aanspraken maakt ten aanzien van het klimaat, hetgeen zijn oorzaak vindt in de mindere kwaliteit van het product, dat deze soort opbrengt.

Bij de *N. rustica* onderscheidt men naar de vorm der bladeren twee ondersoorten, nl. de grootbladige *rustica*, waarvan de bladeren eirond tot hartvormig zijn met een leerachtige, glanzende en blazige bladsubstantie, terwijl de bloeiwijze een korte, in elkaar gedrongen tros is, en verder de kleinbladige *rustica* met kleinere, gladde, eironde, naar de voet toe smaller wordende bladeren, geen blazige bladsubstantie en met als bloeiwijze een losse, lange tros.

Terwijl de eerste een tabak oplevert van mindere kwaliteit, geeft de tweede soort een kwaliteit tabak, welke redelijk goed tot goed is te noemen.

Voor de vervaardiging van tabaksfabrikaten komen, wanneer men tenminste de hand wenst te houden aan de kwaliteiten, voor onze omstandigheden slechts rassen van *Nicotiana tabacum* in aanmerking. De *Nicotiana rustica* is meer geschikt voor de nicotine-winning en dan alleen nog die variëteiten welke een hoog nicotinegehalte hebben. Mogelijk is de *rustica* ook voor pruimtabak te gebruiken, alhoewel men onder de *tabacum*variëteiten er ook meerdere aantreft, die hiervoor uitermate geschikt zijn. De rassenkeuze houdt enerzijds verband met het teeltdoel (sigaren-, sigaretten-, kerf- en pruimtabak), anderzijds tot op zekere hoogte met de grondsoort. Hieronder volgt een overzicht van de meest aanbevelenswaardige rassen voor de verschillende doeleinden. Het rassenvraagstuk is hiermede echter nog geenszins opgelost; door importeren van zaad van belangrijke buitenlandse rassen, gepaard met een doelmatige selectie en kruising, zal men tot typen dienen te komen, welke — aangepast aan onze klimatologische omstandigheden en verschillende grondsoorten — aan het gestelde doel beantwoorden.

Naast vroegrijpheid, hetwelk van primair belang moet worden geacht, dient de kwaliteit op de voorgrond te staan, terwijl andere factoren, zoals opbrengst en ziekeresistentie, evenmin uit het oog mogen worden verloren. In hoeverre aan al deze eisen tegemoet kan worden gekomen, zal de tijd moeten leren.

SIGARENTABAK

Bij de teelt van sigarentabak staat ons voornamelijk het verkrijgen van dek- en omblad voor ogen; de hiervoor gebruikte rassen kunnen in hun oogstsamenstelling een meer of minder groot percentage hieraan opleveren, terwijl de rest van de oogst, al naar de hoedanigheid, geschikt is als sigarenbinnengoed of rooktabak (pijptabak).

Geschikte sigarentabaksrassen zijn:

Mont Calme Brun

Geïmporteerd uit Zwitserland. Een zaadvast kruisingsproduct tussen de vroegere Amersfoorter (Maryland-type) en White Burley. Vroegrijp type, vrij dunne hoofdnerf, blad kleurt mooi op, soms iets te kleurig, goed aroma, weinig gevoelig voor ratelziekte.

Zand- en aardgoed zeer geschikt voor dek- en omblad; goede opbrengst. Moet tegen rijp aan geplukt worden.

Havanna IIc (Slits No 11)

Een selectie van Forchheim (Duitsland). Middelvroeg type, vrij dunne hoofdnerf, blad kleurt mooi vaal op, vrij neutraal van aroma. Zand- en aardgoed zeer geschikt voor dek- en omblad; goede opbrengst. Gevoelig voor ratelziekte. Moet tegen rijp aan geplukt worden.

Havana Connecticut

Geïmporteerd uit Amerika; door de Stichting Proeftuin voor Tabak te Wageningen zuiver uitgeselecteerd. Middelvroeg type; vrij dunne hoofdnerf, fijne zijnerf, waardoor aardgoed en zandgoed zeer geschikt voor dek- en omblad zijn. Vrij neutraal van aroma, flinke opbrengst. Moet tegen rijp aan geplukt worden. Gevoelig voor ratelziekte.

Levano (No 19)

Een selectie van Prof. Honing uit een oud landras uit de omgeving van Achterberg. Middelvroeg type, smalbladig, vrij dun van blad met fijne nerven, kleurt vrij donker op, uitstekend van aroma en van zeer goede brandbaarheid. Heeft goede dekbladeigenschappen, de kleur en de bladvorm zijn hiervoor echter minder gunstig. Middelmattige opbrengst, moet tegen rijp aan geplukt worden. Gevoelig voor ratelziekte.

Maas en Waalse (Slits No 25)

Een selectie van de tabaksteler G. Jansen te Boven-Leeuwen uit een oud landras. Laatrijp type, matig dun blad, vrij

dikke hoofdnerf, droogt lastig op; kan goed ombladmateriaal leveren. Gevoelig voor ratelziekte. Onder gunstige omstandigheden is het zand- en een gedeelte van het aardgoed geschikt voor dekblad. Is overigens ook geëigend voor kerftabak. Neutraal van aroma; forse groei met flinke opbrengst. Moet tegen rijp aan geplukt worden. Met een flinke stalmeestgift leveren aardgoed en bestgoed zeer goed spindekmetaal (pruimtabak).

Als beproevenswaardige rassen mogen worden vermeld:

No. 1178, een raszuiver uitgeselecteerd kruisingsproduct van de Proeftuin voor Tabak (Havana Conn. × Hong. Gartenblatt) × Havana Conn.

No. 1179, een raszuiver uitgeselecteerd kruisingsproduct eveneens van de Proeftuin voor Tabak (Havana Iic × Havana Conn.) × Havana Iic.

SIGARETTEN- EN KERFTABAK

Bij de teelt van sigaretten- en kerftabak kunnen wij onderscheid maken tussen de z.g. flue-cured tabakken voor de sigaretten- en shagfabricage en de in de lucht gedroogde (air-cured) tabakken, waarbij weer onderscheid gemaakt wordt tussen „light air-cured” (lichtkleurige) tabakken, welke vrijwel neutraal van aroma zijn en als vulmateriaal in de kerf- en sigarettenindustrie kunnen worden aangewend en „dark air-cured” (donkergekleurde) tabakken, die iets meer aroma hebben en speciaal voor donkere kerf kunnen worden gebruikt en wellicht, tot op zekere hoogte, in sommige gevallen ook in de sigarettenfabricage.

Als geschikte sigaretten- en kerftabakrassen kunnen wij noemen:

Mont Calme Jaune

Geïmporteerd uit Zwitserland. Een lichtkleurige lijn uit de kruising tussen de vroegere Amersfoorter en White Burley. Vroegrijp type, vrij dunne hoofdnerf, goede opbrengst, goed aroma. Moet rijp geplukt worden.

Zeer geschikt voor het flue-curing proces, waarbij, door het vrijwel ontbreken van de polyphenoloxydase in het blad, een groot percentage geel blad kan worden verkregen. Bijzonder geschikt voor sigaretten en shag.

White Burley

Geïmporteerd uit Amerika; kenbaar aan de sprekend witte hoofdnerf. Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf, vroegrijp type; bladeren kleuren evenals de stam bij het rijpen geel. Kleur van het gedroogde blad geelbruin-lichtbruin; neutraal van aroma, daardoor geschikt als vultabak voor kerf en sigaretten. Moet rijp geplukt worden. Flinke opbrengst. Zeer gevoelig voor Thielavia (wortelrot). In de eerste plaats geschikt voor air-curing.

Burley IV

Geselecteerd uit de Burley Italiana. Geeft zeer grote planten, met vaak meer dan 40 bladeren (groen), van flinke grootte en zeer goede vorm. Middelvroeg type; matig dikke hoofdnerf; plant vormt nagenoeg geen dieven en vertegenwoordigt het Burley-type in optima forma. Kleur van het gedroogde blad lichtbruin tot egaal dofbruin; neutraal van aroma en smaak, daardoor geschikt als vultabak voor kerf en sigaretten. Moet rijp geplukt worden. Uitstekende opbrengst. Indien dit ras tegen rijp aan geplukt wordt, is het door de goede kleur, de neutrale smaak en de zeer goede bladvorm waarschijnlijk geschikt voor de sigarenindustrie. Voornamelijk geschikt voor air-curing.

Virginia American Gold

Geïmporteerd uit Amerika. Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf. Vroegrijp type, bladeren kleuren bij het rijpen geel; aan de stam kleur van het gedroogde blad geel- tot roodbruin; vrij neutraal van aroma, daardoor geschikt als vultabak voor kerf en sigaretten. Moet rijp geplukt worden. Flinke opbrengst. Geschikt voor flue-curing.

Virginia Gold A

Selectie van Forchheim. Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf. Evenals de andere Virginia-typen in de aanvang traag groeiend. Vroegrijp type; bladeren aan de stam licht geelgroen. Kleur van het gedroogde blad geel- tot roodbruin; vrij neutraal van aroma, daardoor geschikt als vultabak voor kerf en sigaretten. Goede opbrengst. Zeer gevoelig voor virusziekten! Geschikt voor flue-curing.

PRUIMTABAK

Als pruimtabak is de Kentucky het meest geschikt, ofschoon ook verschillende andere variëteiten, bij een geëigende bemesting en op daarvoor geschikte grond, een voor dit doel goed bruikbaar product kunnen leveren, o.a. Maas en Waalse en Mont Calme Brun.

Kentucky Italiana

Geïmporteerd uit Italië. Zeer grote bladeren met dikke hoofdnerf. Laatrijp type; kleur van het gedroogde blad van licht- tot donkerbruin. Flinke opbrengst. Onder gunstige omstandigheden kan het zandblad ombladmateriaal opleveren, de overige bladeren kunnen dan als binnengoed voor sigaren of voor de kerf worden gebruikt en geven dan een geurige, pittige melange. Zeer gevoelig voor Thielavia.

TOMAAAT

(*Solanum lycopersicum* L. = *Lycopersicum esculentum* Mill.)

Voor de indeling van de bestaande rassen en selecties van tomaten zijn drie morphologische gegevens van veel belang. Dit zijn: de hokkigheid van de vruchten, de al of niet sterk om de middennerf gevouwen jonge blaadjes in de kop van de planten en het groeitype van de plant.

Aan de hand van deze eigenschappen kan een indeling gemaakt worden in vier hoofdgroepen:

- Groep van het Ailsa Craig-type:** 2- en 3-hokkig, kopblaadjes niet gevouwen, meer of minder breed uithangende bladeren.
- Groep van het Radio-type:** 2- en 3-hokkig, kopblaadjes sterk gevouwen, meer of minder breed uithangende bladeren.
- Tussenvormen:** 2- en 3-hokkig, kopblaadjes niet gevouwen. Bladeren minder breed uithangend dan bij Ailsa Craig.
- Groep van het Tuckswood-type:** 3-, 4-, soms meerhokkig, kopblaadjes niet gevouwen, meer neerhangende, meest kortere bladeren.

Als kastomaat behoren de rassen uit de groep van het Ailsa Craig-type en in mindere mate die uit de groep van het Radio-type in het algemeen thuis op vruchtbare gronden. Op lichte zand- en zavelgronden kan de opbrengst na enkele jaren achteruit gaan, doordat de vruchten te klein worden. De grove rassen worden in het algemeen geteeld op de minder vruchtbare gronden en in oude kassen. Grovere rassen leveren minder vruchten per plant dan de fijnere. De totaalopbrengst van de grovere rassen kan op minder goede gronden nog behoorlijk zijn, omdat de vruchten groter van stuk zijn en daardoor in een goede sorteringsverhouding vallen.

In de oorlog en in de na-oorlogse jaren werden de rassen uit de groep van het Tuckswood-type, vooral de Tuckqueen, veel verbouwd. In verband met de gewijzigde exportomstandigheden wordt men echter weer meer in de richting van de fijnere, ronde typen gedrongen.

In Engeland zijn, vooral door de firma Stonor, zgn. „no green back-types” ontwikkeld. De onrijpe vruchten hiervan zijn geliggroen en missen de donkergroene basis van de onrijpe vruchten van de Nederlandse rassen. Een dezer rassen wordt onder verschillende namen door Nederlandse firma's in de handel gebracht (Victory, Moneymaker) en beslaat thans een groot deel van het areaal.

Behalve kastomaten teelt men wat tomaten in de volle grond. Men gebruikt hiervoor meestal de gewone kastomaten. Enkele rassen worden echter speciaal voor de volle grond aanbevolen.

Van de meeste tomatenrassen bestaan verschillende selecties. In 1948-1949 werden praktijkproeven genomen, waarin 86 rassen en selecties van bij de N.A.K.G. ingeschreven selectiebedrijven werden vergeleken.

TOMAA T

Hieronder volgt een overzicht van de rassen en selecties die in de Practijkproeven Tomaten 1948/1949 werden goedgekeurd (voor een uitvoerig verslag van de praktijkproeven met tomaten zie men Mededeling No 20 van het I.V.T.)

GROEP VAN HET AILSA CRAIG-TYPE

- 1 = Ailsa Craig en
Kampioen
2 = Glorie

Gewas tamelijk fors met zijwaarts uit-hangende bladeren. Vrucht 2- en 3-hokkig, sappig en fris van smaak. Tussen de selecties uit deze groep bestaan aanmerkelijke grofheidsverschillen, de fijnste selecties hebben meestal de langste trossen en het grootste aantal vruchten. De fijnste selecties hebben meestal ook de mooiste ronde vruchten, de vruchten van de grovere selecties zijn in de regel iets platronnd, terwijl de grofste selecties (Glorie's en Ailsa Craig — Gebr. v. d.

Berg) wat hogerronde vruchten geven. Voor alle grovere selecties uit deze groep geldt, dat bij een te welige groei van het gewas, de kans op holle vruchten toeneemt en, de vruchten platter en hoekiger worden.

De met Kampioen (Omega) aangeduide selecties hebben een iets minder fors gewas. De eerste tros is meestal wat korter dan die der overige selecties uit de groep van het Ailsa Craig-type, terwijl de vruchten aan deze tros wat dichter bij elkaar zitten. De vruchtvorm is wat minder mooi (wat hoekiger) maar de vruchten zijn vroeger rijp. (Het ras Kampioen werd geïntroduceerd door Gebr. v. d. Berg te Naaldwijk).

De selecties uit deze groep hebben minder last van waterziek en gele harde plekken aan de vruchtbasis dan de rassen uit de tussenvorm- en Tuckswoodgroep; zeer gevoelig voor blad-vlekkenziekte.

A — Ailsa Craig en Kampioen

Gerangschikt volgens de grofheid van de vruchten van fijn naar grof, werden in deze groep de volgende selecties goedgekeurd. Daarbij zijn met x aangegeven de selecties die een iets minder mooie vruchtvorm hebben, maar vroeg rijp zijn.

Fijnste vrucht

- x Market King „Nunhem", Haelen.
- x Kampioen, A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
- Ailsa Craig, Coöp. „West-Friesland", Wijdenes.

Fijne vrucht

- Ailsa Craig, „Nunhem", Haelen.
- Voorburgse Glorie, W. J. van Kampen, Voorburg.
- Ailsa Craig, Zwaan en de Wiljes, Scheemda.
- Ailsa Craig, W. J. van Kampen, Voorburg.
- Eminent, W. J. van Kampen, Voorburg.
- Kwekerstrots, A. Zwaan Jr, Enkhuizen.

Matig grove vrucht

- x Kampioen, Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.
- x Kampioen, Coöp. „West-Friesland", Wijdenes.
- x Kampioen, v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.
- x Omega, Gebr. Vis, Enkhuizen.

Grovere vrucht

Electra, Zaadcentrale, Poeldijk.
 Namenia, Van Namen, Dordrecht.
 Ailsa Craig, S. N. Groot, Enkhuizen.
 Eminent, A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
 Ailsa Craig, N.V. v.h. P. Rood en Zn., Bovenkarspel.
 Craigwood (Sel. Nunhem), „Nunhem”, Haelen.
 Cromco, A. Vogelaar, Poeldijk.
 Glorie, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
 Delfia, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
 Glorie, Rijk Zwaan, Rotterdam.
 Ailsa Craig, Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.

A — Moneymaker (Victory)

De vruchtvorm is zeer goed, de grofheid van de vruchten is ongeveer gelijk aan die van de grovere selecties uit de Ailsa Craig-groep, de vruchten zijn wat later rijp en hebben niet gauw last van „groenkragen” en waterziek. Zeer gevoelig voor bladvlekkenziekte.

Van dit „no green back”-ras werden 3 selecties goedgekeurd, die onderling geen noemenswaardige verschillen vertoonden.

Moneymaker, J. Bruinsma, Naaldwijk.
 Moneymaker, Zaadcentrale, Poeldijk.
 Victory, N.V. T. v. d. Beukel, Monster.

Thans hebben ook vele andere firma's een goede selectie van dit ras.

Na 1951 werden enkele nieuwe „no green back”-rassen en F_1 's geïntroduceerd. Hierover zijn nog te weinig gegevens bekend om een oordeel over hun practijkwaarde te geven.

B — Econoom — K: Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1951

Gewas „aardappelblad”. Vrucht als Ailsa Craig, matig grof. Zeer gevoelig voor bladvlekkenziekte. Kon nog niet in de practijkproeven worden opgenomen.

GROEP VAN HET RADIO-TYPE

Tot deze groep behoren Radio, Westlandia, Epicure, Vahle Leader en enkele practisch alleen door particulieren geteelde rassen. De rassen en selecties uit deze groep zijn zeer gevoelig voor bladvlekkenziekte (z.g. meeldauw). Vruchten 2- en 3-hokkig, sappig, fris van smaak, meestal wat platter en hoekiger van vorm dan van Ailsa Craig. Onder glas geteeld heeft men gauw last van holle, zachte vruchten. Daartegenover staat dat de vruchten niet gauw scheuren, wat vooral voor vollegrondsteelt een belangrijk voordeel is.

Voor de teelt onder glas is alleen Radio beperkt aanbevelenswaardig. Als de structuur van de grond, de bemestingsstoestand, de watervoorziening en de verdere teeltomstandigheden zodanig zijn, dat men een rustige, niet te welige groei kan verwachten, dan is Radio met succes te telen. De vruchtvorm is dan goed en men heeft weinig last van holle vruchten.

O — Radio (Brilliant, Eureka, Triumph)

Fors gewas, met breeduitstaand, zijwaarts uithangend blad, stengelleden iets korter. Tros tamelijk lang, vrucht platronnd tot rond. Veel last van bladvlekkenziekte.

TOMAAT

Gerangschikt volgens de grofheid van de vruchten van fijn naar grof, werden de volgende selecties van het ras Radio goedgekeurd. Daarbij is de grofheid van de fijnste Radio gelijk aan die van de fijne selecties van het Ailsa Craig-type, de grofheid van de grofste Radio gelijk aan die van de grofste selecties van het Ailsa Craig-type.

Radio, Zaadcentrale, Poeldijk.
Triumph, Rood en Co, Loosduinen.
Radio, J. P. Jansen, Honselersdijk.
Radio, J. P. Rood, Wateringen.
Brilliant, N.V. v.h. P. Rood en Zn. Bovenkarspel.
Radio, v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.
Eureka, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
Radio, Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes.

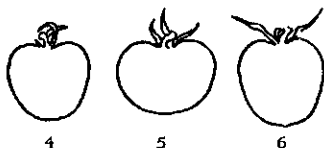

3

3 = Radio

TUSSENVORMEN

In deze groep zijn de rassen ondergebracht, die met hun vruchtvorm en gewastype staan tussen Ailsa Craig en Tuckswood. Sommige staan nog dicht bij de groep van het Ailsa Craig-type, ook wat de grofheid betreft (No 10 van Pannevis); andere lijken met hun grofheid en gewastype meer op rassen uit de groep van het Tuckswood-type. De tussenvormtypen zijn, Single Cross uitgezonderd, wat later rijp dan de Ailsa Craig-typen; ze zijn alle matig gevoelig voor waterziek en meestal sterk gevoelig voor harde gele plekken aan de basis van de vruchten.

4 = Bruinsma JéBé 5 = Single Cross 6 = Renova

Gerangschikt van relatief fijn naar relatief grof werden goedgekeurd:

No 10, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
Rising Hope, N.V. Hollandia, Honselersdijk.
Bruinsma Jé Bé, J. Bruinsma, Naaldwijk.
Princess Mary, Zaadcentrale, Poeldijk.
Pride, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
Renova, Rijk Zwaan, Rotterdam.
Single Cross II, J. Bruinsma, Naaldwijk.
Single Cross I, J. Bruinsma, Naaldwijk.

B — No 10 — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Nogal fors gewas met matig sterk afhingende bladeren. Vruchten hoogronnd, vrij vaak een tepelvormige uitwas aan de top der vruchten. Grofheid als van de grofste selecties uit de groep van het Ailsa Craig-type.

B — Single Cross — F₁ van J. Bruinsma te Naaldwijk

Vrij korte, matig sterk neerhangende bladeren. Vruchten rond, soms wat hoekig, weinig bonken.

Vroeg rijp, wat minder gevoelig voor bladvlekkenziekte.

- B — Renova** — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1950
 Tamelijk breduithangende bladeren. Hoogronde, vrij grove vruchten. Rijpt wat later dan Ailsa Craig.
- O — Bruinsma Jé Bé** — K: J. Bruinsma te Naaldwijk.
 Nogal fors, tamelijk open gewas met matig sterk afhangelnde bladeren; vrij weinig vruchten per tros. Vruchten rond tot hoogronde, weinig gegroefd, 2- en 3-hokkig, stevig. Practisch geen bonken. Tamelijk gevoelig voor bladvlekkenziekte. Weinig last van holle vruchten.
- O — Princess Mary en Pride** zijn nagenoeg gelijk aan Bruinsma Jé Bé; **Rising Hope** heeft wat fijnere vruchten.
- N — Robar** — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: aangevraagd.
 Gelijk veel op Renova. Vruchten iets minder hoog, mooier rond. Werd nog niet in de praktijkproeven opgenomen.

GROEP VAN HET TUCKSWOOD-TYPE

In deze groep komen selecties van drie rassen voor, nl. Tuckqueen, Potentaat en Tuckswood. De Tuckqueenselecties hebben het hoogste gemiddelde vruchtgewicht en tevens de mooiste ronde vruchten, de selecties van de oude Tuckswood hebben in deze groep het laagste gemiddelde vruchtgewicht en plattere vruchten. De Potentaatselecties staan, wat hun gemiddelde vruchtgewicht betreft, tussen Tuckqueen en Tuckswood in.

In de groep van het Tuckswood-type komen verschillen in gewas-type voor (zie beschrijving). Men is het nog niet eens over de vraag, welk gewas-type Potentaat eigenlijk behoort te hebben. Voor dit ras wordt hier voorlopig dezelfde beschrijving gegeven als in de vorige rassenlijst.

De selecties uit deze groep zijn het meest gevoelig voor waterziek en harde gele plekken aan de vruchtbasis. De gevoeligheid voor bladvlekkenziekte is vrij gering.

Door de Commissie Practijkproeven Tomaten werden voor de selecties met de plattere, lelijker vruchtvorm uit deze groep (Tuckswood en vele Potentaatselecties) lage waarderingscijfers gegeven, de namen hiervan zullen niet bekend gemaakt worden. Men dient er rekening mede te houden dat de namen Tuckswood, Potentaat en Tuckqueen soms door elkaar worden gebruikt.

Hieronder worden de goedgekeurde selecties van de gehele groep bij elkaar vermeld, gerangschikt in de volgorde van lager gemiddeld vruchtgewicht naar hoger gemiddeld vruchtgewicht:

Tuckswood, Zaadcentrale, Poeldijk.
 Tuckqueen, Gebr. Oudijk, Waddinxveen.
 Potentaat, W. J. v. Kampen, Voorburg.
 Potentaat, A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
 Excelsior, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
 Roem van Holland, v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.
 Tuckqueen, „Nunhem”, Haelen.
 Verb. Tuckswood, L. P. Duivestein, Loosduinen.
 Dominant, J. Bruinsma, Naaldwijk.

TOMAA T

Tuckqueen, A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
Tuckqueen, A. Vogelaar, Poeldijk.
Dominant 73, J. Bruinsma, Naaldwijk.
Optimus, Rijk Zwaan, Rotterdam.
Tuckras, Zaadcentrale, Poeldijk.
Tuckswood, N.V. v.h. P. Rood en Zn, Bovenkarspel.

A — Tuckqueen (Dominant)

7 = Tuckqueen

Tamelijk krachtig, tamelijk gedrongen gewas. Bladeren betrekkelijk kort en vrij sterk neerhangend. Vruchten meestal ongeveer rond, vrij zwak hoekig en vrij zwak gegroefd, overwegend 3-, 4- en soms meerhokkig, vlezig, iets zoeter dan Ailsa Craig. Matig veel bonken, vruchten zelden hol, tamelijk stevig.

B — Potentaat

Vrij krachtig, tamelijk open gewas. Bladeren tamelijk lang en zwak breeduithangend. Vrucht meestal plat, matig sterk hoekig en matig sterk gegroefd, overwegend 3-, 4- en soms meerhokkig, smaak zoeter dan van Ailsa Craig. Tamelijk veel bonken. Zelden holle vruchten, wel eens zacht, vooral bij sterke groei.

O — Tuckswood

Vrij krachtig, gedrongen gewas. Bladeren betrekkelijk kort en tamelijk sterk neerbuigend. Vrucht plat tot platrond, matig sterk hoekig en matig sterk gegroefd, overwegend 3-, 4- en soms meerhokkig, vleziger, iets zoeter dan Ailsa Craig, matig veel bonken (waaronder hier worden verstaan: onregelmatig gevormde vruchten van alle grootten, die gewoonlijk gekenmerkt zijn door een streepvormig stijlletteken aan de top i.p.v. een puntvormig).

Vruchten zelden hol en tamelijk stevig.

VOLLEGRONDSTOMATEN

De teelt van vollegrondstomaten is van veel minder belang dan die van kastomaten. Toch worden, vooral in Zeeland, rondom Zwolle, Utrecht, Vleuten en in Groningen, nog vrij veel vollegrondstomaten geteeld. Men gebruikt hiervoor rassen uit de groep van het Radio-type, zoals Epicure, Vahle Leader en Radio.

Daarnaast echter ook rassen en selecties uit de groepen van Ailsa Craig-, Tussenvorm- en Tuckswood-typen en tegenwoordig ook vaak Moneymaker.

In het algemeen zullen in een jaar met een droge, warme zomer de meeste rassen vrij goed voldoen. In natte zomers zal de teelt van al deze rassen vaak geheel mislukken. In verband hiermee kan hier nog gewezen worden op het feit, dat op vele tuinderijen in de nazomer veel eenruiters ongebruikt op stapel staan. Met deze eenruiters kan op eenvoudige manier een kap boven vollegrondstomaten aangebracht worden, waardoor deze beschermd zijn tegen slechte weersomstandigheden en een beter product kunnen leveren.

Particulieren stellen er soms prijs op, tomaten te telen, die zich onderscheiden door iets bijzonders in vorm en kleur.

Hiervoor kunnen worden genoemd: *Aurora*, karmijnrode vrucht; *Zonneschijn*, gele vrucht; *Kleinvruchtige Rode Suiker*, rode vrucht, zo groot als een knikker, zoet van smaak. Verder bestaan er nog rassen met abrikoos-, kers-, peer- of pruimvormige vruchten.

TUINBONEN

(*Vicia faba* L.)

Tuinbonen worden volvelds geteeld of als windkering in combinatie met teerdere gewassen. Dikwijls worden tuinbonen onder platglas gezaaid, om later in de vollegrond te worden uitgeplant. De hoge rassen worden verreweg het meest geteeld. De lage rassen zijn meestal niet vroeger, maar lenen zich beter voor tussenteelt. Tuinbonen worden geteeld voor vers gebruik en conserven.

HOGE TUINBONEN

Bij de Practijkproeven Tuinbonen 1949-1950 werd een aantal selecties en rassen van hoge tuinbonen beproefd. De namen van de goedgekeurde inzendingen worden hieronder vermeld.

Windsor Witte en Driemaal Wit werden niet in de praktijkproeven opgenomen, daarom worden hiervan geen aparte selecties vermeld.

Zeer vroege tuinbonen

A — Allervroegste — grondras

Gedrongen, 80-90 cm hoog, fijn gewas. Bontbloeiend. Peulen dikwijls 2-4 bijeen, 14-16 cm lang, vrij smal tot matig breed, met 3-5 matig kleine bonen. Zaad grijswit met witte navel. Geschikt voor vroege of zeer vroege teelt op voedzame, vochthoudende, niet te zware grond, in het bijzonder op veengrond. Op veen stoelen de planten flink uit en geven ze zeer vroeg een behoorlijke opbrengst, terwijl ze op zware grond te ijel en te fijn blijven en dan te weinig productief blijken te zijn.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van
Eerste Witkiem	„Nunhem”, Haelen
Premier	F. de Vries & Zn, Alphen a. d. Rijn
Express	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

**A — Trio — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg.
Kw.r.: 1952**

Een Expressstypen met iets forsere, langere (17-18 cm) en bredere peulen. Het gewas is even fijn, maar iets hoger (90-100 cm) dan Express. Het is derhalve soms wat minder stevig en minder geschikt als windkering. Levert evenwel vroeg vaak een hogere opbrengst op dan Express. Goede consumptiekwaliteit. Is behalve voor veen ook geschikt gebleken voor teelt op zand en klei. Geschikt voor vers gebruik en conserveren.

Goedgekeurd in Practijkproeven 1949-1950.

A — Ezetha's Witkiem (V 3) — K: Enkhuizer Zaadhandel te Enkhuizen.

Zeer vroeg, laag (ongeveer 90 cm) maar stevig gewas. Ontwikkelt zeer vroeg en laag aan vrij korte stengels brede Witkiempeulen, die 16-18 cm lang zijn met 3-4 grote bonen. Zaad grijswit met witte navel. Blijkt op veen, klei en vochtige zandgrond goed te voldoen. Zeer vroeg. Productief. Geschikt voor vers gebruik en conserveren.

Goedgekeurd in Practijkproeven 1949-1950.

N — Con Amore — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg. Kw.r.: 1952

Gewas forser, steviger en iets hoger dan Express. Peul Witkiemtype, doch wat smaller en met toegespitste top, 15-18 cm lang met 3-5 bonen per peul. Zaad ovaal, crème-wit met witte navel. Even vroeg als Express en Trio, daarom beproevenswaardig voor vroege teelt in de vollegrond. Werd nog niet in de practijkproeven opgenomen.

Vroege Tuinboon

A — Verbeterde Witkiem — grondras

Met de aanduiding Verbeterde Witkiem wordt bedoeld een langschedig, breed Witkiemtype, dat meer en meer door de tuinders wordt uitverkoren boven het normale Witkiemtype. Vrij fors gewas, dat 120-150 cm hoog kan worden. Levert op zware grond, een flink gewas op en is daardoor ook geschikt voor windschut. Bontbloeiend. Peulen 18-22 cm lang, tamelijk breed, met 4-5 grote bonen. Zaad groot, vrij breed, ovaalrond, plat, grijswit met witte navel. In de regel iets minder vroeg dan Witkiem Gewone. Het meest geteelde ras in Nederland; zowel voor volvelds, voor tussenteelt, voor windschut als voor broei. Voor vers gebruik en conserven.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Gewas	Vroegheid	Geschikt voor		
				zand	veen	klei
Vroege Brede Witkiem	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	tam. fors	vrij vroeg	+	+	+
Witkiem PKS.	P. Koomen, Spanbroek	fors	vrij vroeg	(+)	(+)	+
Vroege Brede Witkiem	Abr. Sluis, Enkhuizen	tam. fors	tam. vroeg	(+)	+	(+)
Veredelde Witkiem	C.N. Vreeken Sr, Dordrecht	fors	tam. vroeg	(+)	(+)	+
Verbeterde Witkiem	H. Zwaan, Enkhuizen	fors	tam. vroeg	+	+	+
Witkiem Vroege Lange Brede	Rijk Zwaan, Rotterdam	fors	tam. vroeg	+	+	+
Witkiem (heeft wat kortere peulen dan de voorgaande no's)	P. Vriend & Zn, Andijk (Oost)	tam. fijn	vroeg	+	+	-

+ = geschikt (+) = matig geschikt - = ongeschikt

B — Witkiem Gewone — grondras

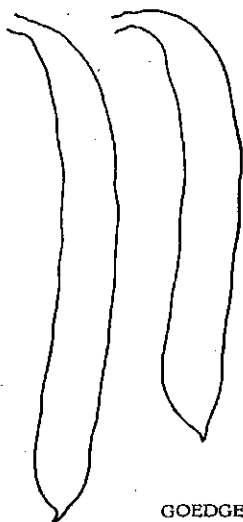
Met de aanduiding Witkiem Gewone wordt bedoeld de Korte Witkiem, zoals deze vanouds reeds bekend is. In dit type zijn kleine verschillen in forsheid van gewas, in vroegheid en in peultype te constateren. Behoudens enige uitzonderingen (zie hieronder) vormt de Korte Witkiem een normaal gewas (100-120 cm hoog). Bontbloeiend. Peulen recht tot zwak gebogen, 14-18 cm lang, breed, stomp met 2-4 grote bonen. Zaad groot, breed, ovaalrond, plat, grijswit met witte navel.

TUINBONEN

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Gewas	Vroegheid	Geschikt voor		
				zand	veen	klei
Witkiem	Gebr. Broersen, Harenkarspel	normaal	vroeg	+	-	+
Witkiem	K. Brugman Winkel	fors	tam. vroeg	+	+	(+)
Witkiem	Coöp. „W.-Friesl.”, Wijdene	normaal	vroeg	(+)	+	+
Witkiem	P. Mol, Hem	fors	tam. laat	(+)	(+)	+
Zwijndrechtse Witkiem	Gebr. v. Namen, Dordrecht	normaal	vroeg	+	+	+
Witkiem	Gebr. Oudijk, Waddinxveen	tam. fijn	vroeg	(+)	+	(+)
Witkiem	Fred. Singer, Wijdene	tam. fijn	vroeg	(+)	+	(+)
Witkiem	P. Vriend Pzn, Andijk (West)	normaal	vroeg	+	+	(+)

+ = geschikt (+) = matig geschikt - = ongeschikt

Iets latere tuinbonen

B — Lange Hangers (Extra Hangers, Leidse Hangers, Blanke Hangers, Hangdown) — grondras

Gewas 120-150 cm hoog, fors, weinig uitstoelend. Bontbloeiend. Peulen afhankelijk, vaak 2, soms 3 bijeen, 20-25 cm lang, vrij smal, recht met 5-7 bonen. Meestal laat plukbaar. Naar de lengte werden de selecties ingedeeld in Lange Hangers lang type (fig. links) en Lange Hangers normaal type (fig. rechts). Zaad matig groot, smal, ovaal, tamelijk plat, grijswit met zwarte navel. Geschikt voor late teelt of als windschut.

Voor vers gebruik en conserven.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Gewas	Vroegheid	Geschikt voor		
				zand	veen	klei
Lang type: Lange Hangers	N. Prins, Andijk (West)	fors	tam. vroeg	+	+	+
Lange Hangers	P. Vriend & Zn, Andijk (Oost)	tam. fors	tam. vroeg	+	+	+
Normaal type: Lange Hangers	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	fors	laat	-	+	+
Lange Hangers Goliath	P. Rood & Zn, Bovenkarspel	tam. fors	laat	+	+	+

O — Witkiem Hangers — grondras

Gewas 100-120 cm hoog, tamelijk fijn, sterk uitstoelend. Bontbloeïend. Peulen 16-18 cm lang, smal, recht met 4-5 bonen. Zeer laat, draagt lang door. Zaad matig groot, smal ovaal, plat, grijswit met witte navel, weinig verkleurend bij bewaring. In Nederland uitsluitend geteeld door particulieren, die nog zeer laat tuinbonen wensen te plukken.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van
Witkiem Hangers	Abr. Sluis, Enkhuizen
Witkiem Hangers	Sluis & Groot, Enkhuizen

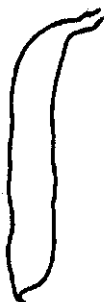

O — Windsor Witte

Gewas 100-125 cm hoog. Bontbloeïend. Peulen afstaand, 10-14 cm lang, breed, met 2-3 bonen. De kwaliteit is goed voor vers gebruik. Zaad zeer groot, bijna rond, plat, grijswit met zwarte navel. De planten dragen lang door, daar de peulen ook nog hoog aan de stengel worden gevormd.

O — Driemaal Wit (Witbloeïende Witblijvende Witkiem).

Gewas 80-100 cm hoog. Witbloeïend. Peulen vrij recht, ongeveer 16 cm lang, smal, met 4 à 5 tamelijk kleine bonen, die bij het koken niet bruin worden. Daarom wordt deze boon wel speciaal voor de inmaak gebruikt. Een nadeel is echter dat ze geen looizuur bevat, waardoor ze de typische tuinbonensmaak mist. Vrij laat oogstbaar. Moet als jonge peul geplukt worden, daar de bonen spoedig hard van schil en stug worden. Is zwakker dan Witkiem en Lange Hangers, en vooral bij minder gunstige weersomstandigheden, niet erg productief.

LAGE TUINBONEN

O — Emma — K: Turkenburg, Bodegraven

Gewas ongeveer 50 cm hoog. Bontbloeiende. Peulen ongeveer 12 cm lang, met 5-6 bonen. Vroeg. Geeft een vrij hoge netto-opbrengst. Kwaliteit behoorlijk. Goed voor combinatieteelt.

O — Mazagan

Gewas 40-60 cm hoog. Bontbloeiend. Peulen recht, opgericht, 6-8 cm lang, met 4-5 kleine bonen. Zaad klein, grijswit met zwarte of witte navel. Moet vroeg geplukt worden daar de bonen spoedig hard van schil worden. Wordt voor inmaak gebruikt. Voor particulieren.

O — Lage Vroege Witte broei

Gewas ongeveer 40 cm hoog. Bontbloeiend. Peulen 8-9 cm lang, met 3-5 kleine bonen. Zaad klein, grijswit met zwarte navel.

TUINKERS

(*Lepidium sativum* L.)

Tuinkers (Sterrekers, Bitterkers) wordt nog al eens heel vroeg in het voorjaar gezaaid om met wat citroen en suiker bij het ontbijt een smakelijke toespis te verschaffen, die rijk is aan vitamine C.

A — Gewone

Snelgroeiend, echter grover dan de onderstaande.

B — Gekrulde (Fijne Krul)

B — Extra Fijne Moskrul

UI

(*Allium cepa* L.)

De ui wordt in ons land voornamelijk als toekruid gebruikt. Als groente of als hoofdbestanddeel van een gerecht heeft de ui bij het Nederlandse publiek vooralsnog weinig ingang gevonden.

Bij de teelt maakt men onderscheid tussen gewone zaai-

uien, pootuien, winteruien en plantuien. Op de landbouwbedrijven is de cultuur van de gewone zaai-ui het belangrijkste.

De voornaamste teeltgebieden zijn: Goeree-Overflakkee, de Zeeuwse eilanden en de Langendijk, terwijl in de laatste jaren ook in overig Zuid-Holland en in West Noord-Brabant de teelt werd uitgebreid.

Bij de teelt van de gewone zaai-ui wordt bij voorkeur gezaaid in de tweede helft van Maart of de eerste helft van April en valt de oogst begin September.

In vergelijking met vorige rassenlijsten is de samenstelling van het uiensortiment enigszins gewijzigd. Tengevolge van de grote mate van overeenkomst, die ontstaan is tussen de vertegenwoordigers van het Rijnsburger type en de bolvormige selecties uit de Noord-Hollandse Strogele, zijn de laatstgenoemde thans onder de Rijnsburger gerangschikt. Het Noord-Hollandse Strogele type omvat naar aanleiding van deze wijziging in het vervolg uitsluitend selecties met een platte vorm.

Met de afvoering van de laatste vertegenwoordiger van de Zeeuwse Bruine is opname van dit ras voorlopig komen te vervallen. De betere duurzaamheid, die dit ras in vergelijking met de Rijnsburger voorheen vertoonde, is verdwenen, terwijl ook de vorm en roodkleuring niet meer karakteristiek zijn.

De Noord-Hollandse Bloedrode is slechts van plaatselijke betekenis. Het is niettemin verheugend, dat een tweede tot dit type behorende selectie tot opname in de rassenlijst kon worden bevorderd.

De in dit hoofdstuk opgenomen tabel geeft een inzicht omtrent de eigenschappen van de selecties van de verschillende rassen.

Ter vermindering van misverstand worde er op gewezen, dat de selecties zijn vermeld in alphabetische volgorde van de namen van de selecteurs, dus anders dan vroeger de gewoonte was.

GEWONE ZAAI-UI

A — Rijnsburger — grondras

Bolvormige ui. Omvat tamelijk productieve tot zeer productieve, merendeels tamelijk duurzame tot duurzame selecties, met sporadisch tot zeer weinig sterk uitwendig rood en weinig inwendig rood. Tengevolge van de reeds eerder omschreven wijziging zijn de selecties Wijbo, Grobol en Bola hierbij opgenomen.

GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Wijbo	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Grobol	C. de Groot, Broek op Langendijk	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Maelstede	Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle Biezelingse	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Bola	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui, met weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Favoriet	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, productieve, duurzame ui met weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Westerloo	H. Lodder en P. Luijendijk, Goedereede	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, tamelijk productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Willemshover	J. A. van Nieuwenhuijzen, Ooltgensplaat	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, tamelijk weinig inwendig rood.
Galathee	M. C. van Nieuwenhuijzen, Achthuizen	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Luctor	N.V. Gebrs Sluis, Enkhuizen	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, tamelijk weinig inwendig rood.
Primeur	M. van Zielst, Nieuwe Tonge	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.

B — Noordhollandse Strogele — grondras

Platte ui. In vergelijking met de Rijnsburger is de productiviteit matig. In duurzaamheid en roodkleuring schijnen de twee rassen elkaar weinig te ontlopen.

Selecties van dit ras zijn nu nog niet opgenomen, maar enkele zijn in beproeving.

B — Noordhollandse Bloedrode — grondras

Wijkt in ieder opzicht van de overige rassen af door de paarsrode kleur van de uien en de goede duurzaamheid. Tegenover de Rijnsburger is de opbrengst laag.

GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Wijdéro	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	Vroegrijpe, platte, uniforme, zeer weinig productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch uitwendig bleekrood.
West-Friesia	Jac. Kamper, Bovenkarspel	Vroegrijpe, bolvormige tot platte, tamelijk uniforme, zeer weinig productieve, duurzame ui met weinig dikhalzen. Zeer weinig uitwendig bleekrood.

EIGENSCHAPPEN VAN DE UIENSELECTIES GEDURENDE DE PERIODE 1949—1952

Het Nederlandse Uiensoortiment	Productiviteit	Duurzaamheid	Vroegrijpheid	Dikhalzen in %	Vorm	Uniformiteit van vorm	Roodkleuring in %		
							sterk uitw. rood	inw. rood	uitw. bleekrood
Rijnsburger									
Wijbo	110	102	8	0,7	bol	8	0,1	1	
Grobol.	113	101	7	0,8	bol	8	0,1	1	
Maelstede	106	98	8	0,3	bol	8	0,1	1	
Bola.	105	99	7	1,2	bol	8	0,5	3	
Favoriet	101	101	7	1,3	bol	7	0,2	2	
Westerloo	96	101	8	0,4	bol	8	0,2	4	
Willemshover	101	98	8	1,1	bol	8	0,3	5	
Galathee	102	98	8	0,5	bol	8	0,2	4	
Luctor.	103	98	8	0,5	bol	8	0,8	5	
Primeur	104	98	8	0,2	bol	8	0,2	3	
Noord-Hollandse Bloedrode									
Wijdéro	81	101	8	0,4	plat	8	—	—	0,1
West-Friesia	76	103	8	1,2	b.pl.	7	—	—	0,7

Bij vroegrijpheid en uniformiteit van vorm is een hoger cijfer gegeven, naarmate de betreffende eigenschap meer ontwikkeld is.

POOT- EN WINTERUI

De cultuur van de pootui vindt van oudsher toepassing op de tuinbouwbedrijven van Zwijndrecht en omgeving. Op een zaai-bed wordt omstreeks 20 Augustus gezaaid; de verkregen plantjes worden in het voorjaar verpoot.

De verbouw van winteruien daarentegen wordt, voor zover nog toegepast, vrijwel uitsluitend op grote landbouwbedrijven

aangetroffen. Bij deze teeltwijze wordt in de laatste week van Augustus of in de eerste week van September direct ter plaatse gezaaid. Alleen goed ontwaterde percelen komen voor deze teelt in aanmerking. De oogst valt evenals bij de pootui omstreeks begin Augustus.

Een bezwaar vormt bij beide cultuurmethoden de grote kans op uitvriezen, hetgeen bij de teeltwijze als pootui somtijds, bij die als winterui vaak voorkomt. Terecht wordt dan ook de verbouw van winteruien als riskant gekenschetst.

Zowel bij de teelt van pootuien als van winteruien wordt uitgegaan van selecties uit de Zwijndrechtse Pootui. Het merendeel dezer selecties onderscheidt zich, ten opzichte van het uitgangsras, door een grotere uniformiteit van vorm en een lager percentage zowel van uit- als inwendig roodgetinte uien. Als resultaat van het uitgevoerde selectieonderzoek konden in dit hoofdstuk een aantal selecties geplaatst worden, die naast een zeer geringe roodkleuring een goede productiviteit te zien gaven.

Gedurende de periode, waarin het onderzoek plaats vond, trad geen strenge vorst op, zodat de wintervastheid niet kon worden beoordeeld.

A — Zwijndrechtse pootui — grondras

Matig wintervaste, omgekeerd peervormige tot bolvormige, productieve, vrij zachte, sterk roodgetinte ui.

GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Fortuna	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	Tamelijk vroegrijpe, omgekeerd peervormige tot bolvormige, tamelijk uniforme, productieve ui met zeer weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Wijdewin	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	Vroegrijpe, bolvormige tot omgekeerd peervormige, uniforme, productieve ui zonder dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Winterkoning	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	Vroegrijpe, omgekeerd peervormige, tamelijk uniforme, tamelijk productieve ui zonder dikhalzen. Geen sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Superno	Fa. H. van Noort, Zwijndrecht	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve ui met zeer weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Altena's Roem	G. Tamerus, Almkerk	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.

EIGENSCHAPPEN VAN DE WINTERUIENSELECTIES
GEDURENDE DE PERIODE 1950-1952

Sortiment	Productiviteit	Vroegrijpheid	Dikhalzen in %	Vorm	Uniformiteit van vorm	Roodkleuring in %	
						sterk uitw. rood	inw. rood
Fortuna	105	7	0,3	o.p./bol	7	afw.	1
Wijdewin.	102	8	0	bol/o.p.	8	0,3	1
Winterkoning	99	8	0	o.p.	7	afw.	1
Superno	106	7	0,2	bol	8	afw.	2
Altena's Roem	104	7	0,2	bol	8	1,8	3

PLANTUI

De teelt van plantuien mag zich de laatste jaren in een sterk toegenomen belangstelling van de practijk verheugen. Bij deze cultuurmethode wordt gebruik gemaakt van in het voorafgaande jaar gewonnen, gedurende het winterseizoen bij hoge temperatuur (78-82° F) en een relatieve vochtigheid van 60-70 % bewaard plantgoed van de maten 10-15, 15-20 en 20-25 mm doorsnede. Behalve dat invoering van de teelt van plantuien het mogelijk gemaakt heeft reeds half Juli aan de markt te komen, biedt deze teeltwijze buitendien nog tal van voordelen.

Bijzondere aanbeveling verdienen de in deze Rassenlijst opgenomen vroegrijpe selecties van Rijsburger, terwijl ook, wegens de duurzaamheid van het plantgoed, de, weliswaar voor valse meeldauw gevoeliger, Zittauer Ui in aanmerking komt.

In prijscouranten van Nederlandse zaadhandelaren worden soms rassen opgenomen, waarvan het plantgoed geen speciale behandeling zou behoeven te ondergaan. Voorzover dit betreft het vermijden van schieters, is dit inderdaad in een aantal gevallen, bij gebruik van kleinere maten van het aanbevolen plantgoed, juist. Men dient echter niet uit het oog te verliezen, dat, ongeacht het feit, of al dan niet bloemstengels zullen optreden, de behandeling van het plantgoed steeds een krachtige groeibevorderende invloed blijkt uit te oefenen, die maar al te duidelijk in een aanzienlijke verhoging van de opbrengst tot uiting komt.

A — Rijsburger — grondras

De bij zaai-uien opgenomen vroegrijpe selecties van dit ras.

A — Zittauer Riesen — grondras

Zeer vroegrijpe, platte, uniforme, tamelijk productieve en duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig, weinig inwendig rood. Gevoeliger voor valse meeldauw dan de Nederlandse uienrassen.

INMAAKUITJES

Zoals de naam reeds aanduidt, worden deze uitjes uitsluitend voor inmaakdoeleinden gebruikt.

De belangrijkste cultuurcentra vormen Tholen, St. Philipsland en West Noord-Brabant.

Van het uit Italië geïmporteerde zaad zaait men 80 à 90 kg per ha. Uiteraard speelt de verpleging van het gewas een bijzonder grote rol. Het onkruid kan de teler geweldige parten spelen, zodat schoon land meer dan ooit een vereiste is. De gunstige resultaten, die met het gebruik van verdund zwavelzuur als onkruidbestrijdingsmiddel zijn verkregen, hebben echter tot vereenvoudiging van de verpleging geleid.

De oogst vindt plaats in de tweede helft van Juli. Het gezegde ras wordt aangeduid als Zilverui.

In de prijscouranten van de Nederlandse zaadhandel vindt men nog een aantal rassen genoemd, welke hieronder volgen. In hoeverre dit onderscheid in rassen op wezenlijke kenmerken is gebaseerd, vormt nog een onderwerp van studie.

Door de Stichting Nederlandse Uien-Federatie is de aandacht gevestigd op het pareluitje (*Allium ampeloprasum* L.). Evenals bij de sjalot geschiedt hier de vermeerdering niet door zaad, maar door jonge bolletjes, die in de grond gevormd worden (klisters). Men zaait bolletjes ter grootte van een erwt omstreeks half Augustus bij een rijenafstand van $22\frac{1}{2}$ cm tegen 450 kg per ha. Het gewas, dat zeer wintervast is en op het eerste gezicht enigszins aan wintertarwe doet denken, wordt begin Juli van het volgend jaar geoogst. Het bepalen van het juiste tijdstip van oogsten is zeer belangrijk. De cultuur is oogstzeker en daardoor bijzonder aan te bevelen voor volkstuinders.

A — Zilverui

A — Allervroegste Wonder

A — St Jansui

Deze zeer vroegrijpe rassen zijn vooral voor volkstuinders van belang.

A — Pompei

A — Barletta

A — La Reine

Laatstgenoemde 3 rassen worden in de practijk het meest gebruikt. Het ras Pompei heeft de gunstigste vroegrijpheid.

N — Parelui

VELDSLÄ WATERMELOEN/WINTERPOSTELEIN

VELDSLÄ

(*Valerianella locusta* (L.) Betcke (*V. olitoria* (L.) Poll.
en *V. eriocarpa* Desv.)

Veldsla wordt, zowel onder glas als in de volle grond, hier en daar geteeld, maar vooral op IJsselmonde, in Limburg en ook in Zeeland.

In Limburg uitsluitend in de volle grond. De oogst valt in de herfst, winter of vroege voorjaar.

Er werd steeds veel naar België geëxporteerd.

— Grote Noordhollandse

Donkergroen, langwerpige blad.

Voor glas en volle grond. Het uitgezifte, fijne zaad wordt veelal als Gewone Fijnzaad of Broeivet verkocht.

— Goudblad (Goudhart)

Groen blad, hartblaadjes in het voorjaar goudgeel. Spoedig last van weggroten. Geschikt voor teelt in de bak. Voor particulieren, die prijs stellen op een geelgekleurd blad.

— Geelgroene Italiaanse (Régence)

Groot, geelgroen blad. Behoort tot *V. eriocarpa*. Voor particulieren, die een geelgroen blad prefereren.

WATERMELOEN

(*Citrullus battich* Forsk. = *C. vulgaris* Schrad.)

De watermeloen kan in de Zuid-Europese landen wel in de volle grond worden geteeld, maar in Nederland slaagt zij alleen onder glas. De vruchten zijn zoet en smeltend, maar weinig krachtig van smaak. Zij worden in ons land zeer weinig en dan alleen door particulieren geteeld.

WINTERPOSTELEIN

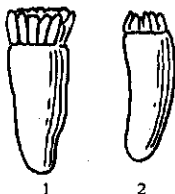
(*Claytonia perfoliata* Donn)

In tegenstelling met gewone postelein is de winterpostelein bestand tegen strenge koude, zodat hij 's winters van de open grond gesneden zou kunnen worden. Daar echter door koude het blad roodachtig bruin wordt, teelt men hem liever in de bak. Men zaait vanaf eind Juli voor de teelt in de volle grond en vanaf begin October voor de teelt onder glas. De teelt van winterpostelein is thans in Nederland slechts van zeer geringe betekenis.

Afzonderlijke rassen zijn van deze groente niet bekend.

Hij wordt weinig geteeld. In de omgeving van Leiden en van Rotterdam vindt men hem nog wel eens onder glas. Op sommige plaatsen (b.v. omgeving Naarden) als onkruid bekend.

WITLOF

(Cichorium intybus L.)

1 = Zaad van andijvie 2 = Zaad van witlof

Van witlof zijn in ons land twee grondrassen te onderscheiden, het Gewone Witlof en het Meilof. Het Gewone Witlof is vroeger en het is geschikt om geforceerd te worden. Het Meilof is later, leent zich niet voor forcering; het schijnt sterker tegen vuur in de kuil te zijn.

De meeste selecties dragen nog een populatiekarakter en slechts 20 % van de herkomsten zijn behoorlijk uniform. In deze laatste groep komen selecties voor, die vrij lange, smalle kroppen vormen en andere, welke korte, vooral aan de basis dikke kroppen leveren. Tussen deze twee uitersten bestaan vele overgangen.

Hoewel de proeven nog lopen, hebben wij reeds de indruk gekregen, dat de selecties met betrekkelijk korte, dikke kroppen het waardevolst zijn. Dit is ook het type, dat in België gewild is.

Vroege Trek**B — Witlof**

Levert bij de zeer vroege trek vaak lange, losse kroppen, vooral wanneer de temperatuur te hoog geweest is.

Voor beschrijving zie men onder „Middelvroeg en middel-late trek”.

N — Vroege Mechelse

Wortel meestal wat slanker en loof iets minder glad dan van het gewone Witlof. Door selectie uit de gewone Witlof ontstaan. Levert bij de trek in de herfst een vastere krop, die korter en dikker is. De pit is echter vrij lang.

Dit ras is na de laatste oorlog uit België geïmporteerd naar aanleiding van de goede resultaten, die er daar mee behaald werden.

Verschillende selectiebedrijven zijn er sedertdien in gaan selecteren met het gevolg, dat er thans verschillende selecties zijn ontstaan, die in gebruikswaarde uiteenlopen. Al deze selecties zullen in de praktijkproeven, welke in 1954 aanvangen, op hun gebruikswaarde beoordeeld worden.

Middelvroeger en middellate trek**A — Witlof**

In de zomer op het veld rechtopstaand blad met hoogstens een zwak afstaande bovenste bladheft. Kleur licht- tot normaalgroen. Het blad is vrijwel glad tot hoogstens zeer zwak gebobbeld. De krop is in goede selecties dik, met goed gesloten top en brede bladeren, waarvan twee of drie de hele krop omvatten. De bladschijf is geelwit.

De beste kwaliteit wordt verkregen bij de oogsten vanaf Kerstmis tot en met Maart.

Late trek in koude kuilen**A — Meilof**

In de zomer aan het blad te herkennen doordat het donkerder is dan dat van Witlof, verder is het enigszins gebobbeld en staat de bovenste bladheft vrij sterk naar buiten af. De krop is granaatvormig met eigeel blad en een spitse top. Zeer laat. Voor late teelt in koude kuilen. Wordt o.a. in de omgeving van Hilversum gebruikt.

B — Witlof

Is meestal wat langer en iets minder vast gesloten dan Meilof. Moet eerder geoogst worden. Voor de allerlaatste trek niet aan te bevelen.

WORTEL

(*Daucus carota* L.)

Als bron van vitamine A (de kleurstof carotine = provitamine A) staat de wortel, tezamen met boerenkool en spinazie, aan de top van de groenten. Volgens de voedingsmiddelentabel in de Tuinbouwgid is het gemiddelde gehalte van de wortel nog ruim 10 à 20 % hoger dan dat van de andere twee (wanneer dat van deze laatste op 100 wordt gesteld).

Een goede kleur van de wortel is dus niet uitsluitend van belang voor het „mooie”, maar ook van eminent belang voor de volksgezondheid.

De wortel bevat verder vrij wat vitamine B₁ en is ook om zijn vitamine C gehalte niet te verwaarlozen.

VROEGE WORTELEN

Van belang zijn speciaal de vroegheid van kleuring en de hoeveelheid loof. Voor werkelijk vroeger oogst moeten de wortels vroeg op kleur komen, daar de kleur bepaalt wanneer zij kunnen worden geoogst. Als het niet de bedoeling is zo vroeg mogelijk te oogsten, maar een iets meer volgroeide wortel op een wat later tijdstip te produceren, mag ook de volledige kleuring wel iets later vallen. De kleurontwikkeling is vooral afhankelijk van de leeftijd van de wortel (sommige kleuren al in jongere toestand dan andere) en van de temperatuur (als het te koud is blijven de wortels bleek). Hoe meer loof een

WORTEL

wortel heeft, hoe dikker zijn pit is; fijn loof gaat samen met een fijne pit. Een fijne pit wordt gewenst vanwege de kwaliteit van de wortel; het loof mag echter niet te fijn worden, daar het dan bij het bossen te zwak is. In de regel is men derhalve aangewezen op een compromis tussen deze twee richtpunten. De hoeveelheid loof is overigens niet alleen afhankelijk van de erfelijke aanleg, maar ook van de groeiomstandigheden. Voor omstandigheden, die de loofgroei bevorderen (glas; vochtrijke, groeizame grond) kiest men een type met minder loof, dan voor omstandigheden, die de loofgroei tegenhouden (droogte, kou, weinig groeizame grond). Een type met weinig loof kan men steviger loof laten vormen, door de plantafstand wat ruimer te maken.

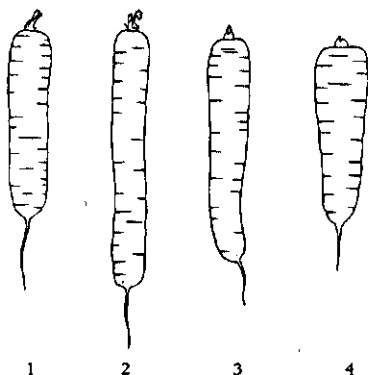
A — Amsterdamse Bak — grondras

In Nederland is de Amsterdamse Bak het ras voor de vroege teelt. Maar het heeft een goed verzorgde, behoorlijk losse, goed vochthoudende grond nodig. De stuggere en de drogere gronden zijn voor dit ras niet zo geschikt.

De Amsterdamse Bak wordt gebruikt voor zaai van voorjaarspeen onder glas in October of eventueel later, voor zaai van zomerpeen in de vollegrond in het voorjaar, en voor zaai van herfstpeen in Juli of begin Augustus.

In verschillende selecties kunnen verschillende vormen overwegen; deze zijn hieronder afgebeeld.

- 1 = Cylindrisch Matig lang
- 2 = Cylindrisch Lang
- 3 = Overgang
- 4 = Conisch

Selecties waarin de in fig. 4 weergegeven vorm overwegend voorkwam zijn door de Commissie Practijkproeven 1949-1950 als type afgekeurd.

In de goedgekeurde selecties kan een van de in fig. 1, 2 en 3 afgebeelde vormen de overhand hebben. „Overgang” en „Cylindrisch Lang” zijn over het algemeen het sterkst. De aller-vroegste kleuring treft men het vaakst aan in „Overgang”; soms ook in „Cylindrisch Matig Lang”. Men zie de tabel. Zeer vroege kleuring wil niet altijd zeggen, dat de kleur bij iets verdere ontwikkeling van de wortels ook de beste is; dat kan wel, maar hoeft niet. Voor teelten, waarbij de wortels in zeer

jeugdige toestand worden geogst, lette men derhalve op vroege kleuring; voor teelten, waarbij de wortels in iets meer volgroeide toestand worden opgetrokken, is dit niet van betekenis en lette men meer op het gehele complex van eigenschappen.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No	Selectie van	Loofgew. p. 10 g wortel	Meest voork. vorm	Gebruikswaarde			
				Vorm		Kleur	
				zeer jong	iets m. volgr.	zeer jong	iets m. volgr.
15	J. v. Beelen, Katwijk	<gem.	Cyl. M.L.	-	+	+	+
20	Gebr. v. Beusekom, Utrecht	Cyl. L.	-	+	+	+
36	L. P. Duivestein, Loosduinen	Overgang	-	+	-	+
52	Enkhuizer Zaadh., Enkhuizen	Overgang	-	+	+	+
21	Gebrs Eveleens, Aalsmeer	Overgang	+	+	+	+
37	A. v. Noort Wzn, Zwijndrecht	Cyl. M.L.	+	+	+	+
56	Gebrs Oudijk, Waddinxveen	Cyl. M.L.	-	+	+	+
12	Pannevis, Delft	Overgang	+	+	+	+
24	Jo's Reyers, Zwijndrecht	Overgang	+	+	+	+
54	Struik & Co, Enkhuizen	Cyl. M.L.	-	+	+	+
43	P. Vriend & Zn, Andijk-O.	Overgang	-	+	+	+
18	F. de Vries, Alphen a.d. Rijn	Overgang	-	+	-	+
19	Coöp. „W.-Friesland“, Wijdenes	Cyl. L.	-	+	+	+
42	G. J. Wouda, Oraniewoud	Overgang	+	+	+	+
45	A. Zwaan Jr, Enkhuizen	Overgang	+	+	-	+
48	A. Zwaan Jr, Enkhuizen	Cyl. M.L.	+	+	+	+
25	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	Cyl. M.L.	-	+	+	+
60	H. Zwaan, Enkhuizen	Overgang	-	+	-	+
44	Enkhuizer Zaadh., Enkhuizen	gem.	Overgang	+	+	+	+
65	Wed. A. Greven & Zn, Steenwijk	Overgang	+	+	+	+
17	Hollandia, Honselersdijk	Overgang	+	+	-	+
1	Jos Huizer, Rijsoord	Overgang	-	+	-	+
22	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	Overgang	-	+	-	+
16	W. J. v. Kampen, Voorburg	Cyl. M.L.	-	+	+	+
30	Abr. Sluis, Enkhuizen	Cyl. M.L.	-	+	-	+
7	Gebrs Sluis, Enkhuizen	Overgang	-	+	-	+
61	Andries Visser, Steenwijk	Overgang	-	+	+	+
32	Rijk Zwaan, Rotterdam	>gem.	Cyl. L.	-	+	+	+

B — Vertou (Venlose Broei) — grondras

Dit ras (zie onder zomerwortelen) is over het algemeen niet zo geschikt voor vroege teelt op goede wortelgronden als Amsterdamse Bak, maar in de Practijkproeven 1949-1950 kwam één selectie naar voren, die zo vroeg kleurde, dat hij het gemakkelijk tegen de Amsterdamse Bak kon opnemen. Zie hieronder.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No	Selectie van	Loofgew. p. 10 g wortel	Meest voork. vorm	Gebruikswaarde voor vroege teelt			
				Vorm		Kleur	
				zeer jong	iets m. volgr.	zeer jong	iets m. volgr.
47	Rijk Zwaan, Rotterdam	>gem.	Overgang	+	+	+	+

ZOMERWORTELEN

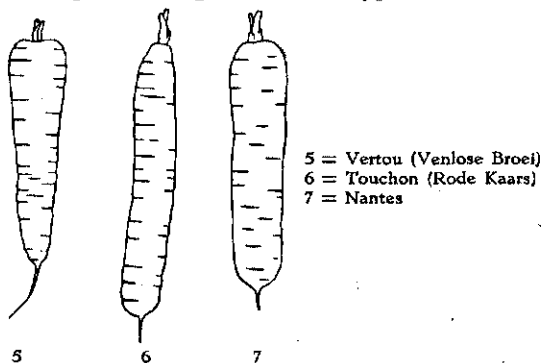
Voor losse, tegelijk goed vochthoudende gronden

Op deze gronden kan men in Nederland het gehele jaar door, dus ook in de zomer, heel goed Amsterdamse Bak telen. In de regel neme men dan niet de selecties met het allerfijnste loof.

Verder kan men hier ook de Nantes typen heel goed gebruiken.

Voor iets minder losse of niet al te vochtrijke gronden

Hier voldoet de Amsterdamse Bak in de regel niet, maar geeft men de voorkeur aan de niet te grove cilindrische Nantestypen. Bij grote vraag naar wortelen kan men ook de wat grovere cilindrische Nantestypen gebruiken, als een product dat na de fijnere Nantes en vóór de winterwortels ter beschikking komt. De tamelijk conische Vertou is vroeger dan de andere Nantestypen; er bestaan selecties van, die de overgangsvorm tussen conisch en cilindrisch bezitten. Na Vertou volgen in vroegheid eerst de Touchon (of Rode Kaars) en de Fijne Nantes; vervolgens de Nantes (d.i. eigenlijk de Verbeterde Nantes, daar het een meer cilindrisch gemaakte verbetering is van de ouderwetse, meer dikkoppige Nantes) en daarna dan eventueel nog een wat grover Nantestype.

A — Vertou (Venlose Broei) — grondras

Stevig, tamelijk fors loof. Wortel conisch (fig. 5), soms overgangsvorm naar cilindrisch. Vroeger op kleur dan andere Nantestypen, maar minder zware wortel.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No	Selectie	Vorm	Vroegheid van kleuring
67	Venlose Bak - Enkhuizer Zaadh., Enkhuzen	conisch	vroeg
74	Nantes - Jo's Reyers, Zwijndrecht	conisch	vroeg
81	Vertou - Abr. Sluis, Enkhuzen	conisch	vroeg
47	Venlose Broei - Rijk Zwaan, Rotterdam	overgang	zeer vroeg

A — Nantes Fijn tot Matig Grof — grondras

Hieronder vallen zowel de Touchon (Rode Kaars) (fig. 6) selecties, als de betrekkelijk fijne, cilindrische Nantesselecties die practisch gelijk zijn aan de Touchon, maar in plaats van de min of meer smal toelopende Touchon-kop een halfbolvormige tot tamelijk platte kop bezitten. Deze twee typen zijn nl. zeer moeilijk te scheiden.

Stevig, tamelijk fors loof. Wortel slank cilindrisch.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No.	Selectie
77	Nantes — Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
89	Nantes Perozo — P. Rood & Zn, Bovenkarspel
86	Touchon — Abr. Sluis, Enkhuizen
82	Nantes Markrtuinder Sluis — Abrah. Sluis, Enkhuizen
85	Halflange Fijne Zomer Geslu — Gebr. Sluis, Enkhuizen
73	Nantes — A. Zwaan Jr, Enkhuizen
75	Nantes — H. Zwaan, Enkhuizen
78	Nantes — Rijk Zwaan, Rotterdam

WINTERWORTELEN

De rassenkeuze bij winterwortelen wordt reeds lange tijd beheerst door de tegenstelling: Berlikummer voor kwaliteit en Flakkeese voor opbrengst, oogstzekerheid en vervoerbaarheid. Deze tegenstelling bestaat nog, maar van weerskanten zijn de selecties van deze typen in sommige opzichten dichter bij elkaar gekomen. „Type van Zielst” werd vroeger ook als een selectie uit Flakkeese beschouwd, maar schijnt toch een andere oorsprong te hebben.

Een winterwortel moet over het algemeen een flink loof hebben. Dit houdt in, dat men ook een vrij dikke pit moet aanvaarden. Het selectiewerk heeft zich ter verbetering van de kwaliteit in dit geval dus niet op verkleining van de pit kunnen richten, maar volgt het streven, het verschil in kleur en structuur van de pit t.o.v. het vlees zo klein mogelijk te maken. Verder moeten de pit en het vlees niet gemakkelijk van elkaar los laten en moet de kleur van de wortel levendig oranje-rood zijn.

Goede kwaliteit is vermoedelijk beter te combineren met grote opbrengst dan met goede bewaar- en vervoerbaarheid. Want het is nu eenmaal zo, dat een wortel, naarmate hij droger en stugger is, ook beter bestand is tegen allerlei ruwe aanrakingen. Een kwaliteitswortel vraagt een zorgvuldige behandeling en een behoorlijke emballage, en hij verdient deze ook.

Kwaliteitswortelen

A — Berlikumer Type Bierma — grondras; kweekproduct van Ids Bierma, Holwerd. Intr.: tussen 1943 en 1948

Loof tamelijk zwaar, iets zwaarder dan dat van Berlikumer Gewone. Wortel lang, vol, cilindrisch of aan de kop iets dikker dan beneden, met stomp uiteinde, glad van oppervlak. Kwaliteit uitmuntend. Productief. Vraagt bij vervoer of bewaring een zorgvuldige behandeling.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

No	Selectie
10	Ids Bierma, Holwerd
20	P. Rood & Zn, Bovenkarspel
1	Abr. Sluis, Enkhuizen
4	Rijk Zwaan, Rotterdam

A — Berlikumer Gewone — grondras

Loof middelmatig zwaar. Wortel middelmatig lang, aan de kop meestal iets dikker dan beneden, stomp uiteinde, glad van oppervlak. Kwaliteit goed. Vermoedelijk iets gemakkelijker te bewaren en te vervoeren dan Berlikumer Type Bierma.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

No	Selectie van
5	Bulten's Zaadhandel, Aalten
14	B. J. Hiemstra, Tjummarmum
3	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
9	S. J. Wouda, Oranjewoud

O — Berlikumer Lang Fijn — grondras; omstreeks 1900 in het verkeer gebracht door J. Westra, Berlikum

Tamelijk fijn loof. Wortel lang, cilindrisch, betrekkelijk dun. Kwaliteit matig. Werd enige tientallen jaren geleden in Friesland algemeen verbouwd als late zomerwortel, die gebost werd verkocht. Heeft als zodanig zijn betekenis verloren.

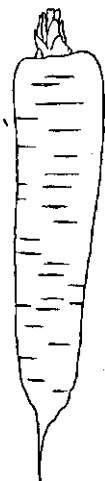
GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

No	Selectie van
2	W. J. van Kampen, Voorburg
21	Fa A. Zwaan Jr, Enkhuizen

Wortelen voor opbrengst en vervoer

A — Flakkeese Verbeterde — grondras

Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch, stomp. Zeer productief. Kwaliteit goed. Kan volgens praktijkervaringen bij voorzichtige behandeling in zakken worden vervoerd.

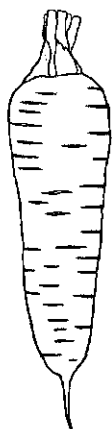

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

No	Selectie van
18	C. Bakker Wzn, Nieuwe Tonge
16	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
3	T. v. d. Doel, Sommelsdijk
23	„Nunhem”, Nunhem post Haelen
28	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

A — Flaro — K: Jac. Jong, Noord-Scharwoude, Kw.r.: 1951

Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch of soms cilindrisch, stomp. Zeer productief. Kwaliteit goed. Komt in type grotendeels overeen met Flakkeese Verbeterde, maar onderscheidt zich hiervan door de paarse voet van zijn bladstelen.

B — Flakkeese Gewone — grondras

Loof zwaar. Wortel tamelijk kort tot middelmatig lang, conisch met brede kop, meer of minder stomp. Kwaliteit matig. Zeer sterk; breekt bij vervoer in zakken en bij tamelijk ruwe verlading practisch niet. De hieronder genoemde goedgekeurde selecties zijn reeds iets meer in de richting van Flakkeese Verbeterde geselecteerd, maar behoren daar nog niet toe.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

No	Selectie van
25	Gebrs Bakker, Noord-Scharwoude
5	Gebrs Broersen, Harenkarspel
12	Jacob Jong, Noord-Scharwoude
7	J. Les, Oude Tonge

VORTEL/WORTELPETERSELIE/ZEEKOOL

B — Lange Stomppuntige Winter (Type van Zielst) — grondras

Loof zwaar. Wortel zeer lang, cilindrisch, stomp, mooie vorm. Kwaliteit tamelijk goed. Bij volledige uitgroei op zware grond echter moeilijk heel te rooien en ongeschikt voor vervoer in zakken (breekt). Blijft bij zeer dichte stand echter korter; geeft dan hoge opbrengst per ha en is dan beter te vervoeren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

No	Selectie van
33	J. Mastebroek, Sommelsdijk
15	J. Ras, Herkingen
26	M. van Zielst, Nieuwe Tonge
32	Rijk Zwaan, Rotterdam

WORTELPETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw = *P. sativum* Hoffm.)

Wortelpeterselie vindt in hoofdzaak afzet bij particulieren.

B — Korte Dikke

B — Halflange

B — Lange

ZEEKOOL

(*Crambe maritima* L.)

De jonge bladstelen worden in het najaar of later tot in het voorjaar, in gebleekte toestand op de wijze van asperges, of ook wel als bloemkool toe bereid, gegeten. Afzonderlijke rassen zijn van dit gewas niet in de handel.

ZURING*(Rumex acetosa L.)*

Zuring kan als toekruid bij spinazie of als afzonderlijke bladgroente worden gebruikt. Een belangrijke teelt is er nergens van. Maar men kan ze op plaatsen zetten, waar zowat niets anders wil groeien, b.v. langs hagen, aan de noordkant van schuttingen, enz.

A — Breedblad Nobel

Brede, lichtgroene bladeren. Minder winterhard dan Gewone.

B — Gewone of Gras

Wintervast.

B — Reuzen van Belleville

Lichtgroen.

B — Lyonse Grootbladige Gele

REGISTER

A

Aardappel, 11
Aardbei, 13
Advance, 129
Ailse Craig, 140, 141
Alant, 90
Alaska, 55
Alba, 70
Algro, 116
Allerheiligen, 28
Allervroegste, 145
Allervroegste m. dr., 45
Allervroegste Meikrombek, 64
Allervroegste Wonder, 156
Alpha, 26
Altena's Roem, 154
Althaea officinalis L., 90
Altijd Gele Fijne Krul, 20
Amerik. Kleine Groenvlezige Ananas, 95
Amerik. Kleine Roodvlezige Ananas, 95
Amerikaanse Roodkop, 51
Amerikaanse Roodrand, 101
Amsterdammer of Beemster, 66
Amsterdams Reuzenblad, 129
Amsterdamse Bak, 160
Amsterdamse Fijne Donkergroene, 126
Amsterdamse Lange Gele, 71
Amsterdamse Snij, 125
Andjivie, 18
Animo m. dr., 42
Anna Paulowna, 14
Anthemis nobilis L., 93
Archangelica officinalis, 89
Aromata z. dr., 41
Artemisia dracunculus L., 92
Artisjok, 20
Asperge, 21
Atropa belladonna L., 91
Attractie, 86, 87
Auchincruive Climax, 16
Augurk, 22
Aurora, 145
Australische Gele, 101
Avanti, 55

B

Baarlose Nietplekker, 23
Baldur Delikatess, 23
Barima, 12
Barletta, 156
Basielkruid, 98
Bébé, 46
Beemster, 132
Beemster Halfhoge, 132
Bergen op Zoomse, 22
Berlikumer Gewone, 164
Berlikumer Lang Fijn, 164
Berlikumer Type Bierma, 164
Betuwse Witte, 70
Bilzenkruid, 91
Bindsla, 23
Blanke Hangers, 148
Blanke Meikoningin, 86
Blauwbloeiende peul, 98
Blauwe Groninger Snijmoes, 125
Blauwrand Kapper, 124
Blauwschokker, 66
Bledo I, 83
Bledo II, 83
Bleekblad Bovengrondse, 83
Bleekselderij, 24
Bliss Abundance, 66
Bloemendaalse Gele, 119
Bloemkool, 25
Blonde Maraichère, 24
Blondine, 86
Boerenkool, 28
Bola, 152
Bonen, 30
Bontbloeiende, 49
Bonte of Sierkool, 30
Boordevol, 64
Bowa, 16
Brabantse Winter, 103
Bravo, 81
Bredase (Savoyekool), 117
Bredase (Spruiten), 132
Bredase Fijne, 117
Brede z. dr., 43
Breedblad Gele, 102
Breedblad Late Krop, 19
Breedblad Nobel, 167
Breedblad Scherpzaad Zomer, 128

Breedblad Volhart Winter, 19
 Breedblad Volhart Zomer, 20
 Brilliant, 141, 142
 Brittle Wax z. dr., 37.
Brocoli, 49
 Broeikomkommer Donkere
 Spiers, 75
 Broeikomkommer Groene
 Standaard, 75
 Bruinsma JéBé, 142, 143
 Brunswijker (Asperge), 22
 Brunswijker, 123
 Brunswijker Reuzen, 22
 Burley IV, 138

C

Calendula officinalis L., 93
 Camus de Bretagne, 21
 Cantonner Witkrop, 50
Carduus benedictus L., 92
 Cavalier Kortloof, 109
 Cavallius Rondzaad, 129
 Cavallius Scherpzaad, 128
 Champagne Rood, 105
 Chemin Doré, 24
 Cherry Belle, 107
 Chinese Halflange Roserood,
 110
 Chinese Halflange Witte, 110
Chinese Kool, 50
 Chinese Lange Witte, 110
Chinese Rabarber, 89
 Chinese Ronde Roserode, 110
 Clasina m. dr., 45
 Climax (Aardbei), 15
 Climax (Bloemkool), 26
Cochlearia armoracia L., 90
 Combine z. dr., 45
 Con Amore, 146
 Conservenkonigin, 64
Consumptieraap, 50
Coriandrum sativum L., 93
 Courte de Paris, 20
 Craigwood, 141
 Cromco, 141
 Crosby, 82

D

Deense Witte, 124
 De Grace, 97
 Delfia, 141
 Delftse Halflange Witte, 70
 Delftse Kortpoot, 26

Delicatess (Ramenas), 110
 Delikatess (Augurk), 23
 Delikatess (Doperwt), 66
 Detroit, 81
 Deutsch Evern, 13
 Deventer (Kroot), 83
 Deventer (Witte Kool), 117
Digitalis lanata Ehr., 91
Digitalis purpurea L., 91
 Ditmarscher Treib, 122
 Dominant, 143, 144
 Dominant, 73
 Donkere Engelse Primus, 76
 Donkere Improved Telegraph
 76
 Donkergroene Broei Improv
 Telegraph, 74
Doodkruid, 9
Doperwt, 51
 Doré, 11
 Doré amélioire, 24
Dragon, 92
Driekleurig Viooltje, 92
 Driemaal Wit, 149
 Dubbele Net, 95
 Dubbele Tros z. dr., 41
 Dubbele Witte z. dr., 36
 Duitse Augurk, 23
 Duitse Bonen, 41
 Duplex, 111
 Dvorsky's Treib, 77
 Dwarf Grey Sugar, 98
 Dwerg, 125

E

Early Morn, 133
 Econoom, 141
 Edelweisz (Bloemkool), 26
 Edelweisz (Komkommer), 70
 Eenjarige Nietschieters, 111
 Eersteling (Aardappel), 11
 Eersteling (Bloemkool), 25
 Eersteling (Doperwt), 64
 Eersteling (Spitskool), 120, 121
 Eersteling, Rode (Aardappel)
 12
 Eerste Oogst, 122
 Eerste Pluk m. dr., 43
 Eerste van de Markt, 45
 Eerste Vroege Mei, 63
 Eerste Witkiem, 145
 Egyptische Dikplatte Norma
 Loof, 81

REGISTER

Egyptische Platronde, 80
 Egyptische Platte Kortloof, 80
 Egyptische Platte Normaal
 Loof, 80
 Eierplant, 68
 d'Elbeuf, 103
 EL-DE-ES, 129
 Electra, 141
 Emerald, 125
 Emergo, 47
 Eminent (Bloemkool), 26
 Eminent (Doperwt), 61
 Eminent (Komkommer), 75
 Eminent (Tomaat), 140, 141
 Emma, 150
 Engelse Winterspinazie, 68
 Engelwortel, 89
 Enkele Net, 94
 Epicure, 141
 Erecta, 47
 Erfurter Dwerg, 25
 Erfurter Lange Witte Winter,
 110
 Erfurter Reuzen, 22
 Eureka, 141, 142
 Excelsior (Komkommer) 75
 Excelsior (Sla), 86
 Excelsior (Snijboon), 45
 Excelsior (Tomaat), 143
 Excelsior z. dr., 39
 Excelsior Vollegrond, 107
 Express (Spitskool), 120
 Express (Tuinboon), 145
 Express z. dr., 41
 Extra Fijne Moskrul, 150
 Extra Hangers, 148
 Ezelsoren, 128
 Ezetha's Witkiem, 146

F

Favoriet (Bloemkool), 26
 Favoriet (Ui); 152
 Favoriet (Stamslaboon), 39
 Fin des Gourmets, 58
 Finette, 56
 Flakkeese Gewone, 165
 Flakkeese Verbeterde, 165
 Flaro, 165
 Flora Blanca, 28
 Fortuna, 154
 Franse Import, 87
 Franse Trosprinces, 39
 French Breakfast, 108
 Friese Gele Koolraap, 77

Fruca Media z. dr., 38
 Fruca Minor, 38
 Fruca Simplo z. dr., 38
 Furore z. dr., 36
 Fijne Groene, 116
 Fijne Krul (Audijvie), 20
 Fijne Krul (Tuinkers), 150
 Fijne Vroege Gele Zomer, 110
 Fijngekrulde, 125
 Fijngekrulde Donkergroene,
 125

G

Galathee, 152
 Gaudflay, 130
 Gaudry (Radijs), 107
 Géant d'Hiver, 131
 Geelbladige Witribbige, 125
 Geelgroene Italiaanse, 157
 Gekroesde Gele, 125
 Gekruiste Net, 95
 Gekrulde, 150
 Gekrulde Donkergroene Wit-
 ribbige, 125
 Gele Krul, 20
 Gele Malse, 104
 Gele Postelein, 102
 Gele Tros, 76
 Gewone, 150
 Gewone Groene, 104
 Gewone of Gras, 167
 Gewone Snij (Peterselie), 125
 Gewone Snij (Snijselderij), 126
 Gewone Volhart, 19
 Gewone Vroege Volhart, 19
 Gezegende Distel, 92
 Gladde Gele Gewone, 124
 Gladde Groene Gewone, 124
 Gladde Groene Witribbige Zil-
 ver, 125
 Gladoro, 80
 Globe, 26
 Gloire de Quimper, 55
 Glorie (Bloemkool), 26
 Glorie (Kroot), 81
 Glorie (Tomaat), 141
 Glorie van Nantes, 88
 Golden May, 35
 Golden Primus, 45
 Golden Plume, 24
 Goliath (Prei), 103
 Goliath (Rabarber), 104
 Goliath Blauwe Reuzen, 78
 Goliath Witte Reuzen, 78

Goudbal, 51
 Goudblad, 157
 Gouden Akker, 122
 Gouden Akker Sel. A, 122
 Gouden Akker Sel. B, 122
 Goudgele Gekrulde, 125
 Goudgele Stelen, 24
 Goudgele Zelfblekende, 24
 Goudhart, 157
 Goudsbloem, 93
 Granaat (Chinese Kool), 50
 Granaat (Kroot), 82
 Great Lakes, 24
 Griebowskaja, 82
 Grobol, 152
 Groene Ananas, 95
 Groene Gekrulde, 125
 Groene Krul, 20
 Groene Moskrul, 20
 Groene Postelein, 102
 Groene van Laon, 21
 Groene Volhart, 19
 Groninger Weeschil m. dr., 36
 Groningse Sjalot, 112
 Grote Gele Ronde, 119
 Grote Late Groene, 117
 Grote Noordhollandse, 157
 Groeve Struik, 126
 Guernsey Conqueror, 95

H

Haarlems Volhart, 19
 Haarsteegse, 63
 Halfhoge Extra Fijngekrulde
 Niet Winterharde, 29
 Halfhoge Moskrul, 29
 Halflange, 166
 Halflange Fijne Zomer Gestlu,
 163
 Halflange Gele, 72
 Halflange Scharlakenrode, 108
 Halflange Scharlakenrode
 Witpunt, 108
 Halflange Violette, 68
 Halflange Witte, 70
 Halfrood-halfwit, 107
 Hamburger Markt, 30
 Hammer, 117
 Hangdown, 148
 Havana IIc, 136
 Havana Connecticut, 136
 Heemst, 90
 Heraut (Peul), 99
 Heraut (Spinazie), 128

Herfstdeen, 123
 Herfstkoning, 19
 Herfstrapen, 51
 Herfstreus, 103
 Hoge Groene Grofgekruide, 30
 Hollandia, 129
 Hollandse Roodkop Fijnbla-
 dige, 77
 Holpijp of Weeuwenselderij, 126
 Hoogstammige m. dr., 43
 Huissense, 45
 Hyocyamus niger L., 91
 Hyssop, 92
 Hyssopus officinalis L., 92

I

Ideaal, 25
 Ideaal z. dr., 40
 Imperial, 24
 Improved Telegraph, 73, 74, 76
 Improved Telegraph Extra
 Lange Groene, 76
 Infra, 45
 Inmaakuitjes, 156
 Inmaakwitte, 123
 Inula helenium L., 90
 Italiaanse Reuzen, 28
 Italiaanse Roodkop, 51
 Italiaanse Vroege Platte Witte
 50

J

Jucunda, 13
 Jumbo, 103
 Juniboon m. dr., 43

K

Kampioen (Sla), 86
 Kampioen (Tomaat), 140
 Karbonkel, 95
 Kardoen, 68
 Kassnijboon, 45
 Kelvedon Wonder, 58
 Kentucky Italiana, 138
 Kleine Groene Krul, 20
 Kleine Rheinländerin, 61
 Kleinvruchtige Rode Suiker,
 145
 Knolselderij, 69
 Kogel, 81
 Kolderman, 26
 Komeet, 109
 Komkommer, 69

REGISTER

Koning van Denemarken, 130
 Koolraap, 77
 Koolrabi, 77
 Koriander, 93
 Korte Dikke, 166
 Korte Witkiem, 147
 Kroeskop, 125
 Kroot, 78
 Kropsla, 84
 Kruiden, 88
 Kwekerstrots, 88
 Kwekerstrots (Tomaat), 140

L

Lage Grijsz Roodbloeiende, 98
 Lage Vroege Witte Broei, 150
 Laibacher Eis, 87
 Lange, 166
 Lange Bos, 126
 Lange Donkergroene Broei, 74
 Lange Donkerrode Zwartblad, 83
 Lange Groene Broei, 74
 Lange Guernsey, 97
 Lange Hangers, 148
 Lange Hangers Goliath, 148
 Lange Holkruin, 97
 Lange Niet Rankende Groene Gestreepte, 101
 Lange Niet Rankende Witte, 101
 Lange Stomppuntige Winter, 166
 Lange Violette, 68
 Lange Witte, 70
 Lange Zwarte Winter, 110
 Lange Zwarte Zomer, 110
 Langendijker Allervroegste, 113
 Langendijker Gele Bewaar, 119
 Langendijker Herfst Gele, 118
 Langendijker Herstrode, 114
 Langendijker Late Herfst Witte, 123
 Langendijker Rode Bewaar, 114
 Langendijker Rode Bewaar Sel. B '50, 115
 Langendijker Rode Bewaar Sel. A '49, 115
 Langendijker Vroege (Rode Kool), 113
 Langendijker Vroege (Witte Kool), 121
 Langendijker Vroege Gele, 118

Langendijker Vroege Herfst Witte, 122
 Langendijker Vroege Rode, 113
 Langendijker Vroege Stam 25, 113
 Langendijker Vroege Stam A, 113
 Langendijker Vroege Witte, 121
 Langendijker Vroegste 4002, 113
 Langendijker Witte Bewaar-kool, 124
 La Reine, 156
 Late Broccoli, 50
 Lavas, 90
 Laxton van Glanerbrug, 14
 Lecerf, 27
 Leidse Halflange Gele, 71
 Leidse Hangers, 148
 Lentebode (Peul), 100
 Lentebode (Sla), 86
 Lentse Halflange Gele, 71
 Lerchenzungen, 30
 Levano, 136
 Levisticum officinalis, 90
 de Liège, 103
 Lierse, 132
 Limburgse Winter, 88
 Lincoln, 59
 Little Wonder, 120
 Lone Star, 109
 Luctor, 152
 Lucullus, 125
 Lyonse Grootbladige Gele, 167

M

Maas en Waalse, 136
 Macherauch's Frühernte, 16
 Madame Kool, 15
 Madame Lefeber, 14
 Madame Moutot, 15
 Maelstede, 152
 Mais, 93
 Mammouth, 130
 Mansholt's Pluk, 56
 Market King, 140
 Marktkoning, 83
 Marktveroveraar, 64
 Mary Washington, 22
 Matador, 61
 Mazagan, 150
 Mechelse Krombek, 64
 Mechelse Markt z. dr., 40
 Meesterproef, 86

Meikoningin (Erwt), 63
 Meikoningin (Sla), 85
 Meilof, 159
 Meirapen, 50
 Melissa, 92
 Melissa officinalis L., 92
 Meloen, 94
 Mentha piperita L., 92
 Mentor z. dr., 41
 Meteor, 61
 Middellange Donkergroene
 Platglas, 74
 Middelvroege Brocoli, 50
 Middelvroege Halfhoge Ken-
 nemer, 132
 Middelvroege Reuzen, 28
 Mierikswortel, 90
 Molsla, 95
 Mombacher Spek m. dr., 42
 Monarch, 19
 Moneymaker, 141
 Mont Calme Brun, 136
 Mont Calme Jaune, 137
 Mont d'Or, 37
 Morgenster, 100
 Moskrul, 125
 Münchener Bier, 110

N

Namenia, 104
 Namenia (Tomaat), 141
 Nantes, 162, 163
 Nantes Markttuinder Slusia,
 163
 Nantes Perozo, 163
 New York, 24
 Nieuw-Zeelandse Spinazie, 96
 Nobel, 129, 130
 Non Plus Ultra (Kroot), 83
 Non Plus Ultra (Radijs),
 106, 107, 108
 Non Plus Ultra z. dr., 39
 Noordhollandse Bloedrode, 153
 Noordhollandse Strogele, 152
 Noordhollandse Strogele Sjalot
 112
 Noordland, 130
 Noordster m. dr., 43
 Noordster Zeer Laat, 132
 Norrlands Express, 100
 Novum, 116
 Nummer Vijf, 19
 Nummer Zes, 19
 Nummer Acht, 44

No 10, 142
 No 19, 136
 No 20, 86
 No 42, 88
 No 1178, 137
 No 1179, 137
 No 6205, 106
 Nunhem's Lente Krombek, 63
 Nunhem's Suikerzoete, 66

O

Oberschlesien, 13
 Ocimum basilicum L., 93
 Olifant, 103
 Omega, 140
 Onward, 60
 Optimus, 144
 Oranje Ananas, 95
 Ostfriesische Speck m. F., 36
 Ouddorpse Bruine Sjalot, 111

P

Paardenbloem, 90
 Painted Lady, 49
 Pannevis' Extra, 61
 Pannevis' Glory, 86
 Paprika, 96
 Paragon, 105
 Parelros z. dr., 39
 Parelui, 156
 Paris Green Cos, 24
 Paris White Cos, 24
 Parson's Guernsey, 97
 Parijse Gele Zelfsluitende, 24
 Parijse Groene, 24
 Parijse Groene Krombek, 64
 Pastinaak, 97
 Pepermunt, 92
 Perfect z. dr., 38
 Perfecta (Andjvie), 19
 Perfecta (Korrommer), 75
 Perfected Detroit, 82
 Perozo Globe, 107
 Petit Provencal, 61
 Petrofskische, 51
 Peulen, 97
 Phenomeen m. dr., 41
 Pionier, 26
 Plantui, 155
 Platronde, 97
 Platte Gele Mei, 50
 Platte Witte Mei, 50
 Pluksla, 101
 Poepewitte, 121
 Pofmaïs, 93

REGISTER

Pompei, 156
Pompoen, 101
Pootui, 153
Postelein, 102
Potentaat, 143, 144
Prager Fijne Witte Broei, 78
Preferent, 128
Preferent z. dr., 39
Prel, 102
Premier, 145
Pride, 142, 143
Primeur, 152
Primo, 45
Primus Middellange Groene, 74
Princedopper, 65
Princess Mary, 142, 143
Prins Albert, 63
Prizewinner, 49
Probator z. dr., 37
Productiva, 88
Progress z. dr., 40
Pronkboon, 46
Pronto, 99
Provençaalse, 61
Prijswinner, 49
Pum Peul, 98
Purity, 26
Putjeskool, 117

Q

Queen Victoria, 105

R

Raapstelen, 103
Rabarber, 104
Radio, 141, 142
Radljs, 105
Ramenas, 110
Ras VI, 23
Ras VII, 23
Ras Peters, 42
Ras Valk, 40
Rasper Ruige Gele, 65
Record (Bloemkool), 26
Record (Peul), 99
Régence, 157
Remme, 26
Renova, 143
Rentegevers z. dr., 40
Resistent, 88
Reuzen Mei, 86
Reuzen van Belleville, 167
Rheum palmatum L., 89

Rising Hope, 142, 143
Robar, 143
Robusta, 26
Rode Ananas, 95
Rode Eersteling, 12
Rode Kaars, 163
Rode Kool, 112
Roem van Apeldoorn, 14
Roem van Barendrecht, 132
Roem van Breda, 16
Roem van Brunswijk, 22
Roem van Castricum, 132
Roem van Enkhuizen, 122
Roem van Holland, 143
Roem van Ieperenburg, 16
Roem van Vleuten, 71
Roggli's Freiland, 78
Roi des Serpettes, 65
Rollisons Telegraph Broei-
komkommer, 76
Ronde Gele Herfst, 51
Ronde Helderode, 106
Ronde Kogel, 81, 82
Ronde Rode Broei, 106, 107, 108
Ronde Rode Grootwitpunt, 107
Ronde Rode Kortloof, 108
Ronde Rode Vollegrond, 107
Ronde Scharlakenrode, 107
Ronde Scharlakenrode Extra
Kortloof, 108
Ronde Witte, 108
Ronde Witte Groenkop, 51
Ronde Witte Roodkop, 51
Ronde Zwarte Winter, 110
Ronde Zwarte Zomer, 110
Rondo, 57
Roodbloeiende Langschedige,
49
Roodnerf, 131
Roomse Kamille, 93
Rijnsburger, 151, 155
Rijnsburger Grote Gele, 119
Rijnse Spek, 41

S

Savoye Kool, 115
Saxa, 64
Saxa z. dr., 35
Saxa Broei, 106
Scarlet Champion, 109
Scarlet Emperor, 49
Scarlet Globe, 108, 109
Scarlet Globe Broei, 107
Scarlet Globe Medium, 107

Schorseneer, 111
 Selecta, 47
 Selectie Dussel, 48
 Selectie Huizer, 132
 Sel. Stolk, 26
 Selectie Gemeenteproeftuin
 Sappemeer, 120
 Selectie Timmers, 86
 Senator, 66
 Serpette amélioré, 65
 Serpette Cent Pour Un, 58
 Serpette de Paris, 64
 Servo, 57
 Servus z. dr., 34
 Siegfried, 103
 Single Cross I, 142
 Single Cross II, 142
 Sint Jansui, 156
 Sjalot, 111
 Slaboon, 32
 Slits No. 11, 136
 Slits No. 25, 136
 Sluitkool, 112
 Smalle Snijpronker, 47
 Smaragd, 125
 Sneeuwbal, 51
 Snijbiet, 124
 Snijboon, 43
 Snijmoes, 125
 Snijpeterselie, 125
 Snijsla, 126
 Soort Drijver, 29
 Spaanse, 69
 Spaanse Lange Rode, 96
 Speciaal, 26
 Spekbonen, 41
 Spiers, 75, 76
 Spiers Broeikomkommer,
 74, 75
 Spiers Broeikomkommer
 Groene, 74
 Spiers Donkere, 76
 Spiers Donkergroene, 75, 76
 Spiers Donkergroene Broei, 74
 Spiers Lange Donkergroene, 76
 Spinazie, 127
 Spitse Vroege Groene, 116
 Spitskool, 120
 Spotvrje, 76
 Spruitkool, 131
 Stamkrombek Gele, 58
 Stam of Kruip, 97
 Stamslaboon, 33
 Stamsnijbonen, 43

Stokslaboon, 39
 Stoksnijboon, 44
 Stijfstro, 57
 Succes, 123
 Suikermals, 93
 Suiker Meloen Witte, 95
 Suikerpeul, 100
 Suikerwitte, 121
 Superba (Bloenkool), 26
 Superba (Doperwt), 64
 Superno, 154
 Supra (Spinazie), 130
 Supra (Stoksnijboon), 45

T

Tabak, 133
 Taraxacum officinale 90, 95
 Telegraaf, 73
 Tempo, 26
 Tomaat, 139
 Tongblad, 30
 Tongvormige Halfhoge Extra
 Fijngekrulde, 30
 Torpedo, 50
 Touchon, 163
 Trio, 146
 Triumph, 141, 142
 Triumphator, 87
 Triumphator z. dr., 41
 Tuckqueen, 143, 144
 Tuckras, 144
 Tuckswood, 143, 144
 Tuinbonen, 145
 Tuinders Volhart, 19
 Tuinkers, 150
 Tussensoort, 28
 Tweekleurige, 49
 Twello's Vroegste Gele, 86
 Tijgerananas, 95
 Type van Zielst, 166

U

Ui, 150
 Uitkijkers m. dr., 43
 Unica, 56
 Universalis, 48
 Utrechtse Reuzenstruik, 19
 Utrechtse Winter, 131

V

V 3, 146
 Vahle Leader, 141
 Valeriaan, 89

REGISTER

- Valeriana officinalis**, 89
Van Senten, 24
Van Tours, 68
VE-DE-SLEZ-C, 26
Veense z. dr., 46
Veense Peul, 100
Veentje, 25
Veldsla, 157
Venlose Bak, 162
Venlose Broei, 161, 162
Venlose Lage, 56
Venlose Nietplekker, 23
Venlose Vroege Gele m. dr., 34
Venlose Winter, 131
Venus, 72
Verb. Breedblad Scherpzaad Zomer, 129
Verbeterde Enkele z. dr., 40
Verbeterde Grootbladige, 95
Verbeterde Halflange Groene, 75
Verbeterde Hollandia, 128
Verbeterde Mechelse, 27
Verbeterde Meikoningin, 86
Verbeterde Nantes, 162
Verbeterde Tuckswood, 143
Verbeterde Vroege Mechelse, 26
Verbeterde Witkiem, 147
Verbeterde Witte Krombek, 65
Veredelde Witkiem, 147
Vermeer m. dr., 44
Verschoor m. dr., 44
Vertou, 161, 162
Vertus (Kroot), 82
Vertus (Savoye Kool), 117
Veurse Gele, 71
Veurse Nietschieters, 111
Victoria (Bloemkool), 26
Victoria (Rabarber), 105
Victoria (Sla), 86
Victory (Tomaat), 141
Viking, 130
Vingerhoedskruid, 91
Viola tricolor L., 92
Violette Franse, 21
Virginia American Gold, 138
Virginia Gold A, 138
Viroflay, 130
Vlieland, 26
Vlijmse Krombek, 65
Volhart, 95
Volribbige Zonder Doornen, 69
Voorburgers z. dr., 40
Voorburgse Glorie, 140
Voorluk z. dr., 36
Vorbote, 86
Vroege Alpha-achtige typen, 26
Vroege Brede Witkiem, 147
Vroege Dwerg, 133
Vroege Engelse, 105
Vroege Groninger, 120
Vroege Hendrikspeul, 100
Vroege Juli z. dr., 41
Vroege Juni m. dr., 43
Vroege Krop, 20
Vroege Mechelse, 158
Vroege Mei, 63
Vroege Ronde, 81
Vroege Ronde Kogel, 81
Vroege van Argenteuil, 22
Vroege Veense of Amsterdamse, 63
Vroege Veense m. dr., 45
Vroege Veense z. dr., 46
Vroege Wagenaar m. dr., 34
Vroege Witte EB '51, 121
Vroege Zuiltjes, 133
Vroeg Reuzenblad, 128, 129
Vroegste Gele Krombek, 64
Vroegste van Allen, 120
Vuurbal (Kroot), 81
Vuurbal (Radijs), 106
Vuurkogel (Kroot), 81
Vuurkogel (Radijs), 107

W

- Wagenaar z. dr.**, 35
Walcheria m. dr., 46
Walcherse Groene Punt, 118
Wando, 59
Watermeloen, 157
Wener Gele Zomer, 110
Westerloo, 152
Westerwoldse, 30
West-Frisia, 153
Westlandia (Bloemkool), 26
Westlandia (Prei), 103
Westlandia (Tomaat), 141
Westlandia z. dr., 40
Westlandse (Boerenkool), 29
Westlandse (Savoye Kool), 117
Westlandse (Spruit), 132
Westlandse Dubbele z. dr., 40
Westlandse Enkele Net, 94
Westlandse Fijne, 126

- Westlandse Halfhoge Fijngekrulde 29
 Westlandse Halfhoge Winterharde, 29
 Westlandse Halflange Witte, 70
 Westlandse Herfst, 29
 Westlandse Lange Gele, 71
 Westlandse Lange Rode, 96
 Westlandse Middelhoge, 29
 Westlandse Net, 95
 Westlandse Nietschieters, 111
 Westlandse of Amsterdamse Halfhoge, 29
 Westlandse Winter, 29
 Westlandse Winterharde Middelhoge Fijngekrulde, 29
 White Burley, 137
 Willemshover, 152
 Windsor Witte, 149
 Winterkoning, 118
 Winterkoning (U1), 154
 Winterpostelein, 157
 Winterreus, 103
 Winterreuzen, 131
 Winterui, 153
 Wintervorst, 131
 Witbloeiende Langschedige, 48
 Witbloeiende Reuzen, 48
 Witbloeiende Verbeterde Lange Reuzen, 48
 Witbloeiende Witblijvende Witkiem, 149
 Wit Broeidunsel, 126
 Wit Dunsel, 126
 Witkiem, 147, 148
 Witkiem Gewone, 147
 Witkiem Hangers, 149
 Witkiem P.K.S., 147
 Witkiem Vroege Lange Brede, 147
 Witlof, 158
 Witlof, 158, 159
 Witte Bruid, 71
 Witte Kool, 119
 Witte Spitse, 121
 Witte Zuil, 103
 Witwonder, 25
 Wollig Vingerhoedskruid, 91
 Wonder van Amerika, 62
 Wonder van Feltham, 88
 Wonder van Voorburg, 86, 87
 Wonder van Witham, 62
 Wortel, 159
 Wortelpeterselie, 166
 Wijbo, 152
 Wijdéro, 153
 Wijdewin, 154
 Wyola, 59
- IJ**
- IJskegel, 109
- Z**
- Zaaiui, 151
 Zandraap, 51
 Zeekool, 166
 Zeempjes, 110
 Zenith (Rode Kool), 113
 Zenith (Spinazie), 131
 Zesweekse, 26
 Zilverui, 156
 Zittauer Riesen, 155
 Zoete Westlandse, 96
 Zomerkrop, 19
 Zonneschijn, 145
 Zucchetti, 101
 Zuring, 167
 Zuurkoolwitte, 123
 Zwart Broeidunsel, 126
 Zwart Duits, 87
 Zwart Dunsel, 126
 Zwolse, 84
 Zwolse Krul, 126
 Zwijndrechtse, 117
 Zwijndrechtse Lange Gele, 71
 Zwijndrechtse Pootui, 154
 Zwijndrechtse Volhart, 19
 Zwijndrechtse Witkiem, 148

VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

1. **Hubbeling, N.** Vatbaarheid van stamslabonerrassen voor ziekten, welke met het zaaizaad overgaan. 2e druk. Maart 1946 f 0.10
2. **Banga, O.** Onderzoek naar de cultuurwaarde van enige nieuwe tuinbonenrassen. September 1945 Uitverk.
3. **Banga, O.** Sluitkoolproblemen in Amerika. September 1946 f 0.60
4. **Algemene Veredelingsdagen 1946.** Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1947 f 0.50
5. **Banga, O.** Rassenkeuze en rassenveredeling bij groentegewassen in Oostenrijk. November 1947 Uitverk.
6. **Banga, O.** Krotenstudies. Nov./Dec. 1947 f 0.25
 - I. Invloed van de zaaitijd op de productiviteit van de kroten.
 - II. Invloed van de zaaitijd op de loofontwikkeling van kroten.
7. **Banga, O.** De veredeling van de aardbei in de V. S. van Amerika. December 1947 f 0.60
8. **Algemene Veredelingsdagen 1947.** Verslag van voordrachten en discussies. Juli 1948 f 1.15
9. **Banga, O.** De veredeling van tuinbouwgewassen in de V. S. van Amerika. Juli 1948 Uitverk.
10. **Banga, O.** Krotenstudies. November 1948 f 0.25
 - III. Vernalisatie en devernalisatie van bieten.
 - IV. Verschillen in schiet-neiging bij verschillende rassen en selecties van platte of ronde kroten.
11. **Algemene Veredelingsdagen 1948.** Verslag van voordrachten en discussies. December 1948 f 1.05
12. **Banga, O.** Het kweken van nieuwe vruchtbomenonderstammen in Engeland. Maart 1949 f 0.20
13. **Banga, O.** en **Hester G. Kronenberg.** Teelt en veredeling van aardbeien in België. Juni 1949 f 0.20
14. **Banga, O.** Krotenstudies. Juli 1949 f 0.50
 - V. De inwendige vleeskleur van kroten. Haar beoordeling bij rasvergelijking en selectiewerk.
15. **Andeweg, J. M.** Veredelingsdoeleinden en -resultaten bij de tomaat. September 1949 f 0.20
16. **Hubbeling, N.** Veredelingsdoeleinden bij slabonen. September 1949 f 0.20
17. **Algemene Veredelingsdagen 1949.** Verslag van voordrachten en discussies. Mei 1950 f 1.40
18. **Zeventien korte artikelen voor boomkwekers.** Juni 1950 Uitverk.
19. **Banga, O.** Krotenstudies. September 1950 f 1.50
 - VI. De invloed van het loof op de groeisnelheid van de knol.
 - VII. Classificatie van platte en ronde kroten naar knolindex, niveau van loofprestatie en groeisnelheid.
20. **Andeweg, J. M.** en **M. Keuls.** Practijkproeven tomaten 1948—1949. October 1950 f 0.75
21. **Banga, O.** Krotenstudies. November 1950. Veredelingsmethodiek bij de rode biet f 0.25
22. **Kronenberg, H. G.** Teelt en veredeling van fruitgewassen in Zwitserland. December 1950 f 0.25
23. **Banga, O.** en **J. Sneep.** Veredeling van tuinbouwgewassen in Denemarken. December 1950 f 0.25
24. **Floor, J.** Het enten van noten. Januari 1951 f 0.35
25. **Floor, J.** De vermeerdering van onderstammen voor fruitgewassen. Augustus 1951 f 0.75
26. **Banga, O.** Bescherming van kwekerseigendom. September 1951 f 0.40
27. **Sneep, J.** Selectie op het juiste tijdstip. September 1951 f 0.35
28. **Floor, J.** Onderstammenonderzoek. September 1951 f 0.40
29. **Gerritsen, C. J.** Walnotenteelt. September 1951 f 0.35
30. **Kronenberg, H. G. (I.V.T.)** en **H. J. de Fluiter (I.P.O.).** Resistentie van frambozen tegen de grote frambozenluis *Amphorophora rubi* Kalt. October 1951 f 0.40
31. **Sneep, J.** De betekenis van de andromonoecische planten voor de veredeling van *Asparagus officinalis* L. November 1951 f 0.35
32. **Algemene Veredelingsdagen 1951.** Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1952 f 2.50
33. **Banga, O.** Protection of the breeder's work. April 1952 f 0.45
34. **Sonnville, P. de.** De mirabellenteelt. April 1952 f 0.40
35. **Kronenberg, Hester G.** Nieuwe aardbeirassen in West-Europa. Juni 1955 f 0.35
36. **Hofstra, B.** en **M. Keuls.** Onderzoek naar de opbrengst van nicotine van *Nicotiana rustica* L. over de jaren 1949—1950. Juli 1952 f 1.25
37. **Banga, O.** en **M. Keuls.** Practijkproeven wortelen Amsterdamse Bak 1949—1950. Juli 1952 f 1.25
38. **Banga, O.** en **M. Keuls.** Practijkproeven zomerwortelen 1949—1950. Juli 1952 f 0.80
39. **Kronenberg, H. G.** Verdelingswerk met de aardbei op het I.V.T. October 1952 f 0.50
40. **Floor, J.** Proeven met vermeerdering door entstekken. October 1952 f 1.25

41. Banga, O. Some factors in the growth rate of red garden beets. November 1952	f 0.45
42. Sneep, J. Practijkproeven met Westlandse Boerenkool 1949—1950 en 1950—1951. December 1952	f 1.—
43. Een bos enthoutjes. Januari 1953	f 1.35
44. Banga, O. Practijkproeven met Ronde Rode Radijs 1951—1952. Februari 1953	f 0.65
45. Gerritsen, C. J. De rassenkeuze bij de Walnoot. Maart 1953	f 1.15
46. Kronenberg, H. G. De veredeling van Klein-Fruit in de Ver. Staten van Amerika	f 0.65
47. Banga, O. en M. Keuls. Practijkproeven met Berlikumer Wortel 1949. April 1953	f 0.65
48. Gerritsen, C. J. Welke kersen moeten we planten. April 1953	f 0.45
49. Banga, O., M. Keuls en M. Wattel. Practijkproeven met Flakkeese Winterwortel 1950—1951. Mei 1953	f 0.90
50. Algemene Veredelingsdagen 1952. Verslag van voordrachten en discussies. Juni 1953	f 1.50
51. Sneep, J. Practijkproeven met Spitskool 1949-1950 en 1950-1951. Juli 1953	f 0.65
52. Boom, B. K. Internationaal reglement voor de naamgeving van gekweekte planten	f 0.75

PERSBERICHTEN UITSLAGEN PRACTIJKPROEVEN

18- 1-'50. Uitslag Practijkproeven Tomaten 1948—1949.	}	Zijn geplaatst in diverse tuinbouwbladen.
10- 3-'50. Uitslag Practijkproeven Wortel Berlikumer 1949.		
4-10-'50. Uitslag Practijkproeven Tuinbonen 1949—1950.		
29-11-'50. Uitslag Practijkproeven Bak- en Zomerwortelen 1949—1950.		
29-11-'50. Uitslag Practijkproeven Platronde en Ronde Kroten 1949—1950.		
12-12-'50. Uitslag Practijkproeven Pronkbonen 1950.		
21- 3-'51. Uitslag Practijkproeven Westlandse Boerenkool 1949—1950 en 1950—1951.		
3- 9-'51. Uitslag Practijkproeven Spitskool 1949—1950 en 1950—1951		
7-12-'51. Uitslag Practijkproeven Flakkeese Winterwortel 1950—1951.		
23- 1-'52. Uitslag Practijkproeven Vroege en Herfst Rodekool 1950—1951.		
31- 3-'52. Uitslag Practijkproeven Spruitkool 1950—1951 en 1951—1952.		
4-11-'52. Uitslag Practijkproeven Ronde Rode Radijs 1951—1952.		
4-11-'52. Uitslag Practijkproeven Vroege Rijspeulen 1951—1952.		
25-11-'52. Uitslag Practijkproeven Lange Kroten 1951—1952.		
13- 1-'53. Uitslag Practijkproeven Radijs Ronde Scharlakenrode Extra Kortloof 1951—1952.		
10- 9-'53. Uitslag Practijkproeven Vroege Witte Kool 1952—1953.		

RASSENLIJSTEN 1)

UITGEGEVEN DOOR HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

Eerste Beschrijvende Rassenlijst voor Griendhout. 1940. Redacteur Ir W. D. J. Tuinzing. (Uitgegeven door de N.A.K., maar verkrijgbaar bij het I.V.T.)	f 0.17
Tweede Beschrijvende Rassenlijst voor Populieren, Wilgen en Iepen 1947. Redacteur Prof. Dr G. Houtzagars	f 0.50
Zesde Beschrijvende Rassenlijst voor Groentegewassen 1954. Redacteur Dr O. Banga	f 1.75

JAARVERSLAGEN 1)

VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

Jaarverslag 1950. 1 (1951)	f 5.—
----------------------------	-------

PUBLICATIES VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN IN ANDERE ORGANEN OF IN BOEKVORM EVENTUEEL IN SAMENWERKING MET ANDERE INSTELLINGEN 2)

Van de artikelen, waarbij de prijs genoemd is, zijn in beperkte mate overdrukken beschikbaar. Overigens wende men zich tot de opgegeven bronnen.

Andeweg, J. M., F. Tjallingii, W. G. v. d. Kroft, J. M. Riemens en L. Bravenboer. Proeven met tomaten-onderstammen resistent tegen het wortelknobbelaaltje. Med. Directeur van de Tuinbouw 15, no. 5 (Maart 1952), p. 265—264.

1) Zolang de voorraad strekt kunnen deze publicaties franco worden toegezonden, na ontvangst van het vermelde bedrag op giro no. 425340 van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Lage Steeg 15 te Wageningen onder vermelding van wat verlangd wordt.

2) Eerder verschenen publicaties zijn vermeld achterin in Mededelingen no.'s 1 t/m 40 en in het jaarverslag van het I.V.T.